

Сергій Дзюба

*Доля Людини .
Микола Дейкун*

Документальний роман

*Присвячую цю книгу
Миколі Петровичу Дейкуну –
Людині, Лікареві і Керівнику;
а також моїй чарівній дружині
Тані – вона знає, за що.*

Сергій Дзюба

ВИДАВНИЦТВО
ранок

Чернігів
2014 р.

Дзюба С.

Д77 Доля Людини. Микола Дейкун: Документальний роман. – Чернігів: ПКФ “Ранок”, 2014. – 240 с. + фотоставка.

ISBN 978-966-8185-73-1

У новому публіцистичному романі відомий український письменник і журналіст, лауреат Малої Нобелівської премії в галузі літератури Сергій Дзюба, розповідаючи про дивовижну долю Українця, Лікаря – Миколи Петровича Дейкуна, шанованого на Придесенні, осмислює життя нашої держави. Книга розрахована на широкий загал читачів.

ISBN 978-966-8185-73-1

ББК 8 (4УКР)
© Дзюба С., 2014

Дзюба Сергій Вікторович
ДОЛЯ ЛЮДИНИ. МИКОЛА ДЕЙКУН
(документальний роман)

Редактор **В. Д. Слапчук**
Комп’ютерна верстка та дизайн **А. А. Кузьменка**

Видавець: ВКФ «Ранок».
14000, м. Чернігів, проспект Миру, 41.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців:
серія ДК №16663 від 27.01.2004 р.

Як я познайомився з Миколою Дейкуном

У 1989-му ми з дружиною приїхали до Чернігова. Звісно, не знали тоді, що саме тут пройдуть наші найкращі роки. Ми були молоді, сповнені грандіозних планів та найромантичніших мрій. У це місто з його стародавнім Валом, Болдиною горою, величними соборами та ошатними парками і скверами я закохався з першого погляду (я взагалі так закохуюся – як не в місто, то в дружину). Нас, подружжя молодих журналістів, випускників Київського держуніверситету імені Тараса Шевченка, без проблем взяли на роботу в обласну «молодіжку» – «Комсомольський гарт».

Чого ще бажати? Адже влаштувалися до газети, в якій свого часу трудилися видатні письменники – Євген Гуцало, Володимир Дрозд, Леонід Горlach... Ми були щасливі! Вранці хотілося щодня чимчикувати на працю, а увечері – повертатися додому.

Та раптом Таня захворіла – так сильно, що потрапила до лікарні. Відкрилася виразка. Гастроентеролог виписав універсальні тоді швейцарські уколи «Солкосеріл», які потрібно було дістати якомога швидше. Авжеж, саме дістати! Часи були непевні – кінець безславної горбачовської «перебудови», суцільні дефіцити на більшість товарів і продуктів, а також ліків, довжелезні черги біля крамниць...

Цілий день я мотався від однієї аптеки до іншої, обходив усі лікарні та поліклініки, однак заповітних ліків ніде не знайшов. Час минав, дружина страждала, а я нічого не міг вдіяти. І був у відчаї! Залишалася одна-єдина лікарня – на Шерстянці, мій останній шанс. Тож, завітавши туди, я одразу ж, не вагаючись, пішов до кабінету головного лікаря – якщо вже він не допоможе, доведеться терміново вирушати до Києва чи ще бозна куди. Втім, навряд чи деінде ситуація була кращою. Добре там, де нас немає!

У приймальні мене зустріла вродлива, привітна жінка – вислухала, щиросердно поспівчувала і... пішла до кабінету свого шефа. А за кілька хвилин я вже сидів навпроти уважного, інтелігентного добродія й схвильовано розповідав про свою проблему. На той час ми з Танею тільки-но приїхали до Чернігова, мешкали на квартирі, не

маючи ні якихось поважних зв'язків, ні статків. Власне, нас ще тоді ніхто не знав. Взагалі. Тож навіть не знаю, на що я розраховував. Але виходу не було.

– Відверто кажучи, у мене тут є одна упаковка «Солкосерілу» – як то кажуть, на чорний день... – замислився співрозмовник. – Звісно, будь-якої миті може знадобитися... Ну, та добре, беріть. Бачу, що Вам дуже потрібно.

Я спочатку просто не повірив своїй удачі. Ніяково перепитав:

– То Ви дасте мені ці ліки?

Він спокійно відчинив шухляду, дістав ті самі швейцарські уколи й спокійно поклав переді мною.

– Скільки я Вам винен? – почув, як шалено закалатало в грудях серце.

– Ніскільки, – посміхнувся він у відповідь. – Не хвилюйтеся, Ваша дружина неодмінно одужає.

Вже за півгодини я вручив ліки Тані, оповідаючи неймовірну історію.

– А ти хоч запам'ятав ім'я мого рятувника? – поцікавилася дружина.

– На дверях кабінету було написано – Микола Петрович Дейкун...

Так ми познайомилися з головним героєм цієї книжки. Відтоді минуло багато років. Ми стали добрими приятелями. Якось гостював я на його дачі, ностальгічно пригадували минуле життя.

– А Ви пам'ятаєте, з чого почалося наше знайомство? – запитав у Миколи Петровича.

– Чесно кажучи, ні, – стенив плечима господар чепуренького будиночка. А вислухавши мою історію, добродушно посміхнувся: – Ні, не пам'ятаю...

– Справді? А коли я на роботі відкривав пачку своїх щойно виданих книжок фінкою (не знайшов ножиці, то взяв у колеги холодну зброю, бо буквально згорав від нетерпіння, як же виглядає мій «шедевр») й ненавмисне глибоко поранив руку... Невже не пригадуєте? Тоді мені с'як-так перев'язали знівечену кінцівку, проте в крові були підлога, стіни й навіть стеля. А потім – асфальт... Втім, добравшись до травмпункту, я побачив довжелезну чергу – тоді саме була ожеле-

диця, й чимало людей, в основному, жінки, очікували на золоті руки чергового лікаря. А на моє невпевнене: «Даруйте, у мене кров сочиться...», одна молодичка жалібно промовила: «Я тут, під кабінетом, зі зламаною ногою вже кілька годин сиджу. Дуже боляче!». Тож я побіг додому (добре, що це – поряд) і подзвонив своєму янголу-охоронцеві...

– І хто ж це був? – примружив очі Дейкун.

– Ну, хто ж ще?! Звичайно, Ви!.. Я зателефонував Вам і сказав, що стікаю кров'ю у травмпункті... І доки швендяв назад, мене вже розшукував тамтешній хірург. Так майстерно рану зашив – навіть сліду не лишилося!

– Гм... Не пригадую... – розвів руками Микола Петрович. – Просто щодня хтось про допомогу просить. Я ж – медик! Увесь час, де б не був, ношу з собою записничок із прізвищами й телефонами колег – друзів, однокурсників. Бо що завгодно може трапитися! Комуś терміново потрібно посприяти в Чернігові, хтось поїхав відпочивати до Криму й потрапив у халепу. Когось треба обстежити в Києві... Десятки, а то й сотні дзвінків щодня!

– І як же Ви все це витримуєте?

– Звик. Загартувався. Вже не можу інакше. І дружина моя, Тетяна, така ж. Майже все життя фельдшером на «Швидкій допомозі» трудиться. По 25 викликів на добу. За будь-якої погоди. І різні ж люди трапляються – неврівноважені, напідпитку... Я, коли обласне управління охорони здоров'я очолював, не раз їй казав: «Давай влаштую тебе на спокійнішу посаду. Скільки ж можна отак мотатися? Світу білого не бачиш!». А вона – ні в яку. Любить свою роботу!

І я подумав, цікаво, скільком людям допомогла за своє життя родина Дейкунів (син, донька і невістка Миколи Петровича також працюють лікарями)? Мабуть, рахунок піде на мільйони... Силенна мешканців, котрими можна заселити Чернігів і пів Києва!

Ця розповідь – не помпезні ювілейні нотатки, хоч Миколі Дейкуну й виповнюється 60. Це – книжка про дивовижну долю Людини. Хорошої, шляхетної, залюбленої в життя. Професіонала. Патріота. Українця. Добродія, який живе не для себе, а для нас із вами. Для людей! Це – дійсно цікава історія становлення видатної Особистості.

Прочитайте – не пошкодуєте!

Миколі Дейкуну

*Світ – пів миті і Чернігів – мить...
Молодість – діагноз, а не строк:
Лікарю, нам з Вами ще болить,
Ми ще дуже хворі на жінок.*

*Ще йдемо сухими із боліт,
Слава Богу, слава обмина...
Лікарю, як добре, що є світ,
Де ми можемо випити до дна.*

*Просто посидіти, як святі
Чи ЦК в часи СРСР...
Ви – єдиний лікар в цій житті,
В котрого я б з радістю помер!*

Сіль землі

У народі кажуть: яблуко від яблуні недалеко падає – які батьки, такі й діти... Зазвичай так і буває в житті. Авжеж, трапляються й винятки, однак вони лише підтверджують правило.

Бабуся нашого героя – Олена Самсонівна (татова мама) була неграмотною, не ходила до школи. Однак мала природний розум, роблячи руки й лагідну вдачу. Ніколи не підвищувала голос, але рідні та односельці до її зважених міркувань завжди дослухалися. За все життя жодного лихого слова вона ні на кого не сказала! Воістину свята жінка. Дожила до поважного віку – 82 років, а коли настав її час – відійшла тихо й швидко, залишивши про себе добру пам'ять.

Взагалі, я, як письменник і журналіст, за своє життя наслухався немало скарг від різних людей. Причому кожен скаржник був абсолютно переконаний, що його проблеми – найбільші. Втім, у кожного з нас – свої радості та біди. Просто є люди, які вміють помічати хороше й радіти кожному прожитому дню, не тримаючи камінь за пазухою. Адже життя кожної людини – доволі трагічне: вона втрачає близьких, хворіє й старіє сама і зрештою залишає цей світ. Тож ненависть не допомагає – вона лише додає страждань – і самій людині, і оточуючим. Натомість добрим, лагідним словом можна зцілити душу. Такою була життєва філософія бабусі Олени.

Хоч скільки всього їм з Єфремом Микитовичем, дідусем, довелося пережити! «У 1933-му про окрасць хліба мріяли, як про манну небесну, – пригадувала ця мужня й мудра жінка. – Прокидаємося вранці з чоловіком – вип'ємо води і вирушаємо на роботу. На обід – знову лише вода. Повертаємося увечері додому, п'ємо воду й лягаємо спати... Люди пухли від голоду, тіла небіжчиків лежали просто під парканами, їх не встигали ховати. У селі їли все, що тільки можна було скуштувати, – собак, котів, голубів... Квочка висиджувала курчат, ось-ось мали народитися, та одна жінка, помітивши це, підбігла мершій і заходилася несамовито пхати все те до рота. Обличчя перемашене, в шкаралупі, а вона ковтає пожадливо, мов хижий звір! Малі діти зникали безслідно, й страшні чутки ходили селом – про людожерів... Авжеж, дехто від страшного голоду втратив почуття людської гідності! Тільки ворон чомусь не чіпали – може, тому, що

вони харчуються падаллю? Втім, як би там не було, а ми прагнули залишитися людьми. Але й помирати молодими не хотілося. Тож, рятуючись від голоду, поїхали в Оренбурзький край. 40-градусний мороз, а ми – голі й босі... Однак витримали й це».

Взагалі, бабуся Олена народилася на Донбасі. Натхненні романтикою новобудов, її батьки завербувалися на роботу в шахтарський край. Проте тоді також спалахнув лютий голод, і тато з мамою, поскладавши на візок небагаті пожитки (зверху посадили малу Оленку) пішки понад три місяці добиралися на рідне Придесення...

Минув час, дівчинка виросла, і тепер уже їй, молодій жінці, доводилося боротися за свою родину. У них з Єфремом Микитовичем вижили в ті важкі голодні часи троє дітей. Найстаршим був тато головного персонажа нашої книжки – Петро Єфремович, середнім – брат Олександр і найменша – донька Тетяна. Двох втратили: Іван помер п'ятилітнім, а двадцятирічна Марія (кажуть, була дуже вродлива!) так і не одужала від менінгіту... Можете собі уявити, як це для батьків – втратити дорослу доньку, розумницю, красуню, з якої всі хлопці в селі буквально очей від захвату не зводили! Такі ж надії були... Втратили. І не озлобилися. Бабуся Олена ще й інших підтримувала: так чуйно зичила гараздів – ніби подорожник до рани прикладала.

У 1942-му в Прибалтиці загинув на війні з фашистами дід Єфрем. Оплакавши коханого чоловіка, Олена Самсонівна присвятила себе дітям. А вони неабияк радували неньку!

Петро Дейкун – чорнявий, високий, дужий, кароокій. Як то кажуть, хлопець на все село! Закінчив сім класів Брагінцівської школи у Срібнянському районі, на Придесенні. Однак довелося його матусі пережити ще одну біду, коли окупанти відправили 16-літнього юнака на примусові роботи до Німеччини. Тяжко працював на фабриці разом з іншими остарбайтерами. Двічі втікав. Перший раз спіймали – засікли до крові. Після 25 різок (біль був нестерпний) сорочка полопалася, і її довелося відмочувати, інакше просто неможливо було віддерти від тіла. Втім, уже незабаром відчайдушний хлопчина знову накивав п'ятами. Але цього разу, коли збагнув, що здобути омріяну свободу поки не судилося, перехитрив своїх кривдників – вдав, що просто вирішив поласувати яблуками...

Коли його визволили на території Східної Німеччини, місяць із великими труднощами повертався додому. А далі – побачив рідні місця, аж серце в грудях закалатало від щастя, обняв дорогу матусю, брата й сестричку... До кінця війни залишалося якихось два місяці. Можна було й відсидітися, пожаліти себе, адже й так немало настраждався на чужині. Та Петро вчинив, як справжній чоловік, українець, захисник своєї Вітчизни, – пішов на фронт і потрапив на передову, під кулі (носив боєприпаси), його було поранено в ногу...

Повернувся в село – не цурався будь-якої роботи. Працював бригадиром, землеміром, комірником...

«У тата був математичний склад розуму, – пригадує Микола Дейкун. – Він вчив мене рахувати на рахівниці, причому дуже швидко виконував усі дії: додавав, віднімав, множив і ділив. І робив це так віртуозно, що можна було аж замилуватися, як пальці миготять! Його дуже поважали односельці й часто просили поради в тій чи іншій справі. Нікому не відмовляв. Завжди прагнув допомогти людині, підбадьорити. Власне, і я, навіть уже дорослий, не приймав жодного важливого рішення, не порадившись із батьком».

Якось уже так повелося, що хлопці з Хукалівки зазвичай одружувалися на дівчатах з навколишніх сіл. Ходили по наречених у Лебединці, Брагінці, Озеряни, Савенці... От і того пам'ятного дня Петро Дейкун почимчикував із товаришами на вечорниці. Шлях не близьенький – у село Озеряни Варвинського району. Це – сім кілометрів від Хукалівки. Зима, мороз. Снігу пухнастого намело... Але ж, кажуть, там, в Озерянах, – такі дівчата! Просто писані красуні! Ну, як не піти? Дійшли, завітали до оселі, де молодь збиралася. І серце у Петра тенькнуло – таку вродливу дівчину побачив! Русяву, світлооку. Гарнесеньке біляве личко, розквітлі уста. Гнучкий, граціозний стан. Приятелі жартують, дівчата сором'язливо відводять очі, чарівно посміхаються. Вечорниці – в розпалі. Хлопці курять, балагурять, дівчата майстерно вишивають, співають українські народні пісні. А Петро ні на мить не відходить від Ганнусі. І так йому з нею добре! «Пропає, козак від дівочих чар», – під'юджує хтось. Але що йому всі ті насмішки, коли відчуває серцем – нарешті знайшов свою «половинку». Хіба не про таку красуню мріяв ночами, вдивляючись у

зоряне небо? Не зчувся, як промайнув час. Треба додому повертатися. Домовилися з Ганнусею про нову зустріч. Хлопці всю дорогу обговорюють вечорниці, весело розповідають один одному про власні пригоди. А Петро вже скучає за своєю обраницею – увесь час тільки про неї й думає. Яка там віхола, коли перед очима – чарівні оченята коханої та її зваблива постава!

Невдовзі Петро оспівчився, і Ганна відповіла йому взаємністю. Весілля не забарилося. Чого зволікати, коли й так – усе ясно! «Хороша пара!» – милувалися в Хукалівці. «Які гарні! Ну, просто лебідь та лебідка!» – говорили в Озерянах. Дарма, що одягнені не надто урочисто (все таки – часи повоєнні). Наречений був у тому, що з армії привіз. Та й наречена не могла похвалитися супермодними нарядами. Неабияк дошкуляв мороз. Ну, то й що? Закоханих любов гріє! Молоду везли на конях, прикрашених яскравими стрічками, й Ганнуся просто квітнула від щастя, мов троянда.

Весілля – 21 січня 1948 року – гуляли, як і годиться, три дні, усім селом. Петро напередодні поїхав до Срібного, купив пів свинячої голови. Наварили борщу, холодцю, картоплі; напекли хліба; виставили квашені огірочки, капусту й помідори. Смакота! Самогон виготовили з кормового буряка, не надто міцний – під 30 градусів, тому оковиту вихиляли стаканами. Однак ніхто не напився, мов чіп. Тож і бешкетів не було...

Молодята оселилися в старій батьківській хаті. Жили душа в душу. Петро втішено розповідав близьким: «Чим довше живемо, тим більше закохуюся у свою дружину!». За дев'ять місяців у Дейкунів народився первісток – Микола. Проте хлопчик прожив недовго – важко захворів і незабаром помер. Медичної допомоги в той час у селі зовсім не було. Доїхати до лікарні – нічим. Викликати лікаря чи фельдшера – вкрай складно... Але треба було жити далі. Тяжко працювати в колгоспі. Поратися по господарству вдома. І мріяти про сина. Бо як же інакше? Людині насправді потрібно небагато (це ще давній філософ зрозумів): побудувати дім, посадити дерево й народити дитину. Звісно, не лише народити, а виховати в любові та повазі – до родини, рідної землі, людей, природи, світу. Так, було скрутно, але в їхній скромній оселі завжди панували доброта і чуйність. Кохання та злагода. Тут було по-справжньому затишно.

А щира, віддана любов здатна долати будь-які перешкоди. І вони дочекалися! 11 березня 1951 року у подружжя народився син, якого назвали Анатолієм.

Взагалі, я знаю не одну сім'ю, яка не витримала випробування долею – розпалася після того, як молоді батьки втратили первістка. Горе. Втома. Розчарування. Стан, коли майже все дратує й не хочеться жити. Взаємні звинувачення, образи, сварки, гучні скандали. Ревнощі (завичай не вмотивовані). Бійки... І – розлучення... А як, здавалося б, гарно все починалося! Скільки було романтичних мрій – жити довго та щасливо й померти водночас, як капітан Грей та його кохана Ассоль. Однак життя прожити – не поле перейти. Бо не лише прекрасними трояндами ця дорога встелена – гірких тернів теж вистачає!

Петро та Ганна все життя берегли одне одного. Були разом не лише фізично, а й духовно. Кажуть, небита жінка, все одно, що коса неклепана. Але то – не про Дейкунів. Бо Петрові ніколи й на думку не спадало кривдити свою дружину. Ні, чоловік має поводитися гідно – по-чоловічому. Власне, він – глава родини. Та й Ганнуся не «пиляла» свого благовірного за будь-яку провину. Навпаки намагалася завжди підтримати чоловіка. Не дорікали одне одному, коли лихो приходило на поріг. Разом долали труднощі. І через ревнощі не сварилися. «Звісно, Ганна – вродлива (дехто й зараз у селі заглядається!), але ж сам таку обрав, – міркував добродушний Петро. – То хіба вона винна, що Бог дав їй такі чари? Головне, вона цілком довіряє мені, а я – їй. Бо ж відомо, що силоміць, із примусу, милим не будеш».

Отож жили – не тужили. І прагнули, щоб у їхнього Толі незабаром з'явився братик... Бо одна дитина – добре, а дві – краще!

5 серпня 1954 року в житті Дейкунів сталася велика щаслива подія – народився син Микола. Хлопчиком просто нарадуватися не могли – таке вже гарнесеньке, чарівне дитя!

А за два тижні сталася трагедія. Старший брат Толя бавився сірниками на подвір'ї з сусідською малечею. Заклопотана матуся поралася по господарству, тата тоді взагалі не було вдома – копав торф для колгоспу. Дітлахи захопилася грою й... влаштували пожежу. Хата – глиняна, крита соломою, утеплювалася кукурудзинням, гар-

бузинням, картопляною гичкою. Літо видалося сухим, спекотним. І оселя спалахнула, мов свічка! А до найближчої криниці – метрів 150... Толі тільки три роки виповнилося – зовсім хлоп'я. І друзі його – один одного менше. Розгубилися... Коли люди помітили вогонь і кинулися на допомогу, було вже надто пізно. Хата згоріла.

Важко описати горе батьків, хоч розраджували їх усім селом. Люди співчували щиро, адже розуміли, в яку скруту потрапила родина. Та й, власне, з кожним таке може трапитися! Взагалі, односельці жили дружно, спілкувалися душевно, допомагали один одному. Разом, усім селом, і весілля гуляли, і небіжчиків у вічність проводжали. У ті часи вдень усі хати були відчинені. Ніхто не ховався за трьома замками. Якщо господарі йшли з обійстя, вони могли просто вставити у двері прутик, аби здалеку було видно: нікого немає вдома. І жодних крадіжок у селі не було. Нікому навіть на думку не спадало вчинити щось подібне, зробивши зле сусідові. Люди важко працювали, недоїдали, однак не втрачали гідності. Робили у селі все гуртом, толокою. Жили весело! Зазвичай, вирушаючи на працю чи повертаючись додому (пішки або на возі) – зворушливо, від усієї душі, співали. Щиро вірити у світле майбутнє, і це неабияк допомагало жити.

Отож нову хату Дейкунам також зводили усім селом. Будівельні матеріали – дерев'яні жердини, глина, солома, кінські кізьяки. Громадою збрали гроші для погорільців. Так відбувалося завжди, якщо у когось згоріла хата чи родина втратила головну годувальницю – корову. Втім, пожежа спопелила їхнє обійстя в серпні, тож, як не старалися, до зими впоратись не встигли. Перебралися мешкати до сусідки – вся родина (тато, мама, бабуся, Толя) спала на підлозі в невеличкій низенькій напівземлянці, а маленький Миколка – в колиці, підвішений до сволюку. Взимку було дуже холодно, тулилися ночами одне до одного, аби хоч якось зігрітися. Ледве перезимували!

Ненька також працювала – яка в ті часи декретна відпустка? Народила дитину, побула вдома 3-4 дні і – на колгоспний лан, ударно трудитися! І хотіла б перепочити, та де там... Кожен робочий день ретельно обліковувався. За невиконання норми в «епоху» Йосипа Віссаріоновича й до буцегарні посадити могли... Взагалі, Ганна Іванівна (її дівоче прізвище – Зуб) встигла закінчити до війни чотири

класи Озерянської школи. Далі вже було не до освіти – чоловіків забрали на фронт, і в колгоспі жінкам допомагали діти – трудилися з раннього ранку й до пізнього вечора. А коли прийшла жадана Перемога, Ганнусі було вже майже 16 років. Доросла дівка! Яке навчання? Треба працювати!

«Втім, матуся розмовляє гарною українською літературною мовою, грамотно пише. Коли я навчався в медичному училищі та інституті, листи здебільшого мені писала мати», – пригадує Микола Дейкун.

А ось ще цікаві спогади Миколи Петровича: «За своє життя батьки побудували три хати... З Хукалівки виїжджали дуже рідко і тільки поодиночі, бо завжди мали велике господарство. Майже вся їжа була домашнього приготування, з вирощеного врожаю. Батьки тримали корову, телят, свиней, 40-50 гусей, 30-40 кролів, качок, курей... На присадибній ділянці (не менше пів гектара) вирощували картоплю, буряки, кукурудзу, огірки, помідори, капусту, моркву, цибулю, часник, квасолю, соняшник, гарбузи, дині, кавуни, мак, коноплі... У дворі щедро обдаровували врожаєм яблуні, груші, сливи, абрикоси, вишні, агрус, чорна та червона смородина... На зиму тато й мама заготовляли квашену капусту, огірки, помідори; варили вишневе варення з кісточками, смачнуче сливове варення; сушили яблука, груші, вишні... Соняшникову олію їздили «бити» в олійницю, цукор та зерно отримували на трудодні, а пізніше – на зароблені карбованці, а муку – житню та пшеничну (крупчатку) мололи на млині. Не часто купували в магазині хліб, макаронні вироби, крупи, дуже рідко – солодощі...».

Взагалі, щодо їжі батьки були невибагливі і на її приготування не витрачали багато часу: «Майже вся їжа готувалася в печі, адже природного газу не було і електрики також. Найпоширенішими стравами в повсякденному житті були борщ та супи (рідко – з м'ясом), ячменя з салом, тушкована чи смажена картопля (з салом), каші: гречана, пшоняна, рисова, сагова (також із салом або зрідка – з приготуванням у домашніх умовах коров'ячим маслом), компот із сухофруктів, молочний чи фруктовий кисіль...».

«І що сало – ласощі!» – заявив колись відомий український поет Сашко Ірванець (цей унікальний рядок про сало читається однаково

– зліва направо й навпаки). Справді, для будь-якої української родини, особливо сільських мешканців, сало було, є і буде стратегічним національним продуктом. І без нього – ніяк!

«Звісно, на столі зазвичай були молоко, сир, сирокваша, курячі яйця. Але провідне місце в нашому раціоні займало сало, причому в будь-якому вигляді: свіже, солоне, смажене, здір, смалець... – розповідає Микола Дейкун. – Я не хочу сказати, що в нашій родині не споживали м'яса – ні, їли, але це було переважно на свята: на Великдень, на Храм (4 грудня – свято введення у храм пресвятої владичиці нашої Богородиці і пріснодіви Марії), на Різдво Христове... Тоді ми смакували домашньою ковбасою. А ще були салтісон (ковбик), смажене м'ясо, котлети... Пам'ятаю (таке траплялося, в основному, взимку), коли корову за 2-3 місяці перед отеленням припиняли доїти, замість молока батьки купували в магазині великі жерстяні банки (по 10 кілограмів – кожна) соняшникової халви та яблучного повидла, і це для нас, дітей, була неперевершена смакота! З віком я дивуюся, як тато й мама, не маючи відповідної освіти й спеціальних знань, завдяки життєвому досвіду, вміли велике домашнє господарство. Один тільки факт. Народження теляти вдома додавало багато клопоту. Теля забирали в хату й доглядали за ним не гірше, ніж за малою дитиною. Влітку у батьків було стільки роботи, що вони просто не мали б змоги так ретельно опікуватися телятком. І чи вижило б воно? Однак у їхньому господарстві все так було організовано, що корова телилася тільки взимку. І так було завжди».

Батьки спали мало. Влітку лягали відпочивати, коли темніло, а прокидалися на світанку. Їхнє улюблене прислів'я: «Хто рано встає, тому Бог дає». У Хукалівці (та й у всьому Срібнянському районі) за радянських часів ніколи не було церкви і священника. Проте дітей все одно хрестили – йшли до іншого села, в сусідній район. Петро Єфремович та Ганна Іванівна до церкви не вчашали, але були глибоко віруючими людьми. Адже можна старанно бити поклони в храмі, ретельно постувати й водночас поводитися непорядно: брутально лаятися, страшенно заздрити, влаштовувати усіякі підступні інтриги, гучні бешкети та скандали, ображати й принижувати людей і навіть скоювати злочини. А потім знову бігти до храму, щоб замолити гріхи.

До речі, мій знайомий священник (дійсно, віруючий і шляхетний добродій) пояснює, що хворому, коли є засторога лікарів, постувати не варто, аби не зашкодити здоров'ю. Бо головне – не сувора дієта (відмова від м'ясних та деяких інших страв), а духовний розвиток людини. Потрібно впустити в душу добро, не тримати камінь за пазухою, вибачити своїх кривдників і самому щиро попросити пробащення. Не озлоблюватися. Не прагнути помсти. Жити не ненавистю, а любов'ю.

Саме таким був Петро Єфремович Дейкун, який помер на 86-му році життя (народився 25 грудня 1925-го). Його вірна дружина Ганна Іванівна і зараз дуже любить людей. Тому й не хоче нікуди переїжджати від своїх односельців. З рідної хати. Зі свого села. Де такі мальовничі, дивовижні краєвиди, як у «Зачарованій Десні» нашого геніального земляка Олександра Довженка.

«Тато й мама не ходили до церкви, але жили за біблійними заповідями, – говорить Микола Петрович. – І нас, дітей, так виховували: не приведи, Господи, поцупити щось чуже, бо то – великий гріх; жити треба чесно, совісно, багато працювати, поважати своїх батьків, дідусів та бабусь і взагалі людей похилого віку; допомагати тим, хто потрапив у біду, нікого не кривдити й не бажати нікому зла; не заздрити, не зраджувати, не обманювати, поводитися пристойно, бо як ти ставитимешся до людей, так і вони ставитимуться до тебе».

Звісно, можна казати одне, а в реальному житті поводитися зовсім інакше. Однак Петро Єфремович та Ганна Іванівна ніколи не лицемірили. Вони просто не могли жити інакше. Діти не відчували фальші, бо щодня переконувалися – слова їхніх батьків не розходяться з ділом. Власне, вони старалися менше говорити, а більше робити хороших справ. Власним прикладом постійно показували, як потрібно жити. І ці уроки шляхетності та справедливості не минули безслідно. Запам'яталися їхнім синам на все життя.

«Мої батьки – прості сільські трудівники, та це – надзвичайно мудрі, добрі, чесні, порядні, співчутливі люди. Девізом їхнього життя було робити людям Добро. Вони тяжко працювали з ранку й до ночі, але були життєрадісними, завжди приходили на допомогу односельцям, вміли розрадити й підбадьорити в скрутну хвилину. Я жодного разу не чув, щоб тато й мама сварилися. Вони ніколи не

лаялися ні з сусідами, ні взагалі з односельцями. Говорили: краще своє втратити, ніж взяти чуже. Спілкувалися з людьми завжди лагідно, доброзичливо. І вдома батько не гнівався, не лаявся. Поводився гідно, – пригадує Микола Дейкун. – Взагалі, нас із братом виховували не лозиною і паском, а словом. Причому батько звертався до нас, не підвищуючи голос. Промовляв тихо, спокійно, розважливо. Проте говорив так, що ми одразу ж усвідомлювали сказане й прагнули все робити, як слід. Дуже не хотілося засмучувати тата! Це був не якийсь панічний страх, що от, мовляв, ми трохи побешкетуємо й нас неабияк покарають. Ні, ми знали, що батько до нас і пальцем не доторкнеться. Ми не боялися свого тата. Але ми його надзвичайно ПОВАЖАЛИ».

Цілком із Вами згоден, Миколо Петровичу! Дехто чомусь вважає, що дитину треба лупцювати, мов сидорову козу, за будь-яку провину. Тоді, мовляв, вона поважатиме старших і боятиметься робити шкоду. Хибна думка! Мої батьки (до речі, також прості люди, тато все життя пропрацював вантажником) ніколи не ставилися до мене, як до боксерської груші, і я, не зазнавши принижень у юному віці (бо коли тебе щосили періщать паском по голих сідницях – це приниження!), і в своєму дорослому житті поведжуся гідно – жодної дитини не скривдив. Обрав улюблену професію, про яку мріяв. Закінчив університет. Став письменником і журналістом. Багато працюю. І щиро дякую своїм батькам за таке виховання! Адже й зараз переконаний: дитину потрібно не примушувати увесь час щось робити (бо нічого путнього з того не вийде), а зацікавити її – власним прикладом.

Бо коли татусь сам напивається, мов чіп, і брутально лається, а потім, вимахуючи паском, починає раптом вимагати від свого чада пристойної поведінки, повірте, нічого, крім страху та огиди, дитина не відчуватиме. І якою вона виросте після такого «виховання»? Чи поважатиме своїх батьків і належно турбуватиметься про них, коли ті перебуватимуть у похилому віці? Як ставитиметься до власних дітей?..

Дружина мого співрозмовника – Тетяна Миколаївна Дейкун – про свого тестя говорить із пієтетом: «Це був надзвичайно добрий і чуйний чоловік! Моя мама, коли з ним познайомилася, відверто ска-

зала, що Ганні Іванівні дуже пощастило. Власне, Микола Петрович – увесь у тата. Такий же людяний, добрий. Цим він мене, в першу чергу, й привабив, коли познайомилися. Ця доброта, турбота – не на показ, не від лукавства. То – душевна потреба людини. Просто це – або є, або немає, бо такий характер формується змалечку, завдяки батькам».

«Я бачив, з якою повагою і ніжністю ставилися мої тато й мама до бабусі Олени, батькової неньки. Вони завжди зверталися до неї на «ви». Мені це дуже подобається! Бо коли ти не з примусу, а від усієї душі говориш татові чи матусі «ви», то цим ти засвідчуєш своє чуйне ставлення до них, глибоку повагу й шану, – пояснює Микола Дейкун. – Тому ми з братом все життя зверталися до батька тільки на «ви». І з мамою так спілкуємося. Я відчуваю, що їй це подобається. Авжеж, нині молодь називає батьків, в основному, на «ти». Звертання на «ви» вважається застарілим, не модним. Але мені, відверто скажу, приємно, що син Валера, дорослий уже чоловік (у самого – двоє дітлахів) говорить мені «ви». Хоч ми з дружиною ніколи не вимагали цього від дітей. Просто вони бачили, як ми ставимося до своїх батьків, спілкуємося з ними. У Валери це виходить цілком природно, ненав'язливо, як у чуйного й турботливого сина. Отже, ми правильно виховували його».

Якби я навіть жодного разу не бачив Валерія Дейкуна, то одразу б його впізнав – викапісінський тато, тільки молодший... Почувши моє запитання, посміхається: «Звісно, траплялося, бешкетував у дитинстві. Ну, й отримував на горіхи. Від мами. Вона з нами, дітьми, поводитися суворіше: якщо ми робили шкоду, шпетила. Не для того, щоб налякати. Прагнула, аби ми усвідомили, що вчинили негарно. І їй це вдавалося! Ніби й спокійно говорила, а ми з сестричкою буквально паленіли з сорому. Дійсно, що ж ми накоїли? Як же це так трапилося? Ні, більше такого не буде... Ось така у нас матуся – сувора, але справедлива! А батько поведився дипломатичніше. Він узагалі нас не лупцював. І не кричав, навіть коли був чимось невдоволений. Для чого? Ми й так його слухалися».

«Коли мама починала мене сварити, я завжди ховалася за тата, – розповідає Тетяна, донька Миколи Петровича. – Батько у мене – найдобріша людина в світі! Коли я маленькою ховалася за ним, то

почувалася в цілковитій безпеці, мов за кам'яною стіною! Взагалі, я дуже вдячна своїм батькам, адже ми з Валерою росли в атмосфері любові й довіри. Для дитини надзвичайно важливо відчувати і знати, що її по-справжньому люблять, дорожать нею, як найбільшим скарбом. Нам завжди було добре вдома! Це – неймовірно, але я не пам'ятаю, щоб батьки бодай один раз між собою сварилися. Ви скажете, що так не буває. Однак це – правда! Не знаю, яким чином вони з'ясували стосунки. Може, коли вкладали нас спати? – посміхається. – Позаяк ми чули від них тільки хороші слова... Власне, відтоді нічого не змінилося. Я відчуваю їхню велику любов. І знаю, що б не трапилося, у мене є тато й мама, які завжди зрозуміють і підтримають».

Хороші діти у Дейкунів. Недаремно Ганна Іванівна так пишається своїми онуками, які вже немало досягнули в житті. Але й про односельців немало доброго розповісти може. Попри поважний вік (народилася 30 жовтня 1929 року), все пам'ятає. І слухати її історії – цікаво й повчально.

От хоча б про діда Юрагу. Це його вже в поважному віці називали дідом. А колись був чолов'ягою нівроку. Дарма, що на війні з фашистами п'ятку прострелили, тож трохи накульгував. Але після Великої Вітчизняної, коли на фронті загинуло стільки наших бійців, кожен чоловік у селі був на вагу золота. Так от, повернувся Володя Юрага з війни, зупинився переночувати в однієї вдовиці. Жінка йому сподобалася – гарна, привітна, працьовита! І таке горе в неї – отримала похоронку на чоловіка... Спочатку сподівалася на диво, але минав час, та жодної вісточки від коханого так і не надійшло. А самій, з малою дитиною, – важко. Ох, як не вистачає в господарстві дужих чоловічих рук! Та й хочеться ще бути коханою, бо ж молода, здорова. Тому і погодилася вийти заміж за подорожнього. А що? Фронтвик. Симпатичний, уважний, із серйозними намірами. Не ледар, не п'яниця. Роботящий. Руки-ноги – на місці! Узяли шлюб. Живуть. Усе гаразд! І раптом повертається з війни законний чоловік. Виявляється, його було тяжко поранено. Тож довго лежав у шпиталі, лікувався... Уявляєте ситуацію?! І чим, ви думаєте, все це закінчилося? Не став він зчиняти скандал. Зрозумів, що ніхто не винний. Згодом одружився на іншій жінці, яка жила через дорогу від його

колишньої хати. Так десятки років вони й мешкали по-сусідству – напрочуд мирно, ніколи не сварилися, ладили. Крім спільної дитини, у кожного народилося ще двійко дітлахів, які також між собою товаришували. «Люди вчинили мудро, розсудливо, не стали з'ясувати стосунки, звинувачувати одне одного в усіх смертних гріхах. Це – по-людському, правильно», – переконана Ганна Іванівна.

Вона щиро вболіває за Україну, рідне село, земляків. Вірить, що буде краще. Однак не спокійно на душі. Вже не можна, як раніше, лишити хату відчищеною. Доводиться зачинятися на кілька замків – від злодюг, які нишпорять навколишніми селами у пошуках легкої наживи. Ганну Іванівну також обікрали – залізли через веранду, видавивши скло. Поцупили продукти з холодильника, а ще – гриби, огірки, помідори, мед, цукор... Не так ті збитки, як страшно: що ж це з людьми коїться? Адже серед білого дня вдерлися на обійстя до літньої, слабкої жінки. Не пожаліли. А вона ж цим злодіям, можливо, в матері чи бабусі годиться. Де ж повага до її похилого віку? Очевидно, це – нетутешні, бо свої, односельці, ніколи б не скривдили тітку Ганну, яка за своє життя мухи не образила і робила тільки добро.

Кажуть, криза, от люди й озлоблюються. Але я знайомий із відомим мандрівником – Михайлом Павлюком. Простий сільський хлопець зі Щорського району (з Низківки) з дитинства мріяв про захоплюючі подорожі світом. І що ви думаєте? Дитячі мрії стали реальністю! Спочатку він побував у Туреччині. А потім майже три з половиною роки мандрував різними країнами. Відвідав Росію, Казахстан, Китай, Лаос, Камбоджу, Таїланд, Малайзію, Індонезію, Бруней, Східний Тимор, Філіппіни, В'єтнам, – проїхав автостопом понад 80 тисяч кілометрів! Самотужки, без провідників-тубільців, ризикуючи життям, підкоряв вершини найнебезпечніших вулканів, пройшов пішки сотні кілометрів лісовими нетрями і спав у наметі, насолоджуючись чарівною екзотикою нічних джунглів. Найвродливіші місцеві дівчата не раз пропонували мандрівникові взяти їх заміж, однак Михайло вирішив: ще не час, і повернувся додому.

Його розповіді вражають. Особливо Михайлові сподобалася Індонезія. Люди там живуть не надто заможні (можливо, українці навіть багатші та благополучніші). Але вони – надзвичайно гостинні і життєрадісні. Вміють щиро радіти кожному прожитому дню. Там

практично взагалі не скоюють злочинів (як щось і трапляється, то зазвичай це – справа рук... туристів із країн колишнього СРСР). Живуть дружно, весело (увечері майже біля кожного обійстя збираються сусіди – жваво спілкуються, пригощаються смачними стравами, співають, танцюють). Допомагають одне одному в біді. Цілий день тобі привітно посміхаються зовсім незнайомі люди. Можна попроситися в гості, заночувати. Тебе нагодують, із цікавістю вислухають, спокійно лишають одного в своїй оселі. Адже там ніхто не зачиняє двері – ні вдень, ні вночі! Якщо господарі вирушають кудись у справах, то просто вставляють у ручку дверей паличку, аби всі знали, що нікого немає вдома...

Вам це нічого не нагадує? Хіба не так донедавна жили наші дідуся й бабусі, та навіть наші батьки? То що, в Індонезії немає кризи? Ні, люди потерпають і від економічних негараздів, і від природних катаклізмів – трапляється, від виверження вулкану гинуть сотні тисяч людей. І що? За рік острів уже відбудований, заселений. Навіть не скажеш, що буквально рік тому там був лише попіл...

Можливо, справа в тому, що індонезійці – не лише працьовиті, а й незаздрісні та небайдужі? Лихо їх тільки об'єднує. До того ж, за майже півроку перебування в цій державі, Михайло не бачив жодної бійки, не зустрів ні одного п'яниці; ніхто там не сварився, не лаявся. В одному селі люди зі співчуттям говорили про якогось місцевого чолов'ягу: «Він втратив обличчя». Українець спочатку ніяк не міг зрозуміти, про що мова, адже обличчя у того добродія було цілком нормальним, навіть привабливим, як за тамтешніми мірками. З'ясувалося, що років п'ять тому цей дядько погарячкував: не витримав, розгнівався й привселюдно «нагородив» когось брутальною лайкою. Можливо, на те були причини. Однак досі все село пам'ятає про той прикрий випадок і щиро жаліє свого односельця, який так зганьбився перед земляками. Втратив обличчя...

Неймовірно, правда? А хіба не таку життєву філософію з діда-прадіда сповідують Дейкуни? Якими совісними й добрими людьми були дід Єфрем та бабуся Олена, батько – Петро Єфремович! А як шанують у селі Ганну Іванівну! Скільки добрих слів можна почути на Придесенні про героя нашої розповіді – Миколу Дейкуна та його дружину Тетяну. Та вже і їхнім дітям люди дякують!

Мама Миколи Петровича дуже любить квіти й вирощує на подвір'ї сальвії, чорнобривці, жоржини... Уже в похилому віці, немічна, дбайливо доглядає за квітами, вболіває за них. Не встигне Микола Дейкун приїхати до матусі, на поріг ступити, а вже чує: «Синку, полий, будь ласка, квіти». Приятель, який підвозив Миколу Петровича, захоплено промовив: «Оце – справжня жінка! У такому віці, недужа, так переймається кожною квіточкою!».

Переймається, бо має чуйне серце й чисту, світлу душу. Поспілкуєшся з такою Людиною, яка не закінчувала університетів та академій, але прожила гідне життя, і відчуваєш її правоту. Бо то не просто сільська жінка, а справжній філософ. І в кожному її слові – мудрість та благородство. І ви вже буквально фізично відчуваєте оту позитивну енергетику. Бо ця жінка бажає вам добра. Так, вона – справжня! Саме про таких Людей говорять – сіль землі.

* * *

У січні 2009-го, напередодні діамантового весілля (60 років у шлюбі!) Ганни Іванівни та Петра Єфремовича Дейкунів, у їхній гостинній оселі в Хукалівці побувала моя кума, чудова журналістка Євдокія Тютюнник. Ось її враження: «Біла пряжа зими снується й снується, нагадуючи полотно бабусі Ганни. Вдатною до рукоділля була вона в молоді роки.

– Тоді ми всі так жили – вдень на роботу йдеш, а прости й вишивати увечері та вночі сідаєш, – розповідає Ганна Іванівна.

Як тільки сил вистачало! Що тут скажеш – молодість. І погуляти, й пожартувати, і поспівати хочеться. А руки щоб при тому працювали, не марнували час надаремне, аби не соромно було після заміжжя скриню з приданим відчиняти.

– За вроду її полюбив! – розповідає дідусь Петро. – А те, що вона виявилася ще й доброю господинею – просто пощастило...

Пролітає сніжок, зазирає в тепло натоплену хату. Дідусь із бабусею стиха перемовляються. А то й припишкнуть, перебираючи думки: вдох і помовчати затишно.

У Ганни Іванівни й Петра Єфремовича зараз одна новина: у роботу діти приїдуть із діамантовим весіллям вітати. Шістдесят років спільного життя пробігли, як шістдесят деньочків.

– Така ж погода була, як оце тепер, коли одружувалися! – пригадують обоє. – Сніг, мороз. Нелегкі були часи – голодні, холодні. І їсти нічого, і хату протопити нічим...

– Розкидаємо солому на подвір'ї, вона протряхне. А спробуй нею хату обігріти та їжу зварити. Тріщить, летить увсебіч! Я – хазяйка молода, недосвідчена, – розповідає Ганна Іванівна. – Якби не матінка-свекруха, хай їм легко лежить, не знаю, що й робила б. Було б моє вариво повне соломи та сажі! А вони поставлять горчици і вмудряться зварити все чисте й смачне.

Згадуючи покійну свекруху, жінка витирає сльози: 35 років прожили разом. Для Олени Самсонівни невістка була, мов донька; старша й молода господині ніколи не сварилися і не докоряли одна одній:

– А коли матері не стало, я голосила за ними, як за рідними. Приказувала, що не знаю, як і хату замикати, де й ключа ховати. Спасибі їм і вічна пам'ять! І дітей нам вигляділи (ми ж обоє – щодня на роботі). Ходили за онуками слідом, спуску не давали, щоб не бешкетували, слухняними росли. І ми з чоловіком при них у мирі й злагоді вік прожили».

Ганна Іванівна та Петро Єфремович сподівалися, що котрийсь із синів з ними осяде. Та доля розпорядилася по-іншому: Анатолій пішов із життя ще молодим, а Микола подався в науку... Батьки ним пишаються – цілу медичну династію започаткував!

– Хороші у нас і син, і невістка, – говорить Ганна Іванівна. – Коли вони одружувалися, Тетянка подавала нам хлібину й казала: «Візьміть мене за дитину». Такою ми її і вважаємо.

Чому 60-ті роковини весілля називаються діамантовими? Напевне, тому, що цей дорогоцінний камінь символізує чистоту й міць. А так, у повсякденному житті, які можуть бути діаманти у простій селянській родині?

Хіба що зорі на небі та роса на траві, крижинки під дахом і осяйні віконні шибки, сльози печалі й радості... І чисте, світле взаємне почуття, завдяки якому чоловік і дружина й через багато десятків років один для одного – найкращі у світі.

Приємно спостерігати, як дідусь турботливо наказує бабусі, аби тепло зодягалася, виходячи на вулицю. А вона для нього хату при-

красила, ніби у віночок убрала: на підлозі виткані вручну рядна, на стінах – вишивані картини. А рушники які незвичайні – з дивовижними великими квітами, котрі ніби вітер похитує на цупкому полотні.

– Це ж не вишивані, а ткані! – пояснює Ганна Іванівна. – У нас, в Озерянах, таку красу колись виготовляли. І я собі у придане наскладала.

– Он, у світлиці, скриня стоїть – її рукоділлям наповнена, – хвалить дружину Петро Єфремович. – За той місяць, що минув від сватання до весілля, вона мені п'ять пар полотняних сорочок пошила.

– Так це та сама, весільна скриня? – перепитую.

– Еге ж, – усміхаються обоє. – На возі везли, а зверху подушки пірамідою лежали – від великих до маленьких.

І досі на скрині дві подушки сяють такими яскравими маками, аж на душі світло стає від одного лише погляду на них. А за вікном виспіває півень – незабаром переступлять поріг дорогі гості. Вітатимуть, бажатимуть довгих літ життя. Адже допоки живі наші батьки – доти й ми залишаємося дітьми».

* * *

Видатний письменник правий: краса врятує світ! Я б ще додав – душевна краса. Бо, відверто кажучи, ота криза, якою так лякають і виправдовуються можновладці, – в основному, в наших головах і душах.

Але Україна – не безнадійна, доки тут мешкають такі красиві Люди, як Ганна Іванівна та Петро Єфремович Дейкуни, їхні діти, онуки й правнуки.

Дитинство . Юність

Кожна людина про своє дитинство згадує зі щемливою ностальгією. Ці спогади, оповиті серпанком першого кохання, безтурботних (порівняно з дорослим життям) шкільних літ та захоплюючих і веселих хлопчачих розваг, зігрівають душу. Прикросці давно забулися, а хороше пригадується легко, із задоволенням. «Мои года – моё богатство», – проникливо співає Вахтанг Кікабідзе. Так цілком щиро може сказати й Микола Дейкун.

«Діглахів тоді в селі мешкало чимало, – розповідає Микола Петрович. – У нашій Хукалівці була початкова школа. Може, хтось не повірить, але ми не курили, не вживали спиртне... Про інтимні стосунки в такому віці взагалі мови не було! Змалечку допомагали батькам, адже роботи в селі завжди вистачає. А для задоволення грали в футбол, волейбол та хокей. Оце й був наш відпочинок... Пам'ятаю кукурудзяний хліб (світло-жовтого кольору), популярний у часи Микити Хрущова. Смачний, якщо куштувати одразу; але, трохи полежавши, він ставав твердим та глевким. Його різали й важили. Магазин знаходився неподалік від дому, то я, доки доносив кілограмовий буханець, половину з'їдав...».

Побутує думка, мовляв, сільські діти – малоосвічені. Ні, все залежить від учителів. Миколі Дейкуну поталанило. Він і зараз із вдячністю згадує про своїх педагогів: «Вчителька Марфа Олексіївна мешкала в сусідньому селі, за п'ять кілометрів від Хукалівки, однак завжди щодня, за будь-якої погоди, приходила до школи пішки. Тільки взимку, коли замітало дороги, її привозив чоловік – на санях, запряжених кінями. Власне, всі мої однокласники зреалізувалися в житті. Правда, один хлопчина, тракторист, трагічно загинув, але то вже – доля...».

Після четвертого класу малий Миколка почав працювати, причому трудився ціле літо, без вихідних! Возив воду для колгоспників. Заповнити столітрову бочку допомагав тато, а далі вже хлопчик самотужки їхав у поле. Залишав там дорогоцінний вантаж (хто працював у полі, знає, яка то насолода – вгамувати спрагу!), повертався додому, розпрягав коня й пускав пастися. Після обіду знову вирушав у поле з життєдайною водою... За день заробляв один карбованець.

Отож за 92 дні отримав 92 крб. Неабиякі гроші для одинадцятилітнього хлопчика! А головне, збагнув, що заробляти ті карбованці – ой як непросто...

Втім, Миколка пишався своєю працею. Адже саме за ці кошти йому придбали новенькі костюм, взуття та портфель. А ось підручників на всіх не вистачало, тож треба було купувати їх у школярів старшого віку – по 20–30 копійок за одну книжку; а все разом коштувало 2–3 крб.

«Звісно, трудився і в подальшому: косив бур'яни на фермах, возив зерно – з поля на тік і потім – на хлібоздачу, заготовляв силос. Восени – збирав картоплю, буряки... Вдома пас гусей (ще був зовсім малим, першокласником). Також ми, хлопчачки й дівчата, по черзі пасли стадо корів. Тоді кожна сім'я тримала корову, а то й дві. Гуляти було ніколи! – посміхається Микола Петрович. – Взагалі, нічим поганим не займалися...».

Він рано почав читати книжки. Особливо подобалися твори про війну, детективи, інколи – фантастика. Улюблені письменники – брати Аркадій та Георгій Вайнери, Агата Крісті, Конан Дойль (історії про Шерлока Холмса), Жорж Сіменон, Герберт Уеллс («Машина часу»), Олександр Беляєв («Людина-амфібія», «Голова професора Доуеля»)...

«Зимою вечори – довгі. Лягали рано. За вікнами – хурделиця, вітрисько гуде у комині. А я сиджу при каганці – електричне світло в селі тільки у 1968 році з'явилося, коли я сьомий клас закінчив. Читаю... Страшно, а відірватися від захоплюючої книжки не можу! Мама з печі: «А що це ти досі не спиш?». Ага, заснеш тут із цим невгамовним суперзлюдою, професором Моріарті... – примружує очі мій співрозмовник. – Я й бабусі своїй уголос книги читав. «Весну на Одері» – роман Еммануїла Казакевича (потім ще фільм за його мотивами зняли про останні місяці Великої Вітчизняної). Вона дуже любила слухати, щиро переживала й плакала, коли головні герої потрапляли в біду. Але все одно мене просила: «Онучку, почитай!»... Так усе життя з цікавими книжками й не розлучаюся – як же без них?! Та й Валера, син, рано (у чотирилітньому віці) навчився читати. Не встиг до школи піти, а вже газету «Правда» в руках тримав...».

Ще одне захоплення – риболовля. Поблизу села – великі торф'яні кар'єри (зараз – на жаль, уже замулені). Жителі теж копали собі спеціальні копанки. Риби було багато: лини, щуки, карасі, в'юни...

«До речі, в'юни люблять торф'яники. Пам'ятаю, одного такого здоровенного красеня розкопали в торфі на двометровій глибині, – демонструє руками, як бувалий рибалка, Микола Дейкун. – То він так бушував у тій багнюці, здіймаючи піну! Взагалі, на риболовлю я почав ходити років із десяти. Тоді ніяких електровудочок не було. В'юнів ловили за допомогою козубків: чотири дощечки, під низом – тканина й збоку рукавець, аби кисень надходив; пробивали в кризі дірку, ставили козубку, вкривали осокою або соломною, а зверху – ще старою куфайкою, щоб снігом не замело. То з однієї козубки можна було мішок в'юнів наловити! Зараз уже такого немає – через хімікати. Сумна історія. Поряд із кар'єрами, на полі (а це – 40 гектарів) якось посіяли просо. Колгоспний агроном про нього забув, він мешкав у сусідньому селі. А коли згадав, не придумав нічого кращого, як рятувати врожай подвійною дозою гербіцидів. І раптом – злива, всю ту отруту змило в кар'єри. В'юни одразу ж зникли. Роки двадцять минуло, а їх і досі немає... Тепер не так часто на риболовлю вибираюсь; а коли в обласному управлінні охорони здоров'я працював, щосуботи їздив, аби голова від перевантаження не луснула».

Русявий, зеленоокий, міцний хлопчина за першої ліпшої нагоди разом із друзями займався спортом. Однак, крім м'яча та шайби, подобалися йому й інтелектуальні ігри: шахи і шашки. Тут уже можна було розраховувати тільки на власні кмітливість, терплячість та майстерність. Взагалі, Микола Петрович переконаний, що найкращий розвиток дитини – це гармонійне поєднання розумових і фізичних навантажень.

Також незабутні спогади – про чудові народні традиції. З шести років Миколка засівав і шедрував у гурті місцевих хлопчаків. Ходили від двору до двору, старанно виспівуючи щедрівочки: добрим людям – на здоров'я, на хороший урожай. У селі завжди раді таким гостям! Зазвичай, односельці напередодні новорічно-різдвяних свят запрошували дітлахів завітати до кожної домівки з «концертом» та добрими побажаннями.

А 7 січня вранці Миколка неодмінно вітав хрещених батьків. Ніс буханець, два пиріжки й хусточку в подарунок. Хрещена мама – тітка Тетяна, татова сестра – клала малому хрещеникові свою хлібину, а також давала гроші – гривню чи й дві. Хрещений батько, Іван Савустійович Діденко, мешкав у сусідньому селі Лебединці, тож до нього їздили на конях. Це була подія, на яку хлопчик завжди чекав, а потім згадував із радістю.

Ну, і яке ж дитинство без друзів?! Микола Васильович Дейкун мешкав за сто метрів від обійстя Миколи Петровича Дейкуна, свого однофамільця, молодшого на два роки. Звичайно, ніхто їх тоді так поважно не називав. Обидва були Миколками, нерозлучними приятелями. Бо з самого ранку й до пізнього вечора скрізь були разом – і в школі, і після уроків, мов рідні брати. Грали в футбол чи хокей, розуміючи один одного буквально з півслова. Так про них і говорили в селі: «О, друзі йдуть!».

«Потім Микола Васильович закінчив у Луганську ПТУ, служив в армії (у Східній Німеччині), – розповідає Микола Дейкун. – Ми листувалися. А коли він повернувся з війська, я познайомив його з Софійкою. Це – дівчина з сусіднього села. Вона завідувала сільською бібліотекою й мешкала на квартирі в моєї однокласниці. То я й сказав другові, що є гарненьке дівча, з яким йому варто познайомитися. Вони почали зустрічатися, а через рік узяли шлюб... Приятель трудився трактористом, водієм, працював на заводі пожежних машин у селищі Ладан Прилуцького району. Кілька місяців був у Чорнобилі, ліквідовуючи наслідки катастрофи. Ми й зараз дружимо сім'ями, зустрічаємося. Завжди радий його бачити!».

З п'ятого класу Миколка ходив до школи в сусіднє село Брагінці (це – у Варвинському районі, за три кілометри від Хукалівки). Траплялося, надворі – віхола, ноги в заметах грузнуть, а йти треба. Вчився добре, «трійок» не було. Легко давалися точні науки: алгебра, геометрія, фізика...

– Ніхто мене до того не примушував. Як то кажуть «комплекс відмінника... – посміхається Микола Петрович.

– А чому Ви вирішили стати лікарем? – запитую.

– В основному, дякуючи троюрідному брату, Федору Івановичу Діденку. Це – син мого хрещеного тата. Він закінчив меду-

чилище, працював фельдшером у Хукалівці й мешкав у нашій оселі.

– Тобто знімав кімнату?

– Ні, просто жив, харчувався разом із нами і ніяких коштів за проживання, звісно, не платив. Це ж – близька людина! Навіть якби він пропонував якісь гроші, мої батьки цих карбованців у нього нізащо б не взяли. Так от, закінчую я восьмирічку. А що далі? Навчатися в дев'ятому класі? Ходити до іншої школи за вісім кілометрів?! Така перспектива не приваблювала. Між тим, склав випускні екзамени, отримав свідоцтво. І думу гадаю... А тато саме будував нову хату. Я – в підсобниках: цеглу подаю, розчин мішаю. Кладемо стіни. Ну, й про мою майбутню професію розмовляємо. Спочатку «обрали» педучилище – в Лебедині, на Сумщині. А Федір Іванович почув: «Не балуйтеся. Найкраща спеціальність – це медик!».

– А чому поїхали вступати саме до Одеси?

– За компанію! Такі наміри мав мій однокласник із сусіднього села – Толя Соловей. У нього там були далекі родичі. Батьки мій вибір схвалили: справді, благородна професія, завжди потрібна людям! Отож у рідні мого шкільного товариша ми й зупинилися, доки іспити складали – математику та українську мову. Особливих проблем не виникло. Так я й вступив до Одеського медичного училища № 3.

– Раніше воно належало Військово-морського флоту?

– Так. А потім Микита Хрущов почав скорочувати армію, і училище стало цивільним – готувало фельдшерів та фармацевтів. Отож набрали 300 хлопців. У групі – жодної дівчини!

– Сподобалася Одеса?

– Авжеж! Одеса – це Оперний театр і Чорне море, оспівані в піснях Молдаванка та Пересип, Приморський бульвар і Дерibasівська. Це – славнозвісні Привоз, товкучка й пивний бар Гамбрінус... Яскраві, колоритні, цікаві жителі! Оскільки гуртожиток знаходився далеко від училища, в новому мікрорайоні, ми з новим приятелем – Васею Невмивайченком із Черкащини – вирішили мешкати на квартирі. Потім до нас приєднався мій земляк – Міша Рейко. Я його заагітував і ще двох братів-сусідів спробувати щастя в Одесі. Возив їх: всього за три карбованці, якщо поталанить, можна було придбати

квиток у загальному вагоні «Москва-Одеса», який їхав через Прилуки...

В медучилищі Микола Дейкун серйозно захопився спортом. Власне, волейбол по-справжньому полюбив ще у восьмиріччі: класний керівник і вчителька фізкультури Марія Василівна Зуб сама була волейболісткою – буквально обожнювала цей вид спорту й прагнула зацікавити школярів. Тож, коли в училищі провели змагання між групами першого курсу, наш герой одразу ж привернув увагу. Відтоді він грав за збірну Одеського медичного училища № 3.

Рівень змагань був високим – як у вищій лізі нинішнього національного чемпіонату України. Адже волейбол був надзвичайно популярним, і за перемогу змагалися більше двадцяти середніх навчальних закладів! Кілька разів команда Миколи Дейкуна ставала чемпіоном Одеси й одного разу представляла місто в фінальній частині першості українського спортивного товариства «Спартак» серед юнаків.

«Один із провідних гравців – Коля Волошин – навіть залишився на повторний курс. Оформив академвідпустку! Він фанатично любив волейбол і дуже хотів допомогти своїй команді. Ми з ним у 1972-му грали в Донецьку у фіналі першості України серед облздороввідділів. Борис Васильович, учитель фізкультури, попросив нас виступити за Одесу. До речі, з Чернігова теж команда була, – пригадує співрозмовник. – Змагання проходили під час сесії, то мені без екзаменів поставили оцінки. У Донецьк їхав поїздом. Червень. Спека! Лежав на верхній полиці, потер долонею обличчя, а воно – шершаве, в породі – такий червонуватий пил... Там же тоді всі підприємства працювали. Отож навкруги диміло й коптило! Це ж – Донбас. Терикони. А ми грали на відкритих майданчиках. Удень жодної хмаринки не видно. Спекотно, мов у пустелі Каракуми! Добре, що змагалися медики, інакше могли й не витримати...».

Там уперше наш герой навчився грати в карти на гроші. Волейболістам видавали талони на харчування. Щодня – 3 карбованці 50 копійок. То спочатку Микола Петрович свої талони на сніданок та вечерю програвав. Втім, їсти хотілося, а залишатися в дурнях – ні. Отже, він постарався якомога швидше опанувати премудрості деревної гри...

Обідали в кав'ярні «Білий лебідь» готелю «Донбас». Там на першому поверсі – гастроном, в якому був великий вибір ковбас, риби і сирів. З Одесою – не порівняти. А ціни – значно дешевші! Все-таки турбувалася тоді країна про шахтарів...

«Однак не гірше жили люди і в тій же Молдавії, – розповідає Микола Дейкун. – Їздили ми на День Конституції до Тирасполя, де серйозна волейбольна школа. Харчувалися в їдальні. Так от у магазинах продуктів – значно більше, а ціни – істотно нижчі. Борщ – із великими шматками м'яса. Сметана – значно дешевша, ніж в Україні...».

Кажуть, у Радянському Союзі всі були рівними. Та невже? Хтось все одно ставав «рівнішим» за інших...

Власного волейбольного майданчика медучилище № 3 не мало, тож орендувало зал. Одного разу фінальна гра відбувалася в Одеському технологічному інституті, команда якого виступала у вищій лізі чемпіонату СРСР. Обдарованих юнаків помітили. Так Микола Дейкун близько року тренувався в дублюючому складі прославленої команди – серед майбутніх відомих спортсменів.

– Миколо Петровичу, не секрет, що нині у багатьох українських вишах та коледжах студенти, які активно займаються спортом чи грають у КВН (або в університетському аматорському театрі), не надто переймаються навчанням. І зазвичай оцінки їм ставлять, відверто кажучи, незаслужено. Мовляв, що можна вимагати від юнака, який серйозно готується до відповідальних змагань...

– Ні, до нас, спортсменів, ставилися точнісінько так само, як і до інших студентів. Адже, в першу чергу, ми – майбутні медики, які повинні лікувати людей; а для цього необхідні глибокі знання. Тому жодних поблажок! І це – правильно. У нас в групі на першому курсі було 36 хлопців, та через рік лишилося тільки 24. Дванадцятьох «двієчників» відрахували!

У мене шість днів на тиждень були тренування, а в неділю – гра. Однак то були мої особисті проблеми. Так, одного разу через участь у всеукраїнських змаганнях я не складав сесію разом з усіма однокурсниками, але викладачі об'єктивно оцінювали мої знання. Більше того, мене обрали комсоргом групи. Я звик до відповідальності – ще в школі був старостою. А в училищі наша «класна мама» (класний

керівник) Валентина Михайлівна зобов'язала мене ще й додатково займатися з відстаючими. Рік вдома, у батьків, не був! А з другого семестру став старостою групи. Це було краще: ідеології – менше, і в комітет комсомолу не треба було бігати...

До речі, тренування закінчувалися пізно увечері, тож до «своїх» оселі добирався вночі. А це ж – Одеса, дуже специфічне місто! Пересип, де ми орендували спортзал, вважався неспокійним районом (до всього, він ще й не освітлювався). Та й Молдаванка, на якій мешкав, також «славилася» своїми крутими «розбірками». Відверто кажучи, спочатку страшнувало було, а потім звик. І жодного разу в халепу не потрапив. Не знаю, наскільки зараз можна безпечно пройтися нічною Одесою. Мабуть, все-таки тепер – значно ризикованіше, ніж це було в мої юнацькі літа...

– Авжеж, нині таке враження, що бандит на бандиті сидить і бандитом поганяє!

– В усякому разі, суспільна мораль була значно вищою. Цінувались совість, людяність, порядність, інші чесноти.

– А тепер деякі діти в школі спокійно повчають своїх учителів. Мовляв, чого ті досягнули в житті? Адже зараз, чим більше в тебе грошей, тим ти – краща людина. Все інше – не має жодного значення...

– Звісно, не варто ідеалізувати ті часи. Однак був потужний середній клас, якого тепер практично не лишилося. Були порядок і стабільність, тож люди не боялися за власне життя й майбутнє своєї родини; заощаджували гроші, не переймаючись інфляцією. Був досить високий соціальний захист. Немало громадян отримували квартири, і плата за комунальні послуги була, по суті, символічною. Люди похилого віку могли спокійно жити на свою пенсію. Не було безробіття. Натомість – безкоштовні освіта й медицина...

– Моя мама, проста жінка, ще замолоду перенесла дуже складну операцію на серці в клініці знаменитого Миколи Амосова. Все пройшло добре, кілька років тому відсвяткували 70-ліття неньки. Так от, за операцію і тривале лікування в престижній столичній лікарні вона не заплатила жодної копійки!

– Зараз про таке можна лише мріяти...

– Але і в ті роки батьки-колгоспники зазвичай прагнули, щоб їхні діти отримали гарну освіту й працювали в місті.

– Бо кожен батько бажає своїй дитині кращої долі. А життя в селі все-таки було важким. І тоді, і тепер. Однак я мав право вибору, ніхто на мене не тиснув. Взагалі, мене змалечку привчили мати на все власну думку і не боятися її висловлювати.

– Микола Петровичу, мій двоюрідний брат за фахом – лікар. То розповідав, як під час навчання в медінституті його провідували тато з мамою. Приїхали, а він саме з приятелями в «анатомічці» обідав: розклали на столику бутерброди, пакети з молоком; а поруч – труп людини, не муляж – справжнісінький... Батьки були приголомшені!

– Анатомія у нас була на першому курсі. Звісно, бачили й трупи... Для майбутнього медика – це необхідно. Хто не витримував – відсіювався. Траплялося, що й обідали поруч із небіжчиками. Звичайна ситуація. Під час перерви поїсти в їдальні – нереально. Та й навіщо марнувати час, кудись бігти? Сіли, перекусили...

– Стипендію отримували?

– У мене, крім першого семестру, була підвищена стипендія: 20-25 карбованців щомісяця. За житло платив 15 крб. Пам'ятаю, приїхав до батьків після першого курсу, й наступного ж дня пішли з мамою пасти корів...

– Багато хто вважає, що студентські роки – найкращі в житті!

– Насолоджуватися життям можна у будь-якому віці, все залежить від характеру людини. Але, звісно, студентські літа – незабутні. Дізнаєшся стільки нового й цікаво! Ти – молодий, здоровий, сповнений мрій і бажань. Ми ходили в кінотеатри (там, в Одесі, я вперше побачив один зі своїх улюблених фільмів – «Джентльмени удачі», мультсеріал «Ну, постривай!»); дивилися футбол, вболіваючи за одеський «Чорноморець», де тоді починав свою зіркову кар'єру Леонід Буряк...

Я не курих, практично не вживав спиртного (все-таки заняття спортом дуже дисциплінують!).

– А як щодо вродливих одеситок?

– На дівчат, відверто кажучи, часу не було... Якимось познайомився із землячкою – Танею Остапенко. Вона – з Кіровоградського району, а в

Одесі у неї мешкав родич. Хороша дівчина. Втім, ми просто кілька разів разом сходили на пляж...

– Зате, закінчивши училище з відзнакою, отримали право вступати до медичного інституту без відпрацювання!

– Так, тоді після медучилища, як правило, потрібно було три роки трудитися, й тільки потім можна було подавати документи до вузу. Я одержав вільний диплом, однак все-таки хотілося попрацювати. Поїхав на рідну Чернігівщину. Проте, куди не звертався, чув одну й ту ж відповідь: «Вакантних місць немає». І тільки коли подзвонив у Срібне головному лікареві райлікарні, отримав роботу: шість місяців завідував медпунктом у селі Іванківці.

– І стали студентом Київського державного медичного інституту імені Олександра Богомольця...

– Взагалі, Борис Васильович, наш учитель фізкультури в училищі, дуже хотів, щоб я вступав до Одеського медінституту. Їхня жіноча волейбольна команда була чемпіоном СРСР! До речі, ми, хлопці, з цими дівчатами грали.

– І як?

– Продули... Боялися їх травмувати, тож діяли надто обережно. Та й психологічно складно було налаштуватися на боротьбу з прекрасною статтю. Жінок любити треба, а не боротися з ними, – посміхається. – Так от, Борис Васильович запевнив: «Їдь додому й не переймайся, все буде гаразд! Я тобі напишу...». Проте минає час, вже й документи потрібно везти, а від нього – жодної вісточки. Їду в Одесу й дізнаюся, що необхідно скласти екзамен з фізики. І я побоявся...

– Чому?!

– Вважав, що хімію знаю краще... З'ясувалося, що іспит із хімії для абітурієнтів, майбутніх лікарів, складають у Києві та Чернівцях. Ну, я й вирушив до Києва, здав документи в медичний інститут імені Олександра Богомольця. І раптом – лист від Бориса Васильовича: «Колю, приїжджай!». Тоді ж Інтернету й мобільних телефонів не було, а лист десь загубився по дорозі й надто довго до мене добрався...

Що ж робити? Їду до Києва, аби забрати документи й знову відвезти їх до Одеси. Зайшов до відповідального секретаря приймаль-

ної комісії, декана факультету Івана Дмитровича Танасієнка. Не став хитрувати – розповів йому правду, показав лист. А він у відповідь: «Нам такі люди теж потрібні...».

– Не відпустив Вас до Одеси? Неймовірна історія, ніби з якогось пригодницького кінофільму...

– Авжеж, – киває Микола Петрович. – Життя – цікавіше за будь-яке кіно!

І одразу ж пригадує ще одну кумедну історію:

– Сиділи якось увечері з хлопцями в своїй одеській оселі, грали в карти. Це було в 1972-му. Останній семестр в училищі. Ну, я й заперечався з Мішею Рейком, що пострижуся наголо, «під Котовського» (і яка мене муха вкусила?). Він не повірив. Тоді я пішов до перукарні. Мене запитують: «Як Вас постригти?» – «Налисо!» – «Жартуєте? Таке волосся гарне – довге, хвилясте, до плечей, мов у дівчини. І зачіска – модна!» – «Тому хутчіш збривайте чуба, доки не передумав...».

Невдовзі приїжджаю додому, до батьків. Мама заклопотано порається в сараї. Зітхаючи, знімаю шапку: «Все, прощайте, матусю, мене призивають до армії...». Вона як глянула на мою нову «зачіску»: «Ой, божечко! Ой, лишенько! Синочку, дорогий! Та ж тобі мали відстрочку дати... А як же інститут? Що ж тепер робити?!». «Заспокойтеся, – кажу лагідно, – все гаразд! То я пожартував...».

Під час останньої медичної практики у Варві, перед державним іспитом в училищі, Микола Дейкун, у якого начебто зовсім не вистачало часу на дівчат, раптом по-справжньому закохався:

– Таню я вперше побачив у лікарні. Нас познайомив головний лікар – Іван Павлович Мехеденко. Тобто він запросив нас, практикантів, до свого кабінету. Вишикував, почав розпитувати. А ми дивимося одне на одного. У неї – таке гарне, довге чорняве волосся, розкішна коса – до пояса! Дивовижно вродливе личко широї українки і – жодної косметики (вона тоді нею взагалі не користувалася та й зараз – не дуже). А я пострижений наголо...

Але наважився запросити її до клубу. Відтоді у вихідні ми разом дивилися кінофільми («Ромео й Джульєтта») і мультики («Ну, постривай!»). Під час одного такого кіносеансу вперше поцілувалися. Тож надалі купували квитки тільки на останній ряд...

Почали зустрічатися. Згодом зайшов до неї додому, познайомився з батьками... Поступив до інституту, але щосуботи неодмінно приїжджав до Тані. Щотижня бачилися й майже щодня листувалися. До речі, всі листи збереглися.

– Сімейні реліквії!

– Авжеж. Ми зустрічалися два роки і вісім місяців; а коли зрозуміли, що просто вже не можемо одне без одного, пішли до загсу. Побралися 2 вересня 1975-го. Весілля гуляли у Варві, а наступного дня – в моїй рідній Хукалівці. Мешкали у моїх батьків, а через тиждень поїхали відпочивати у Євпаторію.

Тато дружини, Микола Олексійович, працював слюсарем-«мідником» – паяв мідні трубки в радіаторах (коли радіатор тече, комбайн зупиняється); це така робота – ні дня, ні ночі! Він дуже любив риболовлю, полювання. Я теж разом із ним побув «мисливцем»; але ми, в основному, гуляли лісом, насолоджуючись природою (лише раз ненавмисне у ворону поцілили).

Тепер же в лісах звірів і пташок – мало. Отруїли природу усілякими хімікатами... Скільки раніше у наших краях жайворонків було! А де вони тепер? Загинули. Ці маленькі сіренькі пташечки гніздилися на землі, в житі. А як виспівували! Зависає в небесах, тріпоче крильцями й радіє життю. Уже скільки років цього співу не чув...

А ще тестю дуже подобалися медики. Казав захоплено: «Вони в цих білих халатах – мов янголи!». Однак лікуватися боявся... Їздив на «горбатому» «Запорожці». Завжди був душею компанії; знав безліч анекдотів і вмів їх розповідати, до тепло жартував.

Пам'ятаю такий випадок. Зимова риболовля у Варві. Ми з тестем готуємося ловити рибу на мотилу: нарізаємо тонесенько смужечками червоне м'ясо. Зазвичай рибалки кладуть його за щоки і потім нанизують на крючок... Але ж звичайні люди цього не знають. Отож сидимо біля ополонки з вудками. Аж раптом вигулькує жіночка і – до тестя: «Куме, а що це Ви ловите?». Він відповідає. Однак вона не заспокоюється: «Куме, і де ж Ви все це зберігатимете?». – «А отут...» – незворушно дістає смужечку м'яса з-за щоки. Бідолашна жінка аж отетеріла з подиву...

Цікавий був чоловік! Усе життя трудився, мов віл; а вийшов на пенсію і за кілька років помер. Сталося це несподівано, і «янгולי в білих халатах» просто не встигли врятувати того, хто їх обожнював...

* * *

Дружина Миколи Петровича – Тетяна Миколаївна Дейкун (Жулай) – з дитинства любила музику. Одного разу в їхнє село до хірурга Неділька приїхала погостювати молода племінниця з Москви, яка чудово грала на акордеоні. Тетянка (тоді вона ходила до другого класу) дуже хотіла бодай на кілька хвилин послухати чарівну музику. Отож попросилася у мами погуляти ввечері надворі зі своєю сестричкою, молодшою на чотири роки.

«Пізно вже!» – похитала головою ненька. «Ну, матусенько, я не надовго, лише на 15 хвилин, ми біля хати побудемо...». Втім, вийшовши за поріг, Таня хутенько почимчикувала до будинку, в якому мешкала акордеоністка, та ще й, крім сестри Валі, покликкала з собою двох її малих подружок.

– Це було божественно – вона грала так, що я забула про все на світі, – посміхається Тетяна Миколаївна. – Сестричка з сусідськими дівчатками також вражено притихли. Слухали, мов заворожені до... першої години ночі! Голодні, невмивані, покусані комарами... А тоді почали підспівувати. І так розохотилися – нічим, крім дивовижної музики, вже не переймалися.

Тим часом стурбовані батьки вже не знали, що й думати! Шукали нас із сусідами спочатку на вулиці, потім – біля річки... Все село оббігали вночі, аж доки почули, як ми дружно «вितьохкуємо» під акордеон. Одразу ж виламали лозини й «тепло» зустріли нас біля хвіртки – «пригощали» від душі (хльоскали по сідницях, стегнах, литках...), щоб на все життя запамятали, як без дозволу швендяти бозна-де.

Найбільше перепало мені, бо найстарша, та й, власне, це ж була моя загія. Звісно, тепер я їх добре розумію – діти на хвильку вийшли з дому й безслідно зникли. Жах! А тоді ми, малі, просто страшенно налякалися. Гірко плакали. Було дуже прикро, адже постраждали через любов до прекрасного...

До речі, тато, Микола Олексійович, хоч теж був страшенно схвилюваний, нас тоді й пальцем не зачепив (лозиною «орудувала» мама). Він усе життя пропрацював слюсарем. Помер від інсульту в мій день народження. Відтоді кожна чергова моя річниця – радість зі сльозами на очах, бо завжди згадую батька. Він був добрим до мене, називав Тетяночкою, щодня пригощав цукерками...

– А той випадок не відбив у Вас любові до музики?

– Навпаки, по-моєму, це навіть вплинуло на вибір моєї сестрички – вона стала професійним музикантом! Валя закінчила Ніжинське культпросвітнє училище та музичний факультет Київського педінституту. Людина-оркестр: грає майже на всіх музичних інструментах! Та і я із задоволенням слухаю хорошу музику, особливо класику.

У 2000-му сестра придбала «зелену карту» й виїхала за кордон. Нині мешкає з родиною в США. Вона ще й прекрасно малює! Дійсно, обдарована людина – талановита в усьому. Виховала сина й доньку, які теж займаються живописом. Тепер дбає про онуків.

– У такої яскравої творчої особистості, мабуть, і чоловік незвичайний?

– Її чоловік працює на станції техобслуговування. У нього – технічна освіта. Але це – Професіонал: автомобіль знає, мов свої п'ять пальців! Втім, ніколи не зізнається, скільки заробляє. То вже – суто американське...

– Ви чудово готуєте!

– Дякую, – посміхається. – Єдине, не люблю рибу чистити...

– Але ж Микола Петрович – рибалка. То він і рибу смажить?

– Ні, чищу і смажу я: лінів, щук, карасиків... Кухня – це моя парафія, і готувати я люблю; особливо до душі випікати пироги та іншу смакоту (дітям і онукам подобається). А у чоловіка тут, на дачі, теж роботи вистачає...

– Тетяно Миколаївно, Ви стільки років працюєте фельдшером виїзної бригади «Швидкої допомоги». Тепер це – «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Чернігівської обласної ради. Робота – дуже важка; по-моєму, просто каторжна! Знаю, що Микола Петрович не раз пропонував Вам спокійніше місце...

– Я люблю свою роботу. Що тут дивного? Маю знання, досвід – все-таки сорок років потрудилася. Їду на виклики і буквально з порога бачу, що й кому потрібно. Звісно, стомлююся. Але відчуваю свою потрібність.

– Пам'ятаєте, як Вам майбутній чоловік у коханні оспівувався?

– Аякже! Ми три роки зустрічалися. Одного разу влітку я прийшла до нього на побачення. Тобто він зустрів мене з роботи. Це у Варві було. Почимчикували на стадіон, сіли на лавочку. Ось там усе й відбулося... Написали заяву, віднесли до загсу; і мовчимо, мов партизани. Не тому, що хотіли щось приховати – батьки знали про наші почуття. Звичайно, ми б їм сказали, та все чомусь не виходило...

Між тим, минуло два тижні. А Ніна, завідувачка загсом, – мамина знайома. Це ж село! Зайшла вона якось до крамниці (матуся моя, Надія Олександрівна, продавцем у магазині працювала), та й питає: «Ну, що, готуетесь до весілля?». А ненька ошелешено: «До якого весілля?!» – «Ну, як же? Тетянка Ваша за Валеру Дейкуна заміж виходить! Уже півмісяця, як заяву написали... А Ви що, досі нічого не знаєте?».

– Можу собі уявити реакцію Ваших близьких...

– Звісно, нам трохи перепало на горіхи. Мама шпетила: «Таню, і коли ж тепер до весілля готуватися? Так мало часу лишилося!». Миколині батьки відреагували значно спокійніше.

Просто у мене матір – суворіша. Доки я в школі навчалася, взагалі не могла ніякого вишуканого одягу й взуття носити. Коротка спідниця? «Ти що, у таких лише повії швендяють!» – обурювалася ненька. Коротке волосся? То, на її думку, взагалі мало не злочин: «Порядна жінка має до 35 років волосся у товсту косу заплітати...». Навіть губи легенько підфарбувати не могла! Ходила, мов черниця. Контроль був справді жорстким – ніяких романтичних побачень із хлопцями! Мовляв, коли надворі сутеніє, добропорядна дівчина повинна уроки готувати, а не вештатися бозна-де і бозна з ким... Тому я мусила щодня о десятій вечора бути вдома.

Якось не витримала – зробила собі модну зачіску (однокласниці вже залюбки ходили до перукарні, і мені, звичайно, хотілося); то мама, тільки-но угледівши, схопила ножиці й жакливо вистригла

мені чубчик. Довелося на уроках у хустинці сидіти, доки волосся не відросло...

Нещодавно ми з нею пригадували минулі літа, моє дитинство; так от, вона й досі переконана, що все робила правильно. Молодшій сестричці дозволялося більше. Я була високою і худюю, а Валя – низенькою й повненькою. Вона, мамина улюблениця, мала більше свободи. А мене, доки вісім класів не закінчила, ненька навіть у кіно не пускала. Натомість я виконувала всю домашню роботу – і в хаті, і на городі...

– А своїй доньці Тані Ви дозволяли модні зачіски й короткі спідниці?

– Звичайно. Я ніколи їй нічого не забороняла. Вона зі мною радилася – і щодо зачіски, і щодо косметики; але вирішувала все сама, не боялася.

– Пам'ятаєте своє перше кохання?

– Воно було платонічним. Хлопчина цупив квіти з клумби й приносив мені...

– А до Вашого нареченого як матір поставилася?

– Микола їй сподобався. Хороший хлопець, добрий, чуйний. З гарної сім'ї – це для неї теж багато значило.

– Тож анекдоти, які розповідають про стосунки тещі й зятя, це – не про Миколу Петровича та Вашу маму?

– Ні, він уміє ладити з людьми. Зазвичай, коли чимось невдоволений, навіть голос не підвищує, просто намагається спокійно пояснити, що його не влаштовує. І це у нього дуже переконливо виходить.

– Ваші діти, Валера й Таня, кажуть, що тато їх ніколи не лупцював...

– А навіщо? Вони й так його слухалися.

– Ви з чоловіком – ровесники?

– Я старша на два з половиною місяці. Народилася в травні 1954-го. Після восьми класів вступила до Прилуцького медучилища. Взагалі, мені подобається хірургія. Рани зашиваю. Одного разу самотужки прооперувала kota, який вмирав. Виходила!

– Хто у вас реально глава сім'ї – Ви чи Микола Петрович?

– Реально? Чоловік. Але це – демократичний і добрий глава.

У Київському медінституті. Валерій

У вересні 1975-го молоде подружжя Дейкунів поїхало до Києва. Невеличку кімнатку знімали в Боярці: шафа та ліжко, а в коридорі – газова плита і столик, ото й усе добро. Тетяна працювала медсестрою у місцевій лікарні, а Микола навчався в Київського медінституті.

«Студентській сім'ї – завжди непросто, однак це – такі щасливі роки! – говорить Микола Петрович. – Звісно, трохи дошкуляють побутові негаразди, невлаштованість. Але коли ти – молодий, здоровий і все життя – попереду, літаєш, мов на крилах. Кохання, мрії...».

В 1976-му у подружжя народився син – Валерій. Тепер це – 38-літній добродій, який працює лікарем-отоларингологом в обласній лікарні.

Одного разу стався такий випадок. У мене раптом розболівся зуб. Біль був нестерпним. Сяк-так перебувши ніч, прожогом кинувся до стоматолога. Однак досвідчена лікарка, Ніна Іванівна Лебединець, яка завжди виручала мене за подібних обставин, цього разу, уважно оглянувши, тільки похитала головою: «Вам потрібно до лора. Це – не зуб...». «Та що Ви, – не повірив я. – У мене ніколи жодних проблем, які б стосувалися лора, не було. Це – зуб, я ж відчуваю!».

«То Вам, Сергію, лише так здається, – м'яко заперечила лікарка. – Підіть до отоларинголога, зробіть рентген. Якщо там дійсно все гаразд, я займуся Вашими зубами. Однак, на мою думку, сьогодні Вам потрібен лор...».

Телефоную Миколі Петровичу, розповідаю, що зі мною трапилося, і чую у відповідь: «То що, порадити тобі іншого стоматолога?» – «Ні, я Ніні Іванівні довіряю. Мені б якось терміново до лора потрапити; бо болить так, що, здається, голова ось-ось лусне!» – «Якщо терміново, це – краще до Валери, в обласну лікарні». – «А хто такий Валера?» – «Мій син – Валерій Дейкун».

Валерій Миколайович був у відпустці, однак, на моє прохання, приїхав. Зробили рентген – кіста. «І що тепер? – ошелешено питаю. – Я ж завтра у відрядження збирався...». «То поїдете. Зараз ми її видалимо», – заспокоїв лікар. Усе відбулося так швидко, що я й злякатися не встиг. А за півгодини несамопитий біль вщух.

Наступна наша зустріч відбулася через два роки. Грудень виявився сирим і дощовим. У мене постійно мокли ноги, й закінчилося все гнійним гайморитом. Уявляєте, такий «подарунок» на Новий рік! Втім, Валерій призначив курс лікування і щодня терпляче робив процедури – чистив отой гній у новорічні дні, доки я повністю не одужав.

Відтоді ці хвороби мене більше не турбують; та я й досі щиро вдячний лікареві, який так професійно й чуйно опікувався моїм здоров'ям!

Взагалі, Валерій – людина скромна, сидить навпроти журналіста і ніяковіє. Перед цим він мене неймовірно здивував: я попросив його під'їхати до обласної ради, й Дейкун-молодший поцікавився: «А де це?». Уявляєте?! Нарешті знайшлася хоч одна людина, яка не переймається політикою!

– Валерію Миколайовичу, Ваш тато розповідав, що Ви тепер у вільний час їдете до Києва – в науково-дослідний Інститут отоларингології, берете участь в операціях, які підвищують слух...

– Так. Лікар усе життя вчиться, інакше не можна. Було б добре, якби ми могли робити такі операції тут, у Чернігові. Це – дуже важливо, бо людей із подібними проблемами – немало.

– Ваша дружина – також лікар?

– Акушер-гінеколог Чернігівського пологового будинку. Світлана Миколаївна Дейкун.

– Тобто вже – ціла династія медиків: Ваші тато й мама, Ви зі Світланою, Таня... Можливо, й Ваші діти підтримають цю добру традицію?

– Старший син Денис (йому виповнюється сімнадцять) навчається в Чернігівському військовому лицейі з підвищеною фізичною підготовкою. Мріє вступити до Київського національного медичного університету імені Олександра Богомольця – на військово-медичний факультет. Це – його бажання, але ми з дружиною, звісно, не проти. Нам приємно, що матимемо в родині ще одного медика. Молодшому, Дмитрику, – незабаром п'ять років; він поки не визначився, ким буде...

– Як Ви зі Світланою познайомилися?

– Ми вчилися разом, в одній групі. Її було складно не помітити: висока, струнка, чорнява, засмагла.

- А які риси характеру дружини Вам найбільше подобаються?
- Вона – щира, не лицемірна; порядна і господиня хороша. Ми, студенти, мешкали в гуртожитку. І спочатку я бував у неї в гостях: то книжку позичу, то ще щось. Коли не зайдю – скрізь чисто, охайно. Та й пригощала добре – готує смачно.
- Ось як треба поводитися, щоб вдало вийти заміж...
- Світлана й зараз така. І матір'ю стала прекрасною! Ми тепер із нею разом займаємося спортом – ходимо в спортзал, беремо приклад із нашого Дениса. Все-таки час іде, пора й про здоров'я подбати.
- А в дитинстві Ви спортом займалися?
- Грав із хлопцями в футбол та хокей, ганяв на лижах. На ковзанах навчився кататися в третьому класі. Ми жили в гуртожитку на Шерстянці, і там у сусідів були ковзани їхнього сина, який служив в армії, – 43 розмір. От на них і вчився. Понатикаю туди всього в черевики, до ніг поприв'язую, щоб не злетіли по дорозі, і – вперед! Також ходили з татом у ліс – каталися з гірки на санчатах...
- Рибу разом із батьком ловили?
- Авжеж. Тато й зараз нас на риболовлю запрошує: і мене, й Дениса. На жаль, він був дуже зайнятий на роботі, тож у дитинстві ми з сестрою бачили його не так часто, як хотілося б. Але, коли ми мешкали в Коропі, він щодня возив мене в дитсадок на велосипеді...
- А які у Вас стосунки з тещею?
- Мама Світлани, Людмила Денисівна, мешкає в селі Мошни, на Черкащині – за 30 кілометрів від обласного центру. Співає в церковному хорі (Світланка також в університетському хорі співала). Ставлюся до неї з великою повагою та вдячністю, що виховала таку доньку.
- Про що Ви тепер мрієте?
- Щоб у Чернігові з'явилася приватна ЛОР-клініка.
- Але ж є відділення в обласній лікарні, де Ви нині працюєте. Цього недостатньо?
- Розумієте, має бути розумна альтернатива: і у нас, медиків, і у жителів, котрі звертаються за допомогою до людей у білих халатах.
- Думаєте, наші люди, більшість з яких отримують мізерні зарплати й пенсії, підуть у дорогу приватну клініку, якщо можна полікуватися значно дешевше?

- Це – ілюзія. Коли хворий звертається, скажімо, в обласну лікарню, він платить, так званий «добровільний внесок». Далі – кладуть його на лікування у відділення, і пацієнт має знову сплатити певну суму: витрати на миючі засоби, щітку, пральний порошок та інше.
- Плюс ліки, медикаменти...
- Якщо усе це порахувати, то дешевше не буде. Навпаки! Приватна клініка працюватиме прозоро, за чіткими розцінками. Люди платитимуть і одержуватимуть висококваліфіковану допомогу. Хороші лікарі у нас є. І вони робитимуть усе можливе, щоб пацієнти були цілком задоволені. Адже це – репутація закладу. У медиків приватної клініки – інша психологія, вони раді кожному відвідувачу!
- А як Ви ставитеся до страхової медицини?
- Її потрібно вводити, іншого виходу просто немає. Це – цивілізована практика усіх розвинених країн.
- Мій приятель побував у бельгійському місті Генк. Там – дві приватні лікарні, які конкурують між собою. В обох – море найрізноманітніших квітів на вході (можна придбати, провідуючи пацієнта), власні кав'ярні, ресторани, відділення провідних банків, церкви (!)... Палати – на дві особи (люксові – на одного хворого): зручні ліжка, до яких прикріплені пульти від телевізора найновішої конструкції; радіоприймачі. Скрізь – неймовірна чистота, порядок. І медперсонал – ввічливий: мій товариш разом із родиною бельгійців провідував там, у лікарні, знайомого – спілкувалися кілька годин; медсестра символічно постукала в двері, привіталася, вибачилась, зробила укол хворому і... ще раз вибачилася, що потурбувала, перервавши розмову. Неймовірно, правда? Між іншим, за лікування цього добродія платила фірма, в якій він працював.
- Так і має бути. Звісно, за кордоном – свої проблеми; однак навіщо нам тут, в Україні, як то кажуть, вигадувати велосипед? Є система, яка успішно працює. Це – світовий досвід!

* * *

- Мама Валерія, Тетяна Миколаївна, зворушливо розповідала про наймолодшого члена дружної родини Дейкунів – онука Дмитрика:
- У три роки він знав усі марки імпортованих автомобілів! Якось показує на планшет: «Колю, це сьо?».

– Коля – це Микола Петрович?

– Ну, звісно. Він дідуся Колею називав... Я пояснюю: «Планшет». – «А мозьна?» – «Ти знаєш, що з ним робити?» – «Дя!»». Бере до рук – клацає. І так вправно. Професор! От хитрун: у Валери й Дениса є планшети – навчився. Однак: «Колю, це сьо? А це сьо?!...». Взагалі, тільки за дітьми й онуками помічасш, як минає час. Ось уже й Денис виріс. А ми з чоловіком, мов у тій приказці: не такі старі, як давні...

– Микола Петрович розповідав, що на першому курсі поселили його в одну кімнату зі старшим на рік Дмитром Клименком (він відслужив в армії). А у Дмитра ненька працювала медсестрою у Варвинській райлікарні. Одного разу вона повідомила синові, що пригледіла йому наречену... Тетяно Миколаївно, Ви взагалі цю історію знаєте?

– Ні, вперше чую...

– Ну, от. І хто, по-Вашому, була та наречена?

– Та звідки ж я знаю!

– Ви...

– Та ну, – посміхається, – мені ніхто нічого такого не говорив.

– Дмитро, між іншим, сказав Миколі Петровичу, коли той запросив його бути свідком на вашому весіллі. Випили по чарці й заспівали разом: «А ми удвох, а ми удвох в одне дівча закохані...». Пам'ятаєте, була така популярна пісня?

– Пісню пам'ятаю, а цей випадок – ні!

– Ось так і з'являються легенди...

* * *

– Сина Валеру ми назвали на честь його хрещеного батька, – розповідає Микола Петрович. – Це мій хороший друг – Валера Єлейник. Влітку 1972-го він брав участь у змаганнях із волейболу в Черкасах – у фіналі першості спортивного товариства «Спартак». Я теж там грав, бачив Валеру. А наступного року, вступивши до медінституту, я несподівано зустрівся з ним, також майбутнім медиком, на сходах одного з корпусів; і ми одразу впізнали один одного. Потім разом грали у волейбол в команді нашого вузу, на другому курсі мешкали в одній кімнаті.

Він закінчив англійську спецшколу, вільно володів іноземною мовою й читав в оригіналі англійських письменників, а також перекладав поезій Олександра Пушкіна, романів Льва Толстого. Якимось у шкільні роки Валера послухав релігійну передачу в ефірі радіо «Голос Америки», забороненого в СРСР; та й написав листа за кордон. Звісно, жодної відповіді не одержав. Після школи він хотів вступити до Московського державного інституту міжнародних відносин, але йому відмовили: закордонний лист допитливого старшокласника потрапив до КДБ... Нині Валерій Єлейник – головний нейрохірург Черкаської області.

– Недаремно кажуть, що обдарована людина – талановита в усьому!

– Авжеж. Ще один мій хороший товариш – Микола Сулій. На жаль, він помер на п'ятдесятому році життя, однак ми з друзями часто про нього згадуємо. Власне, людина живе доти, доки про неї пам'ятають. Ми з Миколою Миколайовичем навчалися в одній групі. Він – родом із Чернігівщини, з села Червоні партизани Носівського району. 1952-го року народження, тобто на два роки за мене старший. Кум Валера – на два роки молодший, а Микола – на стільки ж старший.

У дитинстві Миколка перехворів туберкульозом колінного суглобу, тому накульгував. Це – простий сільський хлопець від сохи, який прагнув знань і чітко знав, чого хоче досягнути в житті. І він досягнув усього, про що мріяв! Став відомим науковцем – доктором медичних наук, професором, двічі лауреатом Державної премії України. Завідував клінікою реабілітації Інституту нейрохірургії імені Ромоданова, був вченим секретарем наукової ради із захисту дисертацій у цьому вузі.

Я, коли працював в обласному управлінні охорони здоров'я, доволі часто їздив до Києва. А у Миколи – гараж метрів за двісті від інституту. Там, на території гаражного кооперативу, – здоровенний дуб. От і облаштували бесідку, яку ми між собою жартома називали «Кафе під дубом». Зустрінемося з другом на годинку – посидимо, поспілкуємося, пообідаємо... Добре було! Відпочивав душою.

Його дружина Олена працювала медсестрою. Якимось у поцікавився: «Колю, а куди Люда, твоя донька, вступає?» – «В медінститут, за

контрактом...» – «А може – за державним замовленням? Пропиши її у своїх батьків – в Червоних партизанах. А ми дамо цільове направлення». Так і зробили. Коли Люда склала іспити, я саме приїжджав на чергову нараду до Києва; і ми з Миколою разом вирушили до вузу, де того дня вивісили списки абітурієнтів, які стали студентами. Поглянули – є наша дівчинка! А невдовзі товариш помер. Уявляєте? Якби не було держзамовлення і Людмила вчилася за контрактом, Олені, її мамі, було б дуже суцужно...

– Наскільки я знаю, тоді в Київському медінституті був цілий факультет, де вчилися юнаки та дівчата з Чернігівщини!

– Так, туди вступала молодь із сільської місцевості. Років п'ятнадцять він проіснував (спочатку щороку приймали сто студентів, потім – шістдесят, далі – сорок...). Власне, ця ініціатива втілювалася завдяки народному депутату Степанову, який прагнув створити Чернігівський медичний інститут при столичному вузі. Президент України Леонід Кучма, як відомо, родом із Придесення, тож ідею підтримав. Так у Київському медінституті й з'явилося сто місць для земляків Леоніда Даниловича.

– То донька Вашого приятеля вступила саме на цей факультет? І як вона вчилася?

– Дуже добре. Молодець! Хороша дівчина, старанна. Потім, ще в студентські роки, вийшла заміж, народила дитину. Микола Миколайович був би втішений...

Також завжди тепло згадую Михайла Яківчука. Він – зі Сквирського району Київської області. У родині було п'ятеро дітей, Михайлик – наймолодший. Татові й мамі – за сімдесят років! Невдовзі батько помер, і хлопчик залишився з ненькою, яка за віком годилася йому в бабусі. Жили вони суцужно; тож ми, його приятелі, ненав'язливо допомагали Міші: то сорочку подаруємо до 1 вересня, то погодуємо, пригостимо чимось. Потім він перевівся на військовий факультет до Куйбишева...

Льоня Мартинович, староста нашого курсу, тепер завідує хірургічним відділенням у четвертій лікарні Києва. У нас була дуже зворушлива зустріч однокурсників «Тридцять років потому», яку організував Льоня. А нині вже 35 років виповнюється, як ми закінчили навчання в медінституті. Втім, не забуваємо

один одного, спілкуємося, а за потреби звертаємося до друзів за допомогою. Курс у нас – чудовий, немало відомих і шанованих людей, котрі живуть і працюють по всій Україні. Це – Професіонали, яким я довіряю; знаю, що завжди можу сподіватися на їхню підтримку: зроблять усе можливе й неможливе! Тому скрізь ношу з собою пошарпаний записник з адресами й телефонами. Бо ж будь-якої хвилини може хтось зателефонувати зі своєю проблемою, й треба швидко порадитися і вирішити, як краще зарадити лиху.

– А скільки студентів було на Вашому курсі?

– Триста! Зараз це – головні лікарі й провідні фахівці: ендокринологи, гастроентерологи, хірурги, терапевти, невропатологи, гінекологи, педіатри... Наприклад, Сергій Вікторович Мінін – доктор медичних наук, працює в Інституті отоларингології.

– То це до нього Ваш син Валера їздить?

– Так, бере на тиждень відпустку і їде туди, до мого однокурсника, – освоює нові технології; адже там роблять операції, які суттєво покращують слух.

– А у Вас яка медична спеціальність?

– За фахом я – терапевт, але під час інтернатури лікував інфекційні хвороби.

– Отже, Ви в медицині – 45 років. Я правильно підрахував?

– Авжеж. А лікарем 35 років працюю... Взагалі, про моїх товаришів-медиків із задоволенням можу годинами розповідати. Скажімо, про свого однокурсника Дмитра Григоровича Клименка, який зараз сімейним лікарем трудиться. Або про Олексія Васильовича Антошка, котрий був старостою нашої групи. Він закінчив Київське медичне училище № 2, працював фельдшером. На шість років старший за мене. Ми з ним буквально щодня розмовляли – він був мені, мов батько. Олексій Васильович – відомий анестезіолог. 25 років трудився в Київському науково-дослідному інституті імені Олександра Шалімова. Нині – директор медичного центру «Сатурн» (це – колишня медсанчастина військового заводу, тепер – акціонерне товариство): медичні кабінети з найсучаснішим обладнанням, готель, кафе... Так от, він мені й зараз, як старший товариш: з будь-яким питанням можна звертатися! Не одного здібного

молодого фахівця вдалося працевлаштувати в Києві за допомогою Олексія Васильовича Антошка.

– По-моєму, нинішні студенти – не такі товариські...

– А у нас були прекрасні стосунки – жодних непорозумінь! Ніхто нікого не підставляв. Не було ні підлості, ні зради. Навпаки ми завжди дорожили нашою дружбою.

Тоді кілька років ми з дружиною мешкали окремо: вона після декретної відпустки вийшла на роботу й жила у матері, у Варві; а я продовжував навчання в медінституті. Родина об'єдналася, коли ми всі разом у 1980-му поїхали в Короп, – пригадує Микола Дейкун. – У вузі я був фізоргом курсу (всі шість років), спорту та художній самодіяльності тоді приділялася велика увага...

А ось – просто неймовірна історія! Тривалий час ми з кумом Валерою підробляли в Інституті вдосконалення лікарів – лаборантами на кафедрі топографічної анатомії та оперативної хірургії. Звісно, там знаходилися трупи, внутрішні органи людей, необхідні для навчання. Звідки їх брали? Це були тіла безхатків, а також небіжчиків, які померли у в'язниці. Траплялося, що свої органи заповідали для дослідів відомі науковці, але такі випадки були нечастими. Відпрацьований матеріал замочували у розчині формаліну або засипали сухою хлоркою.

Однак так сталося, що небіжчиків там, в Інституті вдосконалення лікарів, не ховали кілька років поспіль, і їх назбиралося чимало – трупів двадцять. От доцент Зелізінський і доручив нам із Валерою залагодити цю справу. Звичайно, де-заманеться поховати людські органи ми не могли. Інструкція вимагала везти все це до крематорію. Але одночасно можна було класти не більше 120-ти кілограмів. А воно ж у хлорці, пихтить. Хлорка – дуже агресивна! А ми – без масок (як надихалися – потім довелося довго вичухуватися від бронхітів).

Думаємо, чим швидше все завантажимо і спекаємося цього «добра», тим краще. Отож трудилися зранку й до вечора – жваво пакували, одразу накривали кришками й заколочували все це цвяхами. Знаходився «наш» інститут на території Київської обласної лікарні, вхід – з вулиці. Стараємося, дружно гахаємо в підвалі молотками. Якось допитлива жіночка почула грюкіт і зазирнула з цікавості, що

там діється. Як побачила, то, бідолашна, дременула так... Мабуть, світовий рекорд із бігу встановила!

Приїхали з крематорію міцні чолов'яги «наших» небіжчиків забирати – пнуться, а підняти не можуть. Очевидно, поспішаючи, ми з кумом трохи не розрахували, поклали щось зайве. А, як я вже говорив, за інструкцією вага одного «пакунку» з трупом не повинна була перевищувати 120 кг. Виручив доцент Зелізінський – приніс цим роботягам кілька літрів чистого, мов сльоза, медичного спирту. Після цього вони почали рухатися веселіше і з нашою допомогою таки повантажили все в автівку.

Але на цьому історія з інститутськими небіжчиками не завершилася. Сталося так, що ненавмисне переплутали списки померлих. Тобто в крематорій віддали документ, де були вказані зовсім інші люди. А там підміну виявили й, згідно з інструкцією, повідомили... в прокуратуру. Доцент Зелізінський повернувся від слідчого блідий, мов стіна. Скандал! Поховали не тих людей... «Розбірки» були серйозні, проте нас, двох студентів, невдовзі лишили в спокої.

Трохи намучилися, однак були цілком задоволені – все-таки щомісяця по 80 карбованців заробляли. А якщо ще додати 40 крб. стипендії, то жити можна! У гуртожитку був буфет. Огірки свіжі всю зиму: за кілограм – один карбованець вісімдесят копійок. Раз на кілька днів – черешня...

На другому курсі медінституту Микола Дейкун підробляв на заводі «Точелектроприлад» імені Ленінського комсомолу – на конвеєрі в цеху, де складали електробритви «Київ». Щодня починав роботу о пів на п'яту вечора й трудився майже до опівночі. А на третьому курсі він працював слюсарем на авіазаводі імені Антонова. Величезне підприємство – місто в місті! Між цехами їздили маршрутні автобуси. Власна злітна смуга. У кожну зміну протягом двох годин із цехів взагалі не можна було виходити, бо завод – секретний...

Були й одноразові заробітки. Скажімо, в будівельно-монтажному управлінні: прибрати в під'їзді, коли нову багатопверхівку мала приймати комісія (платили 40-50 карбованців); кабель прокласти – 400 метрів (за два дні – суботу й неділю – отримали по 200 крб.). Майбутній медик працювати не лїнівся, адже потрібно було дбати не лише про себе, а й про молоду дружину та сина. Тож трудився за

першої ліпшої можливості. Власне, син Миколи Петровича – Валерій – ще в шкільні роки також підробляв на музичній фабриці. І онук Денис у десятому класі, в 16 років, уже дерев'яні піддони збивав у селі.

«Це нормально, – переконаний мій співрозмовник. – Тоді підліток вчиться по-справжньому цінувати працю; бо розуміє, що гроші не падають із неба, мов манна небесна, і в житті треба постійно заробляти на хліб у поті чола свого. Усвідомлює, настільки важливо правильно обрати спеціальність; щоб робота була до душі, приносила моральне задоволення. Адже це – жахливо, коли людина щодня йде на роботу, мов на каторгу. Хіба то життя?! Можна, звичайно, пояснювати все це дитині на словах; однак значно краще, коли вона сама потрудиться й збагне, що, справді, потрібно гарно навчатися, вступити до університету, отримати професію... З'являється відповідальність за свої вчинки й належна повага до праці батьків».

І, звісно, в студентські літа Микола Петрович просто не міг без спорту. На п'ятому – шостому курсах майже щодня грав у волейбол.

– У нас був тренер – Михайло Львович Гіщпелтер. Фанат волейболу! – пригадує Микола Дейкун. – Дуже довго, буквально до 80-літнього віку, він працював тренером. Я в 1979-му з великим задоволенням грав у волейбол під його керівництвом. А сім років тому до нас на роботу прийшов лікар, випускник Київського медичного університету; й коли я поцікавився у молодого колеги, як там поживає Михайло Львович, той усміхнено відповів: «Гіщпелтер? Працює! Тренує волейболістів. Просто дивовижний добродій. Людина-легенда!».

У мене є фото (бережу його, мов реліквію): Михайло Львович на тренуванні – він пасує, а я нападаю... І як цей унікальний чоловік усе встигав? Адже вже тоді був немолодий, все життя курив, майже щодня приходив «під мухою». Й отак, із цигаркою в зубах, «підшофе», дожив до дуже поважного віку, активно працюючи; бо інакше просто не міг – такий характер! Думаю, причина цього феноменального фізичного й творчого довголіття – в отій фанатичній відданості волейболу. Він надзвичайно любив свою роботу – приходив щодня на тренування, мов на свято.

– Авжеж, улюблена робота продовжує життя! Але я хочу запитати про таке: Ви побували у музеї геніального медика Миколи Пирогова на Вінниччині?

– Звісно, побував. Ми приїздили до Вінниці на турнір із волейболу серед медичних вузів. У фіналі грали 12 команд. Між іншим, саме Вінницький медінститут був чемпіоном СРСР. То, користуючись нагодою, відвідали й музей всесвітньо відомого хірурга Миколи Івановича Пирогова, котрий першим застосував ефір для наркозу. Це сталося під час кримської війни. До речі, тоді вперше у війську з'явилися жінки, адже раніше обов'язки санітарок і медсестер виконували виключно чоловіки. Вони й поранених виносили з поля бою.

– Що ж, можливо, це – правильно. По-моєму, війна – нежіноча справа... А як же оперували без наркозу?

– Було кілька способів. Наприклад, пацієнта били по голові, він втрачав свідомість, і йому ампутували руку-ногу. Або хворого спиртом накачували: давали випити цілий гранчак, тобто 200-300 грамів, і оперували...

– Тіло Миколи Пирогова не поховане, а забальзамоване. Як Ви особисто до цього ставитеся?

– Неоднозначно... Втім, не мені судити. Це – бажання його дружини. Вчений помер від раку нижньої щелепи – випав зуб, і на тому місці виникла злоякісна пухлина. Порятувати Миколу Івановича не змогли, хоч зверталися за допомогою до німецьких медиків. Потім були революція, громадянська війна – не до музеїв... Нарешті про славетного хірурга згадали – провели успішну ревальзамацію (повторне бальзамування), і тіло Миколи Пирогова збереглося.

– Тобто достатньо однієї ревальзамації?

– Ні, відтоді кожні десять років цим займаються вчені з Москви. Саркофаг, у якому знаходиться тіло, – герметичний, скляний, доступу повітря немає. Микола Іванович одягнений у військову форму.

– І наскільки добре збереглося тіло?

– Принаймні значно краще, ніж забальзамований Ленін. Бо те, що лежить у мавзолеї, в Кремлі...

– Просто мумія... Я одного разу був у мавзолеї і, відверто кажучи, вийшов звідти розчарованим, ніби мене ошукали!

– Так, забальзований Ілліч справляє не найкраще враження... Взагалі, це – непросте питання, адже йдеться і про моральний аспект.

– Ще б пак! Навряд чи вождь світового пролетаріату бажав би такого специфічного поводження зі своїм тілом... Втім, до мавзолею й досі щодня шикуються черги туристів з усього світу. Вперше приїжджаючи до Москви, немало людей прагнуть на власні очі побачити Леніна. Хоч фактично немає на що дивитися...

– Все-таки нині ажіотаж – не той, що за радянських часів. Тоді можна було ціліснінький день тупцяти на морозі в довжелезній черзі й навіть не потрапити до «заповітної» кімнати.

– Однак «вічно живий» Ілліч і нині заробляє, мабуть, чималі гроші...

– Але ж не все вимірюється грошима!

* * *

Після четвертого курсу, у 1987-му, Микола Дейкун проходив державну практику на Придесенні – в Острі Козелецького району. Тамешня лікарня вважалася серйозним медичним закладом (колись Остер був райцентром): хірургічне, терапевтичне, неврологічне, акушерське, дитяче відділення, поліклініка... Головним лікарем працював Роман Васильович Співак (його син, Олег Романович, очолює нині урологічне відділення другої міської лікарні у Чернігові).

В Острі 15 студентів-практикантів мешкали на території райлікарні, трудилися по троє в усіх відділеннях. Керівник групи – Віталій Миколайович Мальцев, асистент факультетської кафедри хірургії, – півтора місяця жив поруч... «Пам'ятаю, за перших три тижні лише раз до родини з'їздив, – пригадує мій співрозмовник. – Бо така практика – не гульня!».

Взагалі, Микола Петрович спочатку хотів акушером-гінекологом стати. У медицині він уже не почувався новачком, і з жінками йому працювалося добре. Так трапилось, що в акушерському відділенні тоді не було жодного лікаря: хтось саме пішов у відпустку, хтось – захворів. Отож практикант Дейкун працював цілком самостійно:

– Я брав папки, робив обходи, оглядав жінок, приймав пологи... І мені це подобалося. Було цікаво!

– А коли вперше пологи приймали – не страшно було?

– Звісно, трохи хвилювався, але я ж уже працював фельдшером. А це – така робота, що боятися за жодних обставин не можна: ти – один, і треба брати відповідальність на себе, швидко приймати рішення; інакше можна втратити пацієнта. Власне, страх і медицина – поняття несумісні. Необхідно діяти рішуче, надавати допомогу в будь-якій ситуації! Взагалі, кожні пологи – це дуже велика відповідальність, адже йдеться про здоров'я і життя матері й дитини. Спочатку ти піклуєшся про немовля; а коли народжується дитя, неабиякої уваги потребує жінка... Як пройшли перші пологи? Нормально. І я був щасливим, коли на світ з'явилося немовля. Це – неймовірне, дивовижне відчуття!

– Отже, Ви самі попросилися працювати в акушерському відділенні?

– Звичайно. Нас, практикантів, зібрали, поцікавилися: хто куди хоче? І я одразу висловив своє бажання. У поліклініці теж гінекологом трудився – вів прийом пацієнток; вагітні жінки приходили...

Практика тривала з 15 червня до 1 серпня. Літо, а в Острі протікає красуня Десна. Тож після роботи студенти гуртом чимчикували на пляж: засмагали, купались, грали у волейбол, ловили рибу... Спілкувалися з природою. За п'ять копійок можна було покататися на поромі; а якщо хтось погоджувався його перетягувати, то на інший берег діставався безкоштовно. Тоді Микола Петрович уперше пором побачив. А ще в Острі – гарний краєзнавчий музей. Багато експонатів пов'язані з риболовлю: від прадавніх часів – до наших днів. Запам'яталися крючки у формі якоря, на які місцеві жителі ловили сомів.

У хірургічному відділенні тоді лікувався священник, якому видалили передміхурову залозу. До війни він був знаним геологом, потім потрапив до сталінських таборів. Вийшов на волю і... вирішив служити в церкві. Цей сімдесятирічний добродій дуже хвилювався, щоб його виписали з лікарні до Спаса. Буквально рвався додому: пояснював, що інакше може залишитися без роботи – звільнять...

– До речі, коли я навчався в Одесі, заради цікавості зайшов до костюлу – цікаво ж! Адже в моєму рідному селі взагалі храму не було, – розповідає Микола Дейкун. – Дивлюся: двоє молодих лю-

дей стоять навколішках і так пристрасно, проникливо моляться! Я був збентежений, адже в радянські часи панував атеїзм. Пам'ятаю, якось читав книжку «Блукання в порожнечі», де критично описувалося життя віруючої родини на Західній Україні: побожні батьки заборонили доньці вступати в піонери... У школі вчителі начебто негативно до релігії ставилися, хоч власних дітей зазвичай хрестили; але так, щоб ніхто зі сторонніх про це не знав. А я тоді над питаннями віри особливо не замислювався. Та й зараз, відверто кажучи, не впевнений на сто відсотків в існуванні потойбічного світу...

– Свого часу я спілкувався на цю тему з видатним лікарем і вченим Миколою Амосовим – він взагалі відкидав можливість потойбічного життя, однак припускав існування розумних цивілізацій на інших планетах. Якщо за теорією ймовірності це можливо в одному випадку зі ста, то лише в нашій галактиці – мільйони планет, теоретично придатних для життя. Тобто знаменитий вчений був переконаним атеїстом і водночас вірив у всесвітній розум.

– Це – дуже делікатне питання, і не можна нікому нічого нав'язувати. Власне, кожна людина сама вирішує, в що вірити. Як на мене, важливо не те, як часто ти ходиш до церкви; головне, чи маєш ти Бога в душі. Адже відомі всім Господні заповіді – дійсно мудрі; і якби людство їх дотримувалося, не було б ні воєн, ні розрухи, ні голоду. Жити за Божими заповідями – це значить бути совісною людиною. А якщо в когось немає совісті, ніяка церква не допоможе!

Я завжди тата згадую, який казав, що хороші справи треба робити не з примусу, а щиро, з радістю і любов'ю. Натомість лихими думками можна накласти біду. Якось я був на стажуванні в Києво-Могилянській академії, і приятель із Харкова (на той час – начальник обласного управління охорони здоров'я) розповідав, як одного разу поцікавився у архієпископа: «Владико, скажіть, будь ласка, що все-таки не можна їсти у піст?». І святий отець відповів: «Людей!».

– Мудрий чоловік. Взагалі, професії лікаря та священника, по-моєму, подібні: одні лікують душі, інші – тіла...

– Безперечно, кожен священник має бути хорошим психологом – відчувати, що у людини на душі, вміти викликати довіру, розговорити стражденного, ненав'язливо дати потрібну пораду. Гарні слова

теж мають цілющу силу! Медики це дуже добре розуміють. Тому найкращі наші фахівці – висококваліфіковані психологи. Про таких кажуть – лікар від Бога. Бо вони лікують не лише тіла, а й душі. Це – покликання, особливий талант; хоч справжня майстерність, звісно, приходить із досвідом і потребує великого терпіння та нелегкої праці. Медику, як і священнику, необхідно любити свою професію, відчувати, що ти – на своєму місці. Інакше нічого путнього не вийде.

– На жаль, я зустрічав священників, які навіть у Бога не вірять!

– Те ж саме можна й про їхніх прихожан сказати; адже не всі, хто навідується до храму, віруючі люди. Хтось згадує про Всевишнього, коли потрапляє в скруту, тоді й поспішає до церкви замолювати гріхи... Втім, недаремно сказано: не судить і не судимі будете. Бо кожна людина – це індивідуальність, особистість; тому треба поважати її вибір: приналежність до тієї чи іншої релігійної конфесії, атеїстичні погляди або власне розуміння віри – як у мого батька, котрий мав Бога в душі. Взагалі, що ми знаємо про Всесвіт? Хіба мурахи, які мешкають у своєму мурашнику, багато відають про те, що діється за межами їхнього лісу? Так і люди...

– А як щодо християнських традицій? Ви паску святите?

– Звичайно, вже багато років поспіль, відколи живу в Чернігові, йду на Великдень до Троїцького собору. Дуже люблю це християнське свято! І на сповідь до православного священника не раз приходив, причащався. Звісно, мені ніхто нічого не нав'язував, просто відчував у душі таку потребу. І це справило на мене сильне враження!

Взагалі, то – дуже особисте, можна сказати, інтимне; кожна людина переживає це по-своєму. У мене був такий непростий період, коли я пішов із посади начальника обласного управління охорони здоров'я, почувався якось некомфортно; й мене ніби хтось підштовхнув до відвертої сповіді в храмі. Поспілкувався наодинці зі святим отцем і, справді, відчув у ті хвилини благодатне полегшення. Дякувати Господу, я заспокоївся, й поринув у нову роботу...

Отож буваю в церкві й водночас шукаю Бога в собі. Взагалі, кожному з нас потрібна віра. Відома співачка Надія Бабкіна розповідала, що пережила дуже скрутний період у своєму житті. І невідомо, як би склалася її подальша доля, коли б не зустріч і дивовижне

спілкування з Божою людиною – отцем Ілієм. Відтоді чорна смуга в її творчості нарешті закінчилася, прийшло справжнє визнання, а душа сповнилася любов'ю.

Є у мене знайома, трохи старша за віком. У неї чоловік був лікарем, тепер вона залишилася одна. І от ця жінка важко захворіла: недуга підступна – цукровий діабет. Втім, вона живе й навіть почуввається щасливою завдяки Богу: щодня читає молитви і книжки на християнську тематику (я їй теж таку ошатну книгу подарував – придбав на ярмарку в кінотеатрі імені Щорса), спілкується подумки з Всевишнім. Отець Петро з чернігівського Храму Всіх Святих приходив до неї додому, провідував; так от, він щиро захоплюється її незламною мужністю і силою віри. Адже вона гідно витримує таке важке життєве випробування й не має в душі зла.

– Мій друг, видатний український письменник Василь Слапчук, після важкого поранення в Афганістані (він не може ходити) також став глибоко віруючою людиною. Власне, завдяки вірі в Бога Василь живе, створюючи щороку прекрасні книжки. Він – щасливий і в особистому житті: має кохану дружину й двох чудових синів. Надзвичайно добрий та людяний чоловік. І це – попри таку недугу!

– Глибока віра дійсно може творити чудеса. Особисто я в цьому давно переконався.

– Миколо Петровичу, у православ'ї главою родини вважається батько. Ви відчуваєте себе очільником Вашої сім'ї?

– Відчуваю. Це не означає, що я намагаюся кимсь командувати. Це – в першу чергу, велика відповідальність і турбота про своїх близьких. Свого часу тато був моїм беззаперечним моральним авторитетом. Я й зараз, навіть після його смерті, подумки уявляю, як би він повівся в якійсь ситуації, тобто ніби раджуся з ним. Тепер я прагну жити так, щоб не соромно було перед моїми дітьми. Авжеж, іноді за певних обставин потрібно проявити рішучість, взяти відповідальність за своє рішення. І це нормально – хтось має бути головним. Бо коли члени сім'ї поведуться, мов Лебідь, Рак та Щука з відомої байки, миру і злагоди в такій родині не буде – лише нескінченні сварки й скандали.

Взагалі, я переконаний, що батьки не повинні непристойно лаятися при дітях, бо це – неповага і до них, і до себе. А то інколи

чимчикую містом і чую триповерхові матюки: скажімо, молоде подружжя бурхливо з'ясовує між собою стосунки, а поруч – їхній п'ятилітній малюк, який уже все розуміє... Можна лише уявити, що в цей час коїться на душі у дитини!

– А Ваш Валера не матюкається?

– Принаймні я жодного разу не чув.

* * *

Переддипломна медична практика в Острії стала для Миколи Дейкуна, по суті, підтвердженням правильності його вибору, першими самостійними кроками молодого лікаря, який ухвалював власні професійні рішення й серйозно відповідав за них. Втім, цей час для нього промайнув буквально на одному подиху. Робота була до душі! Щоранку прокидався з бажанням працювати, допомагати людям. І остаточно переконався: медицина – його покликання, справа всього життя!

Годували студентів за рахунок лікарні – просто у відділенні: накривали великий стіл на веранді. Керівник групи – Віталій Мальцев – знав немало кумедних бувальщин із життя медиків і мав неабиякий хист їх колоритно переказувати. За цими історіями цілком можна було знімати популярний телесеріал!

Ось, наприклад, випадок із його однокурсником. Поїхав той працювати в сільську дільничну лікарню. Трудився хірургом і за сумісництвом – патологоанатомом, це дозволялося. І от одного разу привозять до лікарні важкохворого дідуса дуже похилого віку. Врятувати його не вдалося – помер від наркозу; то молодий лікар вирішив одразу ж, не зволікаючи, й розтин тіла зробити – як патологоанатом. Завершив справу, вийшов надвір; а там, на підводі, близькі старенького очікували. Заходилися розпитувати: «Лікарю, як там наш родич?». І той заспокійливо промовив: «Все, не хвилюйтеся. Я вже й розтин зробив...».

Або ще така історія. Привіз якимось на прийом до цього ж молодого хірурга 70-річний дідусь свою хвору дружину. У селі люди і в поважному віці багато працюють, от у бабусі від важкої фізичної роботи й сталося випадання матки. Лікар оглянув пацієнтку – вона

потребувала складної операції. Розповів про це її чоловікові й запропонував: «Ліпше тут просто зашити та й все. Мочитися вона зможе, а без сексу якось обійдеться». Дідусь насупився, потупцяв гумовими чоботями та як хльосне батоном перед носом ошелешеного медика: «Я тебе зашию!..».

Головний лікар – Роман Васильович Співак – був міцним, високим чолов'ягою. Ходив без головного убору, от його лисина й зазмагла на сонці. Колгоспи на той час могли ще про дільничну лікарню потурбуватися, тому вона буквально процвітала. Люди там працювали хороші, чуйні, віддані своїй професії. Щодня трудилися на совість, тож практикантам було з кого брати приклад. І молоді медики старалися не підвезти своїх старших колег. Власне, вони вже відчували себе лікарями.

А на дозвіллі усім товариством із задоволенням варили уху, смажили рибу й мріяли про майбутнє, піднімаючи чарку з розведеним спиртом...

* * *

Після п'ятого курсу студенти-медики місяць проходили вишкіл у військових таборах – у танковій дивізії в селищі Десна. Командував їхнім підрозділом бравий капітан Шариков. Микола Дейкун був спорторгом роти, щодня виводив на зарядку сотню юнаків. Прокидалися о шостій ранку, харчувались разом із солдатами.

Загалом сподобалося: дисципліна, порядок. Мешкали в наметах – в основному, по десять хлопців. «Дідівщини» не було – кожен сам турбувався про свій зовнішній вигляд: прав і прасував одяг, чистив взуття. Ніхто нікого не ображав і не принижував. Армія теж різною буває!

Трохи набридла одноманітна солдатська їжа – печія замучила, пригадує Микола Петрович. За місяць повністю стопталися кирзові чоботи. Адже довелося немало крокувати на плацу й спритно бігати кроси, витримувати неабиякі фізичні навантаження, «аби стрибали якомога вище», як любив повторювати командир роти – товариш Шариков. А ще – стріляли, в наряди ходили... Поблажок ніяких не було, пияцтва – теж. Власне, жодного негативу! У вільний час азартно грали в футбол та волейбол. Одне слово, загартувалися.

У таборах Микола Дейкун схуд на сім кілограмів: було 72, стало 65. Він і раніше, ще в училищі, міг із місця до баскетбольного кільця доскочити, і над волейбольною сіткою більше, ніж на півметра вистрибував. У висоту на метр і 80 сантиметрів стрибав ножицями, хоч спеціально цим не займався. А з війська взагалі повернувся козарлюгою – струнким і моторним.

Інтернатюра

Як ви пам'ятаєте, дорогі читачі, в університеті наш герой хотів стати акушером-гінекологом, однак до інтернатури розподілили його терапевтом у рідне Придесення – село Рівчак-Степанівку Новосівського району. Адже 70-80 відсотків випускників медичних вузів працювали тоді дільничними лікарями. Втім, у Чернігові до розподілу внесли корективи, і молодий лікар почав трудитися інфекціоністом у міській лікарні.

– Миколо Петровичу, а як же Ваше бажання?

– Я хотів жити й працювати на Чернігівщині. А тут саме була потреба в інфекціоністах. Поцікавилися: «Хто хоче?». Я погодився.

– Раніше інтернатюра тривала рік, а тепер – 2-3 роки?

– Так, залежно від спеціалізації: гінекологи, хірурги, сімейні лікарі... Це – такий проміжний етап. У інтерна – менша зарплата, але не суттєво. Обов'язково є керівник – лікар, який відповідає за нього.

– А як Вам популярний російський телесеріал «Інтерни» про молодих недосвідчених медиків, які з дивовижною регулярністю потрапляють в кумедні, іноді просто ідіотські ситуації, а також їхніх старших колег – «сентиментального тирана», завідувача терапевтичним відділенням Бикова, меланхолійного алкоголіка Купітмана, головного лікаря – красуні-лібералки Анастасії? За доволі короткий час телесеріал зібрав дуже велику аудиторію і в Україні. Виконавці головних ролей одразу ж стали «зірками». До речі, творці «Інтернів» запевняють, що сюжетна лінія серіалу основана на реальних ситуаціях, які часто трапляються в лікарнях...

- Повна брехня й насмішка над медициною!
- Суворий вердикт...
- Ні, я переконаний, що не можна такого показувати, бо це – просто знущання над медиками. Кажуть: подумаєш, трохи згустили фарби. То ж, мовляв, невинна комедія; балаган, аби порозважати народ. Але що я бачу на екрані? Не професіоналів-лікарів, а якихось, даруйте на слові, дебілів, котрі переймаються чим завгодно, тільки не здоров'ям пацієнтів! Розумієте, люди повинні довіряти медикам. Навіть до церкви не всі ходять і не всі в Бога вірять. Однак тільки-но щось трапилося, всі йдуть до лікаря.
- Вам можуть зауважити: а що, серед лікарів не буває алкоголік?
- Буває. Але це – не масове явище! А там, в телесеріалі, – суцільний негатив: бездарі, ледарі, грубіяни, нікчеми, брехуни... От, мовляв, дивіться, які вони – сучасні лікарі! Так, життя зараз – нелегке, то ви розкажіть про дійсно неординарних, цікавих, шляхетних людей, підтримайте їх. Не треба замовчувати наші проблеми чи щось прикрашувати, розповідайте реально; проте не можна пропагувати цинізм, вульгарність, тупість, безкультурність, обман. Адже надаремно є таке прислів'я: «Якщо людину сто разів назвати свинею, вона зарохкає...». Це – народна мудрість!
- А Ви можете назвати телесеріал про медиків, який сподобався?
- Авжеж. Наприклад, чеський серіал «Швидка допомога». Це – доволі вдалий проект. Там правдиво показані стосунки між лікарями та пацієнтами; самовідданість медиків, які рятують життя людей; справжню взаємовиручку, дружбу, любов, благородство. Дивишся і мимоволі співпереживаєш разом із головними героями; віриш у те, що відбувається на телеекрані; пригадуєш випадки зі свого життя...
- Взагалі, медики – це тяж люди; і більшість із них – скромні трудяги, котрі постійно виконують важку роботу в досить складних, екстремальних умовах. А відповідальність яка! Однак вони працюють і нерідко здійснюють справжні подвиги. Але суспільство про це фактично нічого не знає. Просто, коли трапляється «диво» (насправді, то – ніяке не диво, а професіоналізм лікаря), це сприймається,

- як належне. Зазвичай Вашим колегам, журналістам, це – нецікаво («Подумаєш, ще одного пацієнта врятували. Так і має бути! А як інакше?»).
- Натомість майже кожен трагічний випадок одразу ж потрапляє на шпальти газет, в інформаційні випуски телебачення й радіо. Звісно, іноді трапляються прикрі помилки, і не все залежить від майстерності медика; адже лікар – не всесильний Бог. Але такого безладу й недбальства, як це показано в тих же «Інтернах», у вітчизняних лікарнях не було ні тоді, за радянських часів, ні зараз.
- Медицина – це гуманна професія, і для більшості моїх колег клятва Гіппократа – не порожній звук. Однак у тому недолугому, примітивному, зляпаному нашвидкуруч телесеріалі, який за чиєсь примхою транслюється в найзручніший для глядачів час, все це втоптується в бруд.
- Не секрет, що телеканал заробляє на «Інтернах» непогані гроші – за рахунок дорогої реклами...
- І транслює низькопробне «мило», в якому 95 відсотків – брехні! До того ж, цей телесеріал дивляться не лише дорослі, а й діти. Яке ставляться до медиків формується у юних глядачів?!
- Отже, що Ви особисто пропонуєте? Заборонити шкідливі фільми й телепередачі? Начебто ж недемократично...
- Чому? Кожна держава повинна належно дбати про розвиток духовності й культури, інакше нічого путнього у нас, в Україні, не вийде. Телебачення – наймасовіше мистецтво, яке має надзвичайно потужний вплив на свідомість мільйонів громадян. Тому в найзручніший час мають транслюватися дійсно найкращі, найякісніші телепрограми. А якщо когось вабить усіякий мотлох, нехай вмикає телевизор о другій ночі... Навіщо ж нав'язувати співвітчизникам свої збочені смаки? Це й буде справжня демократія!

* * *

Керівником інтернатури у Миколи Дейкуна стала Наталія Петрівна Кутоманова – Лікар і Людина з великої літери. Вона завідувала інфекційним відділенням у Чернігівській міській лікарні (нині – міська лікарня № 1). Все життя служила людям. Була незаміжною.

Мешкала у малосімейці в аскетичних умовах (а в останні роки, важкохвора, – у місцевому будинку для престарілих), не переймаючись побутом, одягом, харчуванням...

Коли легендарна Лікарка померла, Микола Петрович побував у її напрочуд скромній оселі: просте ліжко, невеличка стара шафа, невибаглива кухонька... А решта території була буквально завалена унікальними медичними книжками.

– Це – перший Лікар, яка вчила мене медичному мисленню, – говорить мій співрозмовник. – До цього була лише суха теорія. А Наталія Петрівна пояснювала, що до кожного пацієнта необхідно ставитися, як до особистості. Навчила ефективно працювати з медичною літературою, лікуючи конкретну людину; щоразу всебічно, комплексно, а не однобоко аналізувати ситуацію. Для медика це – дуже важливо! Тож я став постійним читачем у науковій бібліотеці. В Будинку книги був медичний відділ, де я міг придбати чимало цікавого, причому коштувало все це недорого. Тому я постійно заходив до книжкової крамниці, запитував про новинки. Звик уважно читати «Медичну газету». Також за порадою свого керівника записався до медичної бібліотеки. Адже Наталія Петрівна завжди наголошувала: «Пам'ятайте, без книжки Ви нічого не досягнете!».

Взагалі, лікар просто не може не читати медичну літературу. Адже час не стоїть на місці, з'являються нові сучасні методики діагностики та лікування. І про все це кожному фахівцеві потрібно знати! До речі, й комп'ютерними технологіями обов'язково слід оволодіти, незалежно від віку. Ну, що це, скажіть, за спеціаліст, який живе в ХХІ столітті і досі не знає, як користуватися комп'ютером, електронною поштою, працювати в Інтернеті? Це ж – все одно, що не вміти читати й писати!».

Тепло згадує Микола Дейкун і про свого обдарованого колегу та хорошого приятеля Петра Свиту, з яким разом був в інтернатурі. Він – родом із Бобровиці. Микола Петрович гостював у нього вдома, знав батьків (тато трудився фінансистом, а мама – робітницею). Рідний дядько Петра захистив кандидатську дисертацію, працював доцентом кафедри інфекційних хвороб медичного університету.

– Петя був надзвичайно щирим і товариським, ми завжди радо спілкувалися, – розповідає Микола Дейкун. – Одного разу каже

мені: «Колю, є дві вакансії інфекціоністів на Чернігівщині – у Коропі та Срібному. По-моєму, це нам підходить. Інфекціоніст – цікава спеціальність! Ти куди б хотів поїхати?». Йому сподобалася Срібнянщина, моя мала батьківщина; а мене вабили нові враження, і мальовничий Короп одразу ж припав до душі. Так і домовилися. Я попросив маму: «Прийміть Петю, як сина!». І вона дійсно любила його, турбувалася, як могла. То курочку для нього приготує, то яйця свіжі... Незабаром він у Срібному й одружився. Наречена – красуня, культпрацівник.

Спочатку все у нього складалося чудово: і на роботі, і вдома. Петя був дуже різнобічним: талановито співав під гітару, займався спортом (свого часу навчався в обласній ДЮСШ, грав за футбольну команду Бобровиці на першості області). Але ще в студентські літа почав випивати... Тоді це йому не заважало – ні в навчанні, ні в спорті: вип'є чарчину й бігає, мов заведений; все-таки здібний був футболіст. Так він і жив: навчання, футбол, художня самодіяльність, друзі і... оковита.

Далі – робота в Срібному, переїзд у Ніжин – до батьків дружини. Завідував терапевтичним відділенням центральної районної лікарні, однак років через п'ять його звільнили, як невинного алкоголіка... Попрацював у медпункті на залізниці, проте й там довго не затримався. Тож ходив по електричках – просив милостиню. Освічений, інтелігентний, талановитий чоловік! Батьки зістарилися й залишили цей світ, дружина не витримала – подала на розлучення. І колишній прекрасний лікар Петро Свита помер безхатком, не доживши навіть до п'ятдесяти років...

* * *

Трохи сидимо мовчки. Микола Петрович сумно дивиться на кудлаті молочні хмари. Згадує друзів, які передчасно залишили цей світ, і скорботні зморшки лягають на його чоло. Підводиться, замислено підходить до будки, де вірно несе свою службу пес Боцман, і той із задоволенням лащить до господаря. Лікар дбайливо гладить собаку:

– Боця, хороший! Хороший...

Пес радісно махає хвостом. Авжеж, йому неабияк поталанило. Боцмана люблять, про нього турбуються, тут йому – добре.

– Яка це порода? Щось не збагну... – знизую плечима.

– Дворняга, – гордо відповідає співрозмовник. – Чудовий собака! Не встигне хто до хвіртки підійти, як Боця вже попереджає про гостя, ніколи не прогавить.

– Раніше у Вас на дачі мешкав такий великий пес...

– Торік помер. От ми й взяли цуценятко – гарненьке, кумедне. Назвали Боцманом. Тепер він виріс – бачите, який спритний? – лагідно гладить. – Боця, хороший! Хороший...

Собака аж очі примружує від задоволення.

– А якби Ви його не взяли, що б із ним сталося?

– Не знаю, – розводить руками. – Мабуть, втопили б... Або загинув би від голоду й холоду. Це ж – прибудний пес.

– То виходить, Ви його врятували?

– Відверто кажучи, я над цим не замислювався, – посміхається. – Головне, тепер ми – друзі!

Знову сідаємо на лавочку.

– Продовжимо? Про інтернатуру... От скажіть, Миколо Петровичу, як часто Ви хворіли, працюючи в інфекційному відділенні?

– Нездужав інколи, як і будь-яка людина, проте нечасто. Інфекціоністи мусять дотримуватися гігієни: одягати маску, старанно мити руки...

– Але ж як грізно звучить – інфекційне відділення!

– Ні, для професіонала – це зовсім не страшно, – усміхається кутиками вуст Микола Дейкун, поглядаючи на Боцмана, який кумедно ховається за будку, побачивши, що поруч поливають зі шланга квіти.

Їх тут, на дачі, росте немало: троянди, лілії, чорнобривці, жоржини, мальви... Дружина Миколи Петровича квіти просто обожає; та і йому подобається, коли довкола будинку пристрасно-червоні, ностальгійно-жовті й ніжно-білі троянди цвітуть. Оце краса, справжня! Деякі рослини посадив особисто.

– Нічого, як я поливатиму й розказуватиму? – між іншим, запитує мій співрозмовник і діловито, не поспішаючи, береться до роботи: – Боцю, скупатися не бажаєш?

Пес обережно визирає з-за будки й миттю задкує, тільки-но струмінь життєдайної води рясно зволожує город.

– Не хочеш? А я б скупався! Ну, то відпочивай, хороший, – примружує очі господар. – А ми тут ще трохи поспілкуємося, поринемо в спогади. Ех, молодість! Кінець 80-х...

– Город Короп, сім церков! – як із пітетом мовила колись бабуся одного мого знайомого.

– Церкви, чесно кажучи, не рахував. Але місто – гарне, затишне; сподобалося мені... – ностальгійно замислюється. – Тож, працюючи інтерном у Чернігові, задалегідь знав, куди незабаром влаштуюся на роботу. Ну, про Короп ми ще поговоримо – це, образно кажучи, цілий розділ мого життя. А інтернатура в інфекційному відділенні Чернігівської міської лікарні була дуже цікавою. Дарма Ви так іронічно посміхаєтеся...

– Перепрошую, просто у мене слово «інфекція» одразу викликає певні асоціації...

– Ну, я ж – лікар! – сплескує в долоні. – Керівником у мене була мудра й шляхетна жінка, отож мав чудову нагоду повчитися у досвідченого Професіонала. Однак на 90 відсотків я працював самостійно. Щотижня робив обходи хворих. А коли Наталія Петрівна вирушала на консультації – її запрошували в особливо складних випадках (використовувалася санітарна авіація), то нас, інтернів, щоразу брала з собою. Вона нас із Петром Свитою під час інтернатури й до наукової роботи спонукала – серйозно займалися дослідженнями.

Фактично наше інфекційне відділення ділилося на три частини (тобто було три приймальних відділення), залежно від того, яким чином передалася інфекція. Скажімо, повітряно-крапельним шляхом. Ще ж є кишкові інфекції, гепатити.

У 1979-1980 роках була сильна епідемія грипу, лікарі не справлялися; тож на один – два місяці залучили інтернів. Попрацював у медсанчастині виробничого об'єднання «Хімволокно» (на цьому потужному підприємстві в Чернігові тоді трудилися 10 тисяч людей), а також відвідував хворих удома.

Взагалі, є прості й водночас ефективні рекомендації відомого науковця – професора Анни Семенівни Сокол, котра завідувала кафедрою інфекційних хвороб у медінституті. Професіонали-лікарі їх

знають, однак і звичайним людям ознайомитися з порадами фахівця варто. Тоді й негативні наслідки від хвороби (ускладнення, а іноді й смерть) були б меншими. От Ви, письменник і журналіст, маєте таку інформацію?

– Відверто кажучи, щось не пригадую... Але, наскільки мені відомо, ліків, які б убивчо діяли на вірус грипу, досі не існує.

– Авжеж, сьогодні таких ліків немає й, думаю, навряд чи вони з'являться в найближчому майбутньому. Вірус змінюється, постійно зазнає мутацій. Епідемію може «розпочинати» один серотип вірусу, а «завершувати» зовсім інший. Тому й «ідеальну» вакцину складно виготовити – буквально через місяць ці антитіла на новий штам вірусу вже не діють...

Однак природа – мудра, і людський організм має надзвичайну захисну функцію для боротьби з вірусом грипу. Не треба тільки її, цю рятівну функцію, пригнічувати під час недуги. На жаль, хворі зазвичай лише цим і займаються: тільки-но у них підвищується температура, одразу ж починають її збивати – мерщій ковтають пігулки, аби якомога швидше термометр показав + 36,6. Хіба не так?

– Так... А що Ви пропонуєте?

– До Вашого відомо, при температурі тіла 38 градусів і вище розмноження вірусу грипу в організмі людини припиняється. Натомість, якщо температура нижча від + 38, відбувається репродукція, тобто активне розмноження вірусу.

– Проте, коли температура підвищена, зазвичай голова дуже болить... Отже, просто терпіти?

– Чому ж, можна випити пігулку від головного болю. Але, якщо у Вас грип, не збивайте температуру, щоб організм міг боротися з вірусом; тоді швидше одужаєте!

Взагалі, підвищена температура сприяє виробленню в організмі людини інтерферона, який і вбиває вірус. Його синтезували штучно, думали, революцію в медицині зроблять щодо лікування грипу та інших інфекційних хвороб; однак нічого не вийшло – виявилось, що синтезований інтерферон в організмі людини не діє.

Натомість ефективно допомагає інтерферон людський, лейкоцитарний – це краплі в ніс, які можна придбати в будь-якій аптеці. Також під час хвороби потрібно стимулювати вироблення власно-

го інтерферону: попарити ноги, щоб почервоніли (але при високій температурі парити ноги не можна, треба зачекати, коли знизиться); покласти гірчичники на спину та груди; прогрівати, закутувати хворого.

Дехто, занедужавши, одразу ж починає приймати сильні антибіотики, не усвідомлюючи, що вони реально подіють лише на шосту добу. Проте, при правильному лікуванні, грип проходить, як правило, за п'ять днів.

– Отже, Ви не рекомендуєте, скажімо, «Бісептол» та інші подібні препарати?

– Вони негативно впливають на імунну систему і лише заважають організму боротися з вірусом. Натомість хворому необхідно частіше пити: соки, морси, компоти, воду, чай із лимоном, відвари трав; вживати вітамін С (драже чи пігулки «Аскорутін») – аскорбінова кислота зміцнює стінки судин, адже під час грипу відбувається висока інтоксикація. Можу ще порадити вітаміни групи В.

– І скільки потрібно щодня «вливати» в себе рідини?

– Два – три літри, не менше! Тобто постійно, через кожну годину (чи дві) варто випити склянку води, чаю, відварів трав. Також необхідно дотримуватися постільного режиму. А то дехто в такому стані намагається здійснювати «подвиги». Ніби ж доросла, освічена людина, а поводиться, мов нерозумне дитя: ходить на роботу, спілкується з колегами та знайомими, вештається скрізь, розносячи інфекцію й ускладнюючи власне одужання. Так, шановний, і до запалення легень чи інших небезпечних ускладнень, крововиливу доходитися можна...

– Це Ви на мене натякаєте?

– І на Вас теж... От скажіть, коли Ви останній раз, занедужавши, брали лікарняний?

– Не пам'ятаю. Ну, так, іноді грипую «на ногах», просто не хочеться підводити колег, завдавати комусь зайвих клопотів.

– І дарма. Був би Вашим начальником, миттю б такого легковажного «героя» лікуватися відправив!

– Добре, переконали. Ще таке: захворівши, людина, як правило, втрачає апетит...

– Примушувати себе не треба, переїдати – теж. Краще надавати перевагу не м'ясним і рибним стравам, а овочам та фруктам. Їсти частіше, але потроху. Взагалі ж, якщо погане самопочуття, варто лежати в ліжку, уникаючи фізичних навантажень.

Ось такі прості поради, дотримуватися їх – нескладно; й це допоможе одужати. Звісно, якщо у хворого – грип.

– І як же в цьому переконатися?

– Грип починається несподівано: висока температура, озноб, головний біль, біль в очах, слабкість.

– Нежить, кашель...

– Нічого подібного! Перших п'ять днів цього не повинно бути: якщо хворий одразу починає безперервно шморгати носом і потерпає від сильного кашлю, це – інша вірусна інфекція, і з нею треба по-іншому боротися.

– Як саме?

– Закапувати ніс, полоскати горло... Дивлячись, яка хвороба. Якщо почалися гнійні виділення, може, варто пропити антибіотик. Втім, завжди краще порадитися з лікарем.

– А наскільки допомагають ароматичні свічки?

– Вони теж стимулюють вироблення інтерферона.

– Отже, якщо у людини грип – достатньо просто дотримуватися перелічених порад, і все буде гаразд?

– Ці поради перевірені на тисячах хворих. Головне – не заважати своєму організму! Ми тоді провели дослідження: вилікували від грипу 540 жителів, дотримуючись цих рекомендацій. В основному, люди одужували на п'ятий день. Натомість хворі, які одразу ж намагалися збити температуру, приймали антибіотики та ін. (тобто, як могли, шкодили власному здоров'ю), нездужали значно довше; у деякого були серйозні ускладнення: пневмонії, хвороби верхніх дихальних шляхів, проблеми з нирками...

– А як Ви ставитеся до розрекламованих нині щеплень від грипу?

– Чесно кажучи, я – не прихильник таких щеплень, скептично до цього ставлюсь. Одна справа – боротьба зі смертельно небезпечними інфекційними недугами, які раніше забирали життя мільйонів людей на всіх континентах (пандемії чуми, холери, віспи...). Але щеплення від грипу, скільки б їх не рекламували, – не панацея. Інак-

ше цю підступну недугу давно б здолали, і не було б епідемій, від яких щороку потерпають наші співвітчизники!

– Миколо Петровичу, а Ви на собі лікування грипу за допомогою цих рекомендацій випробували?

– Звичайно. Чудово подіяло!

– А що б Ви порадили для профілактики під час епідемії?

– Особисто я надаю перевагу правильному харчуванню, провітрюю приміщення вдома й на роботі, намагаюся більше бувати на свіжому повітрі, займаюся фізичними вправами; можу ноги попарити, помазати в'єтнамським бальзамом – «зірочкою» (під носом, за вухами, скроні, підборіддя, під шиєю); одягаю марлеву пов'язку тощо.

– Що ж, дякую Вам за поради, Лікарю!

– На здоров'я!

* * *

Місяць попрацювавши в інтернатурі, Микола Дейкун подумав: «Де б це у волейбол пограти?». І таки знайшов – у Чернігівському педінституті! Там працював досвідчений тренер – Віталій Сидоренко. Нині Віталію Йосиповичу – 79 років; але, попри поважний вік, він і зараз трудиться в обласній федерації волейболу, займається організацією та проведенням чемпіонату Чернігівщини, переймається професійним і чесним суддівством.

Отож Микола Петрович залюбки грав у волейбол і водночас був лікарем команди. Познайомився з чудовими хлопцями, з якими то-варишує й досі. Наприклад, третьокурсник педінституту Анатолій Філоненко був чемпіоном СРСР серед школярів, а в армії – чемпіоном ракетних військ (служив у Вінниці). Зараз Анатолій Вікторович – директор спортивної школи Чернігівської міськради, де юні спортсмени займаються волейболом та художньою гімнастикою.

Саме Анатолій Філоненко познайомив Миколу Дейкуна зі своїм другом – Миколою Носком. Тепер Микола Олексійович – ректор Чернігівського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України; і він дуже багато зробив для розвитку волейболу на Придесенні.

Під час інтернатури Миколу Дейкуна на два з половиною місяці відрядили до Коропа – створювати інфекційне відділення. Власне, Коропська ЦРЛ була єдиною з центральних районних лікарень Чернігівщини, де такого відділення досі не існувало. Тобто в районі було двадцять ліжок, але не в самому Коропі, а в дільничних лікарнях: у Понорниці та в селі Карильське – по десять у кожній.

Тож клопотів у Миколи Петрович вистачало: ремонт, обладнання туалетів... Спілкувався з будівельниками, адже відділення мало цілком відповідати сучасним вимогам. Далі «естафету» від свого колеги на місяць перейняв приятель-інтерн Петро Свита. А потім знову Микола Дейкун приїхав до Коропа і трудився вже там до закінчення інтернатури; лише на екзамен відлучився, благополучно склав і повернувся на роботу.

У Коропі. Донька Таня

Оскільки раніше інфекційного відділення в Коропі не було, це з самого початку неабияк ускладнювало справу. Лікуванням таких недуг там не займалися, боялися! Траплялось, що медики просто перестраховувалися: людина опинялася в лікарні з підозрою на апендицит, але недосвідчений фахівець зволікав – раптом це якась інфекційна хвороба?!

Тому Микола Петрович проводив заняття, консультував лікарів. Навіть педіатром побув, адже відділення мало п'ятнадцять ліжок для дорослих і десять – для дітей. Виходило.

Колектив – гарний! Головним лікарем працював Микола Юрійович Ольшевський, старший за свого нового колегу – Миколу Дейкуна – років на п'ятнадцять. Професіонал, прекрасна людина, досвідчений організатор охорони здоров'я – за два місяці інфекційне відділення створив.

Взагалі, медичний колектив поділявся на дві частини. Одні – уродженці Коропщини та Придесення, постійно мешкали тут. Наприклад, подружжя Охріменків: Дмитро Дмитрович спочатку трудився хірургом, потім став патологоанатомом; а його дружина була районним педіатром, начмедом. Лідія Григорівна Міненко працювала

районним терапевтом, її чоловік – В'ячеслав Миколайович – рентгенологом; Борис Іванович Цупко – районним хірургом, а Лідія Миколаївна Заліська – райдерматологом.

Вони були старшими, досвідченішими; а головне – патріотами свого краю, адже багато років поспіль самовіддано лікували земляків. Натомість інші (сорок відсотків) відпрацьовували три роки й від'їжджали з Коропа у пошуках кращої долі, а на їх місце приходили нові лікарі.

Звісно, старожили становили основу колективу. До новачків ставилися доброзичливо, однак особливих дружніх стосунків не виникало; адже всі розуміли – молодий фахівець пробуде тимчасово та й вирушить собі далі. Але Миколу Дейкуна «ветерани» до свого товариства одразу ж прийняли охоче, здружилися з ним, відчули рідну душу. Такі підтримка й довіра буквально окриливали. Дуже хотілося трудитися тут, набувати досвіду.

1980 рік. Олімпійські ігри в Москві. Помер Володимир Висоцький... Микола Петрович відпочивав у відпустці – в Євпаторії. На той час він уже був начмедом (заступником головного лікаря з медичної частини), і нікуди не збирався втікати з провінційного містечка. Почувався тут щасливим, тож і планував працювати у Коропі довго.

3 1 вересня на прохання головного лікаря вирушив на чотири-місячні курси невропатологів, щоб водночас очолити у центральній районній лікарні й неврологічне відділення (25 ліжок). Вперше фахово зайнявся вивченням лабораторної справи, поєднуючи теорію з практикою в клініко-біохімічній лабораторії. Набув нових важливих знань і грошей підзаробив. Отож працю інфекціоніста поєднував із роботою санітарно-епідемічної служби.

Одного разу Микола Дейкун поставив сенсаційний діагноз – малярія: чоловік гостював у сина в Середній Азії, а повернувшись, захворів. Таку небезпечну недугу на території України реєструють надзвичайно рідко. Тому в місцевій санстанції спочатку не повірили: «Не може бути!». Втім, Микола Петрович наполягав: діагноз – правильний! Приступи у пацієнта – типові для малярії, переконував у цьому й аналіз крові. Дякувати Богові і лікареві – чоловік незабаром одужав; на щастя, крім нього, ніхто більше малярією не захворів.

Ще один випадок – холера. У пацієнтки – пронос, блювота, різке обезводнення організму. Була вже в такому стані, що довелося прив'язати! Виявилося, легковажна жінка «просто» наїлася немихтих груш-паданок...

А один добродій, назбиравши грибів, заїхав до куми, й та влаштувала бенкет. Ось тільки гриби не досмажила! Ті, хто пив там оковиту, відбулися лише переляком; проте гість виявився непитушим. Незабаром йому стало зле; риси обличчя загострилися, почав пропадати голос...

У лікарні пацієнту прокапали за ніч десять літрів (одночасно в дві руки) сольових розчинів, і на ранок він уже був, мов огірочок! Тобто у нього виявилось холероподібне захворювання (чоловік втратив багато солі); бо поїв недосмажених грибів, зібраних на землі (а це – умовно-патогенна флора, яка, за певних умов, може викликати смертельно небезпечну хворобу). Отож не вмійш готувати гриби – не берись, щоб не завдати шкоди собі та людям!

Інший випадок – лептоспіроз. Юнак був у дуже важкому стані: вже не міг самотужки ходити, сильно боліли ноги, почалися проблеми з нирками. Оглянувши пацієнта, Микола Дейкун поставив діагноз, який підтвердила незабаром під час консультації обласний інфекціоніст.

Хлопчина мешкав у селі Риботин. Там – заливні луки, озерця; жителі рибу ловлять. Але біля тих водойм – немало пацюків. Саме від гризунів у шкіру людини (через мікротравми) й потрапляє смертельно небезпечна інфекція. Кожен другий хворий не виживає... Все залежить від того, наскільки вчасно й кваліфіковано надано допомогу.

Юнака вкусив пацюк, але хлопець поставився до цього легковажно, хоч треба було негайно звернутися до медиків. То ж – дика тварина, тим більше гризун, який розносить інфекції! На жаль, батьки підлітка теж спочатку не занепокоїлися; адже ця недуга починається, як грип чи ОРВІ – з підвищення температури. А на четвертий день – болі в м'язах, і тоді врятувати хворого – надзвичайно складно!

Втім, медики наполегливо боролися за життя людини – робили все, що могли. Згодом юнак виписався з лікарні, правда, з дуже ви-

соким тиском... До речі, санстанція цей випадок взагалі не зареєструвала. Тодішній головний лікар такої начебто поважної установи пив, курих, мав дірку в легені, хворів на туберкульоз, кашляв і не лікувався...

А документально заявити про хворого на лептоспіроз – це одразу ж негативний резонанс: «НП» на всю область! Приїде спеціальна комісія, почне прискіпливу перевірку; отже, обов'язково доведеться щось нашвидкуруч робити – застосовувати протиепідемічні заходи... А так – усе в ажурі: якщо немає хворої людини, то немає й проблеми!

Звісно, подібне не лише в маленькому Коропі, а й усюди в державі відбувалося. Мовляв, навіщо псувати хорошу статистику? Краще не помічати того, що коїться довкола, здоровішим будеш! Однак між собою друзі-медики могли про всяке поговорити. Якось завідувач епідвідділом, бактеріолог, випивши дешицу горілки, проникливо зауважив: «Щось мої дівчатка, підлегли, надто часто до туалету курих бігають. Либонь, гонорея?..».

Нелегко було Миколі Петровичу бачити страждання недужих дітлахів: вірусний гепатит (хвороба Боткіна), кір, коклюш... Страшно дивитися, коли у маленького пацієнта – приступи з втратою свідомості. Ось хлопчик кашляє, раптом у нього зупиняється дихання; він задихається... Були й трагічні випадки, коли пацієнти помирали в неврологічному відділенні від інсультів.

Одного разу Микола Дейкун чергував у лікарні, й близько другої години ночі привезли важкохворе дитя (3,5 – 4 роки). Вася мешкав у селі, в неблагополучній родині.

– Поглянув, а у нього живіт – твердий, мов дошка! – пригадує Микола Петрович. – Викликали районного хірурга – Бориса Цупка. Це – легендарний чоловік, уродженець Коропа. Познайомившись із Борисом Івановичем, я вкотре переконався, що можна мешкати в невеликому містечку й бути справжнім Професіоналом.

Незабаром приїхали районний педіатр і лаборант; а Вася – аж синій, явна непрохідність кишечника! Хлопчикові поставили крапельницю, дали спазмалітики. Невдовзі медсестра кличе: «Будь ласка, швидше до нього в палату!». А там – клубок глистів. Вася отямився, очі розплющив – дивиться зачудовано на нас...

Четверта ранку, малому – ніби краще; хірург полегшено зітхає. Раптом хлопчик знову просто на очах синіє, живіт – мов дошка. Все спочатку! І от після мікроклізми – другий клубок аскарид...

Вася одужав і ще з півроку жив у нашій лікарні. Ми його називали «син полка». Батьки хлопчика додому не забирали; то ми, як могли, дбали про дитя: увесь час одягали, смачно годували, пригощали цукерками. Малий швидко освоївся, всім цікавився; почувався в лікарні, мабуть, ліпше, ніж удома, в рідній оселі. Завжди чистесенький, доглянутий, жвавий, привітний. Така хороша дитина!

А ходив скрізь, немов король, хазяїн відділення. Хто бачив Васю, просто не міг втриматися від доброзичливої посмішки. Але всі приймали його правила гри; я теж, адже часто провідував хлопчика. Цікаво, який він зараз? Ким став? Уявляєте, скільки років пройшло, а ми, медики, досі про свого юного пацієнта пам'ятаємо!

Якось до неврологічного відділення поступила 55-літня сільська жінка. Володя, анестезіолог, оглянувши хвору, вирішив: «У реанімацію!». Приступи – все частіше; мучиться бідолашна, аж тіло вигинається, буквально зупинка всіх функцій. Почали капати протисудинні препарати, а в неї побічна реакція – зупинка дихання...

Попросили консультацію обласного інфекціоніста Наталії Кутуманової та обласного невропатолога. Фахівці приїхали, поспостерігали годину за хворою; а у неї кожні десять хвилин – судоми. Тож невропатолог була переконана: «Вона помре!». Втім, за тиждень пацієнтці стало краще, почала ходити. Врешті-решт із діагнозом пухлина лобної долі головного мозку її направили в онкодиспансер.

У сільській місцевості люди пізно звертаються за допомогою до медиків, зазичай терплять до останнього. Взагалі, що таке робота лікаря? Цілодобовий екстрим!

Втім, і в повсякденному житті, поза лікарнею, також пригод вистачало. Одного разу, коли в селі був храм, товариш, добряче посьвяткувавши, міцно заснув за кермом – не добудитися! І Миколі Петровичу довелося вперше в житті самостійно керувати машиною та ще й чужою. Добре, що з водієм-дебютантом, його п'яним, мов чіп, безпорадним пасажиром та гарнесенькою автівкою приятеля нічого поганого не сталося. Перший млинець не виявився глевким – доїхали благополучно!

У Коропському районі – чудові ліси. Тому серед жителів – немало грибників. Опеньки та лисички солять, варять і консервують. Ще одне масове захоплення місцевих мешканців – риболовля. Хочеш, щоб тебе сприймали, як свого, – стань завзятим рибалкою. Адже буквально всі поважні люди на Коропщині люблять і вміють ловити рибу.

– Я приходив зі своїми снастями, освоював спінінг, яким раніше ніколи не користувався, – розповідає мій співрозмовник. – Тоді риби водилося значно більше, бо ніхто ще не браконьєрствував електровудками; і хімії не було! Пригадую, як чудово ловилися крупні лящі – по 5-6 кілограмів кожен! Досвідчені рибалки облаштовували власні гатки (у мене теж була – на Десні, там, де Журавлина круча).

Для цього вирубувалися кілки, клалась лоза, створювалася заплава. Після розливу гатку тричі перегачували (востаннє – восени, коли рівень води був стабільним). На риболовлю ми, звісно, вирушали ще затемна: влітку – зазвичай о пів на четверту ночі. В будь-якому разі, не пізніше четвертої, щоб о четвертій тридцять вже бути на гатці.

Лящів спочатку прикормлювали. Взагалі, в Коропі ловили рибу на черв'яків, а ще – на варені горох, перловку та пшеницю. Більше ніде такого не бачив! Причому це вимагало неабиякої майстерності, бо не можна було недоварити чи переварити. Власне, потрібно зовсім небагато; але те, що насаджувалося на крючок, мало бути філігранно якісним. Виручала кухонна скороварка... Та чого лише не зробиш заради улюбленого заняття!

Знаєте, це – неймовірна романтика, таке поетичне світовідчуття! Ви – часом не рибалка? Ні?.. Дивно, як на мене, подібне заняття – саме для поетів та філософів, настільки людина відчуває природу; і думається якось по-особливому. Сидиш, насолоджуєшся тишею, мрієш. Раптом бачиш – клює. Витягуєш – ота-а-акенна щука, – посміхається, – 6,5 кілограмів!

Не раз і ночували на Десні, особливо, коли хотіли сома спіймати (сом – нічний хижак). Що для цього потрібно? Півтора десятка черв'яків і крупний крючок...

Як дружина до такого мого хобі поставилася? Нормально. Знала, де мене можна було зранку у вихідні застати. Адже практично що-

тижня до десятої – одинадцятої години дня (коли спека, риба вже не клює) я в суботу та неділю відпочив на Десні, поєднуючи красиве й корисне – спілкування з природою і риболовлю.

Чотири роки пропрацював Микола Дейкун у Коропі (рік – начмедом). Тут і донька народилася...

* * *

Для батьків вона й зараз – Тетянка, донечка, улюблениця родини. А для пацієнтів неврологічного відділення обласної лікарні – Тетяна Миколаївна Дейкун – Лікар, про роботу якої завжди відгукуються зі щирою вдячністю та повагою.

З Танею ми спілкуємося на дачі – приїхала на автівці за мамою, аби відвезти додому. Дача Дейкунів – у Березному Менського району. Затишно і краєвиди довкола мальовничі. Нарвали трохи малини та й розмовляємо.

– У дитинстві я часто з матусею на виклики їздила...

– На «Швидкій допомозі»?

– Звичайно, – посміхається, – коли лишити мене було ніде, мама брала з собою. Але мені було цікаво – «Швидка...», люди в білих халатах. І мама – така уважна, чуйна, всім потрібна... Вдома я гра-ла «в лікаря». У мене був іграшковий медичний набір: валізка, фонендоскоп, градусник... Взагалі, батьки думали, що я вступатиму на юридичний. Та у випускному класі, як зараз пам'ятаю – після Нового року, я їм заявила, що неодмінно хочу бути лікарем. Можливо, оті поїздки на «Швидкій...» і незабутні дитячі враження також вплинули.

– І як відреагували батьки?

– Дуже добре відреагували! Мабуть, в глибині душі їм хотілося, щоб я теж продовжила династію медиків. Але, звісно, вони не наплягали, взагалі не втручались у мій вибір. Казали: «Вирішуй сама, донечко; як вирішиш, так і буде». От я й вирішила! Валера саме закінчував Полтавський медінститут, то й мені туди захотілося.

– Не шкодуєте?

– Якби не подобалось, то й не працювала б.

– Ну, різне ж трапляється...

– Ні, робота хороша.

– Батьки Вас підтримують?

– Завжди і в усьому! Я їх дуже люблю й пишаюсь ними – трудяги, люди їх шанують.

– Микола Петрович просив його не хвалити...

– Але ж це правда!

– Із ким Ви більше радитеся – з мамою чи татом?

– В глобальних питаннях – з обома. У нас немає такого, що от, мовляв, батько – глава сім'ї, то все має вирішувати одноосібно. Ні, найважливіші рішення приймаються колегіально. Батьки також радяться – і з Валерою, і зі мною.

– Невже жодного разу не було такого, щоб тато стукнув кулаком по столу й сказав: «Буде отак!».

– Кулаком по столу? Та ви що! Ні, це – фантастика... Він у нас – зовсім не такий. Навіть коли ми з Валерою були дітьми, ніколи не кричав, не лаявся. Звісно, у нашої родини теж вистачало проблем: ми спочатку не мали свого житла, мешкали в гуртожитку. Батьки багато працювали, були неабияк заклопотані; тож мене зазвичай Валера в дитсадок водив. Так і промайнуло дитинство...

У бабусиному селі мешкала маленька дівчинка Таня – кучерява, гарнесенька, мов лялечка, яка подобалася Валері. І от, коли я народилася, йому сказали, що тепер із нами житиме Таня. Нарешті він мене побачив, а в мене – волоссячко прямиесеньке: «Та це ж не та Таня!» – «Нічого, тепер у нас буде своя...».

Коли малою була, бешкетувала, бігала скрізь із хлопчиками, брала участь в усіх їхніх веселих забавах (скажімо, в «Солов'я-розбійника» грали на асфальті); тож постійно приходила додому з синцями та обідраними ногами. Часом і захищати себе доводилося – в разі чого, нюні не розводила й кривдити нікому себе не дозволяла.

– Тобто могли й побитися з сусідськими пацанами?

– Запросто! Я й сама тоді була, мов пацан. Пам'ятаю, потрапила маленькою в Ялту, ходила в панамці; і всі говорили: «Який хороший хлопчик!». Вже в школі, коли піросла, стала схожою на дівчинку...

– Микола Петрович розповідав, що Ви любите тварин.

– Дуже люблю! Вони всі – такі хороші. Вдома у мене живе кішка Мілана.

– Ви мешкаєте окремо від батьків?

– Так, у мене – своя квартира; але ми постійно спілкуємося, як одна сім'я.

– А ще що Ви любите?

– Мандрувати. Побувала в Об'єднаних Арабських Еміратах, Єгипті, Угорщині, Чехії... Люблю море. У відпустці читаю книжки. Можу з самого ранку й до пізнього вечора з цікавою збіркою просидіти. За тиждень – дві книги. Мама теж велика любителька почитати (особливо, коли тато – у відрядженні): історичні романи, життєві й ліричні твори, які беруть за душу. Взимку, коли менше роботи, я можу і вдень, і вночі читати. Дві доби – дві книжки!

– Що саме?

– Детективи, мелодрами, книги на історичну тематику... Головне, щоб мені було цікаво – тоді буквально відірватися не можу, я цим живу – живу книжками. Тато дзвонить: «Що ти робиш?» – «Читаю» – «Досі?!» – «Це – вже інша книжка. Одну закінчила й одразу ж іншу розпочала...».

Також я ходила в музичну школу – граю на фортепіано. Мама теж свого часу музичну школу закінчила, тільки у неї був баян; співала в хорі... Взагалі, я люблю естрадну музику.

– А тишу?

– Ні, тишу не люблю, – посміхається. – Вмикаю ноутбук і ставлю собі хорошу музику. Яюсь у спальні півроку не було телевізора, і я увесь цей час не могла нормально заснути. До речі, це у нас – сімейне: тато теж любить засипати під телевізор. Вмикає, трохи подивиться й чудово спить. А якщо телевізор вимкнути, він одразу ж прокидається... Так і я: музика грає, а я собі щось роблю, відпочиваю. Мені це аніскільки не заважає. Ну, не подобається мені «мертва» тиша!

– Якою Ви були студенткою? Добре навчалися?

– Старалися – і я, і Валера. Дякувати Богу, за шість років навчання в університеті батькам не довелося за нас червоніти. І тепер, уже на роботі, не дозволяю собі недбалості, лінощів. Прагну виконувати все на совість.

– Прізвище зобов'язує?

– І прізвище також.

– Якусь кумедну історію з Вашого життя можете пригадати?

– Кумедну? Мені було рік і чотири місяці. Тато віз мене на санчатах зустрічати Новий рік до хрещеної. Ми тоді в Коропі мешкали. Віз-віз і... загубив. Озирнувся, а санчата – порожні. Де дитина?! Мерщій кинувся назад і благополучно знайшов пропажу – колія від санчат привела. Я собі спокійнісінько лежала в снігу. Ось така історія. Звісно, сама я цього не пам'ятаю – надто маленькою була; але батьки розповідали...

Ще у мене в дитинстві було кумедне прізвисько – Чапа. Це мене так назвав дядя Толя – Анатолій Григорович Бінковський.

– Унікальний чоловік, що вилікував сотні хворих, які вже й надію на одужання втратили! Ми з ним були знайомі. За мануальну терапію (тоді, правда, й назви такої не існувало) його переслідували не менше, ніж знаменитого костоправа Касьяна. Бувало, просто серед вулиці обшукували, сподіваючись на компромат. Разів із двадцять викликали на бесіди до КДБ. Та цей добродій виявився напрочуд впертим – ніяк не бажав відмовитися від свого покликання; адже його чутливі руки творили справжні дива, повертаючи німічних людей до повноцінного життя. Пам'ятаю, як прославленого генерала, начальника військового училища везли на ношах аж із Казахстану, з Алма-Ати, на Україну – до доброго чарівника Бінковського; і Анатолій Григорович важкохворого пацієнта вилікував!

– Так, дядя Толя був Лікарем із великої літери. Його вже немає з нами, але ми про нього пам'ятаємо. А історія така: я, маленькою, взувала татові капці і смішно чапала кімнатою. От Анатолій Григорович, який мав чудове почуття гумору, й придумав мені чудернацьке прізвисько: Чапа. Так він потім мене лагідно називав, і не лише він... До речі, я після медінституту інтернатуру проходила у Лариси Захарівни Кадіної, котра тривалий час працювала під керівництвом Анатолія Бінковського.

– Ваша мама пригадала такий випадок: Вам було півроку, а Валері – шість. А в хазяйстві були кролі (сім'я чотири роки мешкала там на квартирі). Тетяна Миколаївна саме в хаті прибирала. Бачить – пішли діти погуляти. Прибрала, лягла відпочити та й не зчулась, як

задрімала. Прокинулася: де ж це Валера з Танею? Вийшла надвір, а дітлахи біля кролятника, в соломі й кролячих буруб'яхах солодко сплять! Розбудила, вмила, переодягнула...

– То це – ще квіточки. У Валери були приятелі – малі сусідські хлопці Мисники. Разом і не таке могли витворити! Звісно, і я, коли трохи піросла, іноді стояла в кутку...

– А хто зі школяркою Танею готував уроки – мама чи тато?

– В основному, Валера. Батьки були заклопотані, от братик терпляче й вчив зі мною уроки, виконував домашні завдання з усіх предметів. Можна сказати, виростив мене, – посміхається. – Коли подорослішала, займалася з репетиторами – студіювала біологію, готуючись до вузу.

– Цікаво, а Ваші вчителі тепер лікуються у медика Тетяни Дейкун?

– Звісно, дехто приходить, лікується – наприклад, професор із біології. Коли щось трапляється, телефонують мені; і я допомагаю, чим можу.

– От тільки зарплати у наших медиків поки мізерні...

– Якщо робота подобається, зарплата – не головне. Якби професія була не до душі, то я і за мільйон би не працювала. От мама трудиться на «Швидкій...». Коли епідемія, діти часто хворіють. Трапляється, вони приїжджають на виклик, а там – притон чи хтось напідпитку або психічно неврівноважений... 25 викликів за добу, менше рідко буває. Часом матуся приходить додому дуже стомлена. Та все одно – потім де й сили беруться! Зарплата у неї – самі знаєте, невеличка. Однак робота їй подобається, бо відчуває, що вона – на своєму місці. І я її дуже добре розумію! Хоч зарплати медикам, звичайно, підвищувати треба. Але то вже – тема окремої розмови.

– Знаю, у Вас є ще одна пристрасть – автомобіль...

– Авжеж, люблю водити автівку. Закінчила курси, отримала права. Коли вперше самостійно сіла за кермо – везла маму; вона їла яблуко, й так розхвилювалася за мене, що стисла той недогризений фрукт у руці, аж сік потік до самісінького ліктя... А машина була Валерина – «Жигулі», він за мною спостерігав. Коли зупинилися, полегшено зітхнув: «Ну, може, років за сто й навчишся їздити...».

Нині мій водійський стаж – вісім років. Спочатку їздила на «Таврії» – дідусь отримав, як інвалід війни, й віддав мені. А потім, за кілька років (десять тисяч кілометрів наїздила), тато подарував мені на Новий рік південнокорейську машину «Кіасід», тепер нею кермую. А нашу «Таврію», яка збереглася в хорошому стані, просто перерозподілили комусь іншому; адже дідусь одержав її без права продажу. Так з усім і віддали – з новими гумою і сигналом, магнітофоном із Валериної першої автівки... Як то кажуть, добрим людям – на здоров'я!

– Нову машину Микола Петрович вибирав?

– Я – мені ж кермувати! Тато, до речі, спочатку казав: «Доки не навчишся нормально їздити, я до тебе не сяду...». Втім, згодом таки переконався: нічого страшного в тому, що донька водить машину, немає.

Нову автівку я вибирала довго й нудно. Захотіла червону, але тоді саме такої не було. Нарешті поїхали з Валерою у салон під відкритим небом (це – за Кругом): зима, ліхтар від вітру коливається... І раптом – вона! В снігу, в бруді. Навіть не знаю, як я зуміла її розгледіти, уподобати. Якось одразу інтуїтивно відчула, що це – моя машина.

Валера сів за кермо, обкатав, і наступного разу ми її забрали. Ось така любов із першого погляду! Як у приказці: якщо це – твоє, то дочекається... Тепер їжджу на роботу, на дачу. 70 тисяч км уже «намотала».

– Чоловіки зазвичай упереджено ставляться до жінки-водія...

– Зараз багато жінок на машинах їздять. Не бійтеся!

* * *

Що ж, подякуємо Тані за цікаву, щирю розповідь і повернемося на моїй машині часу до мальовничого міста Короп, де в поті чола свого трудиться заступником головного лікаря центральної районної лікарні молодий Микола Дейкун. Йому хочеться працювати тут далі; ось тільки дошкуляє проблема: у родині – вже двоє дітей, а власного житла досі немає. Як і раніше, сім'я мешкає в чужій оселі, можна сказати, в спартанських умовах: відсутня каналізація, туалет – на вулиці, хата опалюється вугіллям...

І от місцевий районний суддя отримує нове призначення – в Борзну, й виїжджає, звільнивши будинок, який належить райвиконкому. Тож головний лікар разом зі своїм заступником ідуть до першого секретаря райкому партії. Керманіч Коропщини завзято обіцяє виділити житло родині начмеда. Але радість Миколи Петровича – передчасна: головний комуніст району не дотримує слова, й житловий будинок віддають іншій сім'ї...

Розчарований Микола Дейкун їде на двомісячні курси головних лікарів центральних районних лікарень до Києва (листопад – грудень 1983-го). З'їжджаються медики з усієї України. І раптом Микола Петрович одержує несподівану пропозицію від начмеда з Тального (райцентру на Черкащині): «У нас за короткий час уже три головних лікарі змінилися. Думаю, наш очільник району буде не проти посприяти з житлом такому фахівцеві. Хочете жити й працювати в наших краях?»

Що й казати – непроста ситуація! Звісно, Миколі Дейкуну подобається Короп, і з місцевими медиками він здружився. Втім, скільки ж може тривати ота нескінченна епопея з одержанням омріяного житла, яка забирає стільки часу й нервових зусиль? Народилася донечка, сім'я потребує комфортніших умов. Натомість тутешні можновладці, які звикли вішати локшину на вуха простих громадян, не надто поспішають виконувати власні обіцянки.

То, може, вакантна посада в Тальному – вихід зі скрутного становища? Либонь, є сенс спробувати! Втім, одразу ж почнуться нервові «розбірки» – «батьки» Коропщини, звісно, будуть невдоволені й не побажають втрачати спеціаліста, який цілком їх влаштовує. Молодий лікар наполягатиме на своєму: його родині необхідне житло, не колись – у світлому майбутньому, а саме зараз. Хіба він не правий? Адже відстоює своє законне право! Однак на душі було неспокойно. Хтозна, чи поталанить йому отримати начебто обіцяну трикімнатну квартиру в дев'ятиповерхівці? Це ще, як то кажуть, бабуся надвоє сказала...

– З Тального родом мій товариш – Сергій Поліщук. Нині він – кандидат медичних наук, працює у відомому Інституті кардіології імені Стражеско; а в студентські літа ми з ним, другокурсником медінституту, мешкали в одній кімнаті у гуртожитку. Не знаю, як за-

раз, а тоді на його малій батьківщині потужно працював завод сухого молока. Отож у шафі, в нашій кімнаті, постійно стояв паперовий мішок із цим «стратегічним» продуктом; там же, як правило, можна було надібати трилітрову банку сметани й дешицю сиру, – посміхався Микола Дейкун. – Ви пробували сухе молоко? Дуже зручно: ложку вкинув у кип'яток, і маєш готовий напій. А оскільки ласувати можна було досхочу, ми ним так пообпивалися...

– Миколо Петровичу, а хто Вас запросив на роботу до Тального? Ну, не міг же звичайний начмед райлікарні вирішувати такі питання й тим більше обіцяти житло!

– Я мав телефонну розмову з першим секретарем райкому партії (до речі, одним із наймолодших в Україні – йому тоді було 29 років).

– Тобто Ви фактично дали згоду на свій переїзд?

– Авжеж, я відповів, що в принципі не проти. І він одразу сказав: «Ну, то приїжджай!». Їм потрібен був фахівець – чоловік приблизного мого віку...

– Уже досвідчений, але ще досить молодий, енергійний, перспективний?

– Очевидно, – добродушно прищурює очі. – Отже, я закінчив курси, відсвяткував Новий рік і Різдво... Пояснюю ситуацію своєму головному лікареві. Кажу: «Дозвольте мені з'їздити на Черкащину, подивитися». А він у відповідь: «Колю, тільки не поспішай, не рубай із плеча, ще раз гарненько все обміркуй. У тебе ж тут – чудові перспективи: згодом, після мене, станеш головним лікарем центральної районної лікарні!». А я собі думаю: «Валера вже в школу ходить... Ну, скільки можна вештатися по чужих кутках?»

– Миколо Петровичу, а як же сувора партійна дисципліна? Ви (все-таки заступник головного лікаря) на той час уже вступили до КПРС?

– Саме тоді, наприкінці січня, мене й приймали в партію...

– Однак Ви все одно поїхали «на розвідку» в Тальне?

– Поїхав... Завчасно, про всяк випадок, замовив номер у готелі, адже взимку рано темніє. Поселився. Йду до першого секретаря райкому партії – чоловік невисокого зросту, без правої кисті, пише лівою рукою; на грудях – Зірка Героя Радянського Союзу... Позна-

йомилися, досягли консенсусу. Він подзвонив до Черкас – завідувачу відділом охорони здоров'я. Зателефонував заступнику з гуманітарних питань. Каже другому секретареві: «Покажи йому район і вези у відділ».

– І як сподобалося Вам Тальне? Уявляю, січень 1984-го; скрізь – лапатий сніжок, на деревах – сріблястий іній. Тихе, мальовниче містечко, схоже на Короп...

– Ні, снігу не було, – хитає головою співрозмовник. – Бачив завод – там буре вугілля добували. Ще запам'яталося – відсутність зайвої землі: все засіяне, доглянуте. Місцевість – рівнинна; дивишся на ті неозорі простори – справді, гарно! Здзвонилися з кумом Валерою, і я заночував у нього; набалакалися від душі – на всі теми... «Що ж, – думаю, – либонь, переїду на Черкащину!».

– Але очільникові Коропського району це, звісно, не сподобалося?

– Я потім мав із ним розмову... Авжеж, відпускати не хотіли. Перший заявив: «Ну, що ти собі вигдав? Яке Тальне?! Повертайся, працюй. Як то кажуть, прапор тобі – в руки! Ти ж – кандидат у члени КПРС, перебуваєш у нас на обліку; за два тижні в партію тебе прийматимемо».

– Ще б так! Знайома «пісня»: «Нам такі фахівці – самим потрібні...». Ні, щоб просто запропонувати людині нормальне житло. Адже тоді це не було такою проблемою, як зараз; молоді спеціалісти на Чернігівщині щороку одержували квартири. Очевидно, тамтешні можновладці міркували: «Та куди він від нас подінеться, кандидат у члени КПРС?! Людина – порядна, свідома, не втече, сумління не дозволить».

– Так, тоді психологія у людей інша була. І мене дійсно сумління мучило... А ще Василь Сергійович Зуб, однофамілець моєї мами (у неї дівоче прізвище – Зуб, ми – з одного села), який завідував облздороввідділом, подзвонив: «Колю, чутки пішли... Ану, до мене!». Я прийшов, а він: «Ти що? У тебе тут пуп закопаний, тут поховані твої близькі. Це – твоя рідна земля! Значить так, у медсанчастині комбінату «Чернігівпромбуд» є вакансія заступника головного лікаря. До того ж, головний, ще не стара людина – 46 років, уже чотири інфаркти переніс...». Я: «А житло?». – «По договору про співробіт-

ництво незабаром матимемо десять квартир, три – вже здаються... Буде тобі житло!».

– Іду додому, в Короп, прошу відпустити мене на роботу до Чернігова; а партійне керівництво району: «І не думай, працюватимеш тут!» – «То дайте житло...». Тільки руками махають у відповідь – мовляв, іди трудись і не мороч голову.

– Марні розмови! І як же Вам вдалося переконати місцевих «божків»?

– А ніяк... Як і раніше, мешкав у Коропі, ходив пішки або їздив на велосипеді. До самого літа. А потім перший пішов у відпустку – сприятливий момент! Випили з приятелем по чарці на природі, і він домовився зі своєю кумою – головним бухгалтером обкому партії: я серед білого дня бігом забрав облікову картку й поїхав до Чернігова...

– Перехитрили таки!

– Добре, що можна було зачекати три – чотири місяці; а то навіть не знаю, як би викрутився... – посміхається. – Отже, 7 липня 1984 року я таки почав трудитися заступником головного лікаря медсанчастини комбінату «Чернігівпромбуд».

– Нині це – четверта міська лікарня?

– Так. Ходив на роботу, поселився в гуртожиток. А менше, ніж за місяць, вночі, помер головний лікар... Отож я напередодні свого дня народження фактично очолив медсанчастину. Відверто кажучи, відмовлявся – думав навіть повернутися до Коропа.

– Чому?!

– На Чернігівщині почав керувати Леонід Палащенко, перший секретар обкому партії...

– Ну, так, «всемогутній» Палащенко! Пам'ятаю, коли в Чернігові на увесь СРСР прогрімла знаменита «ковбасна революція», він намагався шалено тиснути на обласну «молодіжку» – газету «Комсомольський гарт», в якій я тоді працював. Однак ми не підкорилися – вийшли під красномовним гаслом на першій шпальті: «Раби – не ми, раби – німі!» і вмістили гострий, об'єктивний фоторепортаж про ці події, які привернули увагу всієї країни; та ще й оприлюднили свої міркування у популярних республіканських виданнях «Молодь України» й «Комсомольское знамя», що виходили

мільйонними накладками. Пригадую, йшов на роботу, як на війну; але то була справедлива і, головне, мирна «війна», якщо не рахувати розбитої машини з делікатесами для партійних босів...

– Авжеж, то був безславний кінець правління Леоніда Палашенка. Проте я застав і початок його «бурхливої» діяльності в Чернігові; можна сказати, відчув це на собі.

– Яким чином?

– Новий хазяїн Чернігівщини заходився розставляти на ключові посади своїх людей. Одним із них і виявився Володимир Усенко, котрого Палашенко призначив керувати комбінатом «Чернігівпромбуд».

– У віданні якого перебувала медсанчастина?

– Так. Ну, а Володимир Дмитрович досить своєрідно відреагував на моє прохання щодо обіцяного житла...

– Можу собі уявити! Либонь, вийшло, мов у тій приказці: я – не я, і хата – не моя?

– Він узагалі – жорсткий мужик. Одразу ж мені заявив: «Затямте, ми Вам нічого не винні, можете просто викинути цього листа».

– Нічого собі!

– А невдовзі я одержав і письмову відписку. Що робити? Жінка й діти – в Коропі... Добре, що у мене – така виважена й розсудлива дружина, увесь час підтримувала!

– Мужньо терпіла всі тяготи й негаразди невлаштованого побуту... І що було далі?

– Я пішов до начальника ЖЕКу, й той запропонував: «Хочете, дамо кімнату в сімейному гуртожитку на Шерстянці?».

– Невесела перспектива...

– Хоч якась! Адже гуртожиток був старий і підлягав відселенню. Власне, ми отримали дві невеличкі кімнатки, сполучені між собою. Отож я нарешті зміг привезти сім'ю до Чернігова.

– І коли ж Вам, головному лікареві, пощастило одержати власне житло?

– Не скоро, ми ще тривалий час мешкали в гуртожитку... Наразі мені запропонували придбати кооперативну квартиру, і я погодився – все-таки вихід із ситуації! Звернувся у відділ з обліку й розподілу житла – до Віктора Миколайовича Кирпичова. Він мені: «Вибирай!

Скільки кімнат?». Знайшли чотирикімнатну квартиру на сьомому поверсі – нижче вільного житла вже не було. Минулому майже два з половиною роки, і 12 квітня 1987-го я отримав довгоочікуваний ордер. Але переїхали ми місяців через три, бо ж треба було ще робити ремонт...

– У новій кооперативній квартирі!

– Такі реалії – самі знаєте, як у нас житлові багатоповерхівки зводили...

– Знаю! Я теж, одержавши ордер, одразу ж розпочав капітальний ремонт у новій оселі, який тривав майже рік. Адже ніякої підлоги взагалі не було, всі стіни й стеля погано поштукатурені, двері й вікна перекошені, сантехніка не працювала та ще й батареї жакливо текли... Ось такі блага цивілізації!

– Ну, що вдієш... Головне, все-таки ремонт – у власній квартирі, про яку стільки мріялося!

– Миколо Петровичу, якщо не секрет, як Ви зібрали перший внесок на кооператив? Це ж – немала сума в ті часи!

– Авжеж, великі гроші – п'ять із половиною тисяч карбованців... Звісно, у нас із дружиною таких заощаджень не було. Тож кошти на перший внесок дали батьки. Якби не вони, навіть не знаю, коли б ми мали своє житло.

– Не шкодуєте, що довелося переїхати із затишного Коропа? Скільки нервів, сил і часу зекономили б!

– У мене якнайкращі спогади про Короп. І скажу відверто: якби одержав там житло, не шукав би кращої долі.

– А як склалося подальше життя першого секретаря райкому партії – того, що не відпускав Вас і водночас не давав квартиру?

– Його звали Анатолій Андрійович Махінько. З часом його звільнили – горілку сильно пив (потім очолював садово-городнє товариство в Чернігові при обласній федерації профспілок): він «чудив» на ярмарку в Понорниці; відкривали корпус лікарні, то напився, мов чіп...

Взагалі, серед тогочасних партійних керівників були різні люди: розумні і невігласи, порядні й нікчемні; власне, як і зараз. Не можна міряти всіх під одну гребінку.

– Либонь, не раз згадували того можновладця «незлим, тихим словом», мешкаючи в гуртожитку?

– Я не злопам'ятний. Хоч «романтики» в тій хрущобі таки вистачало: один допотопний туалет на всіх, спільна духова, єдина кухня – в коридорі. А у мене – родина, двоє дітей; Валера взагалі по чужих кутках та в гуртожитку виріс!

– І скільки років Ваша сім'я чекала власного житла?

– Одинадцять...

– Причому врешті-решт придбали квартиру за свої гроші!

– Знаєте, комусь було ще гірше. Батько навчив мене ніколи й нікому не заздрити, бо в кожного з нас – свої проблеми.

– Авжеж. «Все відносно в цьому світі – секс, трамвай і Пугачова!». Це я, даруйте, власного вірша цитую...

– Так, усе відносно. Отож і ціню те, що маю!

* * *

Дмитро і Ганна Охріменки працювали разом із Миколою Дейкуном у Коропі. Нині вони вже на заслуженому відпочинку. Дмитро Дмитрович із задоволенням розповідає про свого товариша:

– Микола Петрович – молодший, але різниця у віці між нами зовсім не відчувалася. Він якось одразу припав мені до душі: чесний, працелюбний, життєрадісний. У нас, на роботі, жінки жартували, що він – як сонце: щира, привітна посмішка буквально не сходила з його обличчя. Сонце ж не просто сяє, а дає енергію людям. Так і Микола Дейкун!

Ми з ним трудилися поруч, а ще – Михайло Вадимович Абумов, який завідував туберкульозним відділенням. Нас, трьох друзів, жартома називали «кафедрою». Я працював патологоанатомом, то приятелі завжди приходили на кожен розтин, цікавилися, обговорювали, ні разу не пропустили; як то кажуть, знання за плечима не носити! Микола – взагалі дуже допитливий, небайдужий; це теж імпонує.

– А який Микола Петрович в особистому житті?

– Мені подобається, що він ніколи не ставився зверхньо до дружини. Не було такого, мовляв, я – лікар, а ти – фельдшер, тож знай своє місце. Ні! Взагалі, Таня (вона тоді трудилася у нас фельдшером) – розумна, розсудлива, самодостатня жінка. Особистість!

– Як Ви гадаєте, хто у них, в родині, головний?

– На роботі – Микола Петрович, а вдома – Тетяна Миколаївна.

– А Ваш товариш вважає, що глава сім'ї – він; і його дружина з цим не сперечається...

– Ні, вдома Таня керує. Просто Микола – поступливий, він дає їй волю. Тому вони гарно живуть, не сваряться. До речі, Валера, його син, – копія тато! А донька все-таки більше в маму вдалася...

– Цікаво, між вами, друзями, велися якісь розмови про кар'єру?

– Ні, Микола Дейкун – взагалі не кар'єрист: ніколи не підлещується до начальства, не принижується і не любить блюдолизів. Він – дуже товариська, відкрита людина. З ним легко спілкуватися! Ми часто разом ловили рибу, збирали гриби, й він почувався цілком щасливим – і на роботі, і вдома.

Якось, пригадую, пішли з ним на риболовлю. Взяли намет, казанок із тушкованою печінкою та іншою смакотою. Потемніло, розпалили багаття, випили по чарці, розговорилися... Потім глядь, а казанок – аж червоний від вогню, і всередині – одне лише вугілля, згоріло все! Лягли спати: намет розрахований на двох осіб, а нас – четверо чи п'ятеро. Тіснувато... Вийшли з Колею на свіже повітря, ляскаємо раз-по-раз – б'ємо надокучливих комарів. Раптом бачимо – у пільмі пеньки, мов ліхтарики, світяться (то – не містика, а такі мікроби). Микола одразу зацікавився: «Зараз їх наберу, вдома до погребя занесу й подивлюся, що буде!». І таки не полінувався – провів експеримент. Виявилось, що в погребі принесені з лісу мікроби не світяться. Тобто вони сяють лише в конкретному місці – на своїх пеньках... Але ця дивовижна пригода мого приятеля аніскільки не засмутила – навпаки наступного разу він ще з більшим ентузіазмом чимчикував на риболовлю.

– Микола Петрович говорить, що, якби отримав житло, лишився б жити й працювати в Коропі...

– Відверто кажучи, по-моєму, йому дуже пощастило, що він не одержав квартиру в нашому містечку! Розумієте, Микола фактично б не зреалізувався в Коропі. Адже навіть головний лікар центральної районної лікарні – це не його рівень. Він здатний на більше!

Дружина Дмитра Охріменка, Ганна Петрівна, тривалий час працювала районним педіатром:

– Моє перше враження про Миколу Дейкуна – це його добрі, променисті очі. Оразу видно – хороша людина! І посмішка – така щира, не штучна. Попри молодий вік, він поводився дуже відповідально й вболівав за кожного пацієнта. Уявляєте, міг під час відпустки, відпочиваючи на морі, терміново повернутися заради однієї хворої дитини (просив обов'язково дзвонити йому, якщо раптом у лікарні щось трапиться, якийсь складний випадок).

А вдома зворушливо піклувався про свою сім'ю. Пам'ятаю, святкували 30-ліття Тані, його дружини – 17 квітня, тоді саме красиво вишні цвіли; ми, задоволені, почали хвалити її кулінарні таланти, а вона у відповідь: «То Коля біля печі порався й все приготував!».

– Ви – хрещена мама доньки Миколи Петровича – Тані...

– Так, але я цим ніколи не хвалилася, не афішувала.

– Мовляв, я – кума начальника обласного управління охорони здоров'я!

– Ні, жодного разу не було такого. Я взагалі не люблю це слово – кума. Краще – хрещена мама. Але мені було надзвичайно приємно, лікуючись у Чернігові (ніхто ж не знав, хто я), раз-по-раз чути від багатьох медиків і пацієнтів прекрасні слова про Миколу Дейкуна: його професіоналізм, чуйність, вміння добиватися позитивних результатів, не принижуючи людей. Скільки разів він приходив нам із чоловіком на допомогу! І я знаю, подібних випадків – багато (не лише в Чернігові, а й на його рідній Срібнянщині). Просто сам він про це ніколи не розповідає, але люди пам'ятають добро!

– Чули, що сказав Ваш чоловік? Миколі Дейкуну неабияк поталанило, що він не залишився в Коропі...

– Думаю, Микола Петрович все-таки не зреалізувався, як міг би.

– Він же керував медициною області!

– Розумієте, він мислить по-державному, масштабно. І вже довів, чого вартий. У нього – великий потенціал!

– Тобто Микола Петрович мав би стати принаймні міністром?

– Я в цьому переконана. Просто він – благородна людина, не нахаба; не вмів плести інтриги, хвацько орудувати ліктями, розпихаючи конкурентів... А в нормальній країні посаду міністра йому, безперечно, довірили б. І не лише міністра...

Головний лікар

Першим головним лікарем медсанчастини комбінату «Чернігівпромбуд» був Анатолій Петрович Куриленко. Досвідчений фахівець – тринадцять років очолював відділ охорони здоров'я Чернігівської міськради, мав державні нагороди. Його ініціативу щодо створення медичного закладу при комбінаті, де трудилося близько десяти тисяч людей, підтримав Василь Сергійович Зуб. Адже тоді в Чернігові була лише одна міська лікарня, тож медсанчастина на Шерстянці стала, по суті, другою. Ідея медиків сподобалася й тодішньому очільникові «Чернігівпромбуду» Володимирові Антоновичу Мироненку.

Власне, раніше там був гуртожиток комбінату, де мешкали холостяки – неодружені будівельники. Однак згодом з'явилося шість нових гуртожитків на вулиці Одинцова (створили навіть відомий ЖЕК). А медичний заклад на Шерстянці спочатку планувався як профілакторій для працівників комбінату. Втім, наприкінці будівельних робіт домовилися, що буде медсанчастина.

Таке рішення – цілком виправдане. Ліжка-місць для пацієнтів у міській лікарні не вистачало. Раніше не було просторої дев'ятиповерхівки, тому в палатах водночас перебувало по 16 – 20 хворих людей! Натомість у новій лікарні умови виявилися кращі. В одну палату селили зазвичай чотирьох пацієнтів, а то й менше.

Проте заступник начальника комбінату «Чернігівпромбуд» із житлово-комунального господарства Микола Бугайов одержав догану від міністра з колоритним українським прізвисьмом Сало. Адже замість запланованого, схваленого у вищих інстанціях профілакторію створили медсанчастину. Але справа в тому, що утримувати профілакторій за власні кошти довелося б комбінату (це – досить складно навіть для такого потужного підприємства, як «Чернігівпромбуд»); а лікарня з першого ж дня свого існування фінансується з бюджету.

– У березні 1984-го з'явилися перші ліжка, – пригадує Микола Дейкун. – В медсанчастині були поліклініка, а також неврологічне, пульмонологічне та ревматологічне відділення. Очолили їх висококваліфіковані професіонали: неврологію – Анатолій Григорович

Біньковський, пульмонологію – Володимир Михайлович Кривошеїн, а ревматологічним відділенням і зараз, уже тридцятий рік поспіль (!) завідує Михайло Євдокимович Плюйко.

Відділом охорони здоров'я Чернігівської міськради тоді керував Микола Миненко. Він – родом із села Озеряни Варвинського району, як і моя мама. Взагалі, я дуже шаную своїх вчителів в організації охорони здоров'я. Це – і Микола Юрійович Ольшевський, тодішній головний лікар Коропської центральної районної лікарні, і Микола Степанович Миненко – ми з ним разом писали статут нової лікарні, адже раніше таких документів просто не існувало (тож, коли надійшла вказівка, тут же взялися до роботи й розробили статут). Він майже дев'ять років завідував відділом охорони здоров'я (коли йшов із цієї посади в 1992-му, то мене на своє місце порекомендував; я тоді вперше став депутатом Чернігівської міськради), тривалий час працював головним лікарем міської санепідемстанції. І нині, попри поважний вік (80-літній ювілей!), мій наставник залишається таким же небайдужим і цікавим співрозмовником.

Також багато чому навчили мене Василь Сергійович Зуб, який очолював відділ охорони здоров'я облвиконкому; Володимир Іванович Журавель, керівник моєї кандидатської дисертації; Борис Павлович Криштопа – доктор медичних наук, він завідував кафедрою управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти, а нині працює професором на цій кафедрі, ми з ним і зараз дружимо.

Взагалі, багато наших земляків із Чернігівщини мешкають у столиці. Це – дуже відомі й шановані люди, інтелектуальна й творча еліта України! От був недавно на медичній конференції в Києві, а потім пішов до Національної музичної академії (це – колишня Київська філармонія), й зустрівся там із її ректором – Володимиром Івановичем Рожком. Він буває на Придесенні (народився в селі Хороше озеро Ніжинського району), тож ми давні знайомі. Побачив мене, гостинно запросив у ложе преси; але мені хотілося побути серед «звичайних» людей, у партері.

Дивилися ми «Травіату» Верді, а в головній ролі була його невістка! Коли знаменита опера завершилася, Володимир Іванович зустрів мене в холі, познайомив зі своїм братом – артистом театру.

Поспілкувалися, згадали талановитих чернігівців, зокрема незабутнього Любомира Боднарука, який керував академічним камерним хором імені Дмитра Бортнянського. До речі, на «Травіату» приїжджали земляки з їхнього села.

Власне, я, буваючи в Києві, стараюся використовувати таку можливість – відвідую театри, ходжу на концерти. Оперу дивлюся не часто, але яскраве, видовишне дійство в Національній музичній академії мені сподобалося. Стародавній інтер'єр, вишуканість в усьому. Дуже красиво! Вражає й доля неординарної вродливої жінки, яка хотіла кохати і бути коханою, а врешті-решт отримала репутацію шльондри й померла від душевної хвороби.

А на «Слов'янських театральних зустрічах» у Чернігові з великим задоволенням побував на концерті Національного академічного народного хору імені Григорія Верьовки. Та й виступи нашого чернігівського хору «Десна» (першим керівником якого був учень Верьовки) мені імпонують.

Це такий ліричний відступ. Але повернемося в 1984-й. Відкрилася лікарня, і стали ми, як у приказці, жити й добро наживати: спочатку було 120 ліжок, а за рік стало 250. Потужна була лікарня! І лікувалися, в основному, трудяги: наші будівельники, працівники фабрики музичних інструментів, робітники з «Чернігівовни»... Умови, як я вже казав, були кращі, ніж у міській лікарні. Головне, порядок! Спочатку в усіх кабінетах стояли обідні столи, а потрібні ж письмові. Познайомилися з керівником «Облпостачзбуту» (який тоді всю бюджетну сферу Чернігівщини обслуговував), домовились – завезли письмові столи.

Також протягом року роздобули чотири тисячі квадратних метрів лінолеуму. В ті часи це було надзвичайно складно! Раніше був ліміт – на фарбу, лінолеум – навіть сто метрів практично неможливо було придбати. Начебто й маєш кошти, а без відповідно оформлених документів реально купити нічого не можеш. Дуже важко виділялись ліміти на новобудови, адже багато зводилося житла; та й великі підприємства постійно розвивалися – той же Чернігівський радіоприладний завод.

Люди старшого віку пам'ятають дотепний монолог видатного актора-сатирика Аркадія Райкіна про дефіцит: «Послушай мене,

дорогой! Что я тебе скажу. Всё идёт к тому, что всюду всё будет, избыток будет! Но хорошо ли это будет? Подожди, не торопись, ты молодой, горячий, кровь играет. Я сам был огонь, сейчас потух немного, хотя дым ещё идёт иногда... С избытком не надо торопиться! Почему?..

Ты идёшь по улице, встречаешь меня.

– Здравствуй, дорогой! Заходи ко мне вечером.

– Зачем?

– Заходи, увидишь.

Я прихожу к тебе, ты через завсклада, через директора магазина, через товароведов достал дефицит! Слушай, ни у кого нет – у тебя есть! Я попробовал – во рту тает! Вкус специфический! Я тебя уважаю.

На другой день я иду по улице, встречаю тебя.

– Здравствуй, дорогой! Заходи ко мне вечером.

– Зачем?

– Заходи – увидишь!

Ты приходишь ко мне, я через завсклада, через директора магазина, через товароведов, через заднее крыльцо достал дефицит! Слушай, ни у кого нет – у меня есть! Ты попробовал – речи лишился! Вкус специфический! Ты меня уважаешь. Я тебя уважаю. Мы с тобой уважаемые люди.

В театре просмотр, премьера идет. Кто в первом ряду сидит? Уважаемые люди сидят: завсклад сидит, директор магазина сидит, сзади товаровед сидит. Всё городское начальство завсклада любит, завсклада ценит. За что? Завсклад на дефиците сидит! Дефицит – великий двигатель общественных специфических отношений».

Тобто все вирішували індивідуальні стосунки, завдяки яким вдалося постелити лінолеум на всіх поверхах нашої лікарні, поступово завести меблі. Тоді вперше на мене написали анонімку... Хтось поскаржився, що в нашій медсанчастині несправедливо розподіляються меблі! Мовляв, як же так: одні вже повністю отримали новенькі столи, стільці й шафи, тож насолоджуються комфортним життям; а інші, бідолахи, яким досі чогось із того модерного краму не дісталось, страшенно їм заздрять...

Потрапила б така кумедна цидулка до талановитого сатирика Михайла Жванецького, він би з неї для Аркадія Райкіна цілий мо-

нолог витворив! Але мені було не до сміху. Звісно, вже не ті часи, коли через одне необережне слово будь-яку невинну людину могли до Сибіру на лісоповал запроторити або й взагалі позбавити життя. Але, щоб перевірити петицію невідомого пильного «добродія», при відділі охорони здоров'я міськради створили спеціальну комісію, яка мала оперативно розслідувати неприємний інцидент. Очолював її тодішній начмед міської лікарні Володимир Петрович Фаль. Прийшли, подивилися й звернулися до колективу лікарні: «Люди добрі, ви в таких умовах працюєте; порівняно з іншими – небо й земля! То трудіться собі й мовчіть...». На тому все й закінчилося.

– А як щодо меблів? – запитую.

– Звичайно, не можна було одночасно обладнати всю медсанчастину, таке тільки в казках трапляється за помахом чарівної палички. Але невдовзі ми подбали про те, щоб усім наших співробітникам працювалося якомога комфортніше.

– Втім, я так зрозумів, анонімки не припинилися? Просто Ви сказали, що та була першою...

– За все життя на мене написали дві анонімки. Про одну я щойно розповів. А друга з'явилася разом із чутками про моє можливе призначення начальником обласного управління охорони здоров'я. Власне, Валентин Васильович Мельничук, очільник Чернігівщини («губернатор», як у нас кажуть), не приховував своїх планів. І от викликає мене до себе головний «чекіст» області...

– Начальник обласного управління СБУ?

– Так, тоді вже було не КДБ, а СБУ. І цього керівника спецслужб буквально за місяць до нашої зустрічі прооперували. Його недуга виявилася важкою, тож почувався він не досить добре – і фізично, і морально. Поділився своєю бідою. А тоді тільки-но інтернет з'явився, і я там знайшов для нього інформацію про цікаву розробку лєнінградських науковців-медиків... Втім, у мене склалося враження, що це – не просто розмова, а така собі перевірка на лояльність.

– Він переймався, чи Ви – не агент ЦРУ?

– Ні, просто знав про анонімку й прагнув, щоб поряд із губернатором працювала благонадійна людина. Власне, Микола Пророкович, так його звали, озвучив цю думку: «У команді Валентина Васильовича мають бути чесні, порядні люди!».

– Це – як у знаменитому романі «Закон вічності» класика грузинської літератури Нодара Думбадзе, коли головний герой на запитання, чому він вступає в партію, відповідає: «Хочу, щоб у партії було більше чесних, порядних людей»...

– Авжеж. При цьому генерал СБУ навіть не обмовився про анонімку. Очевидно, його цілком задовольнила наша бесіда.

– А Ви звідки дізналися про донос «доброзичливця»?

– Мене попередили... Товариш, який працював в облдержадміністрації. Попросив зайти і розповів: так, мовляв, і так, на тебе прийшла анонімка...

– І в чому цього разу Вас звинуватили, в яких смертних гріхах? Товариш пояснив?

– Проникливо зачитав кожен пункт пасквілю. По-перше, я, виявляється, беру хабарі за працевлаштування людей на роботу! По-друге, зовсім не знаю області. А, по-третє, пропонувалися кандидатури спеціалістів, які, на думку аноніма, могли б успішно керувати медициною Чернігівщини.

– Так, почнемо з хабарів...

– Я підготував список співробітників, яких приймав на роботу й звільняв протягом трьох останніх років. І коли мене запросили до СБУ, поклав цей список до своєї кишені.

– Але він не знадобився?

– Бо ніяких хабарів, самі розумієте, не було. Ніколи в житті ні в кого не вимагав грошей! Я взагалі ціную людей не за їхні статки чи посади, а за професіоналізм, шляхетність, розум і талант.

– Згоден! Я також ніколи не брав і не давав хабарів. Можу взяти лише квіти (бо ж письменник, зустрічаюся зі своїми читачами), коробку цукерок і пляшку спиртного.

– Як то кажуть, джентльменський набір...

– Атож. Ну, а область Ви чому не знаєте? Це я анонімного автора цитую...

– Судить самі. Народився я на Придесенні, це – моя рідна земля. Тут і працюю: завідував ФАПом у Срібнянському районі, проходив інтернатуру в Чернігові, був зав. відділенням і начмедом центральної райлікарні у Коропі, став головним лікарем медсанчастини в обласному центрі. Знав в обличчя всіх головних лікарів області, у

більшості лікарень побував...

Звісно, очоливши обласне управління охорони здоров'я, я лише через два роки зрозумів, що повністю знаю систему: тобто міг із заплющеними очима розповісти, що відбувається в будь-якому медичному закладі Чернігівщини. Мені водій якимось здивовано сказав: «Попередній начальник за рік на новій автівці наїздив десять тисяч кілометрів, а Ви протягом такого ж часу – аж сорок тисяч!». Бо я по чотири рази на рік бував у кожному районі (навіть у віддалених – Новгород-Сіверському, Семенівському), всі медичні заклади об'їздив. Але й цього виявилось недостатньо – тільки коли знову там побував (і не раз), на третій рік своєї роботи на цій посаді я вже міг будь-коли, заплющивши очі, побачити перед собою всю «картину».

– А у нас, в Україні, тепер керівників міняють, мов рукавички...

– Ні, не можна цього робити. Адже людина просто не встигає вивчити ситуацію. Тому така часта зміна керівників області, міністрів призводить до анархії. Тільки уявіть собі, за шість років моєї роботи на посаді начальника обласного управління в нашій державі змінилося п'ять міністрів охорони здоров'я, а на Чернігівщині – четверо губернаторів!

– Отже, анонімка проти Вас і цього разу не подіяла?

– Просто Валентин Васильович Мельничук знав, що це – неправда. Все-таки я двічі був у нього довіреною особою; й водночас ніколи нічого не просив у влади – ні в Коропі, ні в Чернігові.

– Це – точно, як у класика, який радив професіоналам завжди і в усьому поводитися з гідністю, нічого не випрошуючи у можновладців; адже настане час, і вони самі звернуться до Вас із пропозицією. У Вашому випадку так і сталося. Проте когось, як то кажуть, «жаба задавила»: ич, як цьому Дейкуну таланить: у тридцять років став головним лікарем міської лікарні (однієї з найкращих на Чернігівщині), а тепер, у такому відносно молодому віці, має очолити обласне управління охорони здоров'я! Здогадалися, хто хотів Вас підставити?

– Авжеж, це виявилось нескладно – достатньо було лише прочитати в гнівній петиції анонімного автора прізвища кількох керівників-медиків, яких він наполегливо пропонував на цю посаду замість

моєї «скомпрометованої» персони. Однак я, зрозуміло, ні з ким не зводив рахунки. Ненависть, помста – це не по-християнському. Так і батьки навчили – не тримати зла.

До речі, на посаду головного лікаря медсанчастини теж був конкурент. Ця людина свого часу завідувала в Чернігові поліклінікою, згодом працювала в санаторії на березі Азовського моря; а потім повернулася на Придесення й, дізнавшись про ситуацію, робила все можливе, щоб очолити нову лікарню. Однак, коли Микола Миненко, тодішній керівник відділу охорони здоров'я Чернігівської міськради, пішов погоджувати кандидатуру прибульця до першого секретаря міськкому партії Євгена Федоренка, той сказав: «Ні».

– Якби погодився, Ваше життя склалося б інакше?

– Ну, звісно. Але сталося так, що я навіть не відсвяткував своє 30-ліття. У п'ятницю, 3 серпня 1984 року, мав їхати ввечері до Коропа, щоб у неділю в сімейному колі відзначити день народження. Та ми трохи «посиділи» разом у рентген-кабінеті, який тоді ще не працював (головний лікар – Анатолій Куриленко, завгосп і я); отож я й вирішив: поїду першим автобусом вранці. Тільки-но добрався до Коропа, пішов до крамниці, раптом дзвонить телефон: «Анатолій Петрович помер». А я – перший заступник, тож мусив одразу ж повертатися до Чернігова й організувати похорони, брати в них участь; і з 6 серпня вже виконував обов'язки головного лікаря...

Звичайно, почалися розмови: мовляв, молодий, приїжджий; хіба своїх медиків недостатньо, щоб «варяга» запрошувати? Але основна причина – мій намір поїхати з Чернігівщини, щоб нарешті вирішити житлову проблему своєї сім'ї; бо мав уже двох дітей і не хотів, щоб вони росли по гуртожитках. Отож, якби не ця несподівана позиція, неодмінно поїхав би!

– Миколо Петровичу, а сам факт такої підступної анонімки Вас не роздратував? Відверто кажучи, я б, мабуть, почувався ображеним...

– Ні, я не був розлюченим, досить спокійно до цього поставився; адже знав, що то – нісенітниця, вигадані недоброзичливцем.

– Втім, будь-яка людина має ті чи інші недоліки. Ви про свої ганджі можете розповісти? А то я не один раз намагався розпитати про це у Ваших близьких, друзів та колег, і, уявіть собі, вони нічого не-

гативного не змогли пригадати! Звісно, розумію, що так не буває; але що я можу вдіяти, коли всі інші персонажі цього роману демонструють таку одноставність?!

От і Ваш син – Валера, прочитавши перші розділи майбутньої книжки, зауважив, що я забагато Вас хвалю, мовляв, треба писати стриманіше. Що ж, можливо, він і правий. Однак на моє прохання розповісти бодай щось не таке позитивне, пригадати хоча б якийсь конкретний випадок, котрий засвідчив би певні Ваші вади, Валерій Миколайович у відповідь лише ніяково стенив плечима й чарівно посміхнувся – до речі, Вашою дивовижною усмішкою!

Тому, шановний, допоможіть мені викрутитися – будь ласка, побудьте трішки опонентом неабияк відомого Вам Миколи Петровича Дейкуна...

– Тобто я сам маю перелічити власні недоліки?! – від душі сміється мій співрозмовник.

– Ну, а хто ж? Доведеться зізнаватися, оскільки ніхто не бажає допомогти мені в цьому делікатному питанні!

– Ну... – замислюється, – мабуть, я – самоїд...

– Ви? Жартуйте?!

– Просто я надто часто буваю собою незадоволений. Навіть коли все добре, іноді подумки зациклююся на якійсь другорядній дрібниці, не вартій такої уваги; прискіпливо розмірковую: «Чи правильно вчинив? Чи нікого ненавмисне не скривдив? Звичайно, мені це заважає; але я не можу інакше – не заспокоюсь, доки детально не проаналізую проблемну ситуацію. Занадто всім переймаюсь! Нічого не вдієш – такий характер...

– Неймовірно. Дивлячись на Вас, ніколи б не подумав. Адже Ви завжди так життєрадісно посміхаєтесь! І скаржитися на чиюсь нешляхетну поведінку чи прикрі життєві обставини Ви не любите...

– Авжеж, не люблю. Навіщо «вантажити» хорошу людину отими своїми переживаннями? Та подумки іноді занадто копирсаюся в собі: «Чому так, а не інакше? Може, десь не допрацював, схибив?». Відверто кажучи, коли мене призначали на різні відповідальні посади (бо сам нічого не робив заради кар'єри), щоразу неабияк вагався: чи впораюсь, чи не підведу людей? Звісно, я не за себе переживав (не дуже вмю себе жаліти), а за діло.

– То виходить, Ви себе недооцінюєте, Миколо Петровичу? Пам'ятаєте, як у популярній колись радянській кінострічці «Чапаєв» не надто освічений головний персонаж – герой громадянської війни Василь Іванович, у відповідь на запитання свого бравого ординарця Петька («А Ви змогли б командувати усіма збройними силами країни?»), не замислюючись, позіхаючи, відповів: «Можу, Петько, можу!».

– Ну, Чапаєв – це герой свого часу. Він анітрохи не вагається, хвацько на всі боки вимахує незамінною шаблою, мов капусту, шаткуючи заклятих ворогів... Натомість кожна сучасна, мисляча людина іноді сумнівається в собі. Головне, не гіперболізувати якусь несуттєву дрібницю, не робити з мухи слона. Власне, я усвідомлюю цю свою ваду і, як можу, намагаюся з нею боротися. Але... От недавно готувався до атестації з основної спеціальності «управління охорони здоров'я»...

– Вища категорія?

– Так. Написав звіт, попросив свого заступника подивитися. А вона: «Та це ж ціла кандидатська дисертація – сто сторінок!». І знаю ж, що, напевне, цей мій «талмуд» взагалі ніхто ретельно не читатиме – у кращому випадку, проглянуть першу сторінку. Однак все одно щоразу стараюся, мимоволі прагну підготувати такий здавалося б формальний документ якнайліпше. Самоїд! Натомість, коли пишу рецензії на роботи інших керівників (а це – доволі часто), то, в основному, уважно перечитую все.

– Але відгуки зазвичай пишете доброзичливі?

– Авжеж, – посміхається. – Це ж – мої колеги!

– Зрозуміло. Однак, Миколо Петровичу, лише одним своїм недоліком Ви не відбудетеся. Будь ласка, покритикуйте себе ще...

– Наука управління вчить, що керівнику недоцільно знати в обличчя усіх своїх підлеглих і постійно спілкуватися з ними, нерозважливо марнуючи свій дорогоцінний робочий час. У принципі, це – правильно; адже для того, щоб ефективно вирішувати питання, достатньо мати справу з досить вузьким колом фахівців. Оптимальна цифра, яку називають науковці, – сім. Тобто це – сім спеціалістів плюс-мінус дві особи. Наприклад, я – головний лікар; отже, спілкуватися повинен тільки зі своїми заступниками, головним бухгалтером, юристом,

начальником кадрів... Ось такий науковий підхід до роботи, цілком виправданий на практиці безліч разів. Це – світовий досвід!

– А як виходить насправді?

– А насправді, де б я не працював, у будь-якому колективі, завжди добре знаю увесь персонал: лікарів, медиків, санітарок... Не можу інакше, бо така у нас, слов'ян, ментальність. Іду, неодмінно вітаюся з усіма, розмовляю; знаю про їхнє повсякденне життя, про дружин (чоловіків), дітей, онуків; пам'ятаю про їхні побутові проблеми, радощі й тривоги.

Трапляється, людина вже давно перейшла на іншу роботу (можемо багато років із нею не бачитися), а потім випадково зустрічаємося на вулиці, і я першим вітаюся: «Здрастуйте, Маріє Іванівно!». Вона так щиро дивується: «Миколо Петровичу, невже Ви досі мене, просту санітарку, пам'ятаєте?!». А чом би й не згадати, коли не раз із нею на роботі спілкувався...

– Не розумію, що в цьому поганого. По-моєму навпаки – чудова риса!

– Ну, як – коли керівник увесь час відволікається на непотрібні розмови, він розпиляється, не може належно зосередитися над рішенням насущних питань. Отже, з точки зору науки управління (а це – дуже серйозна наука, яку кожному керівнику, незалежно від рангу, необхідно щодня враховувати у своїй діяльності), така моя службова поведінка – неабиякий недолік.

– Людський фактор...

– Авжеж. Однак нічого не вдієш – слов'янська душа! Ми, в основному, живемо за покликом свого занадто чутливого серця, а не за розважливими математичними розрахунками в голові.

* * *

Нині Лілія Приходько – секретар головного лікаря першої міської лікарні Чернігова. З Миколою Дейкуном вона пропрацювала шість років (у медсанчастині комбінату «Чернігівпромбуд», яка згодом стала четвертою міською лікарнею); причому саме Микола Петрович взяв її на роботу.

– Я просто дізналася, що є вакантна посада секретаря, – пригадує Лілія Михайлівна. – Поміркувала: мешкаю неподалік, до роботи

буде добиратися зручно; то й зайшла до головного лікаря поговорити.

– Ви раніше були знайомі?

– Ні, завітала, як то кажуть, «на ура». А раптом поталанить?! Чула, що Микола Дейкун – керівник дуже вимогливий, але справедливий і перш за все цінує професіоналізм. Отож привіталася й розповіла йому про своє бажання – працювати в лікарні. Микола Петрович примружив очі й раптом поцікавився: «А чому це Ви, шановна, завітали до мене в свій робочий час?». Я пояснила, що насправді – дуже відповідальна людина, поважаю трудову дисципліну. Просто отримала доручення відправити листи; тому на роботі знають, що я трохи затримаюся. Отож хутко впоралася із завданням і одразу ж поспішила до лікарні...». Він засміявся – сподобалося, як я викрутилася. Почав мене розпитувати, сказав, що передзвонить. І невдовзі зателефонував! Так я без жодних протекцій і «блатів» почала трудитися секретарем.

– Що ж, це – цілком у стилі Миколи Петровича! Ну, і як Вам разом працювалося? Тільки чесно скажіть – нелегко було?

– Спочатку – нелегко, бо, як я вже говорила, він – супервимогливий! Скрізь має бути ідеальний порядок. Взагалі, Микола Дейкун – дуже хороший організатор, і я багато чому в нього навчилася! Щодня йшла на роботу із задоволенням; дуже старалася, щоб його не підвести. Тому, коли спочатку щось у мене не зовсім виходило, так засмучувалася, що буквально плакала рясними сльозами...

– Він Вас лаяв?

– Ну, що Ви! Микола Петрович – шляхетний чоловік: якщо й лається, то так, щоб цього ніхто не чув. А до жінок він взагалі ставиться, як джентльмен. Та найбільше він вимогливий... до себе! Розумієте, це – людина діла: у нього постійно – нові ідеї, плани; дня не може змарнувати, аби спокійно посидіти й нічим не перейматись. Ні, для Миколи Дейкуна це просто нереально – бодай день ні про кого не турбуватися! Тому люди його так поважають. Скільки таких випадків було – годинами можна розповідати...

– Ну, наприклад?

– Пам'ятаю, завітало одного разу чернігівське подружжя: «Тут приймає депутат Дейкун?» (на той час Микола Петрович був уже

депутатом обласної ради). Я відповідаю: «Так, Микола Дейкун працює тут головним лікарем. Ви хочете з ним поспілкуватися?» – «Жіночко, дорогенька, скажіть, будь ласка, як нам потрапити до нього на прийом?» – «Та Ви ж уже прийшли...» – «То напишіть десь на папірці, коли він зможе нас прийняти?» – «Думаю, зараз. Микола Петрович – на місці, у себе в кабінеті, говорить із відвідувачем. Зачекайте хвилинку, як звільниться, я йому одразу ж скажу». Розплакалася...

– Чому?!

– Я теж спочатку не зрозуміла, думала, щось трапилося, може, комусь погано стало. А вони: «Слава Богу! Нам добрі люди порадили: єдиний, хто може зарадити нашому горю, це – Дейкун». Буквально не могли повірити, що потрапити на прийом до головного лікаря, депутата обласної ради – так просто! За кілька хвилин відчинилися двері, на порозі – Микола Дейкун зі своїм гостем (у нього така дивовижна звичка – проводити тих, хто до нього приходять). Попрощалися, шеф потиснув відвідувачу руку: «Хай щастить!». Я: «Миколо Петровичу, до Вас – люди». Поглянув, як завжди, доброзичливо; привітався, запросив до кабінету...

– І яка була проблема?

– У їхньої доньки – красуні, розумниці (у школі навчалася на «відмінно», мала здобути золоту медаль) раптом дуже погіршився слух. Самі розумієте, яке це нещастя для дівчинки та її батьків. Вона вже мала слуховий апарат, але потрібно було придбати ще один – якісніший.

– Микола Петрович пообіцяв допомогти?

– Так, звичайно, і невдовзі вирішив це питання. Батьки дівчинки були настільки розчулені й вражені такою людяністю головного лікаря! Ви ж знаєте, він шанує простих людей: іде – завжди привітається, потисне руку, почоломкається, побажає здоров'я й усіх гараздів. Я чимчикую, заклопотана, він – хтозна де (вже очолював тоді обласне управління охорони здоров'я), побачив і гукає мені через увесь двір, мов хлопчак: «Михайлівно, Ви б на людей звертали увагу, а то собою пишаєтесь!». Це такий у нього жарт. Ніби ж великим начальником став, та яким був приятним чоловіком, таким і залишився, нічого не змінилося. Для нього немає значення, скільки в

тебе «зірочок» на погонах і що у тебе в руках – «мишка» комп'ютера чи мітла. Головне, яка ти людина!

– Бо є ж такі пихаті цабе, які визнають лише один стиль поведінки: «Я начальник – ти дурень, ти – начальник – я дурень...».

– Ну, звісно. Але Микола Дейкун – зовсім не такий; вміє не лише гарно говорити, а й уважно слухати, проникливо аналізувати і швидко ухвалювати виважені, правильні рішення. Він – справжній дипломат, думаю, міг би за потреби Надзвичайним і Повноважним послом України в будь-якій державі світу працювати!

– Ви були знайомі з його батьком?

– Так. І з татом, і з мамою. Микола Петрович дуже любить своїх батьків! Пам'ятаю, ми 5 серпня вітали його з днем народження; а потім він того ж дня подзвонив і сказав, що помер тато... Ми їздили на похорон до Срібнянського району, в село Хукалівку, на малу батьківщину Миколи Дейкуна: я, Андрій Михайлович Жиденко (нині – головний лікар першої міської лікарні, де я працюю секретарем) та Василь Тимофійович Кукурудза – начмед четвертої міської лікарні Чернігова...

– Було дуже багато людей?

– Зібралось все село! Приїхали друзі з навколишніх сіл, зі Срібного, з Чернігова... Адже Петро Дейкун був відомою й шанованою людиною! Вони – ровесники з моїм батьком, буквально рік різниці. Я багато спілкувалася з Петром Єфремовичем, коли він лікувався у нашій лікарні. З ним можна було говорити про все на світі! Дуже чуйний, добрий, життєрадісний чоловік; він, навіть у поважному віці, випромінював таку позитивну, життєдайну енергію, хоч і важко хворів. Знаєте, як трапляється? Хтось інший ледь палець поріже і вже у відчаї кричить: «Караул!»; а Петро Дейкун завжди тримався мужньо, навпаки прагнув підбадьорити всіх, хто знаходився поруч. Пам'ятаєте книгу і фільм про легендарного льотчика Маресьєва? Оце – така Людина!

* * *

Багато років знайомий із Миколою Петровичем і головний лікар першої міської лікарні Чернігова Андрій Жиденко.

– Андрію Михайловичу, наскільки мені відомо, саме Микола Дейкун приймав Вас на роботу завідувачем пульмонологічного відділення четвертої міської лікарні в 1998 році?

– Так, звільнилась посада, мене порекомендували; ми поспілкувалися, й Микола Петрович прийняв рішення.

– І яким було Ваше перше враження?

– Хорошим. Раніше я трудився в обласній лікарні, тож мені було з чим порівнювати. Адже стиль керівництва Миколи Дейкуна дуже відрізнявся від авторитарної манери мого попереднього начальника.

– У чому ж різниця?

– Микола Петрович – демократична людина, з сучасними поглядами на медицину. Як науковець, він дуже серйозно займається проблемами нашої галузі, реформуванням системи охорони здоров'я. Тобто Микола Дейкун – прихильник наукового підходу, і свої знання він успішно застосовує на практиці.

– Як Вам із ним працювалося?

– Чудово! Він завжди підтримував ініціативи лікарів, своїх підлеглих, дослухався буквально до кожної пропозиції. Це – дуже важливо, коли ти відчуваєш, що начальник розуміє тебе, довіряє, підтримує!

– Тобто не самодур...

– Авжеж. Тоді хочеться працювати; і робота, попри ті чи інші проблеми та непорозуміння, приносить радість. Микола Петрович надзвичайно людяно ставився і до медперсоналу, і до пацієнтів. З ним можна було обговорити будь-які питання, зокрема й особисті. Взагалі, четверта міська лікарня була однією з найкращих!

– І Ви її очолили, коли Миколу Дейкуна призначили начальником обласного управління охорони здоров'я. Як це було?

– Несподівано. Чесно скажу, навіть не очікував такого призначення. Мені подобалося працювати завідувачем пульмонологічного відділення. Але одного дня подзвонив Микола Петрович: «Андрію Михайловичу, у Вас костюм є? Через дві години зустрічаємося в актовій залі нашої лікарні!». Він приїхав разом із міським головою, запросив мене до кабінету головного лікаря й озвучив пропозицію – очолити лікарню, «хоч, в принципі, вже все вирішено; хочете – не

хочете, а треба погоджуватися...». Сказав і чарівно посміхнувся – як завжди, коли хотів підбадьорити. Звісно, я був вражений, просто ошелешений такою новиною! Тільки-но оговтався, а тут уже колеги вітають...

– Тобто саме Микола Дейкун благословив Вас на цю посаду?

– Так, Микола Петрович відіграв велику роль у моєму житті!

– А яка риса його характеру Вам імпонує найбільше?

– Він – незаздрісний, щиро радіє успіхам друзів, колег. Погодьтеся, таке у нас нечасто трапляється...

– Коли Вас призначали головним лікарем першої міської лікарні, Ви з ним радилися?

– Звичайно. Ну, як же не порадитися з Людиною, яка бажає тобі тільки добра?!

– Знаю, Ви особисто лікували його тата.

– Авжеж. Мудрий був чоловік, глиба! Все життя трудився в кол-госпі, а мислив і говорив, мов справжній філософ. При цьому завжди поводився скромно, ненав'язливо, інтелігентно. Незважаючи на похилий вік і недуги, ніколи не скаржився на життя; не бурчав, як це часом трапляється з дідусями; не ходив озлобленим, похмурим, навпаки зазвичай був у доброму гуморі. Тому люди Петра Єфремовича дуже шанували й прислухалися до його порад.

Власне, я і з мамою Миколи Дейкуна – Ганною Іванівною – знайомий. Завжди переживає за сина, онуків і правнуків, щиро вболіває за односельців, за все, що відбувається в Україні; любить природу, тварин, дерева, квіти... Дивовижна жінка!

Дуже поважаю дружину Миколи Петровича – Тетяну Миколаївну, їхніх дітей – Валеру й Таню. Така дружна, гармонійна родина! Це – Професіонали, яким тисячі чернігівців довіряють найдорожче – своє здоров'я. Вони – не пишномовні (навпаки уникають пафосних слів); зате завжди працюють на совість, чітко й надійно виконуючи свою роботу.

– Ви й зараз співробітничаете з Миколою Дейкуном?

– Звісно, а як же інакше? Спілкуюся, раджусь, вчуся в нього. Взагалі, якщо говорити про свою професію, то у мене – два Вчителя: Іван Васильович Мохонько, досвідчений пульмонолог, а як організатор охорони здоров'я – Микола Петрович Дейкун. Це – лікарі від

Бога! Я вважаю, що мені дуже пощастило в житті, адже маю з кого брати приклад.

– Фронтовики, якщо когось особливо шанують, кажуть: «Я пішов би з цим чоловіком у розвідку»...

– Так, Микола Дейкун – це Людина, з якою я, не вагаючись, пішов би в розвідку!

* * *

Четверта міська лікарня під керівництвом Миколи Дейкуна швидко розвивалася. Тут почали надавати санаторні послуги (з Куяльника завезли десять тонн лікувальних грязей), які неабияк сподобалися місцевим жителям.

За допомогою представника Президента України в Чернігівській області Валентина Мельничука лікарня отримала понад сорок сучасних комп'ютерів (тоді на Придесенні здійснювалася програма «Регіон», а комп'ютеризація в медичній галузі була пілотним проектом). Отож тут створили комп'ютерну мережу з належним програмним забезпеченням, впровадивши в поліклініці четвертої лікарні безпаперову технологію, зручну для медиків і пацієнтів.

Через двадцять років це почали здійснювати в медичних закладах усієї України; а Микола Дейкун давно й успішно втілював таку комп'ютеризацію на практиці! Обласне управління охорони здоров'я проводило наради за участю головних лікарів з усієї Чернігівщини, і Микола Петрович ділився досвідом. Власне, четверта міська лікарня заслужено стала школою передового досвіду з впровадження комп'ютерних технологій.

Тодішній очільник управління охорони здоров'я Василь Зуб запросив Миколу Дейкуна на зворушливі урочистості до Києва – відзначали 70-ліття ректора Національної медичної академії післядипломної освіти Віталія Гиріна. На цьому святі гості з Придесення привітали Віталія Миколайовича від усієї душі – вручили картину, знамените пиво «Чернігівське» та фірмову місцеву горілку (привезли кілька ящиків). Микола Дейкун перев'язав ювіляра вишитим українським рушником, а головний лікар Чернігівської обласної лікарні – Анатолій Груша – за народною традицією вручив смачний коровай.

Потім відбулася святкова вечеря, на якій привітав іменинника й міністр охорони здоров'я Володимир Мальцев. Аудиторія, в якій бенкетували, була невеликою; невдовзі стало спекотно. Микола Петрович вийшов прогулятися й побачив табличку на дверях – Володимир Журавель. Раніше чув про такого (Володимир Іванович не раз приїжджав до Чернігова), от і вирішив зайти й познайомитися з відомим науковцем.

Привітався, розговорилися, закурили... Микола Дейкун у дитинстві й інституті не палив – пристрастився вже в Коропі, у 25-літньому віці; причому курих лише міцні сигарети, де найбільше нікотину, – червоні «Прилуки» й «Marlboro». Кинув п'ять років тому – досить легко, без проблем: 31 грудня, зустрічаючи Новий рік у товаристві Володимира Тандури (тодішнього заступника голови облдержадміністрації, розумної і шляхетної Людини), наш герой вирішив нарешті позбутися підступної звички; й відтоді, з 1 січня 2009-го, не викурих жодної сигарети.

Натомість Володимир Журавель палив сильно: якщо Миколі Петровичу зазвичай вистачало однієї пачки цигарок на два дні, то Володимир Іванович потребував двох – трьох пачок сигарет «Bond» щодня. Ще таким же затятим курцем був колега Миколи Дейкуна – «чернігівський Касьян» Анатолій Григорович Бінковський (завідувач неврологічним відділенням четвертої міської лікарні), який палив «Приму» без фільтру – буквально одну за однією: тільки-но докурював цигарку, як від неї припалював іншу.

Отож Микола Петрович і Володимир Іванович із задоволенням покурили й поспілкувалися; а дізнавшись про дивовижну комп'ютеризацію чернігівської лікарні, Володимир Журавель щиро зацікавився: «Чудово, неодмінно приїду й подивлюся!».

Мешкав відомий науковець в однокімнатній київській квартирі. Якось йому подарували миле цуценя, що зворушило серце Володимира Івановича. Вчений поселив безпорадне, кумедне собача в своїй тісній оселі, та згодом воно перетворився на величезного грізного пса – помісь собаки й вовка. Уявіть собі такого непосидючого «цуцика» вагою понад 60 кілограмів у невеличкій квартирі, де жили Володимир Журавель, його дружина й двоє дітей. Але що вдієш? Собака виріс просто на їхніх очах, тож давно став членом родини.

Взагалі, науковець довго й терпляче чекав на просторіше житло, однак зрозумівши, що у найближчій перспективі йому в Києві нічого не «світить», незабаром переїхав до сонячної Одеси (влаштувався викладати в медичному університеті), де його нарешті забезпечили комфортабельною квартирою.

Але на час знайомства з Миколою Дейкуном Володимир Іванович жив і працював у столиці. Він дуже добре знав комп'ютер! Тоді ще навіть звичного тепер «Windows» не було; це згодом, за кілька років, з'явилися популярні книжечки (пам'ятаєте оті «Windows» для «чайників?»), за якими тисячі допитливих співвітчизників кинулися самотужки опанувувати комп'ютерні премудрості). Тож вчений одразу з великою повагою поставився до молодого головного лікаря, який не лише сам вивчив комп'ютер (у вихідні, без будь-якої допомоги), а ще й ініціював комп'ютеризацію міської лікарні, втіливши невдовзі такий важливий проект.

Тоді ж вперше зайшла мова про науку управління, яку не визнавали за радянських часів. Її основоположник – Фредерік Тейлор, американський інженер, співробітник компанії «Форд». Він творчо підійшов до організації виробничого процесу, завдяки чому значно підвищилася продуктивність праці. Наприклад, заборонив перекури (віднині палити сигарети можна було лише в обідню перерву), ліквідував дублювання функцій – тепер кожен працівник займався виключно своєю справою. Це було наприкінці XIX століття. Тобто наука управління – ще досить молода, їй – близько 120-ти років.

У СРСР її вважали «буржуазною теорією», «лженаукою». Тоді була загальна зайнятість населення, але хто чим займався – це особливо нікого не турбувало: головне, щоб усі дисципліновано ходили на роботу й були начебто зайнятими; а продуктивність праці – то вже, як то кажуть, справа десята (тому вона й була такою низькою). Інакше б вивільнилася маса людей – мільйони! Куди їх подіти? Адже в Радянському Союзі офіційно не існувало безробіття, більше того – неробу могли запросто посадити до в'язниці, аби не байдикував.

Майбутньому Нобелівському лауреату з літератури Йосипу Бродському на Батьківщині не раз погрожували арештом: мовляв, поет – це не професія; отож видатному літератору («дармоїду» й «неблагонадійній особі» за версією всесильного КДБ) довелося рятувати-

ся від переслідувань, емігрувавши за кордон; і вже як громадянин США Бродський нарешті здобув всесвітнє визнання.

Власне, директор Чернігівської фабрики музичних інструментів (було у нас таке велике підприємство) якось визнав, що в ті часи 20 відсотків його працівників буквально тинялися без діла: вчасно, о 9-й, приходили на роботу й аж до 13-ї години (до обідньої перерви) буквально нічого не робили, лише переказували один одному плітки. Однак звільнити таку кількість людей було неможливо.

Пам'ятаю, як одного разу японці, побувавши на ще одному потужному чернігівському підприємстві – камвольно-суконному комбінаті, ошелешено дивувалися: «У вас тут зранку весь громадський транспорт – переповнений, не проштовхнешся; всі страшенно квапляться, щоб встигнути на роботу. Але, тільки-но спітнілі й захекані перетнуть прохідну, як у них одразу ж з'являється безліч якихось особистих справ: жінки фарбуються, теревеняють із подругами по телефону, п'ють каву; а чоловіки завзято курять, глибокодумно розмірковуючи про сенс життя...».

Втім, минув час, і в Чернігові, у редакційно-видавничому комплексі «Деснянська правда», побачила світ книга «Основи менеджменту в охороні здоров'я» (фактично – перша така книжка на Придесенні і одна з перших – в Україні), де був і розділ, написаний Миколою Дейкуном – про впровадження сучасних комп'ютерних технологій у медичних закладах. Це – зручно, ефективно (адже менше впливав людський фактор) і важливо для прийняття управлінських рішень. Інформація, яка систематизувалася на комп'ютері, була своєчасною, достовірною й відповідала сучасним вимогам. До того ж, доступ до неї отримувало значно більше людей.

– Нині, аби засвідчити свою «глибоку» ерудицію, деякі оратори нерідко повторюють, мов папуги, про «системний підхід», не розуміючи доладу, що це таке, – іронічно посміхається Микола Дейкун. – Хоч фундаментом і основою науки управління є саме теорія систем та системний підхід. Взагалі, будь-який сучасний керівник повинен на цьому добре розумітися. Проте на ділі зазвичай виходить інакше – відверто кажучи, мені достатньо почути навіть кілька фраз, щоб оцінити рівень компетентності того чи іншого начальника.

Так само можна проаналізувати й будь-яке рішення на рівні держави – хто його готував, наскільки ці фахівці вивчили науку управління? Бо інакше нічого путнього не вийде! Адже в основі процесу управління – причинно-наслідкові зв'язки: якщо хочеш одержати позитивний результат – потрібно знайти причини, які заважають його досягнути й усунути їх.

А у нас дехто поводитьсь, мов персонаж Михайла Пуговкіна з кінокомедії «Операція «И» та інші пригоди Шурика». Пам'ятаєте колоритного прораба на будівництві, який патетично «філософствував»: «Пока космические корабли бороздят просторы мирового океана...»? Звісно, це дуже легко – займатися словесною еквілібристикою, забуваючи про насущні потреби громадян, яких необхідно, в першу чергу, нагодувати (адже не секрет, що зараз в Україні багато людей похилого віку не можуть навіть хліба наїстися).

Отож я й сам серйозно зацікавився наукою управління, і запросив Володимира Журавля провести в Чернігові двотижневий цикл для підготовки медичних керівників усіх рівнів. Він із задоволенням відгукнувся на пропозицію, приїхав, увечері відвезли його до готелю. Це було в грудні, і наприкінці того дня увесь громадський транспорт у місті зупинився через жахливу ожеледицю – дороги нагадували один суцільний майданчик для гри в хокей чи фігурного катання на ковзанах. Жителі поверталися з роботи додому – чимчикували пішки, увесь час ковзали на слизькому, падали, тож виявилося багато травмованих (переломи, вивихи, розтягнення зв'язок), дехто потім по півроку лікувався...

І от, коли ми, керівники медичних закладів, звітували в січні про ситуацію з охороною здоров'я в Чернігові, у нас поцікавилися: «Чому так багато травм?». А до чого тут медики? Знайшли крайніх! Сталася ожеледиця, дороги вчасно не посипали, не потурбувалися належно про людей. Це – головна причина! Бо ми, лікарі, тільки надаємо медичні послуги – боремося з хворобами. Але наша діяльність – це лише невелика частина всього того, що входить до поняття «охорона здоров'я». Так, чернігівці травмувалися, а де були ті, від кого залежить безпека жителів?

– Наприклад, дорожні служби... – киваю головою.

– Авжеж! Чому про ожеледицю завчасно не попередив Гідрометцентр? Чому не сповістили людей по радіо? Тоді ще радіоточки були практично в кожній оселі, і радіоприймачі зазвичай не вимикалися – працювали з самого ранку й до опівночі.

– Тобто, Миколо Петровичу, медицина й охорона здоров'я – це різні поняття?

– Звичайно. Так у мене з'явилася ідея – написати про розмежування повноважень медиків й інших комунальних служб, які також повинні нести відповідальність за стан охорони здоров'я в Чернігові. І не лише ґрунтовно, всебічно дослідити це питання, а й втілити його на практиці! Отже, зібралася команда однодумців...

– Це – Ви, як головний лікар Чернігівської міської лікарні...

– Начальник управління охорони здоров'я міськради Юрій Іванович Бойко, головний лікар другої міської лікарні Володимир Петрович Фаль, головний лікар міської стоматологічної поліклініки Леонід Іванович Лістовщик, який за сумісництвом працював спеціалістом гуманітарного відділу облдержадміністрації. Почали розвивати цю ідею...

– Миколо Петровичу, якщо по суті, – наскільки стан здоров'я людини залежить від якісного надання медичних послуг?

– Лише на 10 відсотків...

– Неймовірно! А все решта?

– 45-52 відсотки – це спосіб життя людини, близько 30-ти відсотків – екологічна ситуація, 10-15 – генетичні фактори... Медики займаються відновленням уже втраченого здоров'я. Натомість дуже багато залежить від самої людини, як вона ставиться до власного здоров'я (відсутності шкідливих звичок – куріння, надмірного вживання алкоголю, неправильного харчування, малорухомого способу життя), від ефективної профілактики захворювань, соціальних умов...

Ось лише два приклади. Завітав якось до начальника обласного Гідрометцентру. Цікавий добродій! Коли наша держава стала незалежною, він кілька разів по півроку працював на українській полярній станції в Антарктиді). Одне слово, інтелектуал. Запитав у нього: «Чим Ви тут, власне, займаєтесь?». Комп'ютерів ще тоді у чернігівських синоптиків не було. Роззирнувся – скрізь сила-силенна усіляких таблиць. Він пояснює: «Вивчаємо, як клімат впливає на урожаї

зернових, картоплі, на поголів'я свиней, великої рогатої худоби...». «А на людей?» – дивуюсь. «Ні, – відповідає, – ми цим не займаємося...». Можете собі уявити? Вплив клімату на свиней когось все-таки цікавить. А люди?!

Ще один приклад. Запитав те ж саме у завідувача відділом екології та природокористування Чернігівської міськради: «Чим Ви займаєтесь?». Взяв у нього на добу почитати чинне законодавство на екологічну тематику – немалий опус, сторінок п'ятдесят. І що Ви думаєте? Там слово «людина» взагалі не вживається! По суті, вплив довкілля на наше здоров'я залишився поза увагою законотворців.

– Чим же в такому разі займалися працівники згаданого відділу?

– Видавали дозволи підприємствам на викиди шкідливих речовин в атмосферу: якщо хтось перевищував ліміти, то мусив платити штраф...

Далі. Взяв у санстанції закон про забезпечення санітарного благополуччя населення. Прочитав – на 26-й сторінці знайшов, що ця служба повинна вивчати, аналізувати й прогнозувати стан здоров'я жителів. Цікавлюсь у начальника: «Ви цим займаєтесь?». Хитає головою: «Ні, у нас такого немає...».

Тож ми дійшли до висновку: треба об'єднати діяльність усіх цих служб, щоб покращити ситуацію в системі охорони здоров'я! Але, на жаль, до цього часу в нашій державі істотно нічого не змінилося: стан здоров'я населення погіршився; тривалість життя – значно нижча, ніж в економічно розвинутих країнах; висока смертність, особливо серед людей працездатного віку; низька якість життя... Хоч на ці процеси можна й потрібно впливати!

На жаль, зазвичай наші співвітчизники починають перейматися власним здоров'ям уже на пенсії. В дитячому, підлітковому, студентському віці над цим взагалі майже ніхто не замислюється; та й у тридцять – сорок років люди часто поведуться легковажно. Чому? Бо в Україні досі у масовій свідомості не формується потреба дбайливо ставитися до свого здоров'я.

– Є така приказка: якби молодість знала, якби старість могла! І ще: знав би, де впадеш, то соломки б підстелив...

– Авжеж. Я вивчав, як діють системи охорони здоров'я в багатьох державах. На чому ґрунтується високий рівень життя й довго-

ліття людей? В економічно розвинених країнах громадянам просто не вигідно хворіти.

– Ще б пак! Тоді їхні фінанси починають співати романси...

– Так, це економічно не вигідно – ні державі, ні населенню. Тому увесь час культивується здоровий спосіб життя. Хочете жити довго й щасливо? Зробити успішну кар'єру? Бути заможними? Навчіться піклуватися про власний організм змалечку!

– І що потрібно, аби це усвідомили наші люди? Політична воля вождів?

– Дарма іронізуєте, друже. Дійсно, для досягнення такої мети необхідна цілеспрямована, ефективна державна політика. Власне, все починається з розуміння проблеми.

– Знаєте, я змушений постійно читати різноманітні документи (закони, укази, розпорядження, інструкції) – така робота. І часто у мене з'являється «крамольна» думка, що їх готують непрофесіонали – люди, які не мають фундаментальних знань. А без фундаменту, як відомо, нічого не збудуєш. Хата розвалиться!

– Справді, потрібні професійні менеджери. Бо у нас як, в основному, виходить? Ухваляється начебто важливий закон, який реально не діє. Чому? Не потурбувалися вчасно про підзаконні акти – комплекс документів, необхідний для його життєдіяльності. На жаль, у нас і поняття охорони здоров'я досі на державному рівні також не визначено. Хоч мають бути закони, які б охоплювали увесь комплекс питань: на рівні сім'ї, медичного закладу, держави. Хаотично діяти не можна!

Володимир Іванович Журавель наводив нам такий приклад. От, уявіть, привезли машину цегли, самоскид її викинув, як заманеться; і вона лежить безладною купою. Візьміть звідти десять цеглин – хтось помітить? Ні. А якщо правильно, по-хазяйському, покласти цю ж цеглу? Оразу видно! Розумієте? Все має бути організовано так, щоб був порядок. А у нас тільки кричать: «Держи злодія!», а винних немає...

– І та ж сама, вкрай неорганізована, система, де сила-силенна людей не зрозуміло чим займаються!

– А кожен повинен займатися своєю справою і знати кінцеву мету. Адже в неорганізованій системі досягнути бажаної мети прак-

тично неможливо. У Валентина Васильовича Мельничука є цікавий вислів: «Хто такі однодумці? Це не ті люди, що однаково думають (то дурні або підлабузники). Однодумці – це люди, які йдуть до однієї мети, але кожен – власним шляхом, виконуючи свої функції».

– Миколо Петровичу, а як називалася Ваша кандидатська дисертація?

– «Обґрунтування моделей реорганізації системи охорони здоров'я». Захистив я її у 2002-му. До речі, в Україні протягом десяти років наукову роботу можна оскаржити чи звинуватити автора в плагіаті; отож мені це вже не загрожує, – посміхається. – Жартую, звичайно, але до монографії Володимира Журавля, після захисту докторської дисертації, коли він уже мешкав і працював в Одесі, намагалися причепитися. Звісно, нічого з того не вийшло, адже Володимир Іванович – дуже сумлінний науковець.

– Що ж трапалося?

– Звичайний особистий конфлікт. Очевидно, хтось сподівався отримати посаду, на яку призначили приїжджого науковця; от і вдався до раптового «кавалерійського» наскоку...

Але я й зараз готовий відстоювати свою ідею, бо займався цим не лише заради наукового звання. Хотілося втілити задумане на практиці! Тому не рахувався з часом – опрацював сотні джерел, зокрема й іноземні.

– Наскільки я знаю, Ви виконували обов'язки начальника відділу охорони здоров'я міської ради...

– Виконував. Тоді саме відбулися демократичні вибори. Міським головою з кількох кандидатур обрали Валентина Мельничука (раніше на цій посаді працював Микола Літвінов). До речі, в той час очільника міста вибирали не всі мешканці Чернігова таємним голосуванням, як зараз, а тільки депутати міськради – на своїй сесії.

– Тобто мером тоді міг стати лише депутат?

– Авжеж. Відділ охорони здоров'я міської ради очолював Микола Миненко, однак його кандидатуру новообрані депутати не затвердили (він пішов працювати заступником головного лікаря міської санепідемстанції). Тож Микола Степанович попросив моєї згоди виконувати обов'язки начальника відділу; і я погодився, щоб разом з однодумцями зайнятися реформуванням медичної галузі.

– Вас обрали депутатом від «Шерстянки»?

– Авжеж. Я був депутатом міськради трьох скликань – 12 років. І увесь час обирався по одному округу. Жителі підтримували, спасибі їм!

– Знаю, під час другого й третього скликань Ви керували депутатською комісією...

– Правильно. Але повернемося до перших демократичних виборів у Чернігівську міськраду й ситуації, яка тоді склалася. Так співпало, що в плані роботи міської ради було питання для розгляду на сесії про стан охорони здоров'я в Чернігові. Я – в. о. начальника відділу і заступник голови депутатської комісії з питань охорони здоров'я та ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (головою була Ганна Якубова, але вона саме повезла оздоровлювати дітей на Кубу).

– Отож вийшло, що Ви були двічі в. о.?

– Так... – морщить чоло. – Ми підготували це питання на розгляд депутатів. З доповіддю на сесії виступав міський голова Валентин Мельничук. А у мене була співповідь, де, зокрема, йшлося про покращення матеріально-технічної бази (технічне переоснащення медичних закладів), про кадри...

Але найбільш принциповим було питання про розмежування повноважень, бо надання медичних послуг і система охорони здоров'я – це різні поняття! Не можуть лікарі відповідати за наслідки від незадовільного стану доріг, невдалого прогнозу погоди чи шкідливих викидів в атмосферу. Отож висновок – такий: міськрада відповідає за охорону здоров'я, а відділ – за організацію і надання медичних послуг.

Проект рішення декілька разів обговорювався з міським головою, все було узгоджено, доповнено, вичитано. Сесія розпочиналася о 10-тій годині; то ми ще раз зібралися о 9-тій ранку в кабінеті Валентина Мельничука, остаточно звірили текст. Ніби все гаразд, жодних заперечень!

І от на сесійному засіданні з доповіддю виступає Валентин Васильович. Далі – моя співповідь, потім розпочинається обговорення. Нарешті – голосування (за кожен пункт рішення – окремо). І, уявіть собі, питання про розмежування повноважень не набирає необхідної кількості голосів...

– Якою була реакція міського голови?

– Думаю, якби Валентин Васильович тоді виступив і рішуче підтримав реформування системи охорони здоров'я в Чернігові, депутати б ухвалили це рішення. Однак він не став наполягати, доводити, що депутати-медики мають рацію.

– І що було далі?

– Я попросив зробити перерву в роботі сесії, ще раз все обдумати; адже питання – принципове! Втім, це не допомогло – депутати не підтримали нашу пропозицію. Тобто рішення ухвалили, але без цього важливого пункту...

Звісно, я був дуже засмученим, тож вирішив піти. Сказав, що в такому разі знімаю свою кандидатуру на посаду начальника відділу охорони здоров'я міськради. Вийшов із зали... Валентин Васильович наздогнав мене: «Ну, чому ти розстроївся? Всяке ж трапляється. Працюй!». Однак я пояснив, що погодився стати в. о., аби дійсно зробити щось важливе, втілити свою ідею на практиці. Але, оскільки більшість народних обранців це не цікавить, як я можу виконувати обов'язки далі?!

Валентин Мельничук мене зрозумів. «Тоді, – каже, – знайди хорошу кандидатуру...». І от я йду, а назустріч – Юра Бойко. А ми з ним дружили ще з юнацьких років. Я, вступивши до Київського медінституту, мешкав з його однокурсником. Він – родом із Черкащини, але Юрина дружина Світлана – наша землячка. Приятель був на курс старшим, однак його призвали в армію, тож він закінчив вуз на рік пізніше. Трудився старшим лікарем на станції «Швидкої допомоги» (і був там головою профкому), а дружина працювала в його зміні. Отож я чимчикував містом і випадково зустрів товариша...

– І, між іншим, поцікавилися в нього, чи не хотів би він очолити відділ охорони здоров'я міської ради?

– Саме так і було. Я запитав, Юра відповів: «Можна спробувати...». І от уже понад 20 років він працює на цій посаді!

* * *

– Миколо Петровичу, знаю, що в Києві із захистом Вашої кандидатської дисертації теж виявилось непросто...

– Так. Розпочав я над нею працювати в 1995-му. Не поспішав – робив усе добросовісно, ретельно. Через п'ять років, у 2000-му,

подав заяву про захист. Пішов до вченого секретаря Національного медичного університету, щоб він подивився документи; за його порадою звернувся у ВАК (Вищу атестаційну комісію) й отримав позитивну відповідь: можна захищатися!

– Але щось не спрацювало?

– Захист відбувся, проте 14 квітня 2000 року надійшла відмова – мені не видали диплом. Поїхав до ВАКу й з'ясував обставини: відмовили у зв'язку з недостатнім висвітленням моєї роботи – на думку комісії, не вистачало публікацій у наукових журналах, буквально кількох статей.

Тож я впродовж року опублікував ще чотири статті й знову подав заяву про захист своєї дисертації. Ще раз надрукував автореферат з відповідним оголошенням про цю подію, яка мала відбутися в лютому 2002-го. Приїхав на захист, зібралася рада і... не вистачило кворуму (лише одного науковця!), тому все відмінили.

– Уявляю Ваш тодішній стан!

– Ну, що вдієш, довелося розпочинати спочатку: знову налаштуватися на захист, втретє друкувати автореферат... У травні 2002 року я захистився. Начебто все нормально, але ж є ще ВАК! Втім, «підстрахував» товариш – професор Костянтин Олександрович Галахін, з яким я познайомився під час свого стажування в США. Він зателефонував своєму приятелю – Юрію Чайковському, який завідував відділом охорони здоров'я Вищої атестаційної комісії. Той запевнив, що все буде гаразд і попросив трохи допомогти ВАКу: придбати для них принтер, джерело безперебійного живлення й ще щось до комп'ютера...

– От уже ці наші «традиції»...

– Що ж, пішов до магазину; купив усе, що замовили; й подавав ВАКу. То мені навіть повідомили точну дату, коли видадуть диплом!

– І його видали? Ніхто вже не встромляв палиці в колеса?

– Цього разу обійшлося без проблем – отримав диплом, причому чітко за графіком...

– Ну, ще б пак! А що це за «чорний опонент», котрий у Вас був?

– Справа в тому, що за два роки це вже виявилася аж третя кандидатська дисертація в медичній галузі на Чернігівщині. А раптом

плагіат, епігонство? Всяке ж трапляється... Тому призначають так званого «чорного опонента», який перевіряє, наскільки ця робота – самодостатня.

– Це був науковець?

– Звичайно, добродій із Вінницького медінституту.

– Плагіату не виявив?

– Ну, як би я тоді захистився? – посміхається. – Ні, над дисертацією я трудився на совість, від душі, тож знаю її мало не напам'ять...

* * *

Борис Криштопа – видатний вчений, доктор медичних наук, професор, заслужений лікар України, а для Миколи Дейкуна – Вчитель, мудра й чуйна Людина.

– Борисе Павловичу, я пишу книжку про Вашого учня...

– Про Миколу Петровича? Дуже глибоко його поважаю! Ми знайомі вже близько 25 років. Вперше зустрілися, коли він, головний лікар Чернігівської міської лікарні, став курсантом кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. І одразу ж привернув увагу своєю допитливістю й щирим бажанням займатися наукою. Це серед головних лікарів не так часто трапляється...

А він був дуже активним і говорив від душі – те, що думає! Взагалі, Микола Дейкун має хист до науки, наполегливість і працелюбність – саме ті риси, без яких неможливо досягнути вагомих результатів. Тому ми з ним і подружилися, обидва ж – трудоголіки! Важливо, що дослідження Миколи Петровича тісно пов'язане з його виробничою й практичною діяльністю.

– Фактично він першим в Україні запропонував розділити охорону здоров'я на дві підсистеми: медичну допомогу та організацію управління охорони здоров'я. Це – його ноу-хау!

– Так, Микола Петрович справедливо доводить, що охорона здоров'я – це загальнонаціональна турбота (державна соціальна профілактика) для покращення здоров'я людей. На цій підставі він дійсно вперше в Україні запропонував розділити функції управління галуззю безпосередньо в Чернігові, створивши при міськраді ко-

мітет з охорони здоров'я у складі представників влади, фінансистів, громадськості... А міський відділ охорони здоров'я мав безпосередньо надавати медичну допомогу жителям.

– Що, як на мене, цілком виправдано (досить лише побачити показники стану здоров'я мешканців міста)...

– Саме це й було покладено в основу кандидатської дисертації Миколи Дейкуна, виконаної на нашій кафедрі. На жаль, не всі в Чернігові зрозуміли й підтримали ідею Миколи Петровича, але вона досі залишається надзвичайно актуальною.

– Просто він випередив свій час!

– Другий напрямок його діяльності завжди пов'язувався з роботою із людьми. Особливо це проявилось в період, коли Микола Дейкун очолював управління охорони здоров'я Чернігівської облдержадміністрації. Саме тоді ми разом із ним прийняли рішення про необхідність підготовки організаторів охорони здоров'я з наукових основ управління. Ця робота носила системний характер. Наша спільна мета полягала в тому, щоб навчити всіх, причетних до управлінської діяльності, розмовляти єдиною управлінською мовою.

Розпочали сумісну роботу з підготовки працівників апарату управління охорони здоров'я, головних міських і районних спеціалістів. Далі – головні лікарі центральних районних і міських лікарень, їх заступники й фахівці, зараховані до резерву в галузі управління. А потім до цієї когорти ми додали ще всіх завідувачів профільними стаціонарними відділеннями, маючи на увазі, що це – найрозгалуженіша й численна армія менеджерів охорони здоров'я.

Особливість нашої роботи полягала в тому, що виїзні цикли кафедри проводилися безпосередньо в Чернігові, на базі обласного кардіологічного диспансеру. Це дало можливість фактично без відриву від основного їх місця роботи підготувати великий загін спеціалістів, що було економічно вигідним для системи охорони здоров'я області.

Слід віддати належне Миколі Петровичу, який фактично був куратором кожного виїзного циклу (а їх проведено більше десяти). Як правило, це завершувалося атестацією управлінців охорони здоров'я на спільному засіданні обласної атестаційної комісії та представників кафедри.

Скажу ще й про вміння визначати пріоритети в діяльності медичної галузі. Щоб ухвалювати правильні управлінські рішення, треба достеменно знати стан справ, мати достовірні дані, правдиву інформацію. В цьому Микола Дейкун переконався ще працюючи головним лікарем міської лікарні, бо саме тут, вперше в Україні, успішно діяла унікальна комп'ютерна мережа.

Програма інформаційного забезпечення процесу управління системою охорони здоров'я регіону, прийнята одразу з приходом Миколи Петровича на посаду начальника обласного управління, була більш ніж своєчасною! Вона передбачала створення єдиного інформаційного поля галузі, запровадження безпаперових технологій збору інформації.

Нині всі лікувальні заклади області третинного й вторинного рівнів мають безперешкодний доступ до інформаційного обміну між управлінням, обласним центром інформаційно-аналітичних технологій та лікарнями. Наступний крок – створення локальних комп'ютерних мереж у первинній ланці, а відтак комп'ютеризація всієї системи охорони здоров'я Чернігівщини.

І хочу ще відверто сказати, не знаю, напишете Ви це чи ні...

– Звісно, напишу.

– Владою (можновладцями – керівництвом Чернігівщини) допущено дуже велику помилку, коли Миколу Дейкуна фактично усунули з посади начальника обласного управління охорони здоров'я! Адже Микола Петрович був на своєму місці: знав медицину Придесення, мов свої п'ять пальців, і всюди встигав. Це – настільки яскрава, неординарна, творча Особистість: Інтелігент, Інтелектуал, Професіонал (досвідчений практик і водночас – прекрасний науковець)! А йому буквально підрізали крила – саме тоді, коли Людина перебувала в розквіті своєї діяльності, мала стільки цікавих ідей і планів, дуже важливих для медицини області.

– Повністю з Вами згоден: у нас, на Чернігівщині, багато людей (не лише лікарів!) були приголомшені відставкою Миколи Петровича...

– Я вважаю, що медицині завдано великої шкоди. Так, Микола Дейкун не залишився без діла; він, як і раніше, багато встигає. Однак, відверто кажучи, нинішня його посада – затісна для керівника й лікаря такого масштабу.

Втім, мені дуже приємно, що Микола Петрович продовжує займатися науковими дослідженнями. Про це свідчать його численні публікації вже після захисту дисертації. Поєднання службової діяльності з педагогічною роботою дало йому право отримати атестат доцента кафедри основ медичних знань і охорони здоров'я Чернігівського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка.

Він і нині придумує, пропонує, постійно мотається Україною: Київ, Полтава, Донецьк, Ужгород... Де вже тільки не був! Взагалі, я вважаю, у нього дійсно є всі можливості для того, щоб стати доктором медичних наук, професором. Адже 60 років – це ще не вік для справжнього науковця. Ви ж знаєте Миколу Дейкуна: статус пенсіонера – не для нього. Хтось би сидів, склавши руки, лише хвалився своїми минулими заслугами й пив горілку. Але тільки не герой Вашої книжки!

– Борисе Павловичу, Ви не раз приїжджали до Чернігова. А якесь спільне захоплення у Вас із Миколою Петровичем є?

– Аякже, риболовля. В цьому ділі він – академік! Скільки не їздили, без карасів не повертались.

– А не змагалися, хто більше наловить?

– Ні, що Ви! Микола Петрович – зовсім не та людина. Він і на риболовлі піклується, щоб друзі були задоволені, почувалися комфортно. Швидше своє віддасть, ніж хвалитиметься уловом перед товаришами. Для нього головне – спілкування з природою. Тому й затишну дачу в мальовничій місцевості збудував, власноруч із задоволенням опікується городом, годує кролів та курей. Справжній господар!

Я й родину Миколи Дейкуна знаю: і його чарівну, працелюбну дружину – Тетяну Миколаївну, і дітей – Валеру й Таню (батьки багато зусиль доклали для їхнього виховання, й тепер можуть справедливо пишатися такою чудовою медичною династією). А ще Микола Петрович – дуже турботливий, люблячий син. Дай Бог, щоб колись, років через двадцять, його діти, онуки та правнуки ставилися до свого тата, дідуся й прадіда так само, як він зараз піклується про стареньку матусю – Ганну Іванівну!

– Яка риса Миколи Дейкуна приваблює Вас найбільше?

– Доброта. Він – дуже світла, хороша людина. А ще у нього – така дивовижна посмішка!

– Ви знайомі з Андрієм Жиденком, нинішнім головним лікарем нашої першої міської лікарні? Просто, коли Микола Петрович очолив обласне управління охорони здоров'я, він порекомендував тодішньому міському голові Олександрові Соколову на посаду керівника четвертої лікарні саме Андрія Михайловича...

– Так, я глибоко поважаю Андрія Жиденка. На мою думку, Андрій Михайлович – гідний учень Миколи Дейкуна!

– А Ви знаєте, що Микола Петрович називає Вас своїм Учителем – саме так, із великої літери.

– Авжеж, я цим щиро пишаюся!

– А трохи покритикувати свого учня можете?

– Це – не критика, але, по-моєму, часом він – занадто вразливий, сприймає все близько до серця, глибоко переживає несправедливість...

Втім, Микола Дейкун гідно витримує удари долі. Що б не трапилося, він завжди чуйно ставиться до своїх колег-медиків та пацієнтів. Взагалі, Микола Петрович – це для мене взірець, яким повинен бути справжній керівник!

* * *

У 1993 році тодішній глава держави Леонід Кравчук запровадив новачку: виконавчу владу в областях очолили представники Президента України (фактично вони мали статус нинішніх голів облдержадміністрації). Представником Президента України на Чернігівщині призначили Валентина Мельничука. І Валентин Васильович, не довго розмірковуючи, запропонував Миколі Дейкуну посаду начальника обласного управління охорони здоров'я. Втім, Микола Петрович тоді відмовився. Відверто пояснив: «Я – ще молода людина, сорок років не виповнилося, не готовий. До того ж, працюю над дисертацією».

На той час медициною Чернігівщини керував Володимир Гончаренко, а заступником Валентина Мельничука, який опікувався охороною здоров'я та чорнобильськими питаннями, був Микола

Донець. Так от, попри рішучу відмову Миколи Дейкуна, йому ще протягом двох місяців практично щодня доводилося вислуховувати одну й ту ж пропозицію (Валентин Васильович, як очільник області, виявляв дивовижну наполегливість).

Нарешті в службовому кабінеті Миколи Донця за святково накритим столом відбулася вирішальна розмова. На запитання Валентина Мельничука: «То як, ти думаш працювати начальником управління?», наш герой похитав головою: «Ні, я не згоден»; і запропонував кандидатуру Василя Зуба.

Справа в тому, що Василь Сергійович два роки трудився радником у Монголії, офіційно перебуваючи у відрядженні від Міністерства охорони здоров'я СРСР. На думку Миколи Дейкуна, колишній керівник медичної галузі на Придесенні, відома й шанована людина – Василь Зуб несправедливо постраждав внаслідок скандалу, організованого його опонентом – Анатолієм Грушею.

Історія банальна: один впливовий секретар райкому партії допився, як то кажуть, до «білої гарячки»; але медики змушені були записати йому більш «пристойний» діагноз – щось на кшталт порушення кровообігу мозку (звична справа за радянських часів, адже партійні боси тоді були чимось на зразок нинішніх народних депутатів – майже невразливими й недоторканими для «простих смертних»).

Що в тій ситуації міг вдіяти Василь Сергійович? Воювати з системою? Але ж він – лікар, а не самогубець-камікадзе! Однак минув час, і саме цей випадок («широко відомий у вузькому колі» фахівців) було використано, щоб скомпрометувати репутацію Василя Зуба. В популярній тоді обласній газеті «Деснянська правда» з'явилася «сенсаційна» викривальна стаття – «Плями на білому халаті», де начальнику управління охорони здоров'я Чернігівщини влаштували гучну обструкцію.

Згодом Василь Сергійович вирушив у відрядження до Монголії, тобто фактично його ніхто з посади не звільняв. Але через два роки Радянський Союз припинив своє існування: Україна таки стала незалежною державою, розваливши всемогутню імперію. Тож Василь Зуб повернувся додому і... одразу ж пішов на роботу.

Начальник обласного управління охорони здоров'я Володимир Гончаренко саме хворів; ніхто не зустрів Василя Сергійовича, йому

нічого не пояснили. Тому він відчинив «свій» кабінет, написав наказ № 1: «Пристаю до виконання...» й почав працювати!

До неочікуваного земляка прислали на переговори Тамару Литвин – заступника голови Чернігівського облвиконкому з гуманітарних питань, і Тамара Михайлівна вмовила колишнього очільника медичної галузі краю не зчиняти бучу. Василь Зуб працював начмедом на станції переливання крові, під час знаменитої «ковбасної революції» в Чернігові він публічно виступив проти першого секретаря обкому партії Леоніда Палашенка...

Отож Микола Дейкун запропонував Валентину Мельничуку відновити справедливість, повернувши Василя Зуба на посаду начальника обласного управління охорони здоров'я. І Валентин Васильович погодився!

Невдовзі новопризначений Василь Зуб зателефонував Миколі Петровичу й попросив зайти до нього. Щиро, від усієї душі, обійняв земляка і подякував за те, що своїм благородним вчинком Микола Дейкун дав йому можливість реабілітуватися перед людьми. Обидва почувалися щасливими!

31 грудня колектив четвертої міської лікарні зустрів Новий рік у ідальній чернігівської фабрики первинної обробки вовни. Потужне було підприємство – понад тисяча працівників, величезна територія. Директор – Володимир Федорович Ларіков – досвідчений керівник і надзвичайно порядна людина (на жаль, він потім трагічно загинув в автомобільній аварії).

І от медики сидять за святково накритими столами. Раптом відчиняються двері й заходять представник Президента України Валентин Мельничук і начальник обласного управління охорони здоров'я Василь Зуб, щоб щиро привітати колектив зі святом. Повеселилися, погуляли, поспілкувалися з людьми. Звісно, всім було приємно!

Дехто з колег потім неабияк дивувався, що очільник області пізно увечері особисто завітав на новорічний вогник саме до четвертої лікарні. А було так: медики зазвичай повідомляли в управління охорони здоров'я про свої святкові корпоративи, вказуючи час і місце застілля. Тож коли Валентин Мельничук побажав зустріти Новий рік у колі медичних працівників, Василь Зуб одразу ж запропонував: «А поїхали до Колі?...».

* * *

Пролунав дзвінок, Микола Петрович вибачився (ми, як завжди, у вихідні спілкувалися на його дачі), взяв слухавку й задоволено посміхнувся:

– Це з місцевого суду дзвонили – нарешті я довів, що є сином свого батька!

– Як це? – не второпав я.

– У свідоцтві про народження мого тата записано, що він – Петро Яхремівич, а в його паспорті – Петро Єфремович. Тобто у паспорті вказано правильно, а в свідоцтві про народження вийшла помилка. І ось через цю розбіжність я змушений був після смерті батька тривалий час збирати силу-силенну всіляких документів, щоб довести своє право на спадщину!

– А що, немає заповіту?

– Є, як і належить, нотаріально завірений. Батько про це потурбувався. Та цього нашим доморощеним бюрократам виявилось замало. Ви навіть не уявляєте, настільки це марудна й клопітна справа! Знадобилася, скажімо, виписка з домової книги про склад сім'ї. А село за цей період належало до різних сільрад. Ледве в Карпилівці, що за 12 кілометрів від нашого села, знайшли той документ. А скільки довелося шукати різні папери в обласному архіві!

– Мабуть, і свідків вимагали?

– Авжеж! Хоч стільки років минуло – спробуй, знайди. Втім, я виявив наполегливість – розшукав, ніби все оформив, знову йду до нотаріуса; а в того – нова зачіпка! Здавалося, це ніколи не скінчиться. Довелося набратися терпіння – судитися й таки довести...

– Що Ви – син свого батька. Неймовірно!

– Насправді, багато наших співвітчизників потрапляють у такі юридичні колізії і потім роками витрачають немало часу й зусиль, аби нарешті довести очевидне. Але ж має бути хоча б якийсь здоровий глузд? Зараз подзвоню мамі, порадою її: слава Богу, суд визнав Петра Єфремовича Дейкуна моїм татом!

* * *

Отож настрої у мого співрозмовника поліпшився, і Микола Дейкун розповів дотепний анекдот. Новий українець дзвонить дружині:

– Серденько, я тобі передам те, що ти хотіла, одним добродієм. Зачекай, будь ласка, він невдовзі приїде!

– А як звати?

– Кого?

– Добродія.

– А, в нього – таке кумедне ім'я, що одразу й не допетраєш. Уяви собі: перша частина – нота, а друга – частина тіла...

– Ох, чоловіченьку, що ти мені усілякими ребусами мізки компостуєш? Подумай ліпше, може, все-таки згадаєш? Бо ж треба буде якось спілкуватися!

– Ну, не нервуй, кохана, зараз спробую... О, згадав – Сі-рожа!

* * *

– Миколо Петровичу, скажіть, будь ласка, а що це у Вас за нагорода – лауреат всеукраїнського конкурсу «Громада – Україні XXI століття»?

– Я її отримав у 1998 році, коли працював головним лікарем четвертої міської лікарні. Побачив оголошення в популярній газеті «Сільські вісті» про те, що проводиться солідний конкурс, причому в усіх галузях народного господарства. Його переможці мали одержати певну фінансову винагороду й запрошення на роботу у владні структури.

– Круто!

– А я саме готував кандидатську дисертацію, то й вирішив взяти участь у цьому конкурсі – подав роботу, де обґрунтував свої ідеї щодо реформування медичної галузі. Згодом мені подзвонили з Національної академії наук України й повідомили, що я став переможцем конкурсу в номінації «Охорона здоров'я», тож можу забрати диплом та винагороду.

– Де відбулося урочисте вручення?

– Справа в тому, що ті, хто започатковував цей всеукраїнський конкурс, вже були відсторонені від влади. Отож я отримав винагороду в значно меншому розмірі, ніж було обіцяно.

– І залишилися працювати на Шерстянці...

– Авжеж, – іронічно посміхається. – А нагородження відбулося не в фешенебельних столичних апартаментах (як спочатку обіцяли організатори конкурсу), а просто в кабінеті академіка Петра Толочка. Він із друзями святкував на роботі Новий рік, то дістав із сейфу винагороду й вручив мені разом із дипломом.

– Звісно, Ви теж не завітали з порожніми руками...

– Аякже! Це було за два – три дні до Нового року. Тож я традиційно прикрасив їхній святковий стіл нашими чернігівськими гостинцями. До речі, я тоді познайомився з Олексієм Сидоренком, який теж опікувався конкурсом, відповідав за прийом робіт. І відтоді ми з ним, уже понад 15 років, дружимо, спілкуємося. Олексій Олексійович був помічником голови Верховної Ради України – Володимира Литвина, а нині працює начальником управління у нашому парламенті.

Минув час, і якимось я, між іншим, поцікавився у нього: «Якщо не секрет, скільки робіт було подано на конкурс у «моїй» номінації?». Він відповів: «Тринадцять». – «А можна на них поглянути?» – «Звичайно, конкурс же закінчився». Отож я передивився все, що було подано на медичну тематику. Відверто кажучи, деякі роботи виявилися дуже слабкими...

– ... на тлі Вашого глобального дослідження, потрібного для здоров'я мільйонів громадян і майбутнього нації.

– Ви, Сергію, зараз іронізуєте, але ж я дійсно трудився на перспективу. Скільки років пройшло, а ідеї, покладені в основу дисертації, досі актуальні. І йдеться про справжнє, а не надумане, реформування всієї системи охорони здоров'я.

– Що Ви, Миколо Петровичу, яка іронія? Я досить добре знаю Вашу дисертацію, адже свого часу уважно вичитував її щодо орфографії, граматики та стилістики...

– Так, дякую! – посміхається. – Головне, це – мої думки, не поцуплені. Але, коли я побачив одну з робіт, також поданих на конкурс... У мене просто очі на лоба полізли! Справа в тому, що якимось

впродовж години – півтори розповідав про свою дисертацію одному професорові, який виявив до неї неабиякий інтерес. Ну, бачу – людина начебто цікавиться, й довірливо взявся пояснювати йому свою концепцію, розглумачувати, коментувати оригінальні ідеї. І що Ви думаєте? Цей «добродій» безсоромно, тишком-нишком «злизав» мої думки й подав їх на конкурс, як власні напрацювання! Звісно, це було дуже поверхово, похапцем викладено. Але ідея – моя і навіть моїми словами написано!

– Плагіат...

– Безперечно. Отож висновок: нікому нічого не можна розповідати, доки вашу роботу, кандидатську чи докторську дисертацію, не буде захищено, і ВАК (вища атестаційна комісія) її не затвердить, видавши вам відповідний диплом.

Одна моя знайома зараз трудиться над докторською дисертацією, то наприкінці дня переписує те, що зробила, на флешку, а потім видаляє всю цю інформацію зі свого робочого комп'ютера. І так – щодня! Це при тому, що її службовий комп та електронна пошта захищені спеціальними паролями. Бо що таке якийсь пароль для вправного хакера? За потреби скачає й оком не змигне...

– Нічого собі! І часто таке трапляється?

– Нерідко. Адже, самі знаєте, є такі «спритники», які за «грубі» гроші завзято «штампують» дисертації усіляким псевдонауковцям, котрі можуть заплатити. Звісно, ці аферисти формально знають, як «склепати» роботу, але ж все одно їм потрібні свіжі ідеї. Тому науковцеві треба увесь час бути на сторожі. А то хтось вкраде чужі думки та ще й потім нахабно звинуватить вас у плагіаті. Впродовж десяти років після захисту вашої дисертації це можна зробити...

* * *

– Миколо Петровичу, правда, що в 1998-му Ви стали наймолодшим заслуженим лікарем України на Чернігівщині?

– Правда. Мені тоді виповнилося 44 роки. За увесь час на Придесенні це почесне звання отримали близько 130-ти медиків, – перелічує подумки мій співрозмовник. – І я дійсно виявився наймолодшим...

– Як це сталося, розкажете?

– Я був депутатом Чернігівської міськради трьох скликань, увесь час обирався на одному окрузі. У 1998 році саме закінчився другий термін мого депутатства. Після останньої сесії міський голова Віталій Косих запросив нас на фуршет до ресторану «Градецький».

Тоді вже було 50 депутатів, а не 150, як раніше, під час першого скликання. Просто ми ж самі, наприкінці першої «каденції», на останньому своєму засіданні, ухвалили таке «революційне» рішення, істотно скоротивши кількість депутатів; і після цього робота нашого міського «парламенту», як на мене, значно покращилася: ми заощадували дорогоцінний час і нерви...

Так от, у ресторані зібралось тоді близько 35-ти депутатів. Мер, Віталій Анатолійович, підходив до кожного, щось говорив – дякував за роботу. Звернувся й до мене: «Ти вже тут – два скликання. Був заступником голови та головою депутатської комісії з питань охорони здоров'я; ніколи й нічого для себе не просив і не вирішував якихось власних питань. Завжди чесно й сумлінно працював на громаду. Тому я пропоную порушити клопотання про присвоєння тобі почесного звання «Заслужений лікар України».

Звісно, мені було приємно. Я сказав, що не проти. Власне, що я мав відповісти? Тоді він: «От і добре, завтра твою кандидатуру має висунути трудовий колектив».

Наступного дня оформили, як належить, нагородний лист, і я привіз документи Віталію Косих. Але у такій справі обов'язково потрібна підтримка обласного управління охорони здоров'я, яке тоді очолював Григорій Маленко. Тож мерія звернулася до Григорія Дмитровича з цього приводу.

Прошло днів десять. І от телефонує мені заступник міського голови Микола Стрілець (питання було у нього на контролі), цікавиться: «Де підтримка управління?». Я відповідаю: «Ви ж розумієте, мені незручно їм дзвонити й нагадувати. Вже мали б зробити й занести до міськради». – «Немає! Треба сказати Віталію Анатолійовичу...».

Дізнавшись про таке зволікання, мер одразу зателефонував начальнику обласного управління: «Григорію Дмитровичу, якщо про-

тягом двох годин не буде підтримки на Дейкуна, більше до міськради не заходьте».

– Так і сказав?

– Авжеж. Звісно, не пройшло й кількох годин, як потрібний документ лежав на столі у міського голови... Потім, знаю, Віталій Косих попросив губернатора Миколу Бутка посприяти, і Микола Петрович також допоміг – дзвонив із приводу мого питання до Кисва...

– Ціла «епопея»!

– Так, – посміхається. – Ну от, минув час, і одного дня телефонує мені Неля Храпата з відділу кадрів облдержадміністрації (який займався й нагородами): «Треба сьогодні з'їздити до міністерства охорони здоров'я й забрати у них підтримку щодо присвоєння Вам почесного звання...».

Отож терміново вирушаю до столиці. Втім, виявляється, наш міністр – Віталій Москаленко – на нараді в Кабміні. Документ готовий, та потрібний саме підпис міністра. Формальність, але без неї – ніяк! Сиджу, чекаю. Чую, як кожні 15 хвилин до міністерства дзвонять з відділу нагород і геральдики Адміністрації Президента України: «Де підтримка на Дейкуна? Його вже включено в указ Президента, який завтра має бути підписаний».

– А міністра все немає!

– Авжеж, засідання в Кабміні виявилось тривалим... Врешті-решт о сьомій вечора Віталій Федорович повернувся до міністерства й благополучно підписав документ. Я попросив приятеля, і він зранку відправив підтримку міністерства до Адміністрації Президента України фельд'єгерською поштою.

– І невдовзі вийшов указ Леоніда Кучми про присвоєння Вам почесного звання «Заслужений лікар України». Цікаво, хто вручив урочисту відзнаку?

– Анатолій Мельник, майбутній голова обласної ради, який так достойно проявив себе під час цьогогорічних революційних подій. На той час Анатолій Іванович працював заступником голови облдержадміністрації.

– Так, хороший чоловік, можна пишатися!

– Авжеж, важлива не лише відзнака, а й хто її вручає.

* * *

– Наскільки я знаю, Ви були одним з ініціаторів співробітництва чернігівців із німецьким містом Меммінгем? – цікавлюсь у співбесідника. – Адже фактично після тієї поїздки до Німеччини Чернігів та Меммінгем стали містами-побратимами.

– Ми їздили втриьох: Валентин Мельничук, я й Іван Царик, який тоді працював на чернігівському пивкомбінаті «Десна». І привезли на Придесення 21 штучний кульшовий суглоб, а також набір медичних інструментів для їх встановлення. А ще домовилися про підготовку нашого фахівця в німецькій клініці, директор якої був автором цієї новачки й власноруч встановлював пацієнтам штучні суглоби. Тобто ми підписали угоду про придбання суглобів, а інструменти нам подарували.

Невдовзі до Німеччини поїхав на навчання лікар Володимир Іванович Фриз. Відтоді Чернігівщина стала однією з областей, де успішно протезують кульшові суглоби (і мою маму потім тут оперували). Згодом, після нашої першої поїздки, до Чернігова завітав мер Меммінгема, і наші міста стали побратимами. Тепер щороку обмінюємося делегаціями, співробітнічаємо.

– Що ж, справа хороша! Але давайте повернемося в минуле. На виборах голови обласної ради (першої особи в регіоні за тодішнім законодавством) Валентин Мельничук поступився лідерові комуністів Петру Шаповалу...

– Так, але Валентин Васильович не робив із того трагедії. Якийсь час був безробітним, потім – начальником управління у справах захисту прав споживачів і немало доброго зробив для жителів. А коли на пивкомбінаті «Десна», який він свого часу очолював, відбулися вибори генерального директора, трудовий колектив обрав Валентина Мельничука своїм керівником. Отже, люди, які раніше працювали з Валентином Васильовичем, знову висловили йому довіру. Це багато про що свідчить! А в 1996-му Валентин Мельничук став на Чернігівщині «Людиною року».

– А Ви, тоді ж таки, – «Лікарем року». Як це було?

– То був сюрприз, звичайно, приємний. Мені просто зателефонували й повідомили новину. Незабаром урочисто отримав статуетку.

– Коштовну?

– З малахіту й бронзи – за триста доларів, хоч справа, самі розумієте, не в грошах...

Тут подзвонив телефон, і Микола Дейкун взяв мобілку – син Денис щойно повернувся з Чехії (їздив туди разом з іншими старшокласниками) й захоплено почав розповідати татові про відвідування медичного університету в Празі. Тобто на екскурсіях він, звісно, теж побував. Але що найбільше вразило юнака? Медичний університет! Ось таке щире зацікавлення – дійсно майбутній лікар росте. Одне слово – династія.

– Миколо Петровичу, свого часу ми, журналісти, були переконані, що Ви очолите обласну лікарню. То – лише чутки?

– Ні, чому ж, була й така пропозиція. Одного разу на сесію Чернігівської міськради завітав голова облдержадміністрації Микола Бутко. А я саме виступав від нашої депутатської комісії. У перерві керівник Чернігівщини звернувся до мене: «Зайдіть завтра, треба поговорити». Я відповів: «Добре». Зайшов, ми відверто поспілкувалися, і губернатор запропонував мені очолити обласну лікарню, бо тодішній головний лікар Анатолій Микитович Груша був уже пенсійного віку, серйозно хворів – переніс операцію на серці, тому не витримував напруженого робочого ритму.

– І Ви погодилися?

– Так. Тоді Микола Бутко завів мову про те, що я вже тривалий час – депутат міськради. Але, оскільки незабаром керуватиму обласним закладом, мені варто балотуватися в депутати облради.

– Що ж, у цих словах був резон!

– Тому я вирішив обиратися до обласної ради – від рідної Срібнянщини. Сказав про це голові Срібнянської райради Анатолієві Никифоровичу Рейку, з яким ми чудово співробітничали; і він підтримав мою кандидатуру. Тоді від кожного району було по троє депутатів. Від Срібнянщини жителі обрали Григорія Панченка, заступника голови облдержадміністрації (він – родом із села Савенці, мій земляк), Аллу Ярову, фінансового директора «Обленерго», і мене...

– Але у Вас були претенденти?

– Аякже! Семеро чи восьмеро... Так я вперше став депутатом

облради. Був заступником голови комісії з питань охорони здоров'я. А оскільки Олександр Панасович Карета, який очолював нашу комісію, певний час нездужав, я займався й цими питаннями.

– Ну, а як щодо обіцяного призначення на посаду головного лікаря обласної лікарні?

– Ніяк, – посміхається. – Минув час, а про мене очільник області ніби забув... І ось поїхав я до Полтави – провідати доньку Таню, яка навчалася в медінституті. Раптом дзвонить Олександр Коваленко (він тоді працював заступником голови облдержадміністрації з гуманітарних питань): «А Ви де? Зайдіть у понеділок до мене».

Ну, я зайшов... Микола Бутко, губернатор, саме був у відпустці. І от Олександр Борисович мені пояснює, що Анатолій Груша не погоджується піти зі своєї посади, хоче трудитися далі. Тому є інша пропозиція: чому б мені не попрацювати заступником начальника обласного управління охорони здоров'я (яке в той час очолював Микола Романюк)?

– Тобто голова облдержадміністрації Микола Бутко не дотримав свого слова?

– Авжеж, не дотримав.

– І якою була Ваша реакція?

– Я відмовився...

– Миколо Петровичу, пригадую, Ви були довіреною особою Валентина Мельничука на виборах до Верховної Ради України...

– Ми відвідали всі медичні заклади Чернігова. Побували й у першій міській лікарні, хоч тодішній головний лікар – Віктор Виноградов – також балотувався в цьому ж виборчому окрузі, тобто Валентин Васильович був його конкурентом. Але ми пішли, нормально поспілкувалися з людьми, і більшість із них підтримали Валентина Мельничука.

– Якщо не секрет, скільки грошей на цю кампанію було потрачено?

– Ніскільки. Валентин Васильович виграв вибори виключно завдяки своєму авторитету. Тоді ще гроші «не ходили», гречку жителям не роздавали. То вже після 2006-го почалося... А Валентин Мельничук переміг чесно, принципово не витратив на підкуп виборців жодної копійки.

– Але пива, мабуть, Ви з ним разом немало випили!

– Ні, особисто я пиво не пив, та й Валентин Васильович – відверто кажучи, не прихильник цього напою, попри те, що керував пивкомбінатом.

– А потім Валентин Мельничук очолив облдержадміністрацію...

– Було так. Ми святкували 70-ліття Чернігівської області й 200-річчя – губернії. На урочистості приїхав Президент України Леонід Кучма і... розкритикував діяльність очільника Чернігівщини Миколи Бутка. Того ж дня, трохи пізніше, Леонід Данилович підписав указ про звільнення голови облдержадміністрації.

– І Валентин Васильович почав формувати свою команду...

– Так, це – відомі люди: Володимир Гущенко, Микола Стрілець, Віктор Тканко... Головний лікар другої міської лікарні Володимир Фаль невдовзі став заступником голови облдержадміністрації з гуманітарних питань. Валентин Мельничук відверто спілкувався з нами. Ми зустрілися в кабінеті Володимира Гуценка, який працював заступником чернігівського міського голови – начальником фінансового відділу.

Обговорювалася й моя кандидатура. Валентин Васильович поцікавився: що робити? Він же був народним депутатом України, а тут з'явилася перспектива очолити облдержадміністрацію. Володимир Олексійович Гущенко сказав: «Треба погоджуватися, однозначно!». Я підтримав.

Вранці о дев'ятій приходжу в лікарню. Дзвонить Валентин Мельничук: «Ти де?» – «На роботі» – «На якій роботі?» – «В лікарні». Тут він як загне матюк: «Що, мене підштовхнув, а сам – у куці?! Маєш очолити управління».

– І Ви, як порядна людина, нарешті мусили погодитися...

– Звичайно. Та й, відверто кажучи, вже був морально готовий працювати на цій посаді, адже не міг підвести Валентина Васильовича.

– Відсвяткували тоді своє призначення?

– Розумієте, я ніколи не прагнув кар'єри за будь-яку ціну, не відчував себе чиновником, а тим більше можновладцем. Я – лікар, і головне для мене – лікувати людей.

- Тобто «зірковою хворобою» не страждаєте?
- Аніскільки. Пам'ятаю, був в обласній раді. Зима, темно. Вже й чарчину шморгонув, хоч за цілий день нічого не їв. Аж раптом дзвонить Валентин Мельничук: «Зайди...».
- Оформляй документи!
- Так. Отож усе відбулося швидко і не помпезно.
- Залишалося лише призначити Вашого наступника на посаду головного лікаря четвертої міської лікарні...
- Відверто кажучи, всі думали, що це буде Людмила Аркадіївна Прог, досвідчений фахівець, заступник головного лікаря з поліклінічної роботи. Але ми порадилися з начальником управління охорони здоров'я міськради Юрієм Бойком і вирішили запропонувати кандидатуру молодого, енергійного Андрія Жиденка, який завідував у лікарні пульмонологічним відділенням і вже чудово зарекомендував себе.
- Події розвивалися стрімко, тому так вийшло, що Людмила Аркадіївна до останнього моменту не знала про призначення свого колеги. Але потім ми з Юрієм Івановичем щирозсердно вибачилися перед нею.
- І вона Вас зрозуміла, не образилася?
- Людмила Аркадіївна – мудра жінка, отож у нас із нею й зараз – дуже хороші стосунки! І я радий, що ми не помилилися щодо Андрія Жиденка – нині це вже досвідчений і авторитетний керівник.
- Тобто перша міська лікарня, яку тепер очолює Андрій Михайлович, Ваш учень, у надійних руках?
- А Ви що, сумніваєтеся в цьому?
- По-моєму, вже ніхто не сумнівається!
- Так отож.

* * *

Четверту міську лікарню мешканці Шерстянки шанують і підтримують. Коли її хотіли закрити, люди дружно піднялися на захист – писали й ходили в усі інстанції. І відстояли! Говорять: «Тут – досвідчені, доброзичливі лікарі й медсестри, затишок, тиша. А неврологічне і ревматологічне відділення – чи не найкращі в Чернігові».

Миколу Дейкуна, який понад тридцять років тому започаткував такі чудові традиції, і медики, і пацієнти лікарні надзвичайно поважають. У цьому я вкотре переконався, поспілкувавшись із фахівцями, які багато років знайомі з Миколою Петровичем і працювали під його керівництвом.

Юрій Петрович Стецьков, головний лікар четвертої міської лікарні:

– Я почав тут трудитися урологом в 1997-му, коли лікарню очолював Микола Дейкун. Пропрацював разом із Миколою Петровичем сім років. Це були хороші часи! Відчував себе захищеним, мов за кам'яною стіною. Мені було комфортно. Зараз у нас – дружні стосунки. Я з ним можу порадитися щодо будь-яких питань. Знаю, він завжди підтримає й допоможе: і словом, і ділом. Коли б не завітав, на мене очікує чудовий прийом. Тож іду до нього з радістю та душевним теплом, як на зустріч із давнім, надійним товаришем.

Всі знають, що Микола Дейкун – людина слова. Якщо він пообіцяв – неодмінно зробить! Про це можна годинами розповідати – сотні, тисячі таких випадків. За будь-яких обставин Микола Петрович залишається людиною. Він – дуже цікавий співрозмовник, прекрасний оповідач веселих бувальщин та анекдотів; тож завжди – душа компанії.

Я знайомий і з його сином та онуком. Ми всі разом їздили на риболовлю. Це у нас із Миколою Петровичем таке спільне захоплення. Знаєте, він різним риbam придумав свої дотепні назви. Наприклад, дрібні рибинки називає «пинзеніками»...

Безперечно, я в своїй роботі прагну брати приклад із Миколи Дейкуна. Він – прекрасний організатор управління охорони здоров'я! Його досвід, професіоналізм, ставлення до справи просто вражають. Це – керівник, якого не бояться, але настільки всі поважають, що завжди прагнуть сумлінно виконати будь-яку, найдрібнішу його вказівку. Він ніколи не метушиться, не лементує, не кричить на підлеглих, зганяючи злість, нікого не принижує. І при цьому – там, де він працює, завжди порядок. Розумієте? У мене теж ніколи не було почуття страху перед начальником Миколою Петровичем Дейкуном, я просто боявся його підвести.

Людмила Аркадіївна Прог, заступник головного лікаря з поліклінічної роботи:

– Пам'ятаю, у Миколи Дейкуна був приятель – міліціонер, який мешкав на Шерстянці. І от цей чоловік важко захворів – переніс інсулт. То треба було бачити, як Микола Петрович ним опікувався! А ще допоміг його доньці, котра мріяла вступити до медінституту (зараз вона вже здобула вищу освіту, працює лікарем у Чернігові). І ось що цікаво: дзвонить дружина цього приятеля, дякує за підтримку, перепрошує за клопоти. А Микола Петрович у відповідь: «Ну, що Ви, дзвоніть будь-якої хвилини. І дякувати не треба. Лікареві говорять «спасибі», коли він вдесьте допоміг. А я лише піклуюся про свого друга».

Ось так – скромно, не пафосно... Адже Микола Дейкун – надзвичайно добра й чуйна людина! Знайде вихід із будь-якої ситуації, аби тільки комусь допомогти. Він прийшов до нас на роботу начмедом і невдовзі став головним лікарем, отримавши, відверто кажучи, не надто хороший спадок. І ось цей молодий чоловік звалив на себе море турбот – матеріальних та моральних. І з усім впорався! Я тоді жартувала, що єдиний недолік новопризначеного головного лікаря – його молодість, яка швидко проходить. А тепер, подумати тільки, Микола Петрович – уже на порозі свого 60-ліття!

Він надзвичайно трепетно ставився до свого тата – Петра Єфремовича (на жаль, його вже немає на світі), і зараз може будь-якої миті зірватися й поїхати аж у Срібнянський район, щоб провідати маму – Ганну Іванівну. А як Микола Петрович переживав, коли його матусі робили складну операцію в Чернігові, – щодня тривалий час перебував у лікарні!

Мені пощастило лікувати його тата – дуже неординарну, життєрадісну людину. Петро Єфремович любив спілкування, знав безліч дотепних історій: як почне розповідати – заслухаєшся, просто неймовірно почуття гумору! Він, коли був молодший, доволі часто приїжджав до Чернігова – просто, щоб провідати близьких (тоді Микола Петрович із сім'єю мешкав у гуртожитку), то й на роботу до сина заходив. Поводився завжди скромно, ненав'язливо; і водночас настільки оригінально мислив, мов філософ.

Микола Дейкун – дуже турботливий батько, який багато дав своїм дітям. Його Валера й Таня успішно продовжують медичну динас-

тію Дейкунів. Нині про них чудово відгукуються, як про фахівців, і люди вони – хороші. Дай Боже, щоб у кожного були такі діти!

Пам'ятаю, перейшов до нас на роботу з обласної лікарні Андрій Михайлович Жиденко (нинішній головний лікар першої міської лікарні) – очолив відділення пульмонології. Працює тиждень, другий, третій... Потім заходить до мене: «Людмילו Аркадіївно, а коли мене будуть лаяти?». Я дивлюся на нього, нічого зрозуміти не можу: «Вас? Лаяти? За що?!». «Авжеж, – пояснює. – Просто я звик, що в обласній лікарні на кожній планірці нас усіх так завзято шпетили!..». «Ні, – кажу, – тут такого не буває. Якщо все гаразд, Микола Петрович навпаки завжди це оцінить позитивно, підтримає Вас, скаже добрі слова. Він – дуже справедлива й об'єктивна людина! А раптом навіть трапиться прикрість, головний лікар поговорить про це з Вами наодинці: тихо, спокійно, без крику й гнівних тирад». Звісно, Андрій Михайлович був приємно вражений таким характером нового шефа; а потім, вже коли сам став керівником, безперечно, брав із нього приклад.

В Америці науковці рекомендують через п'ять років міняти роботу. Мовляв, людина звикає, пливе «за течією», починає лінуватися, працювати за інерцією, без творчого підходу й нових ідей. Але все це – не про нашого Миколу Петровича. Адже, де б він не працював, завжди трудиться, як... Микола Дейкун – чесно, сумлінно й дуже креативно.

До речі, в кабінеті головного лікаря нашої лікарні досі стоїть ошатний, зручний стіл, який тридцять років тому був тут при Миколі Петровичу. Як на мене, це – символічно: керівники змінюються, а його стіл залишається!

Богдан Степанович Шийко, завідувач діагностичного відділення:

– Коли в лікарні почалася комп'ютеризація, ми успішно співробітничали зі спеціалістами з Москви. Разом із Миколою Петровичем я не раз їздив до Росії; і в Україні, де тільки можна, сучасним комп'ютерним програмуванням ми з ним постійно цікавилися.

Пам'ятаю, приїжджаємо до москвичів (наші партнери тоді працювали у відомому інституті імені Патріка Лумумби), заходимо до них на кафедру й виставляємо чернігівську горілочку, сало і ковбасу «Московську», яка тоді була найдорожчою й найбільше цінувалася.

Їм усе це так смакувало! Вони ж звикли (тоді саме з'явилася така мода в Білокам'яній) пити шведську горілку «Абсолют», розводячи її пепсі-колою й заїдаючи сухариками чи якимись іншими напівфабрикатами. А тут – справжнє українське сало! То навіть один з їхніх співробітників, хоч і був за кермом, все-таки чарочку нашої горілки випив і салом закусив. Каже: «Хіба можна втриматися від такої розкоші?!». Вони теж до Чернігова приїжджали, цікавилися нашими досягненнями. Тямуці хлопці, дуже нам допомогли!

Отож ми з Миколою Дейкуном виявилися однодумцями й невдовзі стали приятелями. Не було у нас таких стосунків, що от, мовляв, він – начальник, а я – підлеглий. Знаєте, є така приказка, яку вигадали, мабуть, підлабузники: «Я – начальник, ти дурень; ти – начальник, я – дурень»? Так ось у нас такого не було – спілкувалися на рівних і ніколи не сварилися. Товаришуємо й досі. Що б не сталося, знаю: до Миколи Петровича завжди можна звернутися за порадою й допомогою. Виручить!

Взагалі, мені дуже імponує стиль його керівництва. Ще давні мудреці радили: «Ставтеся до всіх людей так, як би ви хотіли, щоб вони ставилися до вас». Це – точно, як про нашого Миколу Дейкуна, так він живе й працює! За все життя я надзвичайно рідко чув, щоб він розмовляв із ким-небудь на підвищених тонах. При цьому Микола Петрович може зашарітися, настільки йому ніяково й незручно почуватися в такій ситуації. Не секрет, що немало начальників отримують задоволення, критикуючи підлеглих. Але тільки не Микола Дейкун! Навпаки він після такої розмови дуже переживає, що дозволив собі надмірну різкість; щиро хвилюється, чи ненавмисне не образив людину.

І от при такій своїй демократичності й толерантності йому вдається бути надзвичайно вимогливим, організувати все так, що його підлеглим хочеться щодня йти на роботу й сумлінно виконувати всі доручення свого керівника! Жодна людина, яка працювала під керівництвом Миколи Петровича не скаже про нього нічого поганого.

Ну, і треба віддати належне його витримці й поведінці в екстремальних обставинах. Пам'ятаю, відпочивали ми з ним у Трускавці. Микола Дейкун приїхав до санаторію на тиждень раніше, й тільки-

но я з'явився, він одразу ж зателефонував мені. Ми щовечора разом гуляли містом, дискутували на різні теми: про політику, економіку, релігію, охорону здоров'я, літературу, театр, міжнародне життя, історію, філософію, нові комп'ютерні технології... Було надзвичайно цікаво!

І от настав час Миколі Петровичу повертатися додому. Ми проводжали його разом із головним лікарем санаторію. Я допоміг піднести речі до поїзда. Але не встигли ми туди дійти, як провідник, роздивившись квиток, пояснив: «Ви, шановний, спізналися. Ваш потяг відправився вчора...». Можете собі уявити?! Хтось інший би розгубився або почав лаятися, «качати права». Натомість мій приятель спокійно вибачився, навіть посміхнувся, мовляв, це ж треба отак прогавити! Тобто він поведився напрочуд чемно, ніби нічого й не трапилося, навіть нас заспокоював.

А тоді із залізничними квитками було непросто: курортний сезон – у самому розпалі, Трускавець – популярна здравниця. Втім, місцевий головний лікар, який проводжав свого чернігівського колегу, зумів швидко залагодити проблему, й Микола Дейкун благополучно поїхав додому у цьому потязі.

Лариса Захарівна Кадіна, завідувач неврологічного відділення четвертої міської лікарні, заслужений лікар України, депутат Чернігівської міськради:

– Микола Дейкун – мій ровесник, ми знайомі вже немало років. Це – гарна Людина і Лікар, з яким завжди приємно зустрічатися: високоосвічений, цілеспрямований, виважений, чуйний, дуже демократичний. Із ним легко працювати. Він – щирий і уважний до людей, у нього в колективі – завжди порядок. А ще у Миколи Петровича є надзвичайно цінна, важлива риса: він – зовсім не заздрисний, тож щиро радіє успіхам своїх близьких, друзів, сусідів, підлеглих. Звісно, такий справедливий керівник за будь-яких обставин не подавляє ініціативу здібного, кмітливого трудівника; навпаки щоразу прагне підтримати його, зробити все можливе, щоб творчій людині працювалося комфортно.

Адже медицина, на мою думку, це – теж творчість; бо всі люди – різні, й одна й та ж недуга у кожного з нас може тривати по-

різному. Це – як костюм, який потрібно приміряти: комусь він – замалий, а комусь – завеликий. Тому лікар нічого не повинен робити механічно, треба щоразу бути дуже уважним до кожного свого пацієнта – думати, аналізувати. Так от, Микола Дейкун, як Керівник і Професіонал, такий політ думки підлеглих ніколи не прихлопував. Якщо хтось із його працівників хотів підвищувати професійну кваліфікацію на тих чи інших курсах, прагнув самовдосконалюватися, то головний лікар Дейкун завжди був «за», не заважав; більше того, він усіляко підтримував такі бажання, із задоволенням ішов людям на зустріч.

Це – дуже важливо! Відверто кажучи, у тому, що я досягнула, як лікар, спеціаліст, велика заслуга Миколи Петровича! Думаю, якби тоді працювала в іншому медичному закладі, моя доля могла скластися не надто успішно. Так, мені надзвичайно пощастило, що тридцять років тому нашу лікарню очолив Микола Дейкун! Саме завдяки йому я сформувалася як творча особистість. Ми з ним завжди були і залишаємося однодумцями. Тому я дуже ціную й поважаю цю Людину, Лікаря, Організатора.

Безперечно, колективу обласного центру з профілактики та боротьби зі СНІДом дуже поталанило, що мають такого головного лікаря, який і на своїй новій посаді встиг зробити стільки хорошого! Звісно, він здатний створити й зберегти у будь-якому трудовому колективі прекрасну творчу атмосферу, захистити небайдужих і розумних людей.

Втім, все-таки скажу, що, на мій погляд, блискучі організаторські здібності Миколи Петровича, його великий життєвий та професійний досвід, освіченість, працелюбність, шляхетність, вміння досягати успіху за будь-якої ситуації зараз не використовуються в повному обсязі. Як на мене, Микола Дейкун має бути на значно вищій посаді. І не одна я так думаю!

Це особливий хист – так перейматися долею кожного свого працівника (лікаря, медсестри, санітарки, водія, секретаря), вміння відверто й водночас душевно, делікатно, без взаємних образ, поспілкуватися з кожною людиною, уважно вислухати її, зрозуміти й ненав'язливо, але по-справжньому, дієво підтримати. Взагалі, Микола Петрович ніколи не дивиться на просту людину зверхньо. Це

– погляд хорошого товариша, доброзичливого колеги, який поважає твоє «я» і дійсно цінує людську гідність.

І хоч учені стверджують, що в принципі неможливо досягнути ідеалу, для мене Микола Дейкун, як Людина, Лікар і Керівник, до такого ідеалу наближається. Можливо, він має певні недоліки, хоч я їх дійсно не бачу. Занадто добрий і товариський? Так це ж прекрасно! Занадто відвертий? По-моєму, таким і має бути справжній начальник. Бо ж, самі знаєте, які нерідко трапляються лицеміри: вислухає тебе, покиває й... зробить усе навпаки. Натомість Микола Петрович – людина слова; і він нікого з підлеглих не примушує, як деякі пихаті начальники-самодури, біле називати чорним, а чорне – білим.

Тому у нього – стільки друзів із колишніх співробітників. Я надзвичайно вдячна йому за добро, чуйність і підтримку. Знаю, що й нинішній головний лікар першої міської лікарні Андрій Жиденко вважає Миколу Дейкуна своїм Учителем. Це – дуже багато про що говорить! Адже фактично Андрій Михайлович сформувався як умілий, успішний начальник, працюючи в нашій лікарні під керівництвом Миколи Петровича.

Пам'ятаю, з якою повагою ставився до Миколи Дейкуна й покійний Анатолій Григорович Бінковський, колишній завідувач неврологічного відділення, якому я теж багато чим зобов'язана. Водночас Микола Петрович також надзвичайно шанував і цінував Анатолія Григоровича, котрого називав Батьком. А чудовий Лікар Бінковський, якого недаремно порівнювали зі знаменитим Касьяном, душевно називав свого начальника Колею. Такі були у них людяні, дружні стосунки!

Дуже добре, що Вам, Сергію, спало на думку написати такий цікавий роман про долю Людини, Лікаря, нашого відомого земляка; і що головним героєм цього документального твору Ви обрали саме Миколу Дейкуна. Безперечно, Микола Петрович достойний такої книжки.

Начальник обласного управління охорони здоров'я

Мій приятель переніс інсульт – дякувати Богу, благополучно одужав, працює. Зустрілися якось на вулиці, і він мені розповів:

– Раніше ніколи не скаржився на здоров'я, то й не щадив себе, трудився по дванадцять годин на добу. Зарплати – кіт наплакав, отож підробляв, де тільки міг. І от одного разу відчув себе зле. «Ну, – думаю, – минеться! Хіба вперше?». Й замість того, щоб негайно викликати «Швидку», почимчикував на роботу. І дострибався – раптом втратив свідомість, неабияк налякавши колег... Очуняв – нічого не можу второпати: бачу, що лежу на незручному чужому ліжку, а поруч – інші ліжка, змучені люди в поношених лікарняних халатах... Ні рукою, ні ногою, власне, всім тілом поворухнути не можу (мене тоді паралізувало); язик теж у роті заплітається, ніби до нього свинцеву гирю прив'язали! «Господи, – усвідомлюю з жахом, – та мені ж відібрало мову...».

Дружина побачила, що я прийшов до тями, кинулася до мене, почала розпитувати про самопочуття, хвилюється; а я нічого не можу їй відповісти, пояснити, втішити, неначе мені заціпило... Втім, на думку спала рятівна ідея – зібрався з силами і якось одними губами, ледь чутно, прошепотів одне-єдине слово. Промовив і знову відключився, поринув у непроглядну п'ятьму. Але вона зрозуміла; й, можливо, саме це врятувало мені життя та здоров'я (все-таки не став інвалідом!). Знаєш, що то було за чарівне слово?

– Мама? Кохана? Донечка? – намагаюся вгадати.

– Ні, я спромігся промовити: «Дейкун...», і буквально за лічені хвилини мене перевели в окрему палату!

На той час Микола Петрович Дейкун уже працював начальником обласного управління охорони здоров'я...

* * *

– У мого Вчителя – Василя Сергійовича Зуба – є така улюблена приказка: «Будь-яку справу треба робити добре, а інакше за неї взагалі не потрібно братися!» – посміхається Микола Петрович, почув-

ши неймовірну історію мого приятеля. – Я просто не вмію допомагати «для галочки»; адже кожна людина, навіть важко занедужавши, завжди сподівається на диво. І тут багато залежить від професіоналізму лікаря, його порядності й чуйності.

За будь-яких обставин, не можна бути байдужим, цинічним! Треба робити все можливе, щоб зарадити лиху пацієнта; а там уже – як Всевишній вирішить... Тим більше, якщо ти – керівник! Маєш бути взірцем для своїх працівників, адже вони все бачать і розуміють. Відверто кажучи, навіть не пригадую того чудодійного випадку з Вашим товаришем. І чарівне слово «Дейкун», повірте, сприймаю з гумором (я – не марнославний); але добре, що все звершилося благополучно.

– Та ж Вашими молитвами, Миколо Петровичу!

– Ні, не можна так говорити, не перебільшуйте. Я просто зробив, що міг, як завжди.

– А чому ще Ви навчилися у Василя Зуба?

– Якось Василь Сергійович поцікавився, чи я читав передову статтю в газеті «Правда», присвячену медицині. А це тоді була головна газета в країні – орган ЦК КПРС. І на першій шпальті завжди друкували передовицю – аналітичний матеріал на різноманітну тематику (коментувалися актуальні події в державі й за кордоном: політичні, економічні, соціальні...). Фактично оприлюднювалася найоперативніша, найбільш вичерпна інформація.

Я не став обманювати свого Вчителя: «Ні, – кажу, – не читав...». «Погано, – похитав головою він. – Невже Вам, як керівнику, нецікаво знати, що відбувається в країні? Ось у останній передовиці ґрунтовно висвітлено ситуацію з охороною здоров'я...».

Відтоді я постійно читав не лише передові статті в «Правді», а й інші шпальти цього, дійсно, доволі цікавого в ті часи видання; щодня проглядав свіжі республіканські газети. І тепер неодмінно уважно читаю всеукраїнську періодику, місцеву пресу. Звісно, дещо можна знайти в Інтернеті (хоч там – немало й усіякого сміття), однак друковані видання все одно залишаються одним із головних джерел інформації.

– У начальника такого рангу – дуже напружений графік роботи. Якось Ви, між іншим, обмовилися під час нашого спілкування, що почувалися, мов на «електричному стільці». Як на мене, доволі влучне порівняння!

– Я не скаржився – це мимоволі, мабуть, вихопилося. Просто, якщо вже взявся за гуж, не кажи, що не здужаєш. Мусиш працювати за себе і, як то кажуть, за «того хлопця»! А інакше, навіщо погоджувався? Заради кар'єри? Ні, це – не про мене. Я, як і мої батьки, прості сільські трудяги, ніколи не прагнув влади й слави; і безсердечним, зажерливим хапугою, який тільки нахабно колекціонує гроші, не переймаючись бідами людей, також ніколи не був. Мені, справді, хотілося зробити щось хороше для своїх земляків, моєї Чернігівщини. Були ідеї, які прагнув реалізувати. Щось вдалося, щось – ні. Не мені судити! Звісно, ця робота забрала немало мого здоров'я. Але я не жалкую, бо то – великий досвід і реальні справи, за які, слава Богу, не соромно.

– А як Ви розвантажувалися? Розумію, що вільного часу було обмаль; однак все одно потрібно було якось відпочивати. Бо це ж здурити можна – така напруга!

– Є чудовий, перевірений спосіб – риболовля. Сидиш із вудкою на березі річки й насолоджуєшся тишею. Відпочивав душею, тілом і мозком...

– Миколо Петровичу, це – звісно, не про Вас; але не секрет, що серед керівників медичних закладів все-таки трапляються люди, які потерпають від соціальних хвороб...

– Як і в будь-якій іншій галузі, адже медики – теж люди. Звичайно, всі знають про шкоду від надмірного вживання алкоголю; однак дехто не може стриматися – п'є оковиту, мов воду! Ну, й нервові, виснажливі навантаження на роботі, про які ми щойно говорили; плюс нерідко – негаразди вдома, в особистому житті... Так людина поступово й спивається, «втрачає обличчя», однак не бажає визнати себе хворою. Доводилося переконувати, наполягати, бо це ж – керівник медичного закладу. Самі розумієте, який приклад для підлеглих і пацієнтів! Тож залучали досвідчених фахівців-наркологів – добре, що завжди був готовий допомогти головний лікар обласного наркологічного диспансеру Петро Михайлович Седень.

– Просто якось дивно звучить: лікар-алкоголік... До речі, одного такого я знаю: пив безпросвітно і на своїй досить високій посаді, і нині, втративши її, ніяк не заспокоїться – за першої ліпшої нагоди прагне потрапити в палкі обійми «зеленого змія»...

– Думаю, я знаю, про кого Ви говорите. Відверто кажучи, намучилися з ним. Дуже важко було! Викликаю – божиться, що буквально завтра, раз і назавжди, самотужки кине пити. Спостерігаємо кілька днів, контролюємо – знову те саме! Але ж так не можна – справа страждає, та й людині конче потрібно допомогти, зупинити її падіння, доки не пізно. Лякаю порушника дисципліни: «Ось зненацька приїдемо з Седнем, спіймаємо на «гарячому» та й складемо документ – ніякий суд потім Вас на роботі не відновить!». А у нього – знайомства серед можновладців (усі ж хворіють): комусь чимось посприяв, от вони з вдячності й заходилися заступатися за пияка.

– Дзвонили?

– Ще й як: «Та лишіть уже цього бідолашу в спокої, що Ви до нього причепилися? Можна подумати, в медицині більше ніяких проблем немає!». Втім, навіть за такої «підтримки», це не могло тривати вічно й, на жаль, закінчилося сумно – алкоголь переміг...

«Секрет успіху – професіоналізм та готовність до змін»

*(фрагмент інтерв'ю 29 грудня 2006 року
журналіста газети «Ваше здоров'я» Ольги Чернякової
з начальником управління охорони здоров'я
Чернігівської облдержадміністрації Миколою Дейкуном)*

– У лютому 2003 року я очолив обласне управління охорони здоров'я. Першим кроком була концепція створення ефективно діючої «Системи охорони здоров'я населення», адже на Чернігівщині кризовий демографічний стан: смертність утричі перевищує народжуваність. Область, без перебільшення, вимирає. Щороку з її карти «зникає» один район. За останнє десятиліття кількість населення зменшилася більш як на 162 тисячі, що змушує наше управління вдаватися до кардинальних змін та дій у медичній галузі. Реформування на папері вже нікого не задовольняє.

Взаєморозуміння з місцевою владою, підтримка команди професіоналів-одномумців додають упевненості в правильності обраних курсу і стратегії. Попередники працювали над розв'язанням

хоча й нагальних, але поточних завдань. Моя ж команда обирає перспективу.

– Кажуть, що з Вашим приходом на посаду начальника управління «тихе життя» в медицині регіону скінчилося. Почалися зміни з розмежування повноважень і сфер діяльності системи охорони здоров'я та власне медичної допомоги. Навіть сесія обласної ради три роки тому розглядала на одному із засідань це важливе питання й прийняла відповідне рішення.

– У доцільності такого розмежування ми намагалися переконати й МОЗ України ще у 1992 році. З групою однодумців п'ять років працювали над концепцією напрямів реформування галузі. Було укладено тристоронню угоду між Чернігівською міськрадою, кафедрою управління охороною здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика і міською лікарнею № 4. Виробили ґрунтовний документ. Пропагували концепцію в регіонах. Але, на жаль, справа далі «ура» не пішла.

– Звісно, що вина в тім не Ваша...

– Нас підтримали начальники управлінь охорони здоров'я сімнадцяти областей, які приїздили до Чернігова і знайомилися з концепцією. За колективними підписами направили обґрунтований пакет документів щодо необхідності змін у галузі на рівні держави до Верховної Ради, Кабінету міністрів. Підтримувала нас в усіх починаннях лише газета «Ваше здоров'я».

Повернувся до реалізації задуманого вже ставши начальником управління. Ще дванадцять років тому пропонувалося чітке розмежування сфер діяльності системи охорони здоров'я і системи медичної допомоги населенню. Ці два терміни й досі достатньо не обґрунтовані чинним законодавством. Має діяти два закони: «Про охорону здоров'я» та «Про медичну допомогу і медичну діяльність». Не можна вимагати від лікарів неможливого: їм не під силу розв'язувати невластиві завдання.

– Миколо Петровичу, Ви так логічно йшли до цієї відповідальної посади. Обійняли її, маючи достатньо досвіду, управлінських знань і навичок. Чи тяжко працювати начальником? Які проблеми вдається розв'язати і розв'язання яких не залежить лише від начальника управління?

– Мені не зовсім комфортно працювати в системі, яка недостатньо організована. Один із сучасних основоположників менеджменту сказав, що немає бідних країн, є країни, погано керовані.

– Цікава теза.

– Так, класична. Які, скажімо, в Україні підстави бути бідною, а в Японії – багатою? У тій країні нічого немає – море, піски і камінь. А у нас є все. Зате в Японії велику увагу приділяють менеджменту. Перш ніж допустити менеджерів до керівництва якоюсь галуззю чи навіть підрозділом, їх готують як мінімум сімнадцять років. І в процесі підготовки багато претендентів відсівається, адже не кожна людина здатна бути керівником. Управлінська діяльність – найскладніша. В Україні на керівні посади приходять люди без відповідних управлінських навичок і багажу знань, а менеджерів-управлінців взагалі не готують. Якщо людина байдужа до наслідків власної діяльності, вона спокійно «керує». А якщо ж керівник розуміє, як має бути, знає, які завдання перед ним стоять, яка його мета і з яких причин він її не досягає, то відчуває себе дуже некомфортно. Займати посаду й керувати тією чи тією сферою – це зовсім різні речі.

Наша медична галузь, звичайно, міцно побудована ще за радянських часів. Ми руйнуємо-руйнуємо систему, закладену Семашком, і ніяк не здолаємо. Вона стійка, здатна протистояти будь-яким втручанням.

Рубці на душі й серці залишаються від нерозуміння державними посадовцями і парламентарями важливості та необхідності реформ у медицині, врегулювання законодавчої бази для подальшого розвитку галузі. Зокрема, прийняття того ж таки Закону «Про обов'язкове медичне страхування», змін до Бюджетного кодексу.

Подаємо не зрозумілий колегами, іноді наштовхуюся на спротив. Як, зокрема, було з прийняттям Концепції розвитку кардіологічної служби області. Від чого нині найчастіше помирають люди (а це – кожен четвертий мешканець нашої області)? Від серцево-судинних захворювань. Яка причина високого рівня первинної інвалідності? Серцево-судинні недуги, які непокоять майже кожного другого дорослого жителя Чернігівщини. Звісно, певною мірою їх зростання спричиняє і спосіб життя громадян, низький соціально-економічний його рівень. Але й медичні проблеми вносять свою

частку: брак лікарів-кардіологів у районах, відсутність моніторингу за хворими в амбулаторних умовах, недостатня кількість діагностичної апаратури (вісімдесят відсотків її вичерпало свій ресурс), функціонування «паперових» кардіологічних ліжок у відділеннях районних лікарень.

До мого приходу на посаду начальника управління кардіологічна служба була майже повністю зруйнована, а обласний кардіологічний диспансер виконував роль звичайної лікарні, а не закладу третинного рівня. У більшості районів не було ні кардіологічних ліжок у лікарнях, ні лікарів-кардіологів (тільки в чотирьох районах вони працювали на ставку). Ситуація із захворюваністю населення – катастрофічна, а служба зруйнована. Що робити? Реанімувати її, забезпечити доступ населення до кардіолога, до кардіологічного ліжка. Бо це – нагальна потреба.

Сьогодні багато точиться розмов про реформи. А медична галузь, якщо чесно сказати, до реформ ще не приступала. Реформування будь-якої сфери відбувається за рахунок впровадження нових стандартів. Тільки за допомогою нормативів можна регулювати галузь: зменшити, збільшити, розширити... Нормативна база підпорядкована відомству МОЗ України, а реформи мають здійснюватися у регіонах.

Ось хоча б наказ № 33. В Естонії я поцікавився, з чого там почали реформування медицини. З відміни 33-го наказу. Якщо галузь працює в ринкових умовах, то керівникам регіонів потрібно дати право самим визначати, скільки треба ліжок, лікарів, закладів, щоб забезпечити повний обсяг медичної допомоги. Два роки тому ми пропонували запровадити на Чернігівщині пілотний проект зі створення сучасної нормативно-правової бази. Неодноразово надсилали до Міністерства охорони здоров'я пакети відповідних документів. Там нібито й підтримували ініціативу, але справа далі не пішла...

Якщо буде прийнято Закон «Про обов'язкове медичне страхування», то все зрушить із мертвої точки. У ринкових умовах не зможуть утримуватися надлишкові лікувальні заклади, які подекуди дублюють один одного. Я залишаюся палким прихильником ідеї єдиного медичного простору, бо переконаний, що це – безальтернативний реальний вихід з існуючої складної фінансової ситуації. Чітке розмежування медичної допомоги за рівнем її надання допоможе уник-

нути дублювання відділень та служб у містах і обласному центрі.

У нашій державі нині немає системи охорони здоров'я, а діє система медичної допомоги. Дев'яносто відсотків чинників, які впливають на демографічну ситуацію – поза межами нинішньої системи охорони здоров'я. Для медицини головним об'єктом є пацієнт – людина з вадами у власному здоров'ї. Для системи охорони здоров'я – це просто людина. Всі необхідні служби, покликані дбати про здоров'я народу, є, а система, на жаль, відсутня.

Такий, очевидно, в українців менталітет. З дитинства пам'ятаю, що в нашому селі зазвичай на колгоспній фермі працювали зоотехнік і ветлікар. А ось фельдшер у Хукалівці був не завжди...

– Розуміючи перспективи, маючи добрі знання і чітко окреслену мету, бачачи правильний курс, що Ви, Миколо Петровичу, змогли зробити в області, що вдалося змінити за теперішніх умов?

– За нинішнього фінансування медичної галузі доцільно забезпечити мінімальний гарантований рівень медичної допомоги для всього населення і реалізувати пріоритети, визначені в програмах. Наша галузь завжди потребувала професіоналів-менеджерів, а сьогодні особливо. Тому відновили діяльність школи менеджерів системи медичної допомоги області, аби сприяти підвищенню рівня підготовки керівного складу галузі з питань менеджменту. Провели вісім виїзних циклів кафедри післядипломної освіти Національної медичної академії імені П. Л. Шупика. Щороку відбувається чотири засідання школи з найактуальніших питань.

Чим відрізняється сучасний менеджер від вчорашнього головного лікаря? Менеджер може створити (бо знає як і вміє) у своєму закладі за найменші кошти конкурентноспроможну медичну послугу. Ринку, як такого, поки що немає, але треба до цього готуватися завчасно. А то, як зазвичай, не знатимемо, що робити.

Розвиваємо в області лікарняні каси як прообраз медичного страхування. До мого приходу їх діяло дві – у Ніжині та Прилуках. Нині функціонує 25 – в усіх районах і містах.

Що ж до пріоритетів, то одним із головних вважаю інформаційне забезпечення процесу управління галуззю, збір достовірної інформації, статистичних даних. Щоб прийняти правильні управлінські рішення, треба достеменно знати стан справ.

Найголовніше – безперечно, охорона материнства і дитинства. Особливо у світлі нових європейських стандартів, на які переходимо. Цю програму, в якій чітко окреслено роль і значення кожного лікувального закладу, невдовзі буде прийнято на сесії обласної ради. Для її реалізації передбачено відповідні кошти. Мають запрацювати чотири міжрайонні спеціалізовані центри, де буде створено всі умови для виходжування недоношених немовлят із масою тіла від 500 грамів. Перед акушерами-гінекологами районів стоятиме завдання вчасно направити вагітну до такого центру.

Про перспективи розвитку кардіологічної служби як пріоритету вже говорили. Додам лишень, що придбані системи «Тредекс» за потреби дають можливість через Інтернет передати кардіограму, щоб фахівці диспансеру могли проконсультувати і лікаря з периферії, і пацієнта. Робиться все можливе для зменшення смертності населення від серцево-судинних недуг, забезпечення своєчасної діагностики.

Законодавством передбачено, щоб в області функціонували заклади трьох рівнів або хоча б один відповідав сповна вимогам третього рівня. Розробили концепцію реорганізації обласної лікарні для дорослих. Завдяки экс-президенту Леонідові Кучмі, обласну дитячу лікарню капітально відремонтували і забезпечили новітнім обладнанням та апаратурою.

А ось лікарня для дорослих мало чим відрізнялася від інших закладів і за матеріально-технічною базою, і за наявністю сучасного обладнання. За останні три роки вкладено чималі кошти для її переоснащення, запрацювали спеціалізовані центри і відділення. До слова, очолили їх висококваліфіковані фахівці. І що важливо для нашого регіону – молоді за віком.

Серед пріоритетів – і розвиток сімейної медицини. Розроблено спеціальну регіональну програму, якою опікуюся особисто. За досвідом їздив до Естонії, де нині немає жодного дільничного терапевта чи педіатра. На Чернігівщині поки що 36-ти відсоткам населення медичну допомогу надають сімейні лікарі. У наступному році завершимо перепідготовку кадрів. Вже працює 215 сімейних лікарів, а це – п'ятдесят відсотків від загалу. Тобто чимало із задуманого таки вдалося зробити.

* * *

Ніна Товщиґа трудилася першим заступником начальника управління охорони здоров'я облдержадміністрації. А коли Микола Дейкун очолив обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом, перейшла на роботу туди – заступником головного лікаря. Каже, навіть не вагалася, адже працювати разом із Миколою Петровичем – одне задоволення!

– Я дуже добре пам'ятаю ті часи, коли Миколу Дейкуна призначили начальником обласного управління охорони здоров'я, – розповідає Ніна В'ячеславівна. – Коли ми дізналися цю новину, то не відчували ніякого остраху, як часом трапляється в подібних випадках. Адже даремно є таке народне прислів'я, що кожна нова мітла по своєму мете... Ні, ми вже знали Миколу Петровича як новатора, професіонала й чуйну людину. Даремно очолювана ним четверта міська лікарня вважалася однією з кращих в області. Тому ми сприйняли його призначення з радістю і сподіваннями на позитивні зміни (не так, як зараз, коли зміни – й усі бояться). І ці надії на краще цілком справдилися.

Коли новий начальник прийшов і поглянув хазяйським оком на стоси паперів, які щодня лежали скрізь в управлінні штабелями, то подивився на нас зі співчуттям. Бо в тих паперах дійсно можна було потонути – керівник управління мав щодня розібратися з двома величезними теками усіляких документів. З такою паперотворчістю вже просто не вистачало часу на щось інше, суттєве. Треба ж хоча б усе те проглянути й завізувати! Доки підпишеш останній документ, а вже – вечір, робочий день скінчився. Приходиш вранці на роботу, а на тебе чекають нові розбухлі папки. І так – увесь час! Урядові документи, фінансові, різноманітні скарги... Всі сидять, мов прив'язані, і відписуються від тих стосів!

– І люди ніби при ділі – пахають, ніколи вгору глянути...

– Звісно, Микола Петрович одразу ж сказав: треба так перебувати нашу роботу, щоб вистачало часу не лише на папери, а й на реальні справи. І тепер пам'ятаю його слова: «Це – рутинна. А коли нам працювати на майбутнє?». Відтоді він час від часу цікавився у співробітників: «Що Ви зараз робите? Чим займаєтеся? Не хочете попрацювати на майбутнє?».

– Вам доводилося трудитися у вихідні?

– Звичайно, і не раз! Але, знаєте, ніхто не ображався, люди сприймали таке нормально. Розуміли, що начальник робить це не для власної забаганки чи кар'єри, а дійсно прагне поліпшити ситуацію. Він же й сам разом із нами працював, показував приклад, радився. Це було дуже демократично, не з примусу. Хотілося йому допомогти, підтримати. Головне, всі бачили, що є результат. Свого часу Микола Дейкун успішно здійснив комп'ютеризацією четвертої міської лікарні – одним із перших в Україні! Тож на новій посаді одразу взявся за комп'ютеризацію обласного управління охорони здоров'я. Ми усвідомлювали, що це – дуже зручно, зокрема значно полегшує роботу з паперами.

– Люди старшого віку зазвичай неоднозначно сприймають потребу освоювати комп'ютер. Навіть чимало моїх ровесників у свої п'ятдесят років дивляться на ноутбук, мов Ленін – на буржуазію...

– Ні, у нас такого не було. Може, в четвертій лікарні когось спочатку доводилося переконувати, бо тоді ще комп'ютери були новинкою, а про ноутбуки взагалі майже ніхто не чув. Але ми чудово розуміли, що надворі – XXI століття, тому потрібно відповідати вимогам часу. Бо це – все одно, що в XX столітті не вміти читати, писати й рахувати. Зараз без комп'ютерних технологій кроку ступити не можна! Отож Микола Петрович зробив добру й потрібну справу.

– Тобто він, як міг, крутився, на місці не сидів!

– Авжеж, всю область об'їздив, в усіх медичних закладах побував і не по одному разу. Причому Микола Петрович завжди зустрічався з колективами, дуже відверто спілкувався з людьми, щиро переймався їхніми проблемами й дійсно прагнув допомогти. Тому він міг без папірця, із заплученими очима, будь-коли, навіть о другій годині ночі, шойно прокинувшись, одразу ж чітко сказати, які в тій чи іншій лікарні Чернігівщини проблеми, назвати провідних їхніх спеціалістів, розповісти про медичне обладнання...

– Неймовірно!

– А він вважав, що інакше на цій посаді не можна. Начальник управління мусить усе знати. Говорив: «Як можна керувати тим, що в очі не бачив?». От і мотався невтомно по всьому Придесенню, попри

те, що у нас є віддалені райони: наприклад, до Талалаївки – аж 275 кілометрів, до Срібного – 230, а до Новгород-Сіверського – 180 км...

Саме Микола Дейкун створив школу менеджерів – для організаторів охорони здоров'я. Збиралися ми щоквартально – всі головні лікарі. Це було, справді, цікаве спілкування. Ми приїжджали в той чи інших район і вивчали, що там з'явилося нового й корисного.

– Переймали передовий досвід!

– Так, але, розумієте, все це проходило не для «галочки». Люди їхали з великим бажанням, бо їм дійсно було цікаво. Одна справа – стоси паперів і зовсім інша – на власні очі побачити, наскільки ефективно працюють твої колеги, що у них з'явилося нового; в нормальній, демократичній обстановці від душі поспілкуватися з начальником управління, з головними лікарями; тут же отримати конкретні поради. Розумієте, ми відчували свою потрібність. Тому й працювали жваво, із задоволенням – і в будні, і у вихідні. При Миколі Дейкуну не було ніякої бюрократії. Зовсім. І в райони ми приїжджали не як прискіпливі перевіряльники, а як жадані гості.

– А культурна програма під час таких зустрічей була?

– Аякже! Пам'ятаю, в Козельці ми побували у їхньому чудовому соборі; в Щорсі – на... кіномайданчику, де знімався історичний художній фільм (це було надзвичайно цікаво – поринути в ту епоху, побачити відомих акторів!), у Новгороді-Сіверському ми, звісно, завітали до знаменитого монастиря... Микола Петрович зумів так згуртувати людей, що головні лікарі здружилися, потім постійно телефонували один одному, вже не могли обійтися без такого неформального спілкування.

Як зараз пригадую: Талалаївська лікарня – нова будівля, овочеховище, харчоблок. Все дуже по-сучасному зроблено! Тоді це був фактично єдиний такий медичний заклад на Чернігівщині. Та й зараз треба неабияк пошукати, аби знайти щось подібне. До того ж, ми спеціально приїхали саме тоді, коли вся лікарня буквально утопала в квітах. Це не були якісь екзотичні, рідкісні рослини, ні – наші рідні чорнобривці. Але видовище – дивовижне: просто перед вашими очима – ціле море квітів! Ідеш, роздивляєшся довкола, бачиш цю красу й відпочиваєш душею. А, наприклад, в Ічні ми побували у відомому дендропарку...

– Знаю, що Микола Дейкун активно створював лікарняні каси.
 – Так, по суті, це – прообраз майбутнього медичного страхування. За такої складної економічної ситуації є вихід: людина періодично сплачує невеликі кошти (ці витрати суттєво не впливають на сімейний бюджет), і коли, не дай, Боже, щось трапилося, житель серйозно захворів, йому вже не треба думати, де взяти гроші на лікування. Наша Чернігівщина була однією з перших, де такі лікарняні каси запровадили. І ми всі тоді також до них записалися разом із Миколою Дейкуном.

– Щопонеділка Микола Петрович приймав відвідувачів...
 – Приїжджали зі своїми бідами прості люди з сіл, бідні, стражденні, це була для них остання надія. Скажімо, потрібно було терміново зробити складну серцево-судинну операцію в Києві, а коштів – немає. І Микола Дейкун реально допомагав: тут же дзвонив своїм однокурсникам, домовлявся, щоразу вишукував десь гроші на лікування... А це ж були незнайомі люди, яких він бачив вперше в житті! Дехто на радощах запитував: «Як Вам віддячити?». Та він тільки співчутливо посміхався у відповідь.

І ось такі ситуації нас усіх буквально окриляли, коли ми бачили, що можна, виявляється, приїхати з віддаленого села просто до начальника обласного управління охорони здоров'я, і він переймається долею дідуся чи бабусі з сільської «глибинки». І ми розуміли – от із кого треба брати приклад! Адже начальник управління не живе за подвійними стандартами (коли кажуть одне, а говорять інше), щодня трудиться не для власної кишені, а ось для таких простих трудівників. Й коли вдавалося допомогти, врятувати людину, життя якої висіло на волосинці, у нас, в управлінні, було справжнє свято. Ми почувалися щасливими, працювали в піднесеному настрої!

– Всі бажуючі могли потрапити на прийом?
 – Принаймні Микола Петрович старався. Навіть не пригадую такого випадку, щоб людина приїхала з віддаленого села, просиділа під кабінетом і її не прийняли. Звісно, потім відвідувачі, повернувшись додому, розповідали землякам про чуйного начальника. Тож не раз траплялося так: допомогли хворому чоловікові, й незабаром на прийом приходили вже його односельці...

– Ніно В'ячеславівно, скажіть, Ваш керівник із Вами радиться?
 – Звичайно. У нього немає диктаторського стилю управління, навпаки він завжди підтримує ініціативних працівників. Нікого не примушує на чорне казати біле. Дає можливість кожному співробітнику самореалізовуватися. Довіряє. Це – дуже важливо! У нас в колективі ніхто не почувасться скуто. Миколу Дейкуна не бояться (руки-ноги ні в кого з переляку не трусяться), зате всі щиро поважають.

– Тобто Вас такий начальник цілком влаштовує?
 – І мене (інакше б не працювала разом із ним стільки років), і моїх колег.
 – А покритикувати його зможете, не побоїтеся?
 – Що Ви маєте на увазі?
 – У кожної людини є якісь недоліки...
 – Як на мене, іноді Микола Петрович – надто добрий і довірливий, а люди – різні, не всі ж такі хороші, як він. Іноді такою його довірливістю дехто користується...

* * *

Завдяки начальнику обласного управління охорони здоров'я Миколі Дейкуну та його однодумцям-реформаторам медичної галузі, розвивалися сучасні перинатальні технології (сімейні та партнерські пологи); активно створювалися клініки, дружні до молоді, де надавали допомогу матерям і дітям.

На Чернігівщині успішно запровадили принцип єдиного управлінського документа в акушерсько-гінекологічній практиці та щоденний моніторинг стану здоров'я немовлят. Справа в тому, що є показник смертності немовлят – про це інформують Всесвітню організацію охорони здоров'я всі країни. І такі дані свідчать про рівень та якість надання медичної допомоги матерям та дітям у тій чи іншій державі.

Проаналізувавши цю статистику за попередні десять років, Микола Дейкун та Галина Василькова переконалися, що у нас в області показник смертності немовлят – погано керований, нестабільний: одного року ситуація – загалом нормальна, іншого – гірша, наступного – зовсім незадовільна. А чому? Висновок: на Чернігівщині по-

гано ведеться спостереження за станом здоров'я немовлят (тобто дітей віком до одного року), особливо в сільській місцевості.

Фельдшери ФАПів, співробітники сільських лікарських амбулаторій, міських та районних лікарень часто просто не дотримувалися регламенту спостережень. Це – при тому, що є відповідний наказ Міністерства охорони здоров'я, де чітко розписано, з якою періодичністю медпрацівник має оглядати дитину в перший місяць життя, у другий і так далі – до одного року.

Втім, «добра» половина медиків ставилися до цього недбало. Якщо й провідували немовля, то лише тоді, коли лікаря викликали батьки. А коли в селі мама і тато зазвичай починають бити на сполох? Тоді, коли дитина вже важкохвора, іноді й вдіяти нічого не можна...

«Ми поїхали в Борзнянський район і протягом дня обстежили вдома всіх немовлят. Двох малюків у важкому стані госпіталізували до обласної дитячої лікарні, а чотирьох – у стані середньої важкості – до центральної районної лікарні, – розповідає Микола Дейкун. – Розумієте, батьки чомусь тягнули до останнього, навіть не викликали лікаря, ми приїхали до них самі! Після цього поставили вимогу, щоб медики сумлінно провідували й обстежували дітей, постійно цікавилися їхнім здоров'ям і вчасно інформували про це обласне управління. Не повинно бути такого, щоб малюки перебували в занедбаному стані! Звісно, спочатку дехто з лікарів ще бурчав, що таким чином, мовляв, погіршуватимуться показники, адже буде виявлено значно більше хворих дітей. Однак ми наполягали на своєму: треба неодмінно щоразу зайти в хату, розпеленати малюка, уважно оглянути його, а не запитувати принагідно про здоров'я маленької дитини через паркан). І ми таки домоглися, що поступово ситуація стабілізувалася. Показник смертності немовлят на Чернігівщині знизився».

* * *

– Миколо Петровичу, наскільки я знаю, в 2005-му, після помаранчевої революції, нова влада хотіла звільнити головних лікарів центральних районних лікарень і призначити нових. А Ви не дали цього зробити. Було таке?

– Справді, очільники лікарень, які не брали участь у помаранчевій революції, не ходили з прапорами, а чесно й добросовісно працювали на робочих місцях і дбали про своїх пацієнтів, раптом потрапили в немилість. Але без письмової згоди обласного управління охорони здоров'я не можна звільнити жодного головного лікаря.

– Це є такий закон?

– Звичайно. І я став на захист своїх колег. Тоді облдержадміністрацію очолив Владислав Атрошенко. Пам'ятаю, одного разу в суботу об'їжджали ми з ним медичні заклади, шукали приміщення для шкірвендиспансеру. Погода виявилася сльотоваю – дощ зі снігом. Намерзлися й прийшли в наше управління чаю з медом попийти. Зібралися разом Владислав Анатолійович, я, троє моїх заступників і наш завідувач кадрами.

Почали обговорювати проблеми в медичній галузі. І я розповів, що новопризначені керівники райдержадміністрацій намагаються тиснути на обласне управління охорони здоров'я, аби помінати головних лікарів. Втім, пропонувані кандидатури істотно поступаються досвідом, професіоналізмом, організаторськими здібностями нинішнім очільникам районних лікарень. Ми ж добре знаємо, хто чого вартий!

– І як відреагував губернатор Атрошенко?

– Поцікавився: «Хто конкретно тисне? Назвіть прізвища!». Я відповів: «Наприклад, голова Бобровицької райдержадміністрації...» – «Як ще Вам подзвонить, хай спочатку запустить у районі два підприємства, щоб вони нормально працювали! А взагалі, поясніть усім, що віднині головних лікарів у районах не можна звільняти без моєї згоди».

Отож, коли пролунав черговий дзвінок, я вичерпно пояснив чиновнику, куди йому треба звертатися з такою пропозицією... На цьому все й затихло. Люди й досі працюють. Минув рік, і якось ми зустрілися з тим керівником Бобровицького району в приймальні голови обласної ради. Побачив мене й одразу: «Дякую Вам!» – «За що?» – «Що не дали звільнити головного лікаря. Прекрасний фахівець! Тож у нас у районі з медициною – жодних проблем!».

– Але, наскільки я пам'ятаю, тоді стояло ще питання й про Ваше звільнення...

– Дійсно, після призначення Владислава Атрошенка, в Інтернеті з'явилось його інтерв'ю, де на запитання, кого з начальників обласних управлінь мають звільнити, він відверто відповів: Дейкуна...

– Але чому не звільнив?

– Трапився такий випадок. Я був на нараді в Харкові – міністр охорони здоров'я проводив. Раптом дзвонить помічник губернатора: «Владислав Анатолійович захворів – сип на тілі. Може, алергія?». Звісно, я попросив Івана Васильовича Максимонька, завідувача пульмонологічного відділення обласної лікарні, дуже досвідченого фахівця, оглянути хворого. Губернатор тут же прийшов, лікар його подивився. Провели дезінтоксикацію – поставили крапельницю; і стало зрозуміло, що це – вітрянка (віспа).

Пацієнта лікували у нього вдома. Дружина Владислава Атрошенка й двоє його дітей на цей час поїхали, щоб уникнути вірусної інфекції. Отож він у цей час мешкав у Чернігові сам. Я йому зателефонував, поцікавився: «Як самопочуття?» – «Один удома, нудькую». То я заїхав провідати. Квартира на вулиці Горького, поряд з «Укрсоцбанком».

– І як Вам житло губернатора?

– Знаєте, цілком звичайна оселя, нічим особливим не відрізнялася. Тоді до Владислава Анатолійовича саме прийшла медсестра, щоб крапельницю поставити; тож ми з ним розмовляли кілька годин.

– Про що?

– Про медицину Чернігівщини. Що в першу чергу треба робити? Про життя. Потім я його знову провідав – у неділю (зрозуміло, не заради кар'єри; все-таки я – лікар, а він нездужав). Поспілкувалися. А коли я вже збирався додому, губернатор несподівано промовив: «Питання про Вашу відставку знято...».

– А чому Вас узагалі хотіли відправити у відставку, відому й шановану в області людину? За що? Ви ж – лікар, а не якийсь одіозний політик! Чи вже й медичні кадри формуються за політичним принципом?

– Виходить, що так... Коли Владислава Атрошенка призначили головою облдержадміністрації, мене невдовзі увечері викликали на «килим». Тоді ми спілкувалися втрьох – новий очільник області, його заступник Обушний і я. Причому зустріч була призначена на

восьму вечора (там і Наталія Романова аудієнції чекала), а прийняли мене аж об одинадцятій...

– Мало не опівночі!

– Так. Не встиг переступити поріг кабінету, як почув сердите запитання Владислава Атрошенка: «А що це Ви нас пацанами називаєте?!». Я відповів, що практично не вживаю оковиту й такого слова в моєму лексиконі немає. Однак губернатора це не переконало: «У нас є свідок. Можемо привести!» – «Ну, що ж, приведіть, якщо мені не вірите...».

Послали чергову машину за Приходьком. Той пришвендяв заспаний, нетверезий, очманіло поглянув на мене. «Ти особисто чув, що Дейкун назвав нас пацанами?» – поцікавився керівник області. «Ні, не чув... – спантеличено хитнув головою той. – Але мені говорили...». Тоді Обушний: «Ну, то пішов на х...».

– Так і сказав – очманілому Приходьку, у присутності губернатора?

– Авжеж!

– А в чому, власне, проблема? Ну, назвав їх хтось «пацанами». Хіба це – образа? Йшлося про вік новопризначених можновладців, їх недосвідченість.

– Це сказав Тандура. Не зі зла, між іншим, маючи на увазі саме вік. І йому оголосили догану...

– За «пацанів»? Хоч стій, хоч падай! Якийсь комічний бюрократизм...

– Ну, бюрократизм – теж наука!

* * *

– Миколо Петровичу, а Ви пам'ятаєте резонансний випадок, який трапився на Придесенні під час невдалого полювання, коли був поранений один із місцевих високопосадовців?

– Ну, чому ж не пам'ятаю? Це – такий повчальний спогад на все життя... Взагалі, моє захоплення – риболовля. Відверто кажучи, я – не мисливець: тварин мені шкода, тому ніколи не стріляв у них. Не розумію, як, наприклад, можна позбавляти життя красенів-лосів?! Звісно, траплялося, полював на птахів, але все-таки частіше про-

сто стріляв угору, без фанатизму. Зовсім не переймався тим, що не влучив.

– Головне, не здобич, а спілкування з природою, як запевняє один із моїх приятелів-мисливців.

– Авжеж, він, безперечно, правий! Бо справжні мисливці не займаються браконьєрством, не завдають шкоди лісу, турботливо ставляться до природи. Вони полюють не заради наживи, а щоб відпочити, поспілкуватися зі своїми друзями.

– Послухати мисливські байки, сидячи довкола багаття...

– І це – також. Та й для здоров'я корисно пройтися кілометрів десять (а то й значно більше!) лісовими стежками, вдихаючи чисте повітря.

– Але що насправді сталося на тому злочасному полюванні, Ви можете відверто розповісти?

– Ми тоді приїхали, щоб трохи відпочити. Зі здобиччю не таланило, але на полюванні таке нерідко трапляється, тож ніхто не засмучувався. Стали в коло порадитися, що робити далі. На жаль, один із чоловіків грубо порушив правила безпеки. Він мав одразу ж, коли оголосили перепочинок, розрядити рушницю, проте не зробив цього. Натомість заходився розряджати зброю в оточенні людей...

– І вона вистрелила!

– Так. Це дійсно був нещасний випадок, бо все відбувалося на моїх очах.

– Чим була заряджена рушниця?

– Картечно. Але ж відстань – буквально три метри...

– Тобто майже впритул!

– І одна картечина влучила людині в плече... Як лікар скажу, що цьому чоловікові – дуже поталанило! Ще б на п'ять сантиметрів лівише – і все.

– Однак поранення було серйозним?

– Роздробило кістку, а на виході вирвало м'які тканини...

– Добре хоч, поруч виявився медик!

– Просто всі були шоковані, тож розгубилися. А мені й раніше не раз доводилося ухвалювати миттєві рішення. Швидко витягнув аптечку, наклав постраждалому джгут. І повіз його на машині, обереж-

но притискаючи до себе. Слідкував, щоб у пораненого не теліпалася рука, аби ще більше не пошкодити плече. Ви ж розумієте, що таке лісові дороги, а ми тоді кілометрів двадцять проїхали...

– У нього був больовий шок?

– Авжеж, настраждався чоловік! Врешті-решт я його благополучно довіз; викликали фахівця, операція пройшла успішно.

– І Ви повернулися, щоб заспокоїти товаришів?

– Ну, звісно. Сів до автівки на місце пораненого й відчуваю, щось мені коле через брюки. Дивлюсь, а це – малесенькі кісточки...

– Людські?

– Так...

– Господи!

– Приятелі чекали на мене – звичайно, їм уже було не до полювання. Всі дуже хвилювалися за потерпілого. Потрібно було якось зняти стрес...

– Мабуть, не одну пляшку спиртного вихилили?

– Коли ми переконалися, що все, слава Богу, нормально й нашому пораненому товаришеві вже нічого не загрожує, то випили від усієї душі за його здоров'я, на шкоду власному, десь по два гранчаки кожен... Це сталося в суботу, а в понеділок нас викликав губернатор.

– Валентин Васильович?

– Авжеж.

– Звичайно, по голівці не погладив!

– Він висловився коротко й влучно з використанням ненормативної лексики...

– Ясно. Поранений чоловік одужав?

– Так, все обійшлося. Живе, працює (правда, з рукою – не все гаразд).

– Звісно, Ви не скажете, хто це?

– Не скажу, – рішуче хитає головою, – з етичних міркувань. І того, хто стріляв, теж не назву. Самі розумієте... Йому пофортунило – не потрапив за ґрати, хоч дуже переживав через своє недбальство.

– Ви й тепер ходите на полювання?

– Ні, що Ви! Хоч і маю мисливську зброю, але відтоді, вже понад десять років, жодного разу не був.

* * *

Головний лікар Срібнянської центральної районної лікарні Микола Діденко – земляк Миколи Дейкуна. Народився в селі Лебединці, це – за п'ять кілометрів від Хукалівки, на Срібнянщині, звідки родом Микола Петрович. Але познайомилися вони в 2000-му, коли головний лікар четвертої міської лікарні Микола Дейкун балотувався в депутати обласної ради.

– Коли в обласному управлінні охорони здоров'я мені повідомили, що земляк і мій тезка (теж Микола Петрович, як і я) вирішив обиратися до облради на Срібнянщині, то мене вже не потрібно було агітувати й просити його підтримати. Ми в районі вже знали про добрі справи Миколи Дейкуна, його прагнення втілювати нові цікаві ідеї, реформувати медичну галузь, – розповідає Микола Діденко. – Тож я із задоволенням погодився допомагати Миколі Петровичу, поспілкувався щодо його кандидатури з жителями. Це було нескладно; більше того, я взагалі був вражений, скільки земляків особисто знають Миколу Дейкуна й щиро вдячні йому. Фактично в кожному селі на Срібнянщині є люди, яким він допоміг.

– Бо Микола Петрович – такий чоловік, що, по суті, прагне допомогти всім, хто до нього звертається за підтримкою!

– Так. Власне, чимало жителів просили посприяти у тих чи інших питаннях його тата – Петра Єфремовича Дейкуна, який був дуже шанованою, авторитетною людиною. А вже батько координував усі ці прохання, дзвонив Миколі Петровичу й просто говорив: «Сину, треба допомогти!». Звісно, все, що сказав тато, для Миколи Дейкуна було законом і неодмінно виконувалося. Він буквально обожавав свого батька, дуже цінував його поради. Тому завжди радився з ним щодо важливих питань; буквально жодного рішення не приймав, не поговоривши з татом. Фактично до останніх днів життя Петра Єфремовича його син – Микола Петрович, начальник обласного управління охорони здоров'я, їхав у віддалений Срібнянський район, в село до свого скромного й мудрого батька, – порадитися.

– Знаю, коли Микола Дейкун відзначав свій 50-літній ювілей, Петро Єфремович сидів на почесному місці – поруч із губернатором.

– А як Микола Петрович турбується про свою маму! Постійно, за будь-якої нагоди, приїжджає в Хукалівку, провідує неньку. Взагалі,

мені дуже імпонують його відповідальність, порядність, доброта, співпереживання – не лише до рідних, а й до зовсім незнайомих людей, які опинилися в складних життєвих ситуаціях. Тому, коли він вирушає до нас, у Срібнянський район, із самого ранку на нього вже чекають виборці, які прагнуть поспілкуватися зі своїм депутатом, попросити про допомогу. Причому, якщо раніше відомий земляк опікувався, в основному, важкохворими, які потребували лікування у Чернігові чи Києві, а також вирішенням різноманітних медичних проблем, то тепер до нього часто приходять на прийом щодо побутових чи інших питань. І Микола Дейкун уважно вислуховує кожного жителя, доброзичливо й чуйно спілкується з людьми.

– А можете пригадати конкретний випадок?

– Їх дуже багато – сотні, якщо не тисячі! Наприклад, на початку 2000-х на Срібнянщині відкривали центр для перебування самотніх людей. Але не було єдиної думки щодо його розміщення в очільників району та медиків. Втім, коли приїхав Микола Петрович, ми всі разом побували в колишніх дільничних лікарнях, що працювали вже як амбулаторії; і одна, карпилівська, була законсервована, тобто не використовувалася. І от, завдяки виваженим, обґрунтованим і професійним міркуванням Миколи Дейкуна, ми наприкінці робочого дня знайшли консенсус. Нині це приміщення в Карпилівці – одне з найкращих стаціонарних відділень для людей похилого віку.

Ну, а випадків, коли потрібна була медична допомога за межами області, – просто не злічити! Микола Петрович допомагав і як начальник обласного управління охорони здоров'я, й звертався з проханням до своїх друзів, колег, однокурсників. І йому, людині комунікабельній, товариській, шляхетній, всі йшли назустріч.

Пам'ятаю, молода сім'я з Сум довго не мала дітей – жінка не могла виносити немовля. Отож ця родина попросила мене через своїх знайомих зарадити їхній проблемі; а я звернувся за допомогою до Миколи Дейкуна, пояснив ситуацію. Він одразу зателефонував головному акушеру-гінекологу і попросив посприяти цій сім'ї. Минув час; і мені було дуже приємно, що та молода жінка народила здорову дитину. Вони з чоловіком досі безмежно вдячні Миколі Петровичу за його чуйність та безкорисливість.

– У Вас із тезкою – дружні стосунки?

– Авжеж, я завжди радий поспілкуватися зі своїм товаришем. Коли буваю в Лебединцях, заїжджаю і в сусідню Хукалівку, щоб провідати маму Миколи Дейкуна – Ганну Іванівну.

– А Вам не здається, що Ваш друг – занадто довірливий?

– Здається... Тому іноді замість вдячності він тільки має зайві проблеми. Але такий характер! Головне, Микола Петрович не розчаровується в людях, в будь-якій ситуації залишається таким же добрим і порядним, готовим завжди прийти на допомогу.

* * *

Микола Дейкун – відомий громадський діяч. Тричі обирався депутатом міськради (був заступником голови депутатської комісії з питань охорони здоров'я й двічі очолював її). Причому увесь час балотувався по одному округу – на Шерстянці, набагато випереджаючи інших конкурентів.

Нині – депутат обласної ради (вже другий термін); постійно допомагає своїй малій батьківщині, Срібнянщині, чим тільки може. Сприяє у вирішенні медичних проблем; обговорює всі важливі питання покращення соціально-економічної ситуації в районі. Підтримує земляків і морально, і матеріально, зокрема для районної центральної лікарні допоміг придбати два холодильники, пральну машину, телевізор...

Але немало доброго зробив він і для медичних закладів області, для багатьох жителів, вирішуючи ті чи інші питання. Без перебільшення, йому вдячні вже тисячі людей!

Про громадську діяльність Миколи Дейкуна я вирішив поспілкуватися з дуже цікавою людиною. Владислав Кадала за фахом – інженер-геолог. Тривалий час працював у горах Паміру – в Таджикистані. Нині Владислав Миколайович мешкає в Чернігові. Він – на заслуженому відпочинку, але сидіти без діла не любить, тож займається громадською діяльністю – по-справжньому, від душі, не для «галочки». Владислав Кадала – одностудець і надійний товариш Миколи Дейкуна.

– Владиславе Миколайовичу, немало наших співвітчизників досить скептично ставляться до громадської діяльності. Однак Вас на Чернігівщині поважають.

– Дякую. Я просто допомагаю Миколі Петровичу в його громадській роботі.

– Ви з ним – приятелі. А знаєте, як у народі кажуть? Скажи мені, хто твій друг, і я скажу – хто ти...

– Ну, друзів у Миколи Дейкуна – багато! Просто він така людина – постійно комусь допомагає. Дня не проходить, щоб йому хтось не подзвонив з якимсь нагальним проханням. Адже всі знають – Микола Петрович дійсно постарався вирішити проблему. Це забирає немало часу, однак він ніколи не скаржиться: де б не був, трудиться від зорі до зорі. Навіть коли на дачі своїй відпочиває, все одно завжди лишає мобільний телефон ввімкненим...

– Знаю, свого часу, саме з Вашої ініціативи в урочищі «Святе» з'явився «Народний гай». Скільки дерев там власноруч Микола Дейкун посадив?

– Думаю, вже понад сотню. І всі ростуть, бо він змалечку до фізичної праці привчений. Взагалі, все почалося в 2008-му, відтоді щороку по 200-400 саджанців у нашому гаю з'являються. А з 2010-го Микола Петрович, по суті, керує цією справою. Однак, це – лише децима його громадської діяльності. Бо, як депутат обласної ради, він постійно опікується медициною, багато доброго робить для своїх земляків на Срібнянщині, для чернігівців. Адже охорона здоров'я – то цілий комплекс питань: медичних, фінансових, соціальних, екологічних... Це – і розвиток спорту на Придесенні, пропаганда здорового способу життя.

Наприклад, ми з 2009 року, як можемо, допомагаємо чернігівському дитсадку № 7. Ось і нещодавно там побували – привезли дітяхам подарунки. Також вітали першокласників у Брусиліві Чернігівського району. А школі в селі Ново Українське (так воно пишеться – два слова окремо), на Ріпкинщині, подарували бензопилку.

– Бензопилку?!

– Авжеж. Хорошу, якісну. Справа в тому, що там, крім газового опалення, збереглися ще й печі (їм – немало років, але гріють добре). Отож взимку, коли холодно, школа додатково опалюється дровами. Це – зручно: там завжди тепло, учні не мерзнуть і менше простуджуються. Коли ми поцікавилися у директора, що їм краще подарувати, він одразу ж відповів: «Бензопилку!». І дуже зрадів, коли Микола Петрович виконав його прохання.

До речі, Микола Дейкун – надзвичайно пунктуальний! Куди б не їхав, ніколи не спізнюється, навпаки зазвичай приходиться хвилин на п'ятнадцять раніше. Так було і коли він начальником обласного управління здоров'я працював: як би не був заклопотаним, все одно з'явиться вчасно! Зрозуміло, з таким начальником і підлеглі не дозволяють собі розхлябаності. Бо Микола Петрович – добрий, але вимогливий. Тому люди його дійсно поважають і стараються не підвести.

– Пам'ятаєте, як Віктор Ющенко в часи свого президентства постійно спізнювався на кілька годин?

– Ну, чому ж не пам'ятаю? Таке не личить будь-якому керівнику, а тим більше Президенту держави! Натомість я переконаний, що Миколу Дейкуна жодне високе крісло (парламентське, міністерське чи навіть президентське) не зіпсує.

– А Ви особисто зверталися до Миколи Петровича з проханнями про допомогу?

– І не раз – правда, я просив не за себе, а за своїх близьких, друзів, земляків... Звісно, спеціально не рахував, але щороку – це приблизно 10-12 людей.

– Тобто фактично одна людина – щомісяця?

– Так, і жодного разу Микола Дейкун мені не відмовив. Взагалі, для нього подібний підрахунок – не коректний. Це я про таке пам'ятаю, а він навіть не згадує – виручив і добре. Наприклад, Микола Петрович дуже допоміг, влаштувавши на роботу мою доньку. Яна закінчила медучилище та педуніверситет (за спеціальністю – психолог). А часи, самі знаєте, які...

– Безробіття!

– Ну, я, між іншим, і попросив свого товариша: чи не можна якось працевлаштувати доньку до обласного центру з профілактики та боротьби зі СНІДом? Просто там більша зарплата, а у Яни – сім'я, двоє дітей... Микола Петрович відповів, що поки вакансій немає, та через рік одна їхня працівниця збирається на заслужений відпочинок; тоді він і зможе взяти мою доньку на роботу. Отак ми поговорили, і я більше не повертався до цієї розмови.

– Знаю, Микола Дейкун не любить, коли йому сто разів нагадують одне й те ж! Відповідає в таких випадках: «Хіба я колись своє рішення міняв?».

– Втім, доки прохання не виконане, він про нього не забуває. Так і цього разу: минув рік, людина пішла на пенсію; і Микола Петрович одразу ж мені подзвонив: «Якщо Яна не передумала, може приступати до роботи». Звісно, донька погодилася. Відтоді так і трудиться у Миколи Дейкуна.

– Задоволена?

– Авжеж! Робота – напружена, та їй подобається. Також, пригадую, мій товариш (нині – міський голова в одному з райцентрів Чернігівщини) мав неабиякі проблеми зі здоров'ям; то Микола Петрович домовився, щоб його оглянули в Києві. Дякувати Богу, лікування виявилось ефективним!

Усі знають, що Микола Дейкун – людина слова. Він вміє працювати з людьми, довіряє їм. Навіть із дітьми легко встановлює контакт. Моєму хлопчині було 14 років, коли вони познайомилися. То Микола Петрович буквально за 5-7 хвилин так його розговорив, зацікавив! Відтоді вони завжди спілкуються з Сашком, як найкращі друзі. Власне, саме завдяки впливу старшого товариша, Олександр почав займатися спортом, виконувати вправи з гантелями. Бо ж раніше був пухкеньким підлітком і зовсім не переймався власним здоров'ям. А тепер, коли вони зустрічаються, Сашко з гордістю демонструє свої м'язи.

– А яка історія, пов'язана з Миколою Дейкуном, вразила Вас найбільше?

– Таких історій – немало. Ви знаєте, що, працюючи фельдшером, йому доводилося виривати зуби? Це ж – село, до стоматологічної поліклініки – десятки кілометрів, а людина потерпає від гострого болю! Що робити? Звісно, легше всього спекатися такого хворого – порадити їхати до міста. Але ж треба знати Миколу Петровича – ну, як же він, медик, кине стражденного напризволяще?! Отож навчився за потреби й зуби виривати, причому не гірше за стоматолога (принаймні ніхто потім не скаржився).

Взагалі, мені цікаво спілкуватися з людьми в соціальних мережах. Одного разу розмістив на своїй сторінці «В контакте» світлину усміхненого Миколу Дейкуна. І що Ви думаєте? Відгукнувся громадянин Канади, запитав: «Чи не можна познайомитися з Вашим товаришем?». Так йому це фото сподобалося! Ну, я тактовно відпо-

вів, що мій друг – дуже заклопотана людина й не має часу на подібні знайомства...

– А Миколі Петровичу про це розповіли?

– Чесно кажучи, навіть не пам'ятаю. Втім, нескладно передбачити його реакцію – чарівну усмішку!

– Кажуть, що саме Ви навчили Миколу Дейкуна готувати плов...

– Думаю, плов він і до того готувати вмів, адже Микола Петрович – досвідчений кулінар. Просто я з Таджикистану привіз рецепт плову по-бадахшанськи. А мій приятель – чоловік допитливий! З ним – дуже приємно спілкуватися, бо він уміє слухати. Зазвичай люди люблять розповідати самі, прагнуть бути в центрі уваги, але не надто уважно реагують на чужі балачки. Натомість Микола Петрович багато розпитував мене про Таджикистан, тамтешні традиції, обряди; і я відчував – йому дійсно цікаво! А почувши про дивовижну страву – плов по-бадахшанському (названий на честь автономної області в горах Паміру), захотів власноруч навчитися майстерно готувати таку смакоту.

– Ну, Ви й продемонстрували майстер-клас...

– Так, кілька разів. Ми навіть спеціальний казан купили і разом його випробували. Тепер Микола Петрович і сам із задоволенням радує друзів чарівним пловом.

– Владиславе Миколайовичу, а покритикувати свого товариша можете?

– Ні, бо він – справжній, щирий! Знаєте, що мене найбільше розчулює? Я – звичайна людина і практично нічого не можу зробити для нього навзаєм. Розумієте? Він мені допомагає безкорисливо!

* * *

Ось уже 18 років Микола Дейкун очолює обласну федерацію волейболу.

– Одного дня в спортзалі педуніверситету я познайомився з Миколою Носком, незабаром ми стали друзями й однодумцями, – розповідає Микола Петрович. – У нас спільне захоплення – волейбол. Чернігівська студентська команда «Буревісник», якою ми тоді почали опікуватися, в незалежній Україні грала спочатку в другій лізі

національного чемпіонату. Потім ми успішно виступали в першій та вищій лігах. У 2012-му «Буревісник» посів почесне четверте місце в Суперлізі.

– Дуже хороший результат!

– Так, дякую. Волейбол на Чернігівщині постійно розвивається. Колись обласний чемпіонат проходив нерегулярно, а в 2012-2013 роках змагалось близько сорока команд. Тепер і жіноча команда «Буревісник-ШВСМ» грає у вищій лізі національного чемпіонату.

Взагалі, волейбол – це ціла індустрія! Адже, наприклад, потрібні судді. Свого часу було лише двоє таких кваліфікованих фахівців, зараз маємо одну з кращих суддівських колегій в Україні: 24 судді, деякі з них – національної та вищої категорії (обслуговують змагання в Суперлізі, на Кубок України).

Пам'ятаю, як спочатку, вирушаючи на ігри, які відбувалися на виїзді, ми просто купували квитки на потяг або наймали «Газель». Але це – волейбол, гравці зазвичай високого зросту – мінімум два метри, тож, самі розумієте, як їм незручно їздити поїздом, навіть у купе. Тому в 2005-му нам вдалося придбати комфортабельний автобус. Також у Чернігові створено ДЮСШ з волейболу, де навчаються близько 700 хлопців і дівчат.

Розвивається пляжний волейбол – наші гравці посідали призові місця в першості України та Європи. Змагання відбуваються на піску, грають по двоє учасників. Є ще парковий волейбол – це коли команди змагаються в парковій зоні, на відкритому майданчику.

– Виступаючи на такому рівні, в Суперлізі, потрібно мати в команді лікаря, психолога, масажиста...

– Тому я, як можу, допомагаю хлопцям. Адже інколи гравці отримують травми. Пригадую, в одного нашого юнака стався вивих голіностопного суглоба ноги. Нога стала перпендикулярно до гомілки, чесно кажучи, раніше сам такого ще не бачив! У запалі боротьби хтось наступив на ногу хлопцеві. Всі шоковані! Втім, травмовану ногу обезболили, викликали «Швидку», а до кінця гри юнака привезли назад. Звісно, на майданчик того дня він уже не вийшов – довелося місяць чи два лікуватися; тепер – усе гаразд.

Одна з найкращих чернігівських волейболісток якось отримала травму. Головний тренер нашої жіночої команди подзвонив: «Допо-

можіть!». Звісно, одразу ж вирішили питання – поклали її до лікарні, й незабаром дівчина одужала.

– А на змагання за кордон їздили?

– І не раз: до Польщі, Чехії, Сербії... І в Чернігові міжнародні турніри проводили до Дня міста за участю команд із Білорусі, Росії, Сербії, Польщі. Хоч було непросто, адже, щоб виїхати за кордон, до країни Євросоюзу, потрібно оформлювати шенгенську візу. І це довелося робити дуже швидко, буквально впродовж тижня. Але нам ішли на зустріч.

– Мабуть, і на митниці довелося простоювати...

– Аякже, причому не одну добу, бо все було попереду буквально забито технікою й просто неможливо було проїхати. Однак всі подібні проблеми можна подолати, якщо мати бажання.

– Цікаво, а Ваші діти люблять спорт?

– Донька Таня ходить до спортзалу – займається аеробікою. І вдома у неї є тренажер – бігова доріжка. Син Валера також прагне бути в формі. Діти – медики, тож розуміють, що рух – це життя!

* * *

Микола Носко – ректор Чернігівського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України. Попри такі високі ранги, привітний і доброзичливий чоловік.

Микола Олексійович гостинно пригощає мене в своєму кабінеті чудовою кавою з молоком та тістечками. Він щиро радий моєму візиту, адже є нагода сказати добрі слова про свого товариша:

– Микола Дейкун – мій друг номер один. Нас поєднали не професійна діяльність чи місце народження (я народився на Донеччині, а Микола Петрович – на Придесенні, в мальовничому селі на Срібнянщині). Ми з ним жартуємо, що у нас єдина коханка – волейбол. Познайомилися завдяки цьому своєму захопленню, адже грали просто в своє задоволення. І ось уже стільки років дружимо!

– Хто з Вас старший за віком?

– Я лише на рік старший, тобто ми – практично ровесники.

– Ви зараз – віце-президент Національної федерації волейболу України?

– Так, у нас, у федерації, є такий жартівливий тост: «Вип'ємо за ту курву, що нас об'єднує, – за м'яч!».

– Дотепно!

– Авжеж, – посміхається. – Причому з роками наша дружба тільки міцніє. Микола Дейкун уже тривалий час – голова обласної федерації волейболу; я був головним тренером нашої чоловічої футбольної команди «Буревісник», а тепер очолюю спортивний волейбольний клуб із такою ж назвою. Звісно, обидва ми трудимося на громадських засадах, адже Микола Петрович за спеціальністю – лікар, а я – педагог.

– Ви дружите сім'ями?

– Так. Все почалося зі спорту, а потім наші стосунки стали дружніми; хотілося більше спілкуватися, обговорювати новини, разом відпочивати. Микола Дейкун – самі знаєте, така людина, що завжди виручить, допоможе. У нього навіть вночі телефони ввімкнені – раптом щось станеться й потрібна буде його підтримка. Звісно, він багато разів допомагав: і нашій команді, і моїй родині. Не дай Боже щось трапиться, першому йому дзвоню. Знаю: він спить із телефоном, і ніколи не дорікне друзям, що його розбудили.

– У 2006 році Микола Петрович став доцентом. Тепер сам опікується аспірантами...

– Вже троє його підопічних успішно захистили кандидатські дисертації. Тепер він – науковий керівник у моєї доньки Юлі. Працює доцентом на професорській посаді. Сподіваємося, скоро й звання професора отримає.

– А може, покритикуєте його трохи? Ідеальних людей, як відомо, не буває...

– По-моєму, він наближається до ідеалу, – посміхається. – Знаєте, або людина порядна, або ні. Це неможливо приховати. Які б посади Микола Петрович не займав, він завжди поводить себе достойно. Він дуже трепетно ставився до свого батька і мамою завжди опікується. Це настільки прекрасні, зворушливі стосунки! А скільки Микола Дейкун зробив для своїх дітей та онуків. Ви знаєте, яка біда була з Денисом, сином Валери?

– Ні. Микола Петрович не розповідав...

– Ну, то він не любить говорити про погане. Але тоді він скільки всього пережив! У його старшого онука виявили пухлину в корі головного мозку, і її потрібно було негайно видалити.

– Я не знав. Хто б міг подумати – такий спортивний, загартований юнак!

– Ну, в житті – всяке трапляється. Денисові раптом стало зле. Обстежили й виявили пухлину, яка росла. Потрібно було терміново робити дуже складну операцію...

– За кордоном?

– У Туреччині.

– Це ж – шалені кошти!

– Близько ста тисяч доларів. Але Ви ж знаєте Миколу Петровича – зробив усе можливе й неможливе і таки врятував онука!

– Слухайте, мені здавалося, що знаю про Миколу Дейкуна майже все, але спілкуюся з людьми і щоразу – нові дивовижні подробиці.

– Бо така неймовірна Людина! Це – справді Герой нашого часу. Бо є «герої», дуже негативні персонажі сьогодення, і є такі яскраві, неординарні Особистості, як Микола Петрович.

– Авжеж, даремно кажуть, що в історію можна увійти, а можна вляпатися... Взагалі, чудово, що ми в Чернігові маємо таку потужну волейбольну чоловічу команду «Буревісник», одну з найсильніших в Україні.

– Великою мірою, завдяки Миколі Дейкуну. Він і моральну допомогу увесь час надає, і матеріальну. Багато разів виручав нас і як меценат, і як медик. І закордонні паспорти для спортсменів допомагав оформлювати... Всього не перелічити! Власне, він щиро вболіває за команду та розвиток волейболу на Чернігівщині. Ми успішно їздили на змагання до Польщі, Словенії, колишньої Югославії... Наш «Буревісник» посів четверте місце у Суперлізі України, отримали право грати в єврокубках. Правда, не грали, бо в Чернігові поки немає відповідно обладнаного залу, який би стовідсотково відповідав європейським стандартам...

– А що це Ви сьогодні за жартівливу історію згадували з Миколою Петровичем?

– Ну, таких історій у нас – дуже багато! А ця трапилася, коли ми грали в Сімферополі, виступали тоді у вищій лізі. І от нас

повели на екскурсію на винний завод. Про дегустували чудове вино, і вирішили привезти 20-літрову каністру цього благодатного, божественного напою в подарунок Миколі Дейкуну, який залишився в Чернігові; щоб і він посмакував від душі, перейнявся нашою радістю. Звісно, повідомили йому про такий приємний презент із сонячного Криму. Втім, поверталися ми назад цілу добу, вино було дуже смачним – просто не могли відірватися. Отож завершилося все тим, що в Чернігові ледве націдили для друга півлітрову пляшку...

– Він не образився?

– Та Ви що! Сміявся, жартував. До речі, ми й зараз разом тренуємося – граємо у волейбол просто для власного задоволення. Адже рух – це життя! Це – така у нас прекрасна фізична, емоційна розрядка. Грали за депутатів Чернігівщини на першості України в Алушті.

– Тобто тепер Ви змагаєтеся як ветерани?

– Так. Як то кажуть, є ще порох у порохівницях! І нам завжди приємно бути поруч, спілкуватися про життя, пригадувати буремну молодість.

– Які риси характеру Миколи Петровича Вам імпонують?

– Обов'язковість, пунктуальність, професіоналізм, доброта, чуйність... Все найкраще, що може бути в Людині.

– Отже, Ви йому повністю довіряєте?

– Навіть більше, ніж собі!

* * *

– Миколо Петровичу, Ви побували в багатьох країнах, зокрема на стажуванні в США...

– Так, це була важлива поїздка! Мене цікавило, як влаштовані системи охорони здоров'я в різних державах: США, Канаді, Німеччині, Китаї...

В Америці ми з колегами відвідали шпиталь Вірджинійського медичного університету, поспілкувалися з його керівником. У нього прізвище – Буш, як у президента. Там це – популярне прізвище, як у Росії – Іванов.

У США – обов'язкове медичне страхування; тобто ні лікар, ні пацієнт про гроші не думають – платять страхові компанії. Медики усвідомлюють: якщо допомогу хворому буде надано неякісно, страхова компанія звернеться до суду, захищаючи права людини. Там настільки все це відпрацьовано, що, на перший погляд, здається, ніби жодних проблем узагалі не існує! Лікар радий пацієнту, зустрічає його доброзичливо. І хворий не налаштований чимось докоряти медикам.

Звісно, про якісь хабарі взагалі не йдеться: там їх просто у вас ніхто не візьме, адже американські лікарі – досить забезпечені люди, які дорожать своєї бездоганною репутацією; бо найгірше для медика – втратити ліцензію.

– Правда, що там у лікарнях практично нічого не пишуть на папері?

– У них все давно комп'ютеризовано, тамтешні медики практично зовсім не займаються рутинною роботою. У шпиталі Вірджинійського університету немає відділу статистики, зате є економічний відділ. Відчуваєте різницю? Вони мають прибутки!

– Що Вас іще зацікавило?

– «Швидка допомога». У США її готові надати навіть водії, які возять медиків; адже мають для цього відповідну підготовку. Зазвичай хворого одразу везуть до шпиталю, а там уже вирішують, що робити далі. Тому пів шпиталю – це приймальне відділення.

– Порівнюючи з нашими реаліями, просто казка якась...

– Ну, не все так ідеально. Наприклад, та ж система сімейних лікарів. Я познайомився там із Романом, росіянином із Санкт-Петербурга, який другий рік мешкав у Річмонді (це – столиця штату Вірджинія), працюючи в банку програмістом. Одного разу в нього почав боліти шлунок, тож він пішов до сімейного лікаря (кожен візит – сто доларів). Той призначив лікування, але через тиждень Роман завітав знову – пігулки не допомогли.

Звичайно, не завжди вдається одразу вдало підібрати курс лікування; отож фахівець заспокоїв пацієнта й призначив інші пігулки. Однак шлунок продовжував турбувати. Коли хворий прийшов втретє, спеціаліст сказав, що не знає, як йому допомогти й порадив звернутися... до іншого сімейного лікаря!

– А чому одразу не звернутися до досвідченого гастроентеролога?

– У них це не прийнято. Інша справа, коли важка хвороба загрожує життю пацієнта. Коли, наприклад, травма, втрата свідомості, зупинка дихання чи серця... Тоді, за нагальної потреби, викликають «Швидку» й проблемою займаються профільні спеціалісти: кардіолог, хірург, лор, гастроентеролог, онколог... А інакше, якщо виклик – необгрунтований, страхова компанія його не оплатить.

– Тому краще вести здоровий спосіб життя. Шкода, що я усвідомив це лише кілька років тому, в 47-літньому віці, «заробивши» хронічну недугу!

– Втім, ніколи не пізно вчитися на своїх помилках... У США ми були разом із Зіновієм Миколайовичем Митником. Він – родом із Прикарпаття. Прекрасний фахівець і порядна людина! За своє життя працював головним лікарем Івано-Франківської обласної лікарні, начальником управління охорони здоров'я облдержадміністрації, головою Івано-Франківської обласної ради, першим заступником голови обласної державної адміністрації, головним лікарем лікарні «Феофанія» (підпорядкованій так званій «Дусі» – управлінню справами при Президентіві України), заступником міністра охорони здоров'я, потім – міністром... Нині – директор НДІ імені Шалімова. Ми з ним – ровесники. І я дякую долі, що, завдяки стажуванню в Америці, познайомився з таким цікавим, неординарним чоловіком. Ми з ним і зараз за першої-ліпшої нагоди спілкуємося, дружимо!

Також у Річмонді ми познайомилися з керівником програми, за якою нас запросили до США. Це був лікар-кардіолог, дуже поважного віку – під 80 років. Він – автор фундаментальних книг із кардіології.

Щоранку приїжджали в його офіс, обговорювали програму на кожен день... Так непомітно два тижні й промайнуло, ніби за помахом чарівної палички, настільки все було цікаво – і на стажуванні, і в самому Річмонді! Це – велике місто, понад мільйон мешканців. А наприкінці перебування в США цей поважний добродій запросив нас на вечерю – у замок Джеферсон (ми жили в готелі навпроти).

– Знаю, це – надзвичайно престижне місце!

– Авжеж. Там знімали знаменитий кінофільм «Віднесені вітром». Так от, ми разом піднялися на другий поверх – шикарні апартамен-

ти! Тоді в штаті Вірджинія панувала неймовірна спека – градусів сорок, тож цілодобово працювали кондиціонери. Керівник програми був зі своєю помічницею – теж поважного віку, його ровесницею.

– Вісімдесятилітньою бабусею? Зазвичай у керівників такого рівня в Україні секретарки й помічниці – значно молодші!

– Ну, це – Америка, там і не таке трапляється... – стенив плечима Микола Петрович. – Отож подали нам його персональні келихи: у кожному – кубики льоду й на дні – грамів 20 рідини з присмаком і запахом алкоголю...

– Круто!

– Випили. «Може, хтось хоче ще?» – люб'язно запропонував організатор вечірки. Всі відмовилися, а я погодився й впродовж двогодинної бесіди ту рідину пригублював. На цьому «бенкет» було закінчено...

А в останній день ми зустрілися в офісі. Він кожному потис руку, а мені задоволено сказав: «Знаєте, шановний, мені дуже сподобалося, як ми з Вами випивали!». А я тоді з мимовільною усмішкою подумав, як би у нас, в Україні, відгукнулися про таку дивовижну «випивку» – лід і десять відсотків якоїсь сумнівної рідини на денці?..

– Тут, як то кажуть, без коментарів!

– А напередодні Дня Незалежності України з нами у Вашингтоні зустрівся Надзвичайний і Повноважний посол нашої держави в США, відомий письменник Юрій Миколайович Щербак. Він вручив нам сертифікати в посольстві – дві години бесідували про глобальні проблеми й шляхи їх вирішення. Причому ми, чоловіки, сиділи й глибокодумно розмовляли про вічне, а жінки, співробітниці посольства, зосереджено ліпили вареники; бо наступного дня там збиралося дуже багато поважних гостей, і потрібно було продемонстрували їм чудеса українського кулінарного мистецтва.

– А з чим хоч вареники були?

– З сиром, картоплею, капустою, вишнями...

– Ммм... Смакота! Обожаю вареники, особливо з вишнями – це моя улюблена страва!

– Думаю, гостям теж сподобалося. Потім ми поїхали до Капітолійського пагорбу, де знаходиться парламент. Будь-яка людина, навіть не громадянин США, може вільно, без проблем, туди зайти й подивитися. Ми і в Річмонді у владних апартаментах побували.

– А фотографувати там, у парламенті, можна?

– Принаймні ми фотографувалися, ніхто нам не забороняв. Там навіть у Білому домі правоохоронців – небагато; і вони – ненав'язливі. Все – дуже демократично.

– А в офісах у них курити можна?

– Що Ви, ні в якому разі! Це при тому, що, наприклад, штат Вірджинія, де ми стажувалися, – столиця «Мальборо». Американці взагалі практично не курять і не вживають міцні напої.

– А судячи з їхніх кінострічок, можна подумати навпаки...

– Ні, це – міф! Вони з самого дитинства дуже дбайливо ставляться до свого здоров'я.

– А Ви ж тоді курили... Як викручувалися?

– Ми із Зиновієм прочиняли двері на п'ять хвилин, щоб провітрити; бо ж надворі була несамомота спека.

– Чому саме на п'ять хвилин?

– Бо інакше охорона починала непокоїтися, одразу реагувати. Може, вони пильнували, щоб хтось раптом чогось не поцупив! Ще тамтешній меценат-мільйонер запросив нас до ресторану...

– На вечірку в стилі Вашого керівника зі стажування?

– Ні, – посміхається. – То був морський ресторан. Там надають перевагу морепродуктам. Спонсор: може, грамів по 50 горілочки «Смирнофф»? А офіціантка почула нашу українську й привітно: «Хлопці, а Ви звідки?» – «Ми з Чернігівщини й Івано-Франківщини» – «А я – Катя, з Полтавщини, вийшла заміж за американця, вже довго тут живу...». Гарно нас пригощала, й дуже приємно було поспілкуватися в США зі своєю колишньою співвітчизницею рідною українською мовою!

Були на службі в храмі Української православної церкви, де збираються у вихідні дні наші земляки. Хороший храм! Кожен прихожанин після завершення служби робить пожертву (не обов'язково велику суму, а хто скільки може) на утримання церкви.

– Ви – теж?

– Звичайно. Дуже сподобалися українці з нашої діаспори у США – чуйні, привітні люди. Дехто з них народився вже в Америці, в родині емігрантів; але знає українську мову, традиції й звичаї своїх предків, щиро вболіває й молиться за Україну.

Розумієте, люди тривалий час мешкають в США, вони – громадяни цієї могутньої й заможної держави; і водночас пишаються тим, що вони – українці! Читають книжки рідною мовою, співають українські народні пісні, ходять до своєї церкви й спілкуються між собою, підтримують один одного. І нас із великою цікавістю розпитували про Україну, бажали всіх гараздів. Це було дуже зворушливо!

Ось такий би патріотизм усім нам тут, на Великій Україні; тоді й держава б розвивалася значно швидше й багатьох проблем вдалося б уникнути. Взагалі, без щирого патріотизму мільйонів наших громадян просто неможливо побудувати сильну, заможну і дійсно незалежну Україну. Американці – великі патріоти своєї держави, це відчувається буквально на кожному кроці!

Вони багато працюють, і недаремно США називають країною рівних можливостей. Там діють демократичні закони, однакові для всіх; а не так, як у нашій відомій приказці: закон – мов дишло, куди повернеш, туди й вийшло...

Якщо закон – дишло, то так і житимемо: одні (купка олігархів) цинічно, безсоромно грабуватимуть свою країну, а дев'яносто відсотків наших співвітчизників тяжко існуватимуть за межею бідності. І про жодні справжні, демократичні реформи не йтиметься. Бо в цивілізованій країні не може бути такого, щоб кілька родин із мільярдними статками владарювали, мов цар на троні, й гендлювали власною державою, неначе циган – сонцем!

– Що Вам ще запам'яталося?

– У день від'їзду побували поблизу близнюків-хмарочосів міжнародного торгового центру, зруйнованих пізніше внаслідок жахливого теракту. Звідти найліпше видно статую Свободи. Також нам показали місце, де було вбито легендарного Джона Ленона. А ще досхочу чимчикували Бродвеем. Придбав там чудову відеокамеру: у крамницях – широкий вибір апаратури з усього світу...

Сподобалася й система скидок у їхніх магазинах. Наприклад, півлітрова банка всевітньо відомого пива «Будвайзер» коштувала в супермаркеті два долари. Але, якщо купуєш упаковку (дванадцять банок), то платиш лише шість доларів. Отже, виходить неабияка економія: одна банка – всього 50 центів. Вигідно? Авжеж!

Довкола по периферії Річмонда – чотири великих універмаги. Ми побували в усіх. У першому на вході – автомат із безалкогольними напоями: одна банка – 25 центів, це – від спеки. У магазині – великий торговий зал, товар – горами: окремо джинси, кросівки; немає консультанта й ціни – дуже низькі.

Заходимо до іншого універмагу. На вході ціна за банку безалкогольного напою – вже 50 центів. Всередині товари – на великих столах, ціни дещо вищі. У третьому універмазі за напій треба платити 75 центів. В магазині все – на окремих стелажах, біля кожного – консультант. Однак ціни вищі десь удвічі! А в четвертому універмазі на вході напій коштує один долар, і там – система бутиків: все випране, випрасуване; обслуговування – на високому рівні.

– А якість товару?

– Зазвичай чим дорожче, тим якісніше. І менше ширвжитку.

– Але ширвжиток є скрізь?

– Так... – посміхається. – Головне, кожна людина сама обирає, що їй більше підходить. А у нас, в Україні й зараз дуже непросто знайти дійсно якісні речі. Майже скрізь – один і той же ширвжиток із Китаю, який досить швидко зношується (якщо одяг і взуття) й виходить із ладу, якщо це – апаратура. І навіть дорога покупка не гарантує, що вона буде якісною.

Можливо, це – поверхове враження, бо складно одразу, за кілька тижнів, досягнути таку країну, як США. Але постійно здавалося, що нас там чекають...

– Тобто Америка Вам сподобалася?

– Так, у нас, в Україні, тоді тільки зароджувалась ринкова економіка, а в США ми на власні очі побачили, як вона діє й чого можна досягнути, якщо дружно працювати на благо своєї держави.

– На жаль, у нас поки не виходить...

– Вийде, якщо об'єднати народ довкола національної ідеї.

– Так, сподіватимемося, що нарешті перемаже здоровий глузд. Скільки ж може тривати увесь цей безлад?!

– Ще про які мандри Вам розповісти?

– Миколо Петровичу, знаю, Ви колись і в Африці побували?

– Відпочивав один раз у Тунісі. Це – мусульманська країна. Бідна. Жінки не працюють, займаються домашньою роботою й вихо-

ванням дітей. Родини багатодітні – зазвичай не менше чотирьох дітлахів. На вулицях чимчикують, в основному, чоловіки...

Ми путівку придбали в турфірмі. Мені зробили операцію на шлунку, то захотілося трохи відпочити. Купатися в морі ще було не можна (квітень), але там є на що подивитися. Оглянув пам'ятки архітектури, зокрема Карфаген – залишки давнього міста.

У Тунісі – багато красивих виробів зі шкіри; нас возили на фабрику, яка їх виготовляє. В затоці Середземного моря – затишна бухта, де «зимують» яхти мільйонерів з усього світу (бізнесменів, кіноакторів). Звісно, у місцевих шейхів є розкішні апартаменти, на узбережжі – п'ятизіркові готелі, вілли для туристів; але простим людям живеться скрутно.

Також я побував у Страсбурзі, де знаходиться Рада Європи; в Баден-Бадені – це курорт у Німеччині, де любив відпочивати Леонід Кучма (і був правий); у Парижі, зокрема, в шпиталі імені Жоржа Помпіду – там працює лікар-українець, родом із Черкас. До речі, людей із серцево-судинними хворобами до шпиталю кладуть у день операції і, якщо все нормально, вже наступної доби (максимум через два дні) виписують додому.

На початку перебудови, коли відкрилася «залізна завіса», був керівником групи медиків і педагогів – на десять днів їздили до Німеччини (НДР) та Чехословаччини. Про поїздку до німецького Мемінгема, який став містом-побратимом Чернігова, я вже розповідав раніше. Двічі побував в Ізраїлі – пройшов хресним шляхом Ісуса на Голгофу.

В Єрусалимі, на святій землі, мирно співіснують всі релігії. Ключ від християнського храму Гробу Господнього – у мусульманина (він відчиняє й зачиняє двері). Ця родина постійно опікується святинєю – ключ передається з покоління в покоління. Я сфотографувався на згадку з цим доброзичливим добродієм – він охоче погодився.

У храмі по черзі служать українці, вірмени, греки... Не ворогують між собою, а мирно спілкуються. Сюди приїжджають паломники з багатьох країн земної кулі.

У Стамбулі, в Туреччині, чемно зайшов до мечеті – люди навколішках моляться на підлозі, ікон немає... Незвично. Але у кожного народу – свої традиції, зокрема й релігійні. Мені, українцеві, пра-

вославному християнину, дуже подобаються наші храми, а мусульманам – мечеті. І це – нормально, так має бути. У цьому світі всім вистачає місця, не треба зазіхати на чуже!

Їздив до Естонії, Литви, Польщі, Сербії, Словаччини, Росії, Білорусі... В гостях було добре, але щоразу хотілося додому. Адже, як відомо, добре там, де нас немає...

Є така притча. Чоловік після смерті потрапив до раю: пташки співають, все розквітає, дуже гарно! А за парканом – пекло: музика, шум-гам. Цікаво, що там? Попросив апостола Петра: «А можна мені ненадовго за паркан – на екскурсію?». «Пиши заяву Богу», – погодився святий.

За тиждень чоловік вийшов за ворота; його люб'язно зустріли чорти, повели до бару, ресторану, казино... Скрізь народ веселиться, а в раю нудно. Повернувся добродій і знову до апостола Петра: «Відпустіть мене до пекла – на постійне місце проживання!». Святий спокійно кивнув: «На ПМЖ? До пекла? Пиши заяву Всевишньому...». А невдовзі повідомив новоспеченому грішникові: «Можеш іти, чоловіче, Бог дозволив. Тільки знай – назад дороги немає!».

Той аж застрибав на радощах, ледве дочекався, коли ворота відчинили. А ось і знайомі чорти. Тільки що ж це вони роблять? Схопили бідолаху та й кинули до казана з киплячою смолою. «Стривайте, я хочу до ресторану, у казино! Я прийшов сюди, щоб пити горілку, бити байдики й безтурботно веселитися!» – у розпачі заволав ошелешений чоловік. Але рогатий лише іронічно вишкірив зуби у відповідь: «Не плутай туризм із ПМЖ...».

Проблеми є скрізь, нічого не дається задарма – потрібно працювати. І менше красти.

* * *

Миколі Дейкуну поталанило спілкуватися з багатьма відомими людьми.

– З Леонідом Даниловичем Кучмою зустрічався разів п'ять, – пригадує Микола Петрович. – Початок моєї роботи в обласному управлінні охорони здоров'я припав на останні півтора роки його президентства. В нашій області тоді відремонтували Семенівську

й Новгород-Сіверську ЦРЛ, обласну дитячу лікарню, Ладанську районну лікарню на Прилуччині, а в селі Чайкине, на малій батьківщині Леоніда Кучми, збудували ФАП із житлом для фельдшера.

Семенівську центральну районну лікарню урочисто відкривали 6 травня 2003 року, в поминальні дні, перед Днем Перемоги. Та напередодні головний лікар ЦРЛ (був раніше довіреною особою Леоніда Кучми на президентських виборах) пішов у запій... Підходить термін здачі об'єкта, а його немає на роботі. З Адміністрації Президента України щотижня, а то й двічі на тиждень їздили туди, контролювали. Нарешті головний лікар з'явився...

– Але ж це не таке просто питання – урочистості за участю Глави держави!

– Авжеж. Розробляється маршрут, і будь-які відхилення від плану не допускаються. Ми, звичайно, провели кілька репетицій, щоб вийшло швидко, злагоджено й без якихось «сюрпризів». Головне, не мовчати, треба увесь час розповідати Президенту, як працює медицина області...

Взагалі, Леонід Данилович – людина цікава, завжди легко й невимушено спілкується з простими трудівниками. Наприклад, одразу ж зайшов у палату до ветерана війни, привітав зі святом, вручив подарунок. Палата – одномісна: ліжко, холодильник. Президент: «А що в холодильнику, можна поглянути?». Відчинив, а там – порожньо. Кучма: «А чому це так?..». Фронтвик: «Мене в лікарні нормально годують, то не треба з дому щодня продукти приносити», – захистив медиків!

Далі Президент завітав у палату до вісімдесятилітньої жінки-ветерана, в якої трудовий стаж – понад п'ятдесят років, на фронті була медсестрою. Поспілкувався від душі, чуйно, неначе син із матір'ю. Жінка була дуже зворушена: справжній Кучма, живий, у її палаті, а не в телевізорі, та ще й такий людяний!

Також Леонід Данилович розмовляв з будівельниками, медиками. Люди запитували, й він доброзичливо відповідав, відверто. Цікавився сам і уважно слухав відповіді. Ніякої пихи – говорив тихо, спокійно. Бесідував, ніби сусіда зустрів...

– Я теж був на одній такій зустрічі в Чернігові, де Кучма напрочуд просто поведився, навіть скромно. Хоч привіз у подарунок му-

зучилищу та музичній школі найкращі в світі фортепіано, дуже дорогі. Правда, він уже тоді не був Главою держави...

– Ні, це в нього взагалі така манера поведінки – завжди пам'ятає, що колись був простим сільським хлопчиною! Так от, побувавши у Семенівській райлікарні, Президент поїхав на могилу до своєї матері в село Олександрівку. Потім ми відвідали Чайкине, на Новгород-Сіверщині, де знаходяться могили його близьких. Там мешкали двоє братів майбутнього Президента; й Леонід Данилович щиро шкодував, що навіть на їхніх похоронах не був, бо в цей час перебував на Байконурі.

У рідному селі Кучмі показали ФАП, і він був задоволений сучасним обладнанням. Там Президент урочисто вручив ключі від нового ошатного двоповерхового будинку місцевому фельдшеру. Він ще зайшов на подвір'я, де колись була скромна батьківська хата; а там – такий собі нічогенький особнячок із червоної цегли, балкончик, два гаражі на першому поверсі... Данилович зітхнув, матюкнувся, промовив ледь чутно, але я розібрав: «От дурні...».

– Не сподобалося йому?

– Думаю, жалкує, що не вберіг рідну хату. Для людини, яка народилася в селі, це – важливо!

– Перепрошую, а фуршет був?

– Аякже, «замочили» новосілля! У новозбудованому будинку на другому поверсі швидко накрили стіл. Знали, що гість любить просту сільську їжу домашнього приготування. Тому обійшлися без якихось суперделікатесів: яйця-крашанки, паска, свіже сало, домашні ковбаси й чорний хліб, часник, цибуля, картопелька, пляшка самогону...

– Самогону?

– А що в селі зазвичай п'ють? Самогон. Головне, щоб якісний, і голова з похмілля не дуже боліла!

– Хто наливав?

– Я... – посміхається. – Звісно, першому налив чарку Кучмі, а далі – всім іншим. Данилович уже до цього випив на кладовищі; тож Віктор Медведчук, тодішній Глава Адміністрації Президента, тихо попросив мене: «Колю, ти йому повну не наливай...». Отож випили, закусили; і гість сів у вертоліт, який уже чекав на нього. На цьому візит Глави держави закінчився.

– Пам'ятаю, Новгород-Сіверську ЦРЛ відремонтували дуже швидко...

– Буквально за сорок днів! Леонід Данилович спочатку прилітав на гелікоптері, щоб визначитися з ремонтом. Тоді темніло рано, й Медведчук підганяв: «Нам же ще до Києва повертатися...». Коли Президента запевнили, що ремонт буде зроблено не гірше, ніж у Семенівці, він відповів: «Має бути краще!».

Відверто кажучи, думали показати йому порожні палати – без пацієнтів. А він, зайшовши, поглянув на першу палату справа: «А чому тут зачинено?». Відчинили, а там – жінка з дитиною. Кучма привітався й одразу: «Які у Вас проблеми?». Пацієнтка не розгубилася: «Я – з Грем'яча. Дитя – мале, а житла немає!». Тоді Президент так красномовно поглянув на Медведчука: «Вікторе, залишися...».

Зайшов до іншої палати – на власний розсуд. Там – також молода мама з дитям. Уважно розпитав про проблеми й тут же – губернатору: «Валентине, залишися...». Леонід Кучма приїздив до Новгорода-Сіверського 6 травня 2003-го, ремонтні роботи в лікарні почалися 1 липня; і Президент поставив завдання – до Дня Незалежності здати об'єкт. На відкриття приїхав особисто – правда, не 24-го (не вийшло в нього), а 26 серпня. Йому вирішили показати ці палати. Заходить, посміхається: «Здрастуйте, я до Вас знов. Як справи?». А жінки у відповідь: «Ой, дякуємо, Леоніде Даниловичу, тепер усе гаразд!».

– Тобто за цей час вдалося вирішити їхні житлові проблеми?

– Так, це ж – Президент України! Сказав, що треба зробити – зробили. Поталанило людям!

– Медведчук звично підганяв місцевих керівників, аби не затримували Главу держави?

– Авжеж... Завітали до гімназії, Спасо-Преображенського монастиря...

– До речі, я був у монастирі після ремонту – це вражає! Можна туристів з усього світу привозити, не розчаруються!

– Згоден. Ще в Новгороді-Сіверському одне подружжя, коли народилася дитина, назвали хлопчика на честь Президента – Леонідом. Почувши про це, Леонід Данилович розчулився й захотів зустрітися з цією молодою сім'єю. Медведчук знову спробував бурчати, але

Кучма вирішив: «Підемо!». Самі розумієте, яка це була подія для родини – Президент узяв немовля на руки, побажав батькам і дитині всіх гараздів.

Між іншим, попри свій вік, він, найстарший серед нас, ходив швидко, впевнено, бадьоро; й стрімко піднімаючись пішки на третій поверх, навіть не захекався.

– Цікаво, а Леонідові Кучмі щось від Чернігівщини на цих урочистостях подарували? Знаю, є така традиція...

– Валентин Мельничук вручив Президентові старовинну ікону за чотири тисячі доларів... Коли ремонт у Новгород-Сіверській райлікарні завершили, Леонід Данилович поцікавився у нашого губернатора: «Валику, а чим ще допомогти?». Валентин Васильович відповів: «Добре було б відремонтувати й обласну дитячу лікарню».

– І кошти на ремонт були виділені?

– Звичайно. Президент Леонід Кучма щиро допомагав своїм землякам і, треба визнати, встиг зробити для нас немало хорошого. І жовтня, за місяць до виборів нового Глави держави, обласну дитячу лікарню було повністю відремонтовано. Тепер це – один із кращих таких закладів в Україні!

І комп'ютерний томограф, дуже дорогий, тоді Чернігівщина від Леоніда Даниловича одержала. Натомість наступний Президент – Віктор Ющенко – для медиків палець об палець не вдарив!

– Справді? А Ви не передаєте куті меду?

– Я цілком відповідаю за те, що кажу. Віктор Андрійович багато «робив» тільки на словах, а от на ділі... Він навіть Батурицьку лікарню не захотів відремонтувати! Ми тоді підготували такий важливий для жителів проект постанови Кабміну щодо ремонту й оснащення цього закладу. Однак нічого з того не вийшло – постанову не прийняли. І ми ще довго не могли вирішити цю проблему; добре, хоч дах метало-черепицею вдалося накрити...

Взагалі, Леонід Кучма – людина доволі пунктуальна. А от про Віктора Ющенка цього не скажеш. Пам'ятаю 14 жовтня 2005 року. Покрова. Батурин, козацьке свято. Погана, дощова погода. Микола Петрович Судакевич – особистий лікар Президента Ющенка. Всі зібралися, з самого ранку чекаємо Віктора Андрійовича. Люди змокли, змерзли; пора розпочинати свято, а Глави держави немає.

– А коли воно мало розпочатися?

О дев'ятій. Але Президент обіцяв приїхати ще о восьмій. Тож можете собі уявити... І от одинадцята година, дванадцята. Нарешті повідомили, що його не буде. Звісно, свято провели, однак настрої у людей був зіпсований!

Або пригадую Крути. Вітер, дощ і водночас сніг. Це ж – поле! Всі дуже закоцюбли, чекаючи «сонцеликого» Ющенко, який традиційно спізнився на кілька годин...

Або ще зустріч із Президентом в Чернігівському педуніверситеті. Її було призначено на 11-ту, тож о 10-й уже зібралася повна зала. Чекаємо: вже 13-та година, а Віктора Андрійовича немає – затримується. Добре, хоч взагалі приїхав, от тільки ж викладачі та студенти просиділи в залі до 15-ї години. Це – нормально? Як можна так працювати, керувати державою?!

– Ну, він хоча б палац у Батурині відремонтував...

– Так, я пам'ятаю. Зібрав там якимось бізнесменів. Подивилися об'єкти, що потрібно зробити. Потім всі разом прийшли до намету – погрітися, поїсти куліш й обговорити справи. Я сидів навпроти Віктора Пінчука. Він змерз, тож із задоволенням з'їв тарілку кулешу.

І тут Ющенко запропонував бізнесменам скинутися по мільйону гривень на ремонт палацу. Він тоді ще був впливовою особою, народ у ньому не встиг розчаруватися; тож олігархи спочатку його трохи побоювалися. Тому, почувши пропозицію, ніхто з них не відмовився. Пінчук тихо пожартував, але ми з Володимиром Тандурою, який сидів поруч, почули: «Вперше в житті з'їв миску кулешу за мільйон...».

Зрозуміло, я немало в своєму житті спілкувався з різними міністрами. Кілька разів зустрічався з Президентом Януковичем; і він, відверто кажучи, не справив на мене особливого враження.

– На мене – теж...

– А от Володимир Михайлович Литвин сподобався. Причому я мав можливість зустрічатися з ним багато разів; адже двічі, коли він балотувався в Президенти України, був його довіреною особою на Чернігівщині.

До речі, Володимир Литвин допоміг вирішити важливе питання щодо Тростянецького дитячого ендокринологічного санаторію (це

– в Ічнянському районі). Йшлося про приєднання його до нашого санаторію «Пролісок». Так виходило краще й зручніше для нас, медиків, та дітей, які там лікувалися. Однак у Національній академії наук України, орендодавця Тростянецького ендокринологічного санаторію, нам хотіли відмовити. Тоді Володимир Михайлович, віце-президент НАН України, на моє прохання, звернувся до своїх колега-академіків з офіційним листом; і нам все-таки пішли назустріч! Питання благополучно вирішилося, й ось уже близько десяти років у цьому санаторії належно піклуються про дітей.

– А який Володимир Литвин у повсякденному житті?

– Дуже простий у спілкуванні, інтелігентний, толерантний, освічений. Він щиро вболіває за державу. Відвідуючи медичні заклади на Чернігівщині, завжди охоче спілкувався в трудових колективах. Це – справжній лідер, але люди у нас як міркують: «Він – занадто культурний, шляхетний; а Україні зараз потрібен жорсткий керівник». Тому люблять Литвина, а голосують за Януковичів...

– Чомусь у Чехії свого часу обрали президентом всесвітньо відомого письменника, інтелігентну й високоосвічену людину – Вацлава Гавела, й не розчарувалися!

– Авжеж. Тому мої пріоритети не змінилися. Вважаю, що Володимир Литвин, як лідер Народної партії, здатний ще немало доброго зробити для України.

Видатний Микола Іванович Пирогов свого часу радив, як орієнтуватися, кому першому надавати допомогу на полі бою. Хтось, легкопоранений, бігає й метушиться, галасує. Але треба подивитися, хто лежить мовчки, зціпивши зуби, й сіпається в судомках. Це – важкопоранена людина, й саме вона потребує негайної допомоги.

Так і в суспільному житті: той, хто найголосніше кричить: «Лови злодія», зазвичай сам виявляється нечистим на руку. Треба керуватися не емоціями, а здоровим глуздом; і підтримувати високоосвічених та порядних людей, які ухвалюють виважені рішення.

У 2004-му Україна була на межі громадянської війни, й тоді нам просто пощастило, що головою Верховної Ради був Володимир Литвин. Саме завдяки його виваженості вдалося уникнути кровопролиття. І ми залишилися Великою Україною!

– З Донецьком, Луганськом, Харковом, Одесою й Кримом... На жаль, наші співвітчизники цього не оцінили.

– І дарма, бо Володимир Михайлович тоді рішуче й мужньо взяв усю відповідальність на себе. Не розгубився в такій екстремальній ситуації й практично самотужки врятував країну. Тобто проявив себе як справжній лідер держави.

– Як на мене, саме такий Президент нам і потрібний! Не диктатор на кшталт Путіна чи Лукашенка. Не малоосвічений Янукович, який так і не став Президентом усієї країни, бо розставляв вихідців із Донбасу на ключові посади, що врешті-решт і призвело до узурпації влади й, як наслідок, нової революції і падіння ненависного режиму. Нам потрібен український Вацлав Гавел. І така людина є – Володимир Литвин, справжній Герой України.

– Але, Ви ж самі сказали, що люблять одних, а голосують за інших. Старше покоління на сході й півдні України нерідко виправдовує навіть Сталіна й не проти воскресити Йосипа Віссаріоновича заради його «залізної руки» і наведення жорсткого порядку. А в Західній Україні високі рейтинги – у правих радикалів. Тому у такого зваженого, демократичного політика й державного діяча, як Володимир Литвин, сьогодні, по-моєму, все ж небагато шансів...

– Я вважаю, що Володимир Михайлович належно не зреалізував свій потенціал. Він здатний на більше!

* * *

Шість років невтомно працював Микола Дейкун начальником обласного управління охорони здоров'я. А потім змушений був звільнитися зі своєї посади. Що ж трапилось? Пригадувати це, ятрити душевні рани – нелегко. Але наша розповідь була б неповною. Тому я переконав Миколу Петровича (людину толерантну, товариську й зовсім не мстиву) все-таки згадати той непростий період у своєму житті. Отже, було так...

– Це трапилось наприкінці листопада 2008 року. В Чернігові, у великій конференц-залі обласної лікарні проходила всеукраїнська нарада з охорони праці співробітників станції «Швидкої допомоги», – пригадує Микола Дейкун. – Почалася вона о десятій ранку,

а о пів на дванадцятю мені на мобільний подзвонив міністр охорони здоров'я Василь Михайлович Князевич: «Я завтра буду у тебе в гостях, тож відпрацюй разом із моїм помічником два маршрути на Чернігівщині. А я увечері виберу, по якому поїду».

Що ж, я повернувся до обласного управління охорони здоров'я і відправив листа помічникові міністра. А потім сів у машину й проїхав обома маршрутами Козелецьким, Чернігівським та Куликівським районами...

Увечері міністр обрав маршрут. 28 листопада о дев'ятій ранку ми його зустріли – за традицією, на кордоні Київської та Чернігівської областей (головний лікар обласної санепідемстанції Микола Петрович Донець, голова Козелецької райдержадміністрації і я): вручили чудовий коровай, дівчата в національному українському одязі подарували квіти. Одразу ж поснідали в «Мисливці» (це – мережа придорожніх ресторанів, досить дорогих). Міністра супроводжували троє його співробітників.

Ми разом відвідали Козелецький храм: священник подарував гостеві ікону, благословив. До речі, Василь Князевич розповів нам, що у вихідні приїжджає сюди на службу, адже мешкає не в столиці, а під Києвом (житло знаходиться в напрямку Чернігівщини).

Побували і в Козелецькій центральній районній лікарні, у дільничній лікарні в Чемері, у ФАПі Количівки, сільській лікарській амбулаторії Киянки, в обласних дитячій лікарні та санепідемстанції, у центрі реабілітації дітей-інвалідів «Відродження»...

В обласній лікарні відбулася зустріч з активом медичних працівників Чернігівщини, на яку завітали губернатор Володимир Хоменко та його заступник із гуманітарних питань Володимир Приходько (далі вони їздили разом із нами). Того дня очільник області прозвітував на сесії облради, тож був у піднесеному настрої; а його заступник навіть встиг відсвяткувати цю подію, уже був на підпитку.

Пообідавши в готелі «Придеснянський», вирушили до Батурина. Палац ще реставрувався, офіційно не був відкритий; та міністрові, звісно, показали експозиції. Потім повернулися до Козельця, поблизу якого повечеряли у «Мисливці»; звісно, розслабилися після напруженого дня, немало спиртного випили...

До речі, я, коли працював в обласному управлінні охорони здоров'я, взагалі не вживав спиртних напоїв. Принципово, жодного разу. Володимир Тандура, колишній заступник голови облдержадміністрації, все дивувався: «Як ти можеш?!». Але незабаром усі звикли, що я п'ю лише воду, тож ніхто й не пропонував мені оковитої.

Однак Приходьку це не сподобалося: «Як так? Тоді щоразу, коли ми перехилиємо чарчину, випивай гранчак води!». Спочатку, щоб зайвий раз не сперечатися із добряче захмелілим начальством, я склянку мінералки випив; а далі вже лише імітував свої «тости», час від часу тримаючи напівпорожній гранчак із водою в руці.

Заступник губернатора активно причащався горілкою (решта пили віскі) – увечері, протягом застілля, кілька разів одразу по двісті грамів оковитої вихиляв під оплески й підбадьорювання свого патрона. А всього під час трапези десь із літр спиртного вжив. Тож, самі розумієте, в якому він був стані...

Міністр поїхав додому о 23-й, а ми вчотирьох (губернатор, заступник, Микола Донець і я), неквапливо продовжували бенкет. І от близько першої години ночі голова облдержадміністрації раптом заходився мене виховувати. Звичайно, все – надумане, одні плітки від його «доблесного» заступника, котрий уже, як то кажуть, лика не в'язав. Але очільник області тикнув йому пальцем у груди й заявив: «Оцій людині я безмежно довіряю!».

І я, знаючи рівень пана Приходька, зрозумів, що з таким горекуратором працювати далі не зможу й не хочу. Тому саме тієї миті, в придорожньому ресторані «Мисливець», на тверезу голову прийняв остаточне рішення...

Роз'їхалися ми десь на початку другої ночі: губернатор вирушив додому на Бровари, а ми втрьох у машині Миколи Донця повернулися до Чернігова. По дорозі Приходько зненацька заходився бити водія. Тільки уявіть собі: ніч, наша автівка мчить на швидкості 120 кілометрів за годину; а заступник губернатора раптом як дасть водієві у вухо! Це у нього звичка така: як нап'ється, починає до людини за кермом чіплятися. Може ні сіло ні впало вперіщити водія кулаком – у вухо чи по потилиці, куди влучить. А чоловік же їде, пильнує за дорогою (так і аварію спровокувати недовго!).

Водій Приходька, Міша, зрозуміло, до такого бешкету свого шефа звик, тож у черговий раз угледівши Володимира Валентиновича «під шофе», був на сторожі, краєм ока пильнував за неспокійним пасажиром, аби вчасно ухилитися від його кулака.

Однак Толя, який возив головного лікаря обласної санепідемстанції, не витримав. Рішуче зупинив автівку і за грудки витягнув п'яного, мов чіп, заступника голови облдержадміністрації. Рвучко тряснув його й вигукнув: «Валентиновичу, ще одне таке неподобство, як пере...бу!».

Приходько одразу ж прийшов до тями – збагнув, що цей водій запросто може дати йому відкоша, натовкти пику. Тож не став ганьбитися (все-таки силу він поважає) – всю дорогу сидів тихо, мов миша...

Наступного дня я сказав Миколі Донцю, що в неділю напишу заяву про своє звільнення за власним бажанням (просто в суботу, 29-го, їздив провідати батьків). І кураторові Приходьку про це підтвердив, коли він мені о сьомій ранку подзвонив...

У неділю заява була вже написана. Зателефонував заступниці – Ніні В'ячеславівні Товчизі, пояснив ситуацію: «Виконуватимете обов'язки начальника обласного управління охорони здоров'я?». Але вона рішуче відмовилася: «Я не буду! Ні в якому разі, тільки не я! Ви ж знаєте, хто такий Приходько: принижує людей, матюкається, погрожує всіх позвільняти... А я – жінка, маю почуття власної гідності й хамства не люблю» (до речі, Ніна В'ячеславівна незабаром перейшла разом зі мною на роботу до обласного центру з профілактики та боротьби зі СНІДом, де працює й зараз моїм заступником).

Тоді я подзвонив Галіні Михайлівні Васильковій, яка теж працювала в нашому управлінні, й просто повідомив їй, що написав заяву про звільнення, тому вона виконуватиме обов'язки начальника. Сказав і одразу ж поклав слухавку...

Потім віддав заяву заступникові губернатора Володимирові Приходьку й попросив: «Бажано, щоб завтра, 1 грудня, мене звільнили». Він у відповідь: «Ми ж Вас не виганяємо! Не грюкайте дверима...». Однак я наполягав на своєму. Відверто кажучи, мене вже так довело, що й здоров'я погіршилося: в інфарктному відділенні обласного кардіологічного диспансеру, обстеживши, у мене зафіксували пору-

шення серцевого ритму. Ще б пак! Хіба можна постійно перебувати в такому напруженому, стресовому стані?

Пригадую, кінець року. Субвенція з державного бюджету для лікування хворих на цукровий діабет. Обласне управління охорони здоров'я прийняло рішення: перерахувати кошти обласній лікарні, щоб централізовано закупити інсулін для Чернігівщини й потім пропорційно розділити ліки відповідно до потреб кожного району та міста нашого регіону.

Рішення – виважене: якби ці гроші одразу віддали, скажімо, місту Чернігову, це обійшлося б значно дорожче для нашої громади – довелося б тоді купувати інсулін в аптеках, а там націнка – 25-28 відсотків! Натомість ми мали змогу придбати ліки дешевше – безпосередньо у виробника, істотно зекономивши кошти. Це – дуже важливо, бо отриманих грошей не вистачало на увесь рік – тільки на три квартали.

Прикро, але міський голова Олександр Соколов, не розібравшись, пішов до Приходька: «Дейкун із Романюком (головним лікарем обласної лікарні – С. Д.) хочуть відмити гроші!». Ну, а реакція куратора, далекого від проблем медичної галузі, виявилася прогнозованою: зчинився гвалт. Жодні аргументи на високопосадовця не подіяли – нас, фахівців, просто не побажали належно вислухати. І зобов'язали мерщій, до 23-ї години, підготувати розпорядження голови облдержадміністрації щодо розподілу коштів по регіонах. Що ж, підготували, роздали: ділили вночі, у «Градецькому».

Звісно, це внесло сум'яття в роботу нашого управління; а у мене від чергового стресу й таких недолугих, несправедливих звинувачень на ранок порушився серцевий ритм, який вдалося відновити лише через десять діб...

Ще один прикрий спогад – про автомобілі, які були придбані за кошти обласного бюджету для закладів охорони здоров'я в сільській місцевості. Спочатку, за цією обласною програмою, закупили «УАЗи» та «Ниви», на яких зручніше їздити нашими роздубаними сільськими дорогами. Але наступного разу втрутився Приходько, бо його родич торгував легковими автівками. От заступник губернатора й заявив: мовляв, «Нива» коштує дорожче, ніж «Жигулі», тож мусимо заощаджувати кошти...

Що ж, на вимогу пана Приходька, придбали 37 «Жигулів». Та невдовзі почалися проблеми: легковики виявилися абсолютно непристосованими до сільського екстриму. Жителі потребували термінової допомоги, а ті машини взагалі не могли нікуди виїхати: зима була сніжною, шляхи замело, дороги погано чистилися; от «Жигулі» й забуксували!

Проте ініціатор резонансної афери наслідками скоєного не переймався і від сорому не паленів. Адже аніскільки не постраждав, залишився сидіти на своєму «троні» і продовжував, ніби нічого й не сталося, «звитяжно» керувати медиками, невгамовно втручаючись у те, в чому нічого не тямив...

Я запропонував замість себе кандидатуру Галини Василькової. Вона працювала в управлінні, спеціалізувалася на акушерстві й гінекології. Лікар – хороший, Професіонал, і людина – розумна. До речі, Галина Михайлівна й зараз, керуючи обласним управлінням охорони здоров'я, приймає пологи, у разі потреби, робить кесарів розтин. А Приходько лементував: «Виганяй її з роботи! І Товчигу міняй!».

Взагалі, була ще одна причина, через яку я потрапив у немилість до місцевого «божка». Тодішня голова обласної ради Наталія Романова, яка прийшла до влади після помаранчевої революції, двічі збирала сесію, щоб висловити недовіру очільнику облдержадміністрації Володимирові Хоменку. Адже в обласній раді більшість депутатів були в той час прихильниками Віктора Ющенка та Юлії Тимошенко.

Серед народних обранців виявилось дванадцять лікарів, з яких четверо підтримували БЮТ і нову помаранчеву владу. Приходько дав завдання: медики ні в якому разі не повинні голосувати проти губернатора! Але що я, начальник управління охорони здоров'я, реально міг вдіяти у тій ситуації? Це ж не малі дітлахи, а дорослі люди, відомі й шановані на Чернігівщині, котрі цілком визначилися зі своїми політичними поглядами.

Звісно, вони проголосували так, як хотіли. Зокрема, й мій двоюрідний брат – Валерій Зуб, який тоді був у БЮТі й очолював в обласній раді постійну комісію з питань охорони здоров'я та захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС (до речі, він і зараз – голова цієї комісії).

У нас із Валерою – прекрасні стосунки! Він – дуже хороша людина, а як лікар – просто суперпрофесіонал: завідує поліклінікою в онкодиспансері, тисячі операцій робить (за спеціальністю – акушер-гінеколог). Захистив кандидатську дисертацію й зараз пише докторську. Чесний, розсудливий, інтелігентний; не п'є, не курить. У нього – чудова сім'я, троє дітей. Але, скажіть, як я тоді міг на нього вплинути?!

Однак Приходько заходився накручувати губернатора: «Дейкун – зовсім некерований; що хоче, те й робить!». І почалося: у моїй присутності говорили одне, а поза очі – зовсім інше. Плели недолугі інтриги, розповсюджували усіякі нісенітниці... А я – людина відверта, толерантна; плітки сприймаю болісно, бо ж вони – несправедливі.

Власне, все це вигадувалося й обговорювалося в... лазні, де щотижня збиралися Приходько та його компаньйони. Їх жартома так і називали: «комітет банщиків». Вони там парилися, грали в шахи й теніс і влаштовували застілля, де під час чаркувань перемивалися кісточками «неблагонадійних»; а іноді фактично й рішення приймалися щодо людей, котрі їм не подобалися.

Звичайно, я з паном Приходьком до лазні не ходив, що теж сприймалося, як виклик. Але я просто не бажав марнувати свій час на нещирі й непорядні балачки про приватне життя знайомих та чужих коханок. Вважаю, що в лазні потрібно змивати бруд, а не розповсюджувати його.

Взагалі, на посадах високого рангу мають бути патріоти, професіонали, інтелігенти, високоосвічені, культурні й благородні люди. На жаль, в Україні досі це – швидше виняток, ніж правило. Як прийшли до влади в 1917-му Шарікови й Швондери, так і нині мало що змінилося. Як на мене, «Собаке серце» – геніальна книжка! Так, для Шарикових ми з Вами, Сергію, – всього лише «гнила інтелігенція», яку вони ненавидять усіма фібрами свого вбогого ества.

Звільняють людину з роботи. За що? «А щоб не був таким розумним!». Погодьтеся, розумні, талановиті громадяни в нашій державі не потрібні і не цінуються. Більше того, їх навіть нерідко переслідують за волелюбність, принциповість, небажання плазувати й лизати п'яти всіляким нікчемам. У такої України жодних перспектив,

звісно, немає. Єдиний вихід – змінити систему; але проблема в тому, що клан, який зараз узурпував владу в країні, ніколи добровільно її не віддасть!

Ці пророчі міркування Миколи Дейкуна я записав у листопаді 2013-го, напередодні кривавих подій на київському Майдані...

* * *

– Миколо Петровичу, обласний центр із профілактики та боротьби зі СНІДом відкрився в 2005 році, а створено його було в 2004-му. Тобто Ви ще працювали начальником обласного управління охорони здоров'я...

– Авжеж. Першим головний лікарем цього новоствореного центру став Володимир Антонович Гончаренко. Він багато зробив для того, щоб ситуація дійсно покращилася. Нині йому – 73 роки. Дякувати Богу, живе, на машині їздить. У відставку він пішов у 65-літньому віці за власним бажанням. Відверто кажучи, зробив це заради мене, адже й раніше запевняв, що готовий будь-якої миті звільнити цю посаду й піти на заслужений відпочинок, якщо я раптом залишуся без роботи.

– Отож, коли Ви фактично стали безробітним, Володимир Антонович просто дотримав своєї обіцянки?

– Так, я його попросив, і він анітрохи не вагався. У нас із ним завжди були чудові стосунки!

– Як начальнику обласного управління Вам довелося попрацювати з різними головами облдержадміністрації. З ким було найліпше?

– Звичайно, з Валентином Мельничуком; ми дуже добре розуміли один одного. Тим більше, його заступником із гуманітарних питань був мій колега й однодумець Володимир Фаль, який повністю мені довіряв. Ми з ним разом ще в медінституті вчилися, тільки він на два роки раніше закінчив вуз. Тому я мав комфортні умови для роботи й втілення важливих проектів. Володимир Петрович на своїй новій посаді також багато уваги приділяв медицині, він – небайдуха людина, високоосвічений професіонал. Самі розумієте, наскільки потрібною й ефективною була його підтримка.

Добре працювалося мені і з Володимиром Миколайовичем Тандурою, коли його призначили заступником губернатора. Він був напрочуд чуйною, інтелігентною людиною. Постійно радився з медиками, і ми відчували його довіру й підтримку. Володимир Миколайович був, як то кажуть, легким на підйом, любив приходити в трудові колективи й відверто спілкуватися з людьми. Через дрібниці не турбував, допомагав вирішувати проблеми. А головне – не заважав працювати, на відміну від пана Приходька.

– Вас послухати, то Володимир Валентинович – просто монстр якийсь!

– Сергію, я маю право на свою думку, а лицемірити не хочу. Розповідаю все так, як було. Коли Приходько пересів у крісло заступника губернатора й заходився керувати, для мене це був кошмар! Я аніскільки не згущаю фарби – просто, повірте, м'якшого слова підібрати не можу. Справа ж не в якійсь особистій образі, а в стилі поведінки можновладця. Немало людей, яким «пощастило» працювати під його керівництвом, стільки всього можуть розповісти про свого колишнього шефа...

– Ну, на жаль, чимало начальників небайдужі до оковитої! Пам'ятаю кумедний епізод, як один головний редактор комунальної газети (тепер – уже колишній) так наклюкався, що сплутав зі статтею... заяву про відпустку, яку напередодні написала його підлегла. Хотів терміново поставити її в номер та ще й на першу сторінку! А відповідальний секретар, теж п'яний, мов чіп, одразу ж, не читаючи, заверстав цей «шедевр», завізований шефом до друку. Добре, що чергова журналістка вчасно побачила й забила на сполох, а то була б «сенсація» на увесь Чернігів...

– А якщо керівник – майже постійно напідпитку? Коли він – у важкому похміллі, злючий, мов сто чортів, і при цьому ще й намагається командувати, пихато повчати, як нам треба жити й поводитися? Приходжу на планірку, а він – мало того, що непрофесіонал, так ще з «бодуна», спітнілий, мокрий, аж його всього колотить. Хіба ж це – нормально? І, зважте, йдеться не про якогось звичайного начальника, а про високопосадовця, заступника голови облдержадміністрації!

Пам'ятаю, коли я написав заяву, дзвонить він мені: «А що це Ви ходите по місту й розповсюджуєте чутки, начебто ми Вам пропону-

ємо залишитися на посаді, мало не навколішках благаємо, а Ви нас на х... посилаєте?!». Навіть не хочу коментувати такі нісенітниця – самі знаєте, ніколи не переймався чутками, на відміну від того ж таки не шанованого мною пана Приходька. Коли мені щось не подобається, я відверто, не криючись, про це говорю, причому саме цій людині, а не комусь сторонньому.

Натомість заступник губернатора може ні сіло ні впало подзвонити й ошелешити ще одним надуманим («одна бабця сказала») звинуваченням: «А що це Ви людей намовляєте, аби ні в якому разі не погоджувалися працювати в обласному управлінні охорони здоров'я?». Ну, навіщо мені усіякі інтриги та безглузді балачки? Теревенити щось поза очі, намовляти – це з арсеналу приходьків...

Авжеж, запропонували спочатку посісти посаду начальника управління Богданові Павлюку. Він тоді працював головним лікарем медико-соціальної експертної комісії, яка ухвалює рішення щодо груп інвалідності. Приходько наполягав: «Дайте згоду, я Вас прошу!». Однак Богдан Михайлович рішуче відмовився. «Ну, й даремно!» – розгнівався можновладець. Пан Богдан випив літрову пляшку «Віскі», прогулявся пішки, але так і не змінив своєї думки. Недавно ми з ним спілкувалися, і він, пригадуючи ту ситуацію, відверто сказав: «Як же я міг погодитися, коли дуже не поважаю Приходька?».

Врешті-решт заміну знайшли – обласне управління охорони здоров'я очолив Володимир Яценко. Він, як керівник, пройшов хорошу управлінську школу. Свого часу я запросив його на посаду головного лікаря обласної психоневрологічної лікарні. Володимир Іванович – дійсно гарний господар, у своєму медичному закладі навіть храм для віруючих облаштував.

– Однак на новій посаді не пропрацював і року...

– Близько десяти місяців. Просто, коли він давав на це згоду, то висував певні вимоги. Головна – не призначати головного лікаря психоневрологічної лікарні, доки він керуватиме управлінням.

– Розумів, що ця посада – тимчасова...

– Авжеж. Отже, йому пообіцяли, і він погодився, почав трудитися. А потім дізнався, що Приходько підшукує кандидатуру головного лікаря.

– І як після цього можна довіряти такій владі?!

– Тому Володимир Іванович не став марнувати часу й повернувся до роботи в лікарні...

– А як Вас призначили керівником обласного центру з профілактики та боротьби зі СНІДом? Були проблеми?

– Ні, мені запропонували, і я погодився. А незабаром колеги – депутати обласної ради – спокійно ухвалили таке рішення.

– Миколо Петровичу, за час Вашої роботи начальником управління на Чернігівщині змінився не один губернатор...

– Знаєте, я завжди прагну віднайти в кожній людині щось хороше. На жаль, якщо говорити про недавнього очільника – Володимира Хоменка, то жодного позитивного моменту пригадати не можу. Це – моя особиста думка, і я, погодьтесь, маю на неї право. Вважаю, що в інтересах медичної галузі він не працював, реально нам не допомагав і навіть по-справжньому не цікавився нашими проблемами.

Виходило так, що ми, професіонали, були поганями, а він – хорошим... 55 років я нормально трудився, і всіх влаштовував. Раптом якийсь Приходько щось нашептав губернаторові на вушко, й Дейкун одразу ж став «не таким», «некерованим». Досі не збагну, як можна займати таку відповідальну посаду й послуговуватися базарними плітками?

– А як Вам із Миколою Лавриком працювалося?

– Добре, у нас було порозуміння й немало вдалося зробити – наприклад, щодо забезпечення санітарним транспортом у сільській місцевості, сприяння у вирішенні житлових проблем медиків, які трудяться в селі.

Правда, він – людина емоційна, й настрої у нього швидко змінювалися. Одного разу у нас відбулася неприємна розмова. Сталося так, що в санаторії «Зелений гай», на Чернігівщині, неповнолітній хлопець начебто згвалтував п'ятилітню дівчинку з неблагополучної родини. Він потрапив за ґрати; хоч я досі переконаний, що реальних доказів вини цього юнака немає.

Але губернатора Лаврика «накрутили» й він накинувся на медиків, ніби ми антихристи якісь. Тож я не витримав, відповів, що в цьому світі щодня скоюються злочини, трапляються автокатастро-

фи й гинуть люди. Але до чого тут лікарі? Чому ми, медики, маємо відповідати за все?!

Тоді він: «А от у вас, в лікарні, хтось нещодавно помер!» – «І що? Медицина – не всесильна, і людина не може жити вічно. Так, хтось помирає в лікарні, але ж скількох пацієнтів вдалося врятувати! Давайте на два тижні зачинимо облдержадміністрацію. Щось за цей час зміниться? Не думаю. А тепер тільки уявіть, що на півмісяця припинили роботу всі медичні заклади області...».

– Катастрофа!

– Тому не треба, кажу йому, нас лаяти останніми словами, а навпаки подякувати, що працюємо за таку мізерну зарплату. Потрібно говорити й про позитив – в області щороку близько десяти тисяч дітей народжуються, щодня – 25-30 немовлят; і багато з них вижили завдяки професіоналізму медиків, їх самовідданості. Наші лікарі кваліфіковано проводять сотні операцій, хіба це не заслуговує на повагу? Не варто лише через один випадок, суперечливий, сумнівний, зчиняти таку бучу, робити з мухи слона!

– І як відреагував на Ваші слова очільник області?

– Заспокоївся, й після цього у нас із ним жодних непорозумінь більше не виникало. Він став дещо по-іншому зі мною розмовляти... Для чого я це все розповідаю? Не можна будувати свою роботу з людьми на негативі. Сто разів скажеш на чоловіка «свиня», він і зарохкає! Якщо стався прикрий випадок, то треба спокійно, зважено розібратися, а не ображати людей безпідставно.

– Втім, один із керівників області був і залишається Вашим другом...

– Так, Валентин Васильович Мельничук.

* * *

У заступника голови обласної ради Валентина Мельничука вистачає роботи. Він, як і раніше, потрібен землякам. Прийшов до нього о третій дня, а Валентин Васильович ще й не обідав, бо з самого ранку крутився, мов білка в колесі. Однак як же не поговорити про свого товариша – Миколу Дейкуна, з котрим знайомий десятки років!

– Це було дуже давно, ще коли я керував Чернігівським пивкомбінатом, – поринає в спогади. – Ми заприятелювали, й відтоді вже спілкувалися, як друзі. На яких би посадах я не був – і міським головою, й представником Президента в Чернігівській області, і головою облдержадміністрації, Микола Петрович, можна сказати, завжди був поруч.

– Але він спочатку не погодився на Вашу пропозицію – очолити обласне управління охорони здоров'я...

– Так, не дозрів тоді, – посміхається. – Всьому – свій час! Хоч у нього і в молоді роки було своє бачення реформування медичної галузі, немало слухних ідей, чудові аналітичні здібності. Тому я все одно наполіг, щоб Микола Дейкун зайняв цю посаду. Переконавав: «Якщо ми – одна команда, то повинні працювати разом».

– І він погодився...

– А куди йому було діватися! – примружує очі. – Я знав, що мій друг – людина порядна, совісна, обов'язкова, не підведе. Він взагалі не може сидіти, склавши руки, постійно комусь допомагає, турбується про земляків. Йому, за потреби, можна будь-коли, навіть вночі, подзвонити, – ніколи не образиться.

– Втім, Ви також не раз надавали йому підтримку...

– Звичайно, надавав. І меценатську, ще коли я пивкомбінат очолював, і моральну. Це було правильно, адже Микола Петрович встиг зробити немало доброго. Скажімо, як головний лікар четвертої міської лікарні, він одним із перших в Україні повністю комп'ютеризував цей медичний заклад, досить успішно втілював свої реформаторські ідеї. Фактично, дякуючи саме Миколі Дейкуну, ця лікарня стала однією з найкращих в області.

А на посаді начальника обласного управління охорони здоров'я Микола Петрович працював настільки ефективно й самовіддано, як, по-моєму, ні до нього, ні після нього нікому не вдавалося так трудитися. Це була постійна системна робота на перспективу: не формально-паперова, а реальна – для людей. Тому в усіх лікарнях на Чернігівщині цей період, коли медичною галуззю області керував Микола Дейкун, згадують із вдячністю – і медики, і пацієнти.

– Ви сварилися між собою?

– Ми, скажемо так, немало дискутували. Просто Микола Петрович – така людина: якщо в чомусь переконаний, наполегливо відстоює свою думку, не змовчить. Це – не якийсь там бюрократ чи підлабузник, що лише власною кар'єрою переймається. Ні, Микола Дейкун не боїться дивитися людям у вічі, бо завжди прагне відстоювати справедливість. А це, самі розумієте, декому не подобається.

– Тобто він і Вас періодично критикував? Траплялося таке?

– Звичайно. Він не сварився, говорив толерантно, але, якщо в чомусь був не згоден, то я теж отримував від нього «на горіхи»...

– І Ви не ображалися?

– Ніколи. І в мене й зараз язик не повернеться сказати про друга щось погане.

– Він – на перший погляд, такий ніби трохи флегматичний...

– То тільки на перший погляд. Коля – просто виважений, інтелегентний, чемний. Але водночас досить...

– Впертий?

– Наполегливий.

– А, як думаєте, Микола Петрович на Вас не тримав образи?

– Він – Професіонал і дуже порядна Людина. Тому, бувало, сопів, але тягнув плуга...

– Ви з ним радилися?

– Обов'язково. На посаді губернатора я не прийняв жодного рішення щодо тих чи інших медичних питань, не поспілкувавшись напередодні з Миколою Дейкуном. А що вже стосується здоров'я моїх близьких, знайомих, то з ким же ще мені радитися, як не зі своїм щирим і розумним другом?! Та й щодо інших життєвих питань я не раз у нього питав поради. Водночас він також зі мною радився, про щось запитував.

– Ви відпочивали разом?

– Ми час від часу збиралися з приятелями в колишньому піонерському таборі «Дружба», яким опікувалася четверта міська лікарня. Звісно, тоді, коли там нікого не було. До речі, Микола Дейкун дуже багато зробив для оздоровлення дітей.

– Ви – теж!

– Ми, як батьки, відчували відповідальність, адже діти – це святе. Часи були теж, відверто кажучи, нелегкі, але, звісно, ми щоразу вишукували будь-яку можливість, аби допомогти дітлахам. І Микола Петрович про це завжди турбувався.

– І як Ви відпочивали?

– Нормально. Збирались, скидалися на пляшку та закуску і спілкувалися, пригадували свою молодість. Мені з друзями – завжди добре. Ми ж разом скільки всього пройшли – Крим, Рим і мідні труби!

– Можете когось назвати?

– Коля Дейкун, Володя Гущенко, Володя Фаль, Льоня Лістовщик, я... Скільки років дружимо, які б посади не займали! Ми завжди раді зустрітись й посидіти за чаркою доброго чаю, – посміхається, – та власноруч приготовленими на свіжому повітрі шашликами. Гарно поспілкуватися, згадати нашу юність і налаштуватися на нелегкі робочі будні. Я дуже ціную нашу дружбу, тепло такого душевного спілкування! Та й Коля Дейкун, знаю, відчуває те ж саме, він не може без приятелів.

– Валентине Васильовичу, приємно чути від Вас ці слова. Адже досі я уявляв Вас лише як чиновника, можновладця...

– Ну, про мене Микола Петрович може Вам скільки всього розповісти! До речі, він – неабиякий майстер усілякі бувальщини розказувати.

– Не боїтеся?

– Ні, навпаки цікаво було б почитати.

– Почитаєте, у цьому романі про Вас – чимало...

– Справді? – примружує очі.

– Авжеж! І Микола Дейкун говорить дуже відверто. Там скільки всього вже понаписувано...

– Це Ви, Сергію, хочете мене в такий чудернацький спосіб спровокувати, аби я Миколу Петровича теж бодай якось покритикував?

– Хочу!

– А я навпаки скажу, що мій друг – дуже хороша Людина, надзвичайно чесна й принципова. І я йому дуже вдячний за все, що він зробив і робить для мене!

Наші дні

Мій матеріал «Право на щастя» (газета «Деснянська правда», грудень 2013 року):

З 1988 р. з ініціативи Всесвітньої організації охорони здоров'я щороку 1 грудня відзначається Всесвітній день боротьби зі СНІДом, щоб привернути увагу суспільства до цієї проблеми. За даними ООН, поширення епідемії СНІДу в світі сповільнилося (за останні п'ять років кількість виявлених випадків зараження цією небезпечною недугою скоротилася на 20 відсотків). Однак в Україні серед держав Східної Європи та Центральної Азії ступінь поширеності ВІЛ/СНІДу найвищий: серед дорослого населення він становить 1,1 відсотка. Щодня в нашій державі реєструється 48 випадків захворювання ВІЛ-інфекцією. Також в Україні зростає кількість ВІЛ-інфікованих жінок. За оцінками експертів, до 2014 року загальна кількість ВІЛ-інфікованих громадян України становитиме від 479 до 820 тисяч.

Дружина сказала: «Хоч я – здорова, а в тебе – ВІЛ, я тебе кохаю, тож вийди заміж і народжу від тебе дитину!»

Історія, яку ви зараз почуєте, здається неймовірною. Але вона – правдива.

Андрію – 28 років. Симпатичний, усміхнений, впевнений у собі. Нещодавно одержав диплом про вищу економічну освіту. Спілкуючись із ним. Ви ні за що не здогадаєтеся, що пережив цей життєрадісний молодий чоловік. Ще в школі приятелі привчили його до наркотиків. Підлітку хотілося романтики. А потім він уже не міг жити без макового зілля.

Це пекло тривало понад 10 років. Щоб діставати наркотики, потрібні доволі великі гроші. Тому у Андрія п'ять судимостей – за квартирні крадіжки. І все-таки йому вистачило сили волі виборсатися з наркотичних лабет і розпочати нове життя.

Все складалося якнайкраще: отримав цікаву роботу, закохався. І раптом – шокуюча звістка: він – ВІЛ-інфікований. Одразу ж розповів про це коханій. Дякувати Богу, у неї діагноз не підтвердився. Проте

цілком здорова і вродлива молода жінка сказала, що по-справжньому любить Андрія і, за будь-яких обставин, залишиться з ним.

«Ми вже протягом півтора року живемо. У нас – прекрасні стосунки і нещодавно ми зіграли весілля, на яке запросили найкращих друзів, – розповідає Андрій. – Протягом нашого спільного життя моя дружина декілька разів здавала тести на ВІЛ, і хвороби у неї не виявили. Ми використали знання про мінімізацію ризику, і дружина завагітніла. Я переконаний, що дитина буде абсолютно здоровою. Дружина ось зовсім недавно здала тест на ВІЛ і впевнилася, що все гаразд. Ми зараз дуже щасливі. Наші стосунки, можна сказати, досягли вершини досконалості».

Якщо мати – здорова, а ВІЛ-інфікований лише батько, то 99 відсотків, що дитина також народиться здоровою, – пояснює Андрій. Звичайно, можна було вдатися і до штучного запліднення, але дружина не погодилася. «Це має бути дитина нашого кохання!» – сказала вона. Батьки щасливих молодят про діагноз Андрія нічого не знають. «Навіщо їх тривожити? Вони ж все одно нічого не вдіють. Це – наше життя. І ми боротимемося за своє кохання. Мріємо ще колись і наше золоте весілля зіграти!» – каже Андрій.

«У в'язниці ВІЛ-інфікованих тримали в окремому бараку і ставилися до нас, як до прокажених...»

А ось батьки Сергія знають, що їх син – ВІЛ-інфікований. Наркотики він вживав у школі, потім – у вузі і навіть в армії. Чотири рази опинявся за ґратами – за зберігання та виготовлення наркотиків і крадіжки автомобілів.

«Звільнившись у 2005 році, я познайомився з всеукраїнською мережею ЛЖВ, і мені тут надали дуже велику допомогу, – говорить Сергій. – По-перше, я кинув вживати наркотики. По-друге, у мене були проблеми зі здоров'ям. У місцях позбавлення волі я «заробив» інвалідність. І всеукраїнська мережа ЛЖВ допомогла мені покращити здоров'я. Зараз почуваю себе прекрасно! Є ліки, завдяки яким ВІЛ-інфіковані можуть мати нормальне самопочуття. Нині я працюю у ВІЛ-сервісній організації, тобто допомагаю людям долати всі проблеми, пов'язані з ВІЛ-інфекцією. У мене налагодилися сто-

сунки з батьками. І скажу навіть більше, ВІЛ-інфекція не є для мене якимсь замком, що тримає мене в клітці. У мене – чудові стосунки з жінками. І в майбутньому я планую, як будь-яка нормальна людина, мати сім'ю, домашній затишок, кохати і бути коханим».

Сергій розповідає, що про свій діагноз ВІЛ-інфікованого дізнався ще в 1997 році. Був у розпачі – навіть не через саму хворобу. Тоді люди мало знали про СНІД. І у в'язниці, де перебував Сергій, жахливо ставилися до таких людей. Їх тримали в окремому бараку й вважали прокаженими. З ними боялися навіть розмовляти!

«Випадки дискримінації ВІЛ-інфікованих були і в нашому Чернігові, – вважає директор обласного відділення Всеукраїнської мережі людей, які живуть із ВІЛ/СНІД Анжела Мойсеєнко. – Багато наших підопічних розповідали про те, що їх права порушувалися. Скажімо, дізнавшись про діагноз, ВІЛ-інфікованого селили в найгіршу палату, повідомляли про хворобу іншим пацієнтам, усьому медперсоналу лікарні, а також близьким. Причому не просто дружині чи чоловікові, а батькам і навіть далеким родичам. Одного разу в лікарні зробили операцію жінці і виявили ВІЛ-інфекцію. То через деякий час про це дізналося все село, в якому вона мешкає. Односельці почали сахатися її сім'ї, її дитини! Там склалася така ситуація, що вони змушені були переїздити в інше місце, подалі від ганьби. Одного разу трапився прикрий випадок, коли людині навіть відмовили в операції, дізнавшись, що у неї – ВІЛ! Був випадок у райцентрі, де завідувачка дитсадку розголосила вихователям і батькам про дитину з ВІЛ; і налякані батьки почали вимагати, щоб хворого малюка негайно забрали від їхніх дітей (він залишився в дитсадку, але кілька років був єдиним у групі!). Звісно, є медики, які людяно ставляться до ВІЛ-інфікованих, допомагають. Ситуація істотно покращилася, коли в Чернігові почав діяти обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом».

«Штірліци» у ворожому оточенні

Як розповіла, Анжела Мойсеєнко, нині на Чернігівщині за бюджетні кошти роблять щороку понад 80 тисяч тестів на виявлення ВІЛ/СНІД. А на облік кожного року стають близько 500 осіб – 70 відсотків тих, у кого виявили недугу; адже це – справа добровільна, а тестування – зазвичай анонімне. Втім, ще буквально кілька років

тому на облік ставало лише 30-40 відсотків. Хворі пізно зверталися за допомогою, тобто ризикували власним здоров'ям і наражали на небезпеку людей, з якими перебували в інтимних стосунках (через півроку після вживання медпрепаратів ВІЛ-інфікований уже практично не становить загрози для свого сексуального партнера); адже чим швидше розпочинається лікування, тим краще! Нині лікується 1007 жителів (на обліку перебувають близько трьох тисяч осіб). До речі, мешканці віддалених районів можуть тепер, після обстеження в обласному центрі з профілактики та боротьби зі СНІДом, продовжувати лікування в Прилуцькій міській лікарні.

Якісні медичні препарати, які не лікують ВІЛ, але гальмують розмноження вірусу, хворим потрібно вживати постійно. Раніше їх на Чернігівщині не було – доводилося привозити з Києва. З появою обласного центру боротьби зі СНІДом, проблему було вирішено. Тепер всі необхідні ліки у Чернігові є, причому в достатній кількості!

Про ліки, в основному, дбає держава. А ось догляд за хворими, їх соціальна адаптація, підтримка громадських організацій, які опікуються людьми з ВІЛ/СНІД, у нашій країні, в основному, здійснюються за кошти Глобального фонду – всесвітньої організації, яка вже тривалий час бореться з розповсюдженням СНІДу, туберкульозу й малярії. Так от, через два роки це фінансування може припинитися – Україна вже й так отримала значно більше, ніж деякі інші держави! Отже, потрібно бути готовими до цього, розвивати матеріальну базу профільних закладів.

Але головна проблема – це все-таки ставлення суспільства. Попри стовідсоткові гарантії медиків, що СНІД не передається побутовим шляхом, більшість наших співвітчизників досі панічно боїться будь-яких контактів з ВІЛ-інфікованими. Тому їм доводиться ретельно приховувати правду про свою хворобу, фактично вести подвійне життя. І поки що нерідко вони почуваються такими собі Штірліцями у ворожому оточенні. Але один із лідерів всеукраїнської мережі ЛЖВ – Дмитро Шерембей відверто говорить, що він – ВІЛ-інфікований. Хтось повинен на повний голос розповідати про проблеми таких людей і захищати їх право на щастя!

Боятися не треба, наголошує Анжела Мойсєнко: всі, хто потребують допомоги, можуть будь-коли звернутися до активістів обласного відділення Всеукраїнської мережі людей, які живуть із ВІЛ/СНІД. Адреси в Чернігові: вул. Цюлковського, № 5 та вул. П'ятницька, 13.

Треба жити і боротися!

«Проблема ВІЛ-інфекції понад 30 років залишається актуальною для світової спільноти, масштаби поширення вірусу імунодефіциту людини набули глобального характеру і постають реальною загрозою соціально-економічному розвитку більшості країн світу. За даними «UNAIDS» (ООН СНІД) щоденно в світі інфікується ВІЛ більше 14 тисяч людей. Слід зазначити, що саме СНІД – головна причина смерті жінок, що знаходяться в репродуктивному віці», – підкреслює головний лікар обласного центру з профілактики та боротьби зі СНІДом Микола Дейкун.

ВІЛ-інфіковані люди можуть жити без будь-яких ознак хвороби й виглядати та почуватися здоровими, але, незважаючи на це, передавати вірус іншим. Вірус імунодефіциту поступово розмножується у клітинах організму і, зрештою, знищує можливість боротися проти будь-якої інфекції. Клінічні ознаки СНІДу виявляються через 8-10 років після зараження, якщо відсутнє відповідне лікування.

Звісно, ВІЛ/СНІД – це хронічна невиліковна хвороба; однак, завдяки застосуванню сучасних високоактивних антиретровірусних препаратів та попередженню більшості поширених опортуністичних інфекцій, вдається продовжити тривалість життя ВІЛ-інфікованих, підвищити його якість.

Станом на 1 жовтня 2013 року на Чернігівщині перебуває під наглядом 2871 ВІЛ-інфікована людина. Найвищі рівні ВІЛ-інфекції – у Прилуках, Чернігові, Щорському і Талалаївському районах. Протягом цього року зареєстровано й взято на диспансерний нагляд у медичних закладах області 393 жителі (рівень захворюваності зріс на три відсотки). Серед ВІЛ-інфікованих переважають наші співвітчизники 30-39 років (49 відсотків). Протягом останніх років спостерігається тенденція до збільшення ВІЛ-інфікованих жінок (у 2011-му – 42 відсотки, а в 2013 р. – 47). У нинішньому році в області померла 81 ВІЛ-інфікована людина.

На Чернігівщині забезпечений широкий доступ населення до безоплатного тестування на ВІЛ-інфекцію (протягом 2013-го обстежено на ВІЛ понад 82 тисяч жителів). Серед вагітних у цьому році виявлено 37 ВІЛ-позитивних осіб. Під медичним наглядом перебуває 150 дітей, народжених від ВІЛ-інфікованих матерів (87 на-

родилось у 2013-му) та 82 дитини із встановленим ВІЛ-статусом (15 осіб – із діагнозом СНІД). Антитретровірусну терапію отримують 72 дитини. Всі немовлята (у віці до одного року) отримують молочні суміші, забезпечення якими здійснюється за кошти обласного бюджету через обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом.

Взагалі, в нашій області для профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу робиться багато – в одному матеріалі не розкажеш. Головне, дотримуватися елементарних засобів безпеки (вибір сексуальних партнерів, захищений секс за допомогою презервативів). Ніби всі про це знають, але щороку тисячі людей в Україні стають жертвами власної легковажності. «Втім, навіть дізнавшись про діагноз, не можна опускати руки, – наголошує головний лікар обласного центру з профілактики та боротьби зі СНІДом Микола Дейкун, – треба жити і боротися!».

* * *

– Миколо Петровичу, мабуть, не дуже затишно було у Вас на душі, коли пішли з управління?

– Звісно, усілякі думки не давали спокою, переживав. Але, коли вже прийняв таке важливе рішення, то треба бути мужчиною й поводитися гідно. До того ж, мене лікувала робота – не можна було довго розкачуватися, адже від нас чекали ефективних результатів. Справа в тому, що Чернігівський обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом – наймолодший в Україні. Подібні медичні заклади в Донецьку, Миколаєві, Одесі, Херсоні та деяких інших містах працювали понад двадцять років.

Довелося наздоганяти, оперативно вирішувати різноманітні проблеми. Скажімо, раніше ми не мали тут, в Чернігові, сучасної лабораторії й змушені були постійно (щотижня!) їздити до Києва – везти лабораторні дослідження в Український центр СНІДу. Щовівторка везли машиною й потім ще двічі – вручну, маршруткою. Було страшенно незручно! А зараз усі дослідження проводяться в нашому закладі, ми практично повністю автономні від столиці; і медпрепаратів у нас вистачає.

– Тепер Ваш заклад – один із кращих в державі! У квітні 2013-го Вас обрали президентом Асоціації працівників служби СНІДу України. На базі Чернігівського обласного центру з профілактики та

боротьби зі СНІДом була проведена всеукраїнська нарада головних лікарів таких медичних закладів. Знаю, було що показати й розповісти; багатьох фахівців приємно здивували рівень надання медичної допомоги ВІЛ-інфікованим та хворим на СНІД і матеріально-технічна база чернігівського центру.

– Так, нам, справді, було не соромно перед колегами. Але головне – щирі слова подяки від пацієнтів!

– Цікаво почути Вашу думку: яким критеріям має відповідати сучасний керівник?

– Це – професіонал, інтелігентна та благородна людина, яка з повагою ставиться до всіх, незалежно від того, хто перед нею – прибиральниця чи міністр. Якщо ці якості відсутні, немає сенсу призначати такого працівника на керівну посаду.

* * *

– Миколо Петровичу, сьогодні доволі часто трапляється, що приходить пацієнт на прийом до медика, а той, оглянувши хворого, коментує: «І який дурень вас лікував!».

– Я до таких «коментарів» ставлюся негативно. Це – вже питання етики, не можна ображати колег. У житті всяке трапляється: люди – різні і хворіють вони по-різному, тож не завжди з першого разу вдається підібрати ефективні ліки конкретному пацієнту. Однак це – не привід «ввишуватися» в такий спосіб, зневажливо відгукуючись про роботу іншого лікаря! Адже це шкодить нашій репутації, підриває віру людей у можливості медицини. Ніхто не застрахований від того, що одного разу прийде пацієнт, якому ти не зможеш допомогти. Як то кажуть, немає пророка в своїй Вітчизні...

– Так, бувають і помилки – треба до цього ставитися толерантно. Взагалі, гідно поводитися лікарі, які свого часу, в студентські роки, пройшли школу професора Олександра Абрамовича Грандо. Йому – понад 80 років, ветеран війни, директор музею медицини в Києві. Цей високоінтелектуальний, мудрий добродій багато років викладав у столичному медінституті, завідував кафедрою. То на його лекції приходили студенти з інших курсів, настільки це було цікаво! Я на все життя запам'ятав його поради.

– Тому пацієнти на Вас не ображаються!

– Просто слово – це також зброя, і завжди треба думати, що кажеш. Аби на траплялося таких курйозів, як от, наприклад, реальний випадок, коли медики забирають хворого, і лікар говорить: «Зніміть йому голову!». Звісно, він мав на увазі рентген, ніхто не збирався відривати голову пацієнтові; але, уявіть собі реакцію близьких важкохворого чоловіка, котрі почули ці слова!

– А як Вам таке: прийшла стражденна людина на прийом до лікаря, не встигла переступити поріг, а вже чує у відповідь: «Сто доларів...»?

– Це – неприпустимо! Як можна так цинічно й нахабно вимагати гроші з хворого, який звернувся до тебе за допомогою?! У нас зараз начебто багато віруючих; але до Бога на сповідь приходять відсотків десять, а дев'яносто процентів у скрутну мить поспішають до лікаря. І треба вміти спілкуватися з людьми. Адже словом теж можна зцілювати, не лише ліками. Пацієнт має відчуття, що до нього ставляться з повагою, переймаються його здоров'ям, щиро прагнуть допомогти. Довіра до лікаря значить дуже багато!

– Тепер, коли хворий говорить, що у нього болить, його одразу ж можуть послати, скажімо, на комп'ютерну томографію. А людина хоче, щоб із нею поговорили, поспівчували...

– Так, людина – істота високорозвинена, це ж не якась інфузорія. Тож лікар мусить поспілкуватися, уважно вислухати пацієнта, заспокоїти, вселити надію, порадити. І не лише щодо конкретної хвороби. Адже важливо, чи веде людина здоровий спосіб життя? Як харчується? А то кілька хвилин – і вже хворому виписують рецепт, у якому мінімум три, а то й п'ять різних пігулок, медпрепаратів.

– Може, це такий сучасний авангардний стиль, як на естраді?

– Ні, лікар, за будь-яких обставин, повинен залишатися лікарем. Адже медицина – це не розважальне шоу! Є традиції, принципи, яких потрібно дотримуватися. Треба вміти спілкуватися з людьми, як у храмі, на сповіді. Не можна повністю покладатися на техніку, бо вона – бездушна.

– Що вдієш, темп життя прискорюється; нам усім не вистачає часу. Звідси – дефіцит спілкування, байдужість...

– На все можна знайти час, якщо не метушитися й мати бажання до самовдосконалення – щоденної наполегливої праці над собою. Нині людям не вистачає уваги й взаєморозуміння. Мене вчили старі

мудрі професори, які наголошували, що неприпустимо підвищувати голос, кричати на пацієнта. Потрібно спілкуватися тихо, спокійно, проникливо. Раджу прочитати книгу Павла Бейліна «Поговори зі мною, лікарю». Колись високоефективних препаратів від виразки не було: «Альмагель», дієта і режим. Тихий час – дві години – ніхто не галасував. Хворі неспішно прогулювалися парком. Правильно харчувалися чотири – п'ять разів на день. Головне – психологічно сприятлива атмосфера, увага, чуйність. І люди одужували!

– Але ж тоді загострення виразки лікували 40 днів, а зараз за тиждень вправляються...

– Я Вам пояснюю, що в медицині ніякого «авангардизму» бути не може; бо є перевірені часом, ефективні, надійні «патріархальні» принципи. Людина – істота суспільна, тож треба спілкуватися. На жаль, та медицина, в якій я починав, вигідно відрізнялася від тієї, яка існує зараз. Особисто мене дуже дратує «комерціалізація» медицини, коли з людей просто здирають гроші: розуміють, що пацієнт – приречений, але все одно прагнуть обідрати його, мов липку. Мало не щодня вимагають хабарі, бо ж хворий – у такому стані, і його близькі готові на все заради рідної людини. І що? Допомоги, по суті, не надали, зате гроші зідрали, а пацієнт помер.

– Хтось, зачувши ці слова, назве Вас Донкіхотом, який закликає воювати з вітряками...

– Краще пізно, ніж ніколи. Не треба вигадувати велосипед – є досвід розвинених країн. Можна навести лад і в медицині, і в державі!

* * *

Володимир Яценко – головний лікар обласної психоневрологічної лікарні. Демократична, інтелігентна, порядна Людина. Вони з Миколою Дейкуном – сусіди, адже обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом знаходиться зовсім поруч – звідси до свого кабінету Володимирові Івановичу п'ять хвилин пройти.

Отож вони з Миколою Петровичем чудово співробітничують, дружать, постійно підтримують один одного. І жодних проблем між ними не виникає. Ще б пак – знайомі давно, й саме Микола Дейкун, як начальник обласного управління охорони здоров'я приймав Володимира Яценка на посаду головного лікаря; й анітрохи не сумнівався, був упевнений, що новий очільник психоневрологічної лікарні впорається.

– Що мені одразу сподобалося в Миколі Петровичу? Його бажання та вміння працювати в команді. Він постійно прагнув нас, головних лікарів, об'єднати, щоб ми трудилися злагоджено, ділились досвідом, неформально спілкувалися між собою, щиро вітали колеґ із днем народження, – говорить Володимир Іванович. – Мені дуже сподобалася створена з ініціативи Миколи Дейкуна школа менеджерів, бо ми збиралися не з примусу – нам дійсно було цікаво! До речі, одна така зустріч відбулася на базі нашої психоневрологічної лікарні. Я бачив, як дивувалися колеґи, більшість з яких побували тут вперше. Адже дехто всерйоз вважав, що у нас скрізь – колючий дріт і вишки з вартовими. Тож потім люди дякували мені за те, що побачили, бо відкрили для себе немало нового.

– На жаль, і у пересічних громадян асоціації – ще ті: «божевільня»; якісь допотопні, брудні бараки; політичні в'язні, яких примушують ковтати психотропні пігулки...

– Але ж ми з Вами знаємо, що це – зовсім не так. В Україні діє закон про надання психіатричної допомоги, й ми його зараз чітко виконуємо; тому завжди можемо відмовити тим, хто намагається використати нашу лікарню в своїх політичних інтересах.

– Втім, будемо відверті, в незалежній Україні влада все-таки цікавилася психоневрологічною лікарнею в останню чергу...

– Що ж, Ви праві, Сергію. По суті, саме Микола Дейкун, як начальник обласного управління охорони здоров'я, був першим, хто дійсно повернувся обличчям до нашої служби й запропонував реальну допомогу.

– Це – як у приказці, що під лежачий камінь вода не тече.

– Правильно! Адже є такі начальники (і їх – немало), котрих фактично цікавить лише власна кар'єра. Вони живуть за принципом: тихше їдеш, далі будеш. Навіщо прагнути чогось нового? За це ж можна отримати по «шапці»! Головне, аби на папері все було прописано, як слід...

– А Микола Петрович – не бюрократ?

– Ну, папери у нього теж – у повному порядку, – посміхається. – Однак у Миколи Дейкуна, на якій би посаді він не працював, – нові, цікаві ідеї; він увесь час хоче щось зробити, втілити, створити, і не лише на папері, а по-справжньому. Тобто наш друг Микола Петрович – будівничий (маю на увазі не конкретну будівельну професію, а філософське, глибинне розуміння цього слова): той, хто постійно створює, прагне покращити життя багатьох людей і в останню чергу дбає про себе.

– Гаразд, чим конкретно допоміг психоневрологічній лікарні новий начальник обласного управління охорони здоров'я?

– Та він увесь час нам допомагав! Наприклад, саме за сприяння Миколи Дейкуна, у лікарні нарешті з'явилося реанімаційне відділення, причому з новим сучасним обладнанням. Це – вкрай важливо і для медиків (настільки полегшило нам роботу), і для пацієнтів.

– Як це було?

– Він прийшов до нас, уважно все оглянув, поцікавився: «Що потрібно тут зробити в першу чергу?». Я сказав: «Реанімаційне відділення». Микола Петрович відповів: «Добре».

– Як у казці...

– Хочете – вірте, хочете – ні; але саме так і було. Причому відділення вдалося створити надзвичайно швидко!

– А хоспіс для невиліковно хворих людей при психоневрологічній лікарні теж при ньому відкрили?

– Авжеж, у 2005 році. Ми з'їздили до Харкова, подивилися, як там хоспіс працює (краще вчитися на чужих помилках, ніж на своїх). І створили відділення на 12 ліжок, яке урочисто влади́ка Амвросій освятив (зараз воно вже розраховане на 40 пацієнтів).

– Володимире Івановичу, нині, наскільки я знаю, Ви – голова обласного осередку ВГО «Українська ліґа сприяння розвитку паліативної та хоспісної допомоги».

– Так. Це зараз – усе зрозуміло, налагоджено, і наш хоспіс в області – не єдиний. А тоді, при Миколі Петровичу, ми тільки починали; і він, не вагаючись, нас підтримав.

Запам'яталася й наша з ним поїздка до Швеції, на запрошення колеґ зі Скандинавії, де ми ознайомлювалися з їхньою законодавчою базою, вивчали роботу тамтешніх психіатричних закладів, вишукували можливість для придбання сучасної апаратури для надання ефективної допомоги хворим за європейськими канонами.

– І такий апарат, завдяки цій поїздки, у Вас з'явився?

– Авжеж. Відтоді маємо високоякісний американський апарат із СП-терапії (електронно-судомної терапії). Дуже добре допомагає при депресіях, важких формах шизофренії, важких післяпологових психозах... На той час це був єдиний такий апарат в Україні! До нас із Києва приїжджали лікуватися.

– Ви з Миколою Дейкуном – друзі. А на дачі у нього були?

– Був. Там – напрочуд гарно, затишно. Микола Петрович власноруч готує для своїх близьких та приятелів дуже смачну страву з баранини – шурпу. Вдома, в будні, йому просто не вистачає часу проявити кулінарну майстерність; зате на дачі він із задоволенням пригортає гостей.

* * *

Отож я поцікавився рецептом незвичайної страви у Миколи Дейкуна. Власне, чому саме шурпа?

– А чому б і ні? – стенов плечима Микола Петрович. – Одного разу я побачив в Інтернеті цікавий відеоролик із рецептом національної узбецької страви й вирішив неодмінно навчитися її готувати. Моїм близьким та друзям сподобалося, тож, звісно, можу тепер порекомендувати цей фірмовий рецепт усім нашим читачам. Фактично це – дві страви в одній; тобто, якщо є шурпа і зібралось чоловіче товариство, вам уже не потрібно готувати перше й друге, цілком достатньо цієї чарівної смакоти.

– Отже, чудодійний рецепт від Миколи Дейкуна!

– Гаразд. На десятилітровий казан треба взяти близько двох кілограмів баранини. Порізати м'ясо немалими шматками (грамів по сто) і кинути його у розжарений казан із киплячою олією.

– Скільки потрібно олії?

– Приблизно 250 мілілітрів.

– Тобто стакан?

– Так. Коли вода, яка є в м'ясі, википить, покладіть кілограм нарізаної півкільцями цибулі. І разом із м'ясом готуйте її, постійно помішуючи, доки цибуля не буде напівготова. Потім вкидайте кілограм моркви, порізаної невеликими кубиками, і також постійно помішуйте її 10-15 хвилин, щоб пом'якшала. Додайте в страву сіль – поки що половину від необхідної кількості, за смаком (особисто я беру столову ложку з «горою», тобто грамів тридцять). Залийте водою (літрів чотири) і варіть півтори – дві години. Далі додайте кілограм «синеньких».

– Баклажанів?

– Авжеж. Але перед цим їх треба на годину замочити в солоній воді і потім порізати кубиками. Отже, вкидаєте баклажани й варите їх 15 хвилин. Після цього на черзі – помідори (бажано, щоб були і червоні, і жовті).

– Їх теж потрібно порізати кубиками?

– Так. Після цього вкидаєте кілограм болгарських перців, порізаних півкільцями. Бажано, щоб половина їх була червоного кольору, а половина – жовтого.

– А навіщо це?

– Для краси. Перці мають покипіти хвилин п'ять. Тільки закипіло, додайте спеції. Мені подобається і паприка молота (чотири столові ложки без верху), завдяки якій страва набуває приємного кольору.

– А спеції які?

– Я купую на базарі набір спецій для шурпи – у ньому близько десяти різних складових. Також необхідно додати лавровий листок, часник (зубків 20-30, порізаних начетверо), перець-горішок, стручок гіркокого червоного перцю (розрізаний навпіл); насамкінець ще раз посоліть страву за смаком... Хвилинок п'ять покипить – вимкніть газ, закрийте крижкою казан, вкунтайте його ковдрою чи ганчірками; і хай собі дві години постоїть. Все! Знімаємо крижку, й можна приступати до трапези. Увесь процес приготування займає п'ять – шість годин...

– Нічого собі!

– А як Ви думали? Якщо, наприклад, мої гості запрошені на обід, я прокидаюся о шостій ранку й одразу ж починаю куховарити; таким чином вже опівдні шурпа готова! Раджу не розкутувати казан до самого приїзду гостей, щоб страва була гарячою. Кожен учасник бенкету зазвичай з'їдає дві тарілки шурпи, й більше нічого не треба, можна чаєм запити. Вистачить на увесь день, аби не почуватися голодним. Смачно?

– Авжеж!

* * *

Миколо Петровичу, а яку їжу споживає, в основному, Ваша родина? Думаю, людям це – цікаво.

– Їжа у житті кожної людини відіграє серйозну роль. Як то кажуть, ми риємо собі яму... зубами. Звісно, тривалість нашого життя істотно залежить від якісного, повноцінного харчування. Чим раніше людина це усвідомить, тим довше проживе! Наша сім'я завжди прагне готувати вдома – це смачно й корисно. Відверто кажучи, навіть за радянських часів намагався уникати всіх отих «дешевих» забігайлівок. У мене від такого «харчосмаку» – печія, була виразка, зробили операцію...

Так от, їжа, приготовлена в домашніх умовах, значно безпечніша, ніж та, яку ми купуємо в якійсь приватній «Шаурмі» чи їмо в найдорожчому ресторані. Зі мною не раз таке траплялося, коли змушений був, перебуваючи у відрядженні, харчуватися деінде. Не встиг перекусити, як уже відчуваєш – щось не те з'їв!

– А які Ваші улюблені страви?

– Люблю рибу. Якщо є вибір, що їсти – рибу чи м'ясо, то я зазвичай обираю рибу. Звісно, добре приготовлену – відварену, на пару, тушковану. Споживання м'яса варто обмежувати. Ми його, як правило, готуємо в своїй духовці, у фользі.

– А як щодо ковбас?

– Не купуємо зовсім й іншим не радимо.

– Навіть найдорожчих?

– Авжеж. Те, що зараз виготовляється – неякісно, нашвидкуруч, аби якомога знизити собівартість, тільки завдає шкоди здоров'ю, бо одна назва лишилася. А усілякі солодкі газовані напої – то взагалі отрута!

– Але ж все це продається...

– На жаль, дехто, заради власної кишені, гендлює совістю й свідомо труїть співвітчизників. Люди не тільки втрачають здоров'я, а ще й гроші за це платять.

Останні десять років наша родина взагалі не вживає копченого. Це – дуже шкідливо! Знаєте, коли була «велика депресія» в США у 30-х роках (відчутний економічний занепад, безробіття), то американці, які взагалі споживають досить багато м'яса, в основному, їли його вудженим. І в Америці все частіше почали реєструвати у людей рак шлунку. Вчені проаналізували ситуацію й довели – ця хвороба прогресує від надмірної кількості копченого. Фахівці виступили в ЗМІ, пояснили причину такої «епідемії»; й кількість спожитих вуджених продуктів скоротилася.

– І що? Люди почали менше нездужати?

– Вже за кілька років хворих із цим небезпечним діагнозом реєстрували значно рідше. Отож нікому не рекомендую зловживати копченим. Особливо не варто їсти продукти, приготовлені за допомогою так званого «хімічного вудження» – хімічного рідкого диму. Виглядає все це доволі апетитно – і колір ніби нормальний, і запах досить привабливий; а насправді – суцільні канцерогени!

Також хочу застерегти від надмірного вживання солі, яку даремно називають «білою смертю». Це негативно впливає на здоров'я й значно

підвищує ризик захворювання гіпертонією, а потім – ішемічною та іншими серцево-судинними недугами. В принципі, солі цілком вистачає в продуктах, які купуємо, тому вдома ми її практично не використовуємо. Повірте, краще недосолити – користі буде значно більше!

Останнім часом 50 відсотків нашого раціону – це сирі овочі й фрукти, ягоди – свіжі та заморожені (не консервовані). Дуже корисні морква, буряк, капуста; їмо огірки й помідори. А от картоплю я б не радив готувати надто часто, бо у деяких родинах на Чернігівщині її споживають буквально тричі на день... Стараємося їсти яблука, груші, персики, сливи, вишні, черешні... Звісно, вживаємо кисломолочні продукти, зокрема сир, а також – різні каші, особливо вівсяну й гречану, а ще – горох, квасолу. Тобто харчування – збалансоване, різноманітне; краще не переїдати, щоб уникнути зайвої ваги...

* * *

Ми – на затишній дачі Миколи Дейкуна. Вийшов за ворота – милуюсь краєвидом. Для Миколи Петровича – це віддушина, приїжджає сюди й залюбки хазяйнує. Трудиться з самого ранку: дає їсти кролям, перепілкам, курям, собаці Боцману; займається ошатною тепличкою; турботливо поливає територію... Запитую:

– З чого все почалося?

– У нас – велика родина: діти, онуки. Разом відзначаємо свята. Й одного разу під час трапези заговорили про дачу...

– Чия була ідея?

– Таня, наша донечка, захотіла, і Валера, син, сестру із задоволенням підтримав. Старший онук, Денис, теж раптом зацікавився. І ми тоді подумали з дружиною: «А що? Це ж чудово – приїхати у вихідні з суєтного міста в тихе село, на природу; поратися на городі; вирощувати квіти!». Я, до речі, часто о шостій ранку йду в Чернігові до Валу, до Десни. Такі прогулянки на свіжому повітрі додають настрою і думки допомагають впорядкувати. Отак чимчикую пішки, роздивляюся навкруги й відпочиваю тілом і душею.

Отож вирішили разом: буде дача! А де? Купимо чи збудуємо? Донька поставилася до цього дуже серйозно; почала шукати в Інтернеті, що можна придбати, аби подалі від цивілізації, серед ма-

льовничої природи, поряд із річечкою. Щоб навкруги було багато зелені, і неподалік – лісок...

– Первозданна природа!

– Авжеж. Ми обходили десятки сіл у Чернігівському та Куликівському районах. У Седневі нам приглянулася недобудована оселя з садочком та городом, однак тамтешні сусіди (молоде подружжя) виявилися... завзятими пияками. А в одному селі ніби й місце – гарне, затишне, й ставок поруч; але ми дізналися, що там дівчина недавно потонула. Тож вирішили пошукати ще – побували і на Менщині. Врешті-решт, знайшли підходящу ділянку в селищі Березна – півгектара землі, по тисячі гривень – за сотку; тобто 50 соток – 50 тисяч гривень. Криниця, сарай і погріб – зовсім занедбані; від хати – лише фундамент. Старі великі дерева, трухлі. Навпроти – смітярка, будь-хто міг запросто викинути туди усілякий непотріб. Люди там давно не жили...

– Ну, так і ціна ж прийнятна.

– Так отож. Купили ділянку й взялися до роботи. Ліквідували смітярку – два «КамАЗи» непотребу вивезли. А на місці колишнього сміттєзвалища посадили парк: берези, липи, черемха, горобина, дуби, яблуні й груші-дички. Понад 200 дерев, найбільше – лип.

– Коли Ви цю ділянку придбали?

– В 2009-му. Два роки зводили будинок, а на третій побудували лазню й сарайчик.

– А що це за така дивовижна технологія Вашого житла?

– Називається «Теплий дім» із сандвіч-панелей. Шведська технологія. Будинок змонтували за два тижні з готових панелей (був раніше в Чернігові завод, який виготовляв під конкретний проект ці сандвіч-панелі).

– Я так розумію, це – щось на кшталт конструктора «Лего»?

– Авжеж. Просто й зручно! Зібрали, накрили, поставили вікна й вхідні двері, а потім два роки займалися опоряджувальними роботами. Головне, уже був дах над головою, стало тепло й комфортно.

– Чому саме таке хазяйство: грядки, теплиця, кролі, кури, перепілки, пес?

– А чому б і ні? Це – дійсно чудодійна, цілюща віддушину! Можна від душі попрацювати фізично на свіжому повітрі, відпочити від міської суєти й зібрати друзів. Ми тут ходимо в сауну; варимо шурпу, плов. Я для цього спеціальний казан купив – півроку його шукав,

ледве знайшов (привезли з Дніпропетровська)! Він – дуже зручний: великий і чавунний, щоб нічого не пригорало, тобто спеціально для плову. Першим його випробував В'ячеслав Миколайович Кадала – мій товариш. Вижарив до білого, виварив воду й приготував плов. Ми скуштували – смакота! Він приїжджав сюди, разів три готував; так і я навчився. Можна одразу приготувати два кілограми рису. Але, щоб краще все проварилося, я ще кладу велику миску посередині; аби рис не був напівсирим, доходив під парою.

– Знаю, що Ви на дачі часом граєте з друзями в доміно...

– І в доміно, і в карти. Це – теж чудова розрядка. Кажуть, ніщо так не свідчить про розум людини, як вміння грати в карти, – посміхається. – Я знаю, що таке преферанс; можу зіграти в «дурня», «підкидного», «очко», «бридж»; усілякі фокуси на картах можу... Вдома в шахи й шашки з онуками граю.

– А коли Ви на дачі влаштовуєте з приятелями картярські чи доміношні «баталії», ніхто не ображається?

– Ні, що Ви! Ми лише приязно жартуємо, під'юджуємо один одного. Добродушно називаємо тих, хто продув, «дурнями» чи «козлами», – весело примружує очі. – Доміно – це така гра, коли людину можна назвати «козлом» і вона не образиться. У нас такого не буває, щоб хтось нервував під час гри, кричав на партнера, бешкетував. Ми ж не на гроші в доміно «ріжемося». Це – просто відпочинок: пограли в своє задоволення й одразу забули.

– Цікаво, а Ваш тато у карти чи доміно грав?

– Аякже! Грав у «дурня» й досить добре. Доміно в хаті теж було, але особливого інтересу до нього батьки та їхні друзі-сусіди не виявляли. Нам, дітям, дарували шахи і шашки. Взагалі, то був цілий картярський ритуал. Батьки з приятелями збиралися по черзі у когось вдома, зазвичай після шостої години вечора (це – якщо взимку, коли сільськогосподарських робіт менше). Разом вечеряли, випивали по чарці й сідали грати в класичного «дурня», тобто три на три – в шістьох.

– І змагалися до опівночі?

– Десь до десятої чи одинадцятої години вечора – все-таки в селі рано спати лягають. Люди жили дружно – бідніше, але веселіше.

– І співати любили!

– Так, моя матуся дуже гарно співала. У селі з піснями йшли на роботу і увечері, коли поверталися додому, ніжно, душевно співали

українські народні пісні. Пам'ятаю, толока – і всі разом дружно піднімають один одному настрій, із задоволенням виспівують «Розпрягайте, хлопці, коней!». І це настільки зворушливо виходило – дійсно пісня об'єднувала людей! У нас вдома була радіола, і ми часто слухали платівки – в основному, популярні естрадні пісні. Звісно, з часом уподобання змінювалися. Однак є улюблені виконавці: Софія Ротару, ансамблі «Пісняри» та «Кобза». Дуже люблю пісню «Червона рута» – це справді візитівка України. Люблю творчість Володимира Висоцького, який надзвичайно точно відобразив свою епоху. Подобаються хор Верьовки, хор кубанських козаків. Це – відпочинок для душі й серця.

– А як щодо сучасної естради?

– Відверто кажучи, те, що зараз найчастіше звучить в теле- та радіоэфірі, мене не вражає. Як правило, це – примітивні, нековирні слова, що не запам'ятовуються; якась «дивна», невиразна музика, котра не проникає в душу. Гучні децибелі, тож слів майже не чути; вульгарщина, ніби злі, п'яні дядьки лаються!

– Еротика...

– Коли немає голосу й таланту, то оголюють тіло. Це ж – найпростіше. Ні, таку естраду я не сприймаю. Як на мене, то все – антикультура. А пісня має бути мистецтвом, надихати людину. Ось Юрій Антонов понад тридцять років виконує свої пісні; і люди їх слухають, ідуть на його концерти. Бо це – творчість, яка хвилює, змушує замислитися. А що цінного, скажіть, у піснях Вері Брежнєвої?

– Ноги...

– Так отож.

– Але підліткам подобається: жагуча красуня, модель, спортсменка!

– Ми ж говоримо про душу в пісні і про пісню в душі. В душі, а не в душі – відчуваєте різницю? Я думаю, щоб творити самому, потрібно мати не лише талант, а й інтелект, прочитати багато розумних книжок.

– Тому, коли працювали головним лікарем у четвертій лікарні, Ви запровадили бібліотечний день для лікарів...

– Так, я оголосив: будь ласка, в четвер, після обіду, ідіть до бібліотеки. Людина повинна розвиватися, не треба просто сидіти в кабінеті й протирати штани. А оскільки сам теж постійно брав книжки, то принагідно цікавився у бібліотекарів: хто з медиків приходить і що читає. Звісно, не для якихось «репресій». Не даремно ж кажуть: скажи, що ти читаєш, і я скажу, хто ти!

А спорт я теж люблю: багато років грав у волейбол; і нині вболіваю за українських спортсменів, зокрема на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи. Постійно цікавився різними видами спорту: волейболом, хокеєм, футболом – щиро вболіваю за київське «Динамо». Правда, останнім часом патріотизм у футболі підупав – надто багато легіонерів... Але тривалий час наше «Динамо» виступало достойно, досягало високих результатів.

– Бачу, Ви з цікавістю спостерігаєте і за грою в більярд...

– Авжеж, мені це дуже подобається! Тут потрібна філігранна точність, дивовижна витримка, кмітливість. Інтелектуальні змагання теж люблю – шахи, шашки, преферанс. Сьогодні у волейбол, звісно, активно вже не граю, але залюбки щодня ходжу пішки. Можемо о шостій ранку з приятелями зустрітися на Валу, прогулятися й поспілкуватися перед роботою; і після роботи теж знову разом піти на Вал. А влітку із задоволенням працюю на дачі. Треба постійно рухатися – чим більше, тим краще!

– А які кінострічки Вам подобаються?

– Американські бойовики та фільми жахів я принципово не дивлюся. Мені подобаються добрі, старі кінокомедії: «Джентльмени удачі», «Іронія долі...», «Кавказька полонянка», «Діамантова рука»... Люблю серйозну кінокласику, інтелектуальні детективи.

– Те, чого зараз на телеекранах майже не побачиш, бо практично на всіх наших центральних каналах – суцільне примітивне «мило», дурнувата еротика та бездушні «стрілялки»! А коли й з'являється в програмі дійсно хороший фільм, то подивитися його зазвичай нерально, бо телевізор треба вмикати або вранці, або вночі...

– За кордоном, у цивілізованих країнах, такого немає – там навпаки увесь мотлох (жорстокі «стрілялки», цинічне порно), якщо й транслюється, то на спеціальних, закодованих телеканалах, в непопулярний час, тобто не на широкий загал (це в Україні таке щодня дивляться мільйони глядачів). А на загальнонаціональних каналах, які дорожать своєю репутацією, там все-таки показують пристойні фільми й цікаві телепередачі, які розвивають інтелект.

Дзвонить мені недавно донька: «Так погано спала» – «Чому, Танюшо?» – «Подивилася ужастик і стало реально моторошно...». Зараз же і з Інтернету можна що-завгодно скачати. То в мене дочка

– вже доросла, а що говорити про дітей, підлітків, котрі всього того надивляться?! А сучасні комп'ютерні ігри – «стрілялки», трупіки?..

– Жах!

– І що, скажіть, у всьому цьому повчального? Пам'ятаєте, які раніше були добрі, зворушливі мультики? Де вони? Тепер таке дітлахам на екранах показують, що не приведи, Господи! А це ж негативно впливає на психіку, руйнує здоров'я молоді. На жаль, усі ті «респектабельні» дядечки, власники телеканалів, переймаються виключно грошима й зовсім не думають про світогляд своїх дітей та онуків.

* * *

Піцікавився я й ставленням Миколи Дейкуна до алкоголю та цигарок.

– На жаль, людина так влаштована, що дуже рідко вчиться на своїх помилках, зазвичай не раз повторює їх, наступаючи на ті ж самі граблі. Це й спиртного стосується: ми починаємо його вживати з упевненістю, що ніколи не станемо алкоголіками. Але цю межу, за якою починається безпробудна пиятика, дуже легко переступити й стати таким же залежним від оковитої, як деякі наші знайомі, сусіди, друзі... Неабияку небезпеку становлять і так звані слабоалкогольні напої – їх починають вживати підлітки, навіть малі дітлахи, переконані, що це – «круто», зовсім безпечно й «прикольоно», – зітхає Микола Петрович. – Однак то – справжня біда, яка руйнує здоров'я!

– А особисто Ви коли познайомилися із «зеленим змієм»?

– Після свого двадцятиліття. В школі та медучилищі не пив, бо спортом займався. Коли працював фельдшером, уже міг, між іншим, чарчину випити. А в медінституті ми з друзями «причащалися» після екзаменів. Ну, а потім, у Коропі, вживав спиртне більш-менш регулярно, але в невеликих дозах. Все-таки спортом уже тоді активно не займався, а хотілося зняти напругу після нелегкого робочого дня. Та й у нашому суспільстві, відверто кажучи, багато хто вважає: якщо людина не п'є, то вона – або важкохвора, або падлюка...

– Це так зазвичай говорять ті, хто вже пристрастився до оковитої й дня не може прожити без «трунку».

– Авжеж. Тому не хотілося бути «білою вороною». Поступово

почало подобатися... Однак я завжди вчасно спинявся; ніхто не міг примусити мене випити більше, ніж я хочу.

– Раніше важливі справи, як правило, вирішувалися за чаркою...

– Так, це зараз усе залежить від грошей, а тоді сідали люди за стіл і починали душевно спілкуватися, водночас випиваючи й закушуючи; це їх неабияк зближувало! – позирає на келихи співрозмовник. – Тепер я можу дозволити собі дешицю міцного, відзначаючи свято з близькими й друзями. Головне, не вживати алкоголь без приводу; і не розпивати спиртні напої при дітях. Ну, і, звичайно, на роботі треба бути завжди тверезим.

– Тобто Ви на роботі ніколи не пиячили?

– Не пив, чесно. Який би приклад я подавав своїм підлеглим? Ви мене хоча б раз бачили в нетверезому стані – п'яним, мов чіп?

– Ні разу!

– Так ото ж. У житті є багато чого, значно цікавішого за алкоголь – сім'я, улюблені заняття, спорт... А людям по телевізору постійно нав'язують рекламу оковитої!

– Приховану рекламу...

– Але ж кожному зрозуміло, що мається на увазі. Вихваляються торгові марки, які виготовляють спиртне. В цей час на екрані – апетитні огірочки, сальце, оселедець; і наміри людей у кадрі – очевидні... А як пиячать у всіх тих «мільних» телесеріалах! Це – нормально? Ні. А ми ж так хочемо жити в цивілізованій країні!

– Самі розумієте, реклама алкоголю, яка мені теж дуже не подобається, – то величезні гроші...

– Ніякі гроші не замінять людині здоров'я. Дуже прикро й обурливо, що алкоголь завзято рекламують в Україні прославлені спортсмени – брати Віталій і Володимир Клички, Андрій Шевченко, адже вони – кумири молоді. Ну, як же так можна?! Я вважаю, потрібно ухвалити закон, який повністю заборонить будь-яку рекламу спиртного в ЗМІ.

– Добре, Миколо Петровичу, про алкоголь ми поговорили. Хотілося б і про тютюн почути, тим більше, що свого часу, знаю, Ви курили...

– Так, на превеликий жаль, я пройшов цей шлях. Тато мій курило сорок років – до 57-літнього віку. Потім кинув і назавжди позбувся згубної звички. Я курило, коли працював фельдшером у ФАПі, і в медучилищі. Вступивши до вузу, відмовився від цигарок, а в Коропі й згодом у Чернігові знову почав смалити. Втім, не дуже затято – однієї

пачки вистачало на два дні. А одного разу сів і замислився: навіщо я це роблю? Що це мені дає? Людям розкакую, як треба дбайливо ставитися до власного здоров'я, а сам грішу; працюю в обласному центрі з профілактики та боротьби зі СНІДом, а в моєму кабінеті знову накурено...

– Неподобство!

– Авжеж, – морщить чоло. – Тому 1 січня 2010 року я прийняв рішення й відтоді його не порушую – назавжди зав'язав із куривом.

– А як Ви ставитесь до публікацій, начебто цигарки допомагають від деяких страшних недругів, зокрема хвороби Альцгеймера?

– Це – нісенітниця й оплачена брехня. Дуже небезпечна, бо хтось може повірити. А людина повинна усвідомлювати, що вона гробить своє здоров'я. Наголошую, як лікар: нічого, крім шкоди, куріння не дає! Але є тютюнове лобі, яке дбає про власний зиск. Вони заробляють на цьому великі гроші, тому фінансують приховану рекламу: поради усіляких «цілителів»; сигарети в кадрі, коли чітко видно, виробу якої марки курить позитивний герой, улюбленець телеглядачів, котрого грає популярний актор...

– Скажімо, Дмитро Харатьян?

– Авжеж. Розумієте, це діє на підсвідомому рівні: кумир смалить, мов паровоз, і при цьому має чудовий, квітучий вигляд; отож і мені не зашкодить. Проте все це – ілюзії, адже будь-які цигарки – зло; й особливо великої шкоди вони завдають жінкам. Тому мені так прикро бачити шістнадцятилітніх дівчаток, майбутніх матерів, з «модними» сигаретами в зубах. Ні в якому разі не можна до цього ставитися байдуже!

І ще одна загроза, пов'язана з рекламою, – постійна пропаганда тих чи інших «чудодійних» ліків, – така ж небезпечна, як і, наприклад, реклама алкоголю. Це призводить до того, що деякі легковірні глядачі, подивившись такий ролик, біжать до аптеки й потім завзято займаються самолікуванням. Часто замість ліків пропонуються харчові добавки сумнівної якості. Я б дуже радив не піддаватися на хитрощі усіляких ділків, бо це може мати фатальні наслідки. Взагалі, я переконаний, що рекламу ліків, будь-яких медпрепаратів в ЗМІ потрібно заборонити. Чим швидше це усвідомлять наші можновладці, тим краще!

* * *

Гавкає пес Боцман – заскочив на будку, пильно дивиться на во- рота. Микола Дейкун виходить надвір і невдовзі повертається з три-

літровою банкою свіжого молока – принесла знайома. Задоволено наливає в чашки:

– Боця – він такий: нікого не пропустить; одразу ж попередить, якщо хтось завітає! А молоко – просто чудове...

– Миколо Петровичу, – запитую, – а у Вас є заповітна мрія?

– Мрія? – добродушно примружує очі.

– Авжеж. От Вам – 60 років...

– Ще ж немає, – одразу хитає головою.

– Ну, скоро буде, – махаю рукою, мов Карлсон із відомого мультика. – Це – справа життєвська... Мені просто цікаво: яка заповітна мрія може бути у 60-літньої людини?

– Хочеться, щоб наші діти та онуки були здорові й щасливі, а в Україні були мир і злагода – мрію жити в цивілізованій європейській державі.

– А як щодо докторської дисертації?

– Свого часу я вирішив її написати. Обрав тему: провести паралель між земською та сімейною медициною; проаналізувати передумови виникнення земської медицини. Тепер мало хто про це знає, але ж вона не виникла на порожньому місці. Раніше були народна, нетрадиційна медицина, полкова... Звісно, батьком медицини вважається Гіппократ, проте людей лікували й до нього: скажімо, зупиняли кровотечу – припалювали вогнем... Фактично, скільки існувало людство – стільки й була медицина.

Взагалі, модель земської медицини запропонував... генерал-губернатор; а одним з її активних діячів, основоположників був відомий російський лікар Євграф Осипов.

– По суті, земський лікар мав бути всебічно підготовленим?

– Авжеж. До того виникла полкова медицина (як відомо, раніше був такий адміністративний устрій – полки). Втім, рівень підготовки медиків був дуже низьким...

Професор, доктор медичних наук Борис Павлович Криштопа, мій Вчитель, пропонував: «Копатимемо глибше, управління вивчимо. Хто управляв медициною на рівні земства? Як звітували?». Де це все можна було знайти? В тодішніх місцевих газетах, в архіві. Я й шукав, немало часу на це витратив: не злічити, скільки в нашому обласному архіві побував, працював там із документами й рідкісними виданнями. Паралельно зібрав інформацію про історію всіх медичних закладів Приде-

сення... Вийшло кілька величезних томів – фактично дві монографії з історії медицини Чернігівщини. Все це є в електронному вигляді.

– І як Ви оцінюєте рівень підготовки місцевих земських лікарів?

– Загалом рівень був – люди працювали досить підготовлені, медичний інструментарій – теж: операції кваліфіковано робили.

До речі, працюючи в архіві, скористався можливістю й просто почитав газети XIX століття. Там – немало цікавого! Наприклад новорічне привітання царя Миколи II, яке мало чим відрізняється від сучасного вітання президента країни. Що бажав цар? Миру і злагоди в сім'ях та в державі!

– Тобто за увесь цей час загальнолюдські цінності не змінилися?

– Звичайно. Вони формувалися впродовж століть і тисячоліть, то чому мають змінюватися тепер? Тому ми маємо чіткі орієнтири – не треба нічого вигадувати! Як на мене, раніше людям жилося значно легше й простіше...

– Чому?

– Вони не отримували щодня такої величезної дози негативу, адже не мали телебачення й Інтернету. А нині люди буквально оточені негативною енергетикою. Звідси – загальне невдоволення, озлоблення, ненависть!

– Що ж робити?

– Бути ближче до природи, жити загальнолюдськими цінностями, читати розумні книжки...

– До речі, що Ви зараз читаете?

– Перечитую книги Джозефа Мерфі – «Великі закони підсвідомості» та «Магічна сила розуму». Фактично у мене всі твори цього видатного філософа є. Між іншим, закони Мерфі можна ефективно використовувати і в нашій управлінській діяльності – маю на увазі лікарів-менеджерів.

– Пам'ятаю, Ви видрукували наприкінці 90-х років словник лікаря-менеджера, і там є цілий розділ – «Мерфологія»...

– Так, є чітка технологія прийняття управлінських рішень – не можна ухвалювати їх, дивлячись у стелю. Не можна так керувати державою, як зараз (мій співрозмовник мав на увазі можновладців – Януковича, Азарова... – ми спілкувалися напередодні революції 2014-го – С. Д.).

Три роки наш уряд фактично не має своєї програми. Куди ми йдемо? Необхідно нарешті визначитися й реалізувати національ-

ну ідею, і саме на її основі розбудовувати нашу державу – приймати закони та рішення. А що відбувається зараз? Хаос, примітивне «ручне» управління, коли бундючний бюрократ вирішує на власний розсуд: «Сьогодні дам гроші тому, а завтра – отому...». Це – нормально?! «Немає бідних країн, є країни, погано керовані».

* * *

– Миколо Петровичу, Вам за державу, в якій живете, образливо?

– Авжеж. У чому головна проблема України? На жаль, у нас досі немає національної ідеї, яка б згуртувала народ. Ми ніяк не визначимося, куди рухатися і що робити далі. А треба бути послідовними й цілеспрямованими! Що має бути в основі державної політики? Життя і здоров'я людини. Адже масовий патріотизм з'являється тоді, коли країна реально піклується про своїх громадян.

– А у нас можновладці настільки далекі від проблем простих людей...

– Політика перетворилася на зручний «дах» і найкращий бізнес. Хтось усіма правдами й неправдами пнеться на той провладний олімп, бо знає, що, ставши «обраним» у бідній Україні, можна буквально озолотитися, причому досить швидко. Ви ж подивіться, практично всі наші найвідоміші політики – дуже заможні, адже, в основному, переймаються не долею країни, а власною кишенею.

– То що ж можна вимагати від мільйонів трудяг, пенсіонерів, які сьогодні фактично живуть за межею бідності? Хто про них подбає? Хіба від хорошого життя стільки наших співвітчизників подалися на заробітки за кордон?!

– Патріотами не стають із примусу, це – нереально! Коли людина відчуває себе захищеною справедливим Законом, коли їй цілком комфортно, і вона дійсно може пишатися своєю Батьківщиною, тоді з'являється справжній патріотизм.

– Але національна ідея – це не лише патріотизм...

– Насправді, все просто: людина піклується про власне здоров'я; а держава сумлінно виконує свої функції, належно турбується про кожного громадянина, захищає його права. Тоді людина живе довго й щасливо. Бо їй хочеться жити і працювати, приносити користь суспільству.

– А у нас нещодавно провели соціальне опитування, й понад вісімдесят відсотків школярів відверто заявили, що, за першої-ліпшої

можливості, із задоволенням емігрували б зі своєї країни у пошуках кращої долі. Можете собі уявити?!

– Молоді люди не бачать перспективи, їм не цікаво мешкати в такій державі. І це при тому, що Україна знаходиться в центрі Європи, має вигідне географічне розташування. У нас – родючі ґрунти, багато корисних копалин. Ми – морська держава. Є порти та аеродроми. І не найгірший у світі народ!

– У чому ж справа?

– Ми тисячоліттями не були державною нацією, отож у багатьох наших співвітчизників уже сформувався холопський менталітет. Ви ж знаєте всі оті «велемудрі» приказки: «Де двоє українців – там троє гетьманів», «Моя хата скраю – нічого не знаю», «Тихіше їдеш – далі будеш», «Хто високо літає – низько падає», «Я начальник – ти дурень, ти начальник – я дурень», «Беруть завидки на чужі пожитки»...

– Тому хочемо, як краще, а виходить, як завжди.

– Маємо те, що маємо. Пам'ятаєте у Жванецького? «Видно світ в кінці туннеля, но только вот туннель, сука, не кончается!».

– І увесь час чуємо: може, як не наші діти, то хоч онуки доживуть...

– А поляки не стали чекати: їхній прем'єр Бальцерович буквально за кілька років провів необхідні реформи. Тепер – де ми, а де – наші сусіди!

– Вони – вже в Євросоюзі, і їм там – досить комфортно. Принаймні мої друзі-поляки дуже задоволені, що мандрують багатьма країнами Європи без віз і більше не почуваються людьми «другого сорту».

– Тому не потрібно нічого вигадувати, а інтегруватися туди, де краще. Ну, скільки можна жити «по поняттям»?! Адже Україна – одна з найбільш корумпованих держав світу. У нас – найвищі податки в Європі, «тіньова» економіка...

– Десяток олігархічних родин керують державою!

– По суті, тасується одна й та ж картярська колода – усе знайомі обличчя! Влади змінюються, мов погода, а ті собі й далі керують: купують розкішні яхти, діаманти та маєтки за десятки мільйонів доларів, і їм нітрохи не соромно. Пограбували країну й народ ще під час так званої «приватизації» та бандитського «беспредела»; і ось вони – вже респектабельні політики, пихато повчають нас із високих трибун; кивають на світову фінансову кризу, закликаючи затягнути паски, мовляв, зараз усім сутужно. Тільки чомусь 90 відсотків громадян страждають,

виживаючи за межею бідності, а жменька «обраних» щороку заробляє мільярди доларів – і це в бідній Україні! Як таке може бути?

– У Грузії немає жодного олігарха-мільярдера – прийшов Саакашвілі й навів порядок. Можна по-різному до нього ставитися, але це – беззаперечний факт.

– Просто всі громадяни в державі мають жити за одними й тими ж цивілізованими законами. А у нас на словах – начебто всі рівні, однак якийсь неосвічений «пахан» та його «любі друзі» – все одно значно «рівніші»... Тільки не можна безкінечно й безкарно знущатися з народу. Одного дня у наших співвітчизників просто урветься терпець; і тисячі людей знову дружно вийдуть на Майдан, щоб скинути ненависне ярмо!

– Тобто, Миколо Петровичу, Ви вважаєте, що в Україні зараз можлива революція?

– Так. Інакше ці «беспредельщики» нізащо не віддадуть владу.

* * *

Ця наша розмова відбулася напередодні відомих подій. Отже, сталося так, що Микола Петрович «напророчив» Євромайдан, революцію. Але тепер на душі – сумно й тривожно: окупація Криму, барикади в Донецьку, Харкові, Луганську...

– Я дуже боляче пережив і загибель «Небесної сотні» – багатьох людей на Майдані, і ситуацію в Криму, – морщить чоло мій співрозмовник. – Які з цього всього можна зробити висновки? Влада повинна бути для всіх, не може якийсь один регіон вивищуватися над іншими. І при владі неодмінно мають бути представники всіх регіонів. А що відбувалося у нас? Янукович вирішив узурпувати владу: на всіх ключових посадах опинилися виключно його люди – вихідні з Донбасу. На жаль, у нас, на Чернігівщині, також скрізь правили «варяги». Кому ж це сподобається? Здавалося б, уже була помаранчева революція, але Україна не скористалася своїм шансом. Втім, можновладці продовжували наступати на ті ж граблі, припускати тих же помилок...

– Я спілкуюся з відомим перекладачем із Фінляндії, де люди живуть в мирі й спокої вже понад півстоліття – після радянсько-фінської війни, коли вільнолюбному народові вдалося вистояти у протистоянні з величезною тоталітарною державою – СРСР. Так от, на моє запитання, як же фінам вдається так вміло господарювати в

своїй країні, мій знайомий – Ееро Балк – відповів: «Все – дуже просто. Ми прагнемо вчитися на чужих помилках, а не на своїх».

– І він – цілком правий! Тому давайте нарешті навчимося враховувати історичний досвід України та розвинених держав.

– Наприклад?

– Як на мене, щоб порозумітися зі своїми співвітчизниками на сході та півдні держави, варто було б ввести посаду віце-президента. Хай би це була людина, яка користується повагою й довірою тих регіонів. Віце-президент України відповідав би саме за південь та схід: постійно бував би в Донецьку, Харкові, Луганську, Одесі, зустрічався з тамтешніми жителями.

Розумієте, ми здобули незалежність, але так і не стали одним народом. Тому головне завдання новообраного Президента – об'єднати країну, нарешті стати Главою держави для всіх громадян, незалежно від того, в якому регіоні вони мешкають. А для цього необхідно сформувати команду професіоналів, нікого не призначати на посади за гроші (хабарі, «відкати»), кумівство, ті чи інші преференції. Тільки такий підхід! Бо можновладці чубляться, а простий народ страждає.

На думку давнього філософа, людей можна поділити на будівничих (творців) і руйнівників. Звісно, не все – так просто й однозначно. Але нам потрібно нарешті навчитися будувати свою незалежну державу. Не можна гаяти час! Власне, я ніколи в своєму житті нічого не руйнував, тільки створював. І зараз руйнівники повинні поступитися, не заважати творцям будувати європейську, демократичну Україну.

Чому помаранчева революція не виправдала сподівання людей? Нова влада так і не стала всенародною, не змогла об'єднати громадян. Лунали демагогічні заяви; але ж ми бачили, що реально нічого не відбувалося, продовжувався безлад.

У нас наразі немає вибору: або в країні і далі процвітатимуть корупція, дилетантство, «азарівщина» (для когось Микола Азаров – такий собі комічний персонаж із «Вечірнього кварталу»; але, даруйте, він же був прем'єр-міністром нашої держави, це ж – просто ганьба!), або ми нарешті наведемо лад і житимемо за демократичними законами. Ніхто не хоче війни, всі прагнуть миру, злагоди. То давайте навчимося робити кроки назустріч один одному.

Невже кров мирних, невинних людей, пролита на Майдані, знову буде даремною?! Давайте обирати те, що краще. А де краще? Звіс-

но, в Європі. Мені пощастило побувати в багатьох країнах, тож є з чим порівнювати. Адже європейські цінності істотно відрізняються від пріоритетів нашого північного сусіда.

Що відбувається в Росії? Узурпація влади: знищені свобода слова, багатопартійність. Путін поводить себе, мов цар: хочу – караю, хочу – милую. Села зубожіють, на околицях імперії – бідність і занепад. Економічні реформи не проводяться – Росія виживає, в основному, завдяки продажу газу й нафти. На жаль, розвиваються лише російська мова й культура, натомість у критичному стані – мова й національні традиції багатьох народів імперії.

Але ж це не може тривати вічно! Настане час, і люди повстануть, вийдуть на Красну площу. Але жоден диктатор ніколи не погодиться віддати владу добровільно. Що тоді? Може бути жахлива бійня, в якій загинуть тисячі громадян. Звичайно, я – не Нострадамус, але це – очевидні речі. Така Росія, імперія, не має перспектив, на відміну від демократичної, заможної Європи.

Прикро, але кремлівська верхівка охоплена шовіністичним прагненням завойовувати нові території, перетворюючи їх на слухняних васалів Москви, котрі мають жити за тоталітарними кадебістськими «законами» й постійно бити поклони своєму повелителю. Ніякої підстави для окупації Криму не було, це розуміє цивілізований світ. Адже за всі роки незалежності в Україні не було жодного міжнаціонального конфлікту. Покажіть мені бодай одного громадянина України, росіянина за національністю, чий права виявилися б обмежені. Не було такого, зокрема в російськомовному Чернігові, де мирно живуть українці, росіяни, білоруси, євреї, азербайджанці, вірмени, грузини, татари, німці, греки, поляки, роми (цигани)...

Політика Кремля – це імперське мислення. Хай вони у себе вдома розберуться; а то залили кров'ю Чечню, де загинуло вже тисячі людей. Чому це сталося? Бо чеченський народ заявив про своє бажання вийти зі складу Російської Федерації. Як відреагувала Росія? Бомбами! Буквально зрівняла Ічкерію із землею. А тепер – взаємна ненависть, влада в Чечні тримається виключно на російських штиках; а прості росіяни, ні в чому не винні люди потерпають від терактів.

– Як Ви думаєте, здоровий глузд переможе чи в Україні розпо-

чнеться справжня війна? Будь ласка, скажіть, що все буде гаразд; а то Ваші прогнози, як правило, збуваються...

– Здоровий глузд перемаже, і все буде гаразд!

* * *

Один із моїх друзів – перекладач Ееро Балк – мешкає в Фінляндії. Люди там десятки років живуть заможнo й спокійно, в мирі й гармонії. Остання трагічна подія державного масштабу – радянсько-фінська війна...

На долю українця Миколи Петровича Дейкуна випало немало життєвих випробувань: горбачовська перебудова, Чорнобильська катастрофа, розпад Радянського Союзу, нелегке становлення нашої Незалежності, помаранчева революція, Євромайдан, підступна військова інтервенція путінської Росії й спровокована нею війна...

Можна було б озлобитися, зачерствіти душею. Однак він аніскільки не змінився за всі ці роки – залишився таким же людяним і справедливим.

«Я нічого не руйнував у своєму житті, а тільки увесь час намагався створювати, будувати», – щиро говорить він. І це – правда! Такий характер творця, будівничого у Миколи Петровича – від батьків. Вони в своєму житті звели три будинки, посадили чудові дерева й виростили сина, яким можуть пишатися.

«Просто я завжди, за будь-яких обставин, прагну діяти конструктивно. Руйнувати – дуже легко, щоб знести черговий пам'ятник – великого розуму не треба. Але чи станемо ми від цього щасливішими, кращими?» – риторично запитує мій співрозмовник.

Дійсно, ліпше створити щось хороше, нове. Не лише для власної втіхи та амбіцій – для людей. На щастя, такі будівничі в нашій державі є. Один із них – герой цього роману.

Він народився в невеличкому селі (110 дворів), з дитинства був лідером серед ровесників. А оскільки хлопчачки із задоволенням займалися спортом, Микола Дейкун разом зі своїми приятелями-школярами збудував футбольне поле: спочатку – в центрі села, а коли ця територія знадобилася колгоспу, новий футбольний майданчик незабаром з'явився на «Вершині», як називали ту місцину жителі. А коли і її зайняли під сінокіс, друзі не розгубилися й обладнали трете

футбольне поле – у Ставищі, на місці висохлого ставка. Це – доволі непросто, адже йдеться про стометрову територію, яку треба належно обкопати, побудувати ворота, розмітити штрафний майданчик... А оскільки біля кожного футбольного поля хлопчачки одразу ж зводили й волейбольний майданчик, то, самі розумієте, роботи там вистачало!

Також узимку, на болоті, Миколка з друзями облаштували й хокейне поле. Знайшли в бібліотеці книжку, де написано, як це потрібно робити, й узялися до справи. Викопали коробку (що було нелегко, бо випав метровий сніг), залили водою і потім щодня поливали борти довкола. Зимі тоді були справжні, сніжні, морозяні, – до самого березня. Отож хлопчачки цілу зиму завзято грали в хокей. Ковзанів тоді сільська малеча зазвичай не мала, але були ворота, ключки, шайба, виготовлена власноруч (брали головку з прядки чи використовували підбор чобота).

У школі Микола Дейкун був головою ради піонерської дружини й лідером спортивного життя – брав участь в усіх змаганнях. У медучилищі, яке він закінчив із відзнакою, з першого ж дня успішно грав у волейбол; був комсоргом, а потім – старостою групи, переможцем олімпіади з хімії.

В медінституті всі шість років виконував обов'язки фізорга курсу, на якому навчалося 300 студентів. Постійно організовував змагання, був членом збірної інституту з волейболу.

Потім, ще під час інтернатури, створював інфекційне відділення на 25 ліжок у Коропській центральній районній лікарні, якого раніше там не було. Займався ремонтом, налагоджував усю роботу. Відділення працює до цього часу.

У Чернігівській міській лікарні № 4 головний лікар Микола Дейкун починав свою діяльність зі ста двадцяти ліжок, а вже за два роки їх кількість збільшилася до 250-ти.

Одним із перших в області, очільник четвертої лікарні створив ендоскопічний кабінет та кабінет ультразвукової діагностики. Їх обладнали апаратурою японського виробництва, придбаною за кошти підприємств-сусідів – фабрики первинної обробки вовни та музичної фабрики.

Вперше на Чернігівщині тут запровадили роботу фізіотерапевтичної служби без вихідних. Завдяки цьому скоротився термін перебування пацієнтів у лікарні. Кабінет працював у дві зміни – з восьмої години ранку до восьмої вечора, зокрема в суботу й неділю. Жителям було дуже зручно!

Також у четвертій міській лікарні вперше на Придесенні запровадили лікування цілющими грязями, які спеціально раз на два роки привозили з Куяльника Одеської області – по десять тонн. Послуги надавали ті ж, що й у санаторії на березі моря.

Вперше в Україні, саме в лікарні № 4, з ініціативи головного лікаря Миколи Дейкуна, створили потужну комп'ютерну мережу на 35 робочих місць з безпаперовою технологією інформаційного забезпечення лікувально-діагностичного процесу та процесу управління медичним закладом.

Впродовж п'яти років на договірних засадах із київською Академією медичної післядипломної освіти у четвертій міській лікарні працювали над запровадженням ефективних наукових розробок щодо управління медичним закладом. Цю угоду підписали ректор Академії Віталій Грін, Чернігівський міський голова Віталій Косих, головний лікар Чернігівської міської лікарні № 4 Микола Дейкун та завідувач кафедри управління охороною здоров'я Академії медичної післядипломної освіти Борис Криштопа.

В результаті цього співробітництва, були розроблені документи, які забезпечували принципово нові наукові підходи до управління діяльністю медичного закладу. Ці матеріали й донині використовуються в багатьох медичних закладах України. Адже Миколі Петровичу та його однодумцям вдалося створити творчий колектив, де не лише головний лікар та його заступники, а й завідувачі відділень, головна медсестра, старші медсестри реально брали участь в управлінні медичним закладом, обговорювали всі важливі питання й пропонували шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми.

Усіх цих людей Микола Дейкун згадує й шанує. Ось і мені він із задоволенням називає імена та прізвища своїх колег. Це – «чернігівський Касьян» Анатолій Григорович Бінковський, Михайло Євдокимович Плюйко, Володимир Михайлович Кривошеїн, Лариса Захарівна Кадіна, Василь Тимофійович Кукуруза, Микола Васильович Бовда, Людмила Аркадіївна Прог, Олександр Олексійович Прищепа...

У той час в лікарні було дев'ять автомобілів (зараз – лише кілька), один з яких працював цілодобово. Коли Микола Петрович прийшов сюди на роботу, підлога була дерев'яною, скрізь зяли щілини; тож головний лікар потурбувався, щоб всю підлогу (а це – 4,5 тисяч квадратних метрів!) належно покрили лінолеумом.

На посаді начальника обласного управління охорони здоров'я Микола Дейкун із першого ж дня з власної ініціативи запровадив п'ять програм, які ефективно виконувалися. Власне, фахівці визнають: все, що вдалося зробити на Чернігівщині для розвитку сімейної медицини, було втілено саме в той час, коли медичною галуззю області керував Микола Дейкун.

Тоді було капітально відремонтовано шпиталь для ветеранів війни. Буквально нещодавно його відвідали керівники області – донині тут гарно, ошатно. А раніше, до ремонту, був фактично старий, занедбаний сарай. Зате потім з'явилися дійсно комфортні одномісні палати з душовими кабінами й умивальниками.

Обласний туберкульозний диспансер свого часу опалювався від Чернігівського заводу автозапчастин, отримуючи гарячу воду, пар і тепло. Але згодом, коли в країні почалися економічні негаразди, котельня стала непотрібною – індивідуальне опалювання з'явилося в цехах. Мікрорайон теж побудував власну автономну котельню. І вийшло, що опалювати обласний тубдиспансер із ЗАЗу економічно не вигідно й безперспективно. Тому з ініціативи Миколи Дейкуна було збудовано автономну сучасну газову котельню на території тубдиспансеру. Якість опалювання покращилася, а ціна за надані послуги істотно зменшилася.

Раніше в обласному патолого-анатомічному бюро працівники увесь час мерзли, та ще й не було гарячої води. Патологоанатоми не могли навіть руки нормально помити! Микола Дейкун подбав, щоб там побудували автономну котельню. Також він відновив систему передавання електрокардіограми з медичних закладів Чернігівщини до обласного кардіологічного диспансеру в електронному вигляді. Стара система «Хвиля» не працювала, тож створили нову, сучасну, що значно полегшило роботу лікарям, та й пацієнтам стало зручніше.

Керівник медичної галузі Чернігівщини Микола Дейкун піклувався й про обласну лікарню: тут створили два нових відділення – серцево-судинне та мініінвазивної хірургії. Виконали великий обсяг ремонтних робіт, зокрема перекрыли дахи, відремонтували харчоблок, який був у незадовільному стані.

З ініціативи Миколи Дейкуна в містах і районах Придесення створили лікарняні каси, які діють до цього часу. У пологових будинках і відділеннях області з'явилися сучасні перинатальні технології. Впроваджено програму моніторингу за станом здоров'я

немовлят, яка різко знизила й стабілізувала рівень немовлячої смертності.

Позитивно вплинула на роботу всіх медичних закладів Чернігівщини і створена зусиллями начальника обласного управління охорони здоров'я Миколи Дейкуна та його колег-однодумців школа менеджерів. Протягом шести років було проведено 24 засідання в усіх районах Придесення, а також в обласних медичних закладах.

Немало доброго зробив Микола Петрович і як головний лікар обласного центру з профілактики та боротьби зі СНІДом. Адже такий медичний заклад на Чернігівщині був створений, як то кажуть, із нуля. Тому потрібно було докласти багато сил для його ефективної роботи. І це вдалося! Центр постійно розвивається. Наприклад, втричі збільшилася лабораторна служба (тепер усі дослідження висококваліфіковано роблять у Чернігові, і вже не треба щоразу їхати до Києва). Ввели нові спеціальності. Залучено інвестиції у медичні проекти на загальну суму близько мільйона доларів. Тож цілком справедливо, що обласний центр із профілактики та боротьби зі СНІДом став першим медичним закладом на Чернігівщині, який отримав почесний статус «Чиста лікарня, безпечна для пацієнта».

Також близько п'ятнадцяти років досвідчений фахівець Микола Дейкун – на викладацькій роботі. Доцент. Нині працює в двох університетах: Чернігівському національному педагогічному імені Тараса Шевченка та Європейському. Троє його підопічних захистили кандидатські дисертації, а зараз у Миколи Петровича – четверо аспірантів. У Чернігівській філії Європейського університету запровадили спеціальність «менеджер охорони здоров'я», і випускники вузу вже трудяться в обласному управлінні охорони здоров'я та багатьох медичних закладах Чернігівщини...

Це – лише децима добрих справ, перелік яких можна продовжувати до безкінечності. Там, де Микола Петрович Дейкун, – завжди успіх і злагода!

Не розумію, чому героями нашого часу вважаються недолугі політики та колишні бандити, які називають себе респектабельними бізнесменами, але не розучилися жити «по поняттям»? Невже вони – еліта нації? Звичайно, ні. Давайте нарешті навчимося цінувати розумних і шляхетних людей, один з яких – герой цієї книжки. Герой нашого часу!

* * *

Я не довго думав, чим завершити цю дивовижну книжку про долю невігданого героя – Миколи Дейкуна. У першому розділі роману є мій вірш, присвячений Миколі Петровичу. Тож і фінал має бути поетичним. Правда, цього вірша я присвятив своєму колезі – письменнику, журналісту й науковцеві Іллі Хоменку. Але така поезія, мабуть, найкраще відображає те, що лягло на душу завдяки головному персонажеві моєї книги.

* * *

*Ми часто шукаємо: друга, роботу чи жінку,
І хочемо дива – хоча б одного за життя.
Та пада під ноги покликана часом сторінка,
А ми й не відчули, не взнали її до пуття.*

*Ми завжди чекаємо: літа, кохання чи смерті.
Так солодко мучить найбільша інтрига: коли?
А доля – п'янький, смішний диригент на концерті,
Куди у партер нам авансом квитки узяли.*

*Ми мрієм залишитись – попри інфаркти і банди,
Звичайно, не в мрамурі чи на дворі – в спортиші:
Коли нас не стане – ви просто шукайте троянди,
Які хоч і вколють, та тільки ледь-ледь – для душі!*

Дорогий Миколо Петровичу! Звісно, я – не медик, але література й журналістика також можуть лікувати душі. Тому знайте, що я теж вважаю Вас своїм Вчителем. Можливо, я виявився не найстараннішим учнем; однак, думаю, мене б, такого, просто не було, якби з Божої ласки одного сонячного дня Ви не зустрілися на моєму життєвому шляху.

ЗМІСТ

Як я познайомився з Миколою Дейкуном	3
Сіль землі	7
Дитинство. Юність.....	24
У Київському медінституті. Валерій	40
Інтернаттура	59
У Коропі. Донька Таня.....	70
Головний лікар	91
Начальник обласного управління охорони здоров'я	144
Наші дні	205